

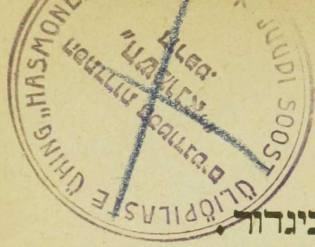
XIV

+ 1941:

7054

ספרי אנורה

הוצאת בן-אביגדור

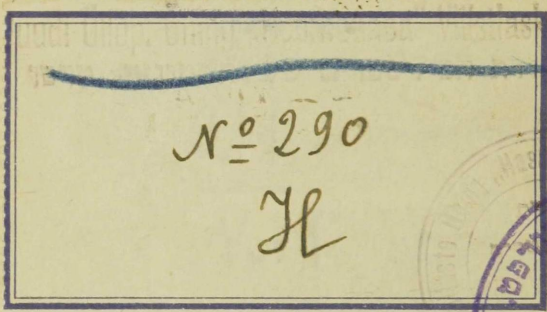

J. Deh
Deh

הוצאת בן-אביגדר.

ספרי אגורה.

כרך שני.

ורשה. תרע"ג.

Дешевая библиотена.

Изданіе Бенъ-Авигдора.

Томъ II.

Варшава, 1912.

Тип. Левина-Эпштейна Павлиная 38.

211

ת כ ן :

- א) משֶׁק החיים: הנגר הנאור.
— י. ג. א.
- ב) מגבורי ישראל.
— ה. בריונין.
- ג) אם ובת.
— עזרא גולדין.
- ד) מן החיים.
— ג. ג. סמועלי.
- ה) נפש אחת מישראל.
— ד. זילברבוש.
- ו) ממראות החיים.
— י. אבן-ספיר.
-

משוק החיים

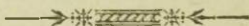
I

הנגר הנאור

סאח

י. ג. א.

הוצאת בן-אביגדור

ווארשא

МИШУКЪ ГАХАИМЪ

т. е.

Изъ базара жизни.

Соч. И. Г—о.

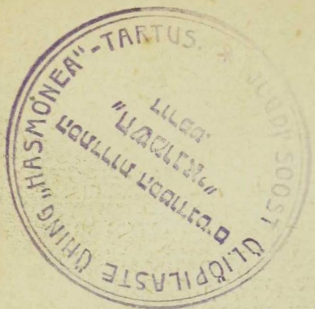
Издание Бенъ Авиغدора.

ВАРШАВА.

מחנה המנוחות קבר הטהור

ביום 22 אלול 1915

אברהם

I.

באהר הרחובות הצרים אשר בקצה עיר מדמנה הקטנה עומד בית קטן ושפל. גג התבן אשר עליו, המכסה כלו בחציר נגות וישן עזי העיר שלחה בו מסביב, ויורד על פי החלונות הקטנים המגיעים לארץ, כמו יבקש לרדת ארצה — לשמחת לב הנערים הישוכבים, אשר בשם „חברי לבנה“ יקראו להם יושבי מדמנה, כי לא תקצר ידם בימי החרף לקחת את „נרות“ הקרח החלולים בקצהו מסביב, מבלי הצטרך להשליך בס את כובעיהם להפילם ארצה. וכוביות החלונות, אשר צבע וירקרקכהה להן, סדוקות פה ושם ודבק יכסה את הסדקים; אחרות מהן נשברו כלה זה שנים אחרות בהתהולל „תיש הקהל“, השורר ממשלה בלי מצרים ברחובות מדמנה וכמכואותיה ויפוצץ ארבע זכוכיות בפעם אחת, ולמן היום ההוא ימלאו מקומן מכנסים ישנים, צעוף-אשה כלה מוקן ועוד בלואי סחבות כאלה. הבא אל הבית פנימה יעבור לראשונה דרך מבוא אפל ויורד במדרגת אבנים אשר לא עלה עליהן ברזל להחליקן, ומן האבן האחרונה עליו לקפץ מטה — ואז יבוא אל תוך הבית. אולם אך לשוא יעמל ברגעיו הראשונים לראות את אשר מסביב לו. כמכה בסנורים יהיה עד אשר יסכין עם האור הכהה השורר שם, ועוד מעט ועוד מעט ונגלו לעיניו איוה שלחן, איוו מטה, הנה ראש אדם, חצי גו איש; עוד רגע ופני כל הבית, אנשיו וחפציו יגלו לעיניו וראה: מימין הדלת תנור גדול המשתרע על פני חצי הבית כפנה; בין התנור והמזווה — מוט עץ, אשר קצתו אכלה האש, יעהייתנור, מגרפה ומטאטא, ולפניהם גל-אשפה קטן, אשר הביא עמו המטאטא, בעברו על פני הרצפה בבקר לנקותה. כלול אשר מתחת לתנור יושבות תרנגולות אחרות, אשר מראה אפר להן, ותרנגול אחד שחור. רגליהם רבוצות מתחתם וראשיהם נטוים הצדה ומקרקרים ומכרסמים בחרטומיהם בעפר אשר לפניהם. מעל התנור נשקף חתול גדול ואמוץ, ראשו נשען על כפות רגליו הראשונות ומנמנם, ולרגעים יניע את אזניו

השמאלית. משמאל הפתח נצב ספסל רחב ועב ועליו דלי מלאה מים ועל אונה נושא-נחשת. לפני הספסל, על הארץ, עומד כליו-שופכים המלא על כל גדותיו. בתוך הבית עומד עליל (ווערקשטאטט) גדול ועליו הפ איך אשר לא הקצע עוד במקצועה. לפני העליל עומד איש כבן ארבעים שנה. פניו חרוים ודלי בשר, שער זקנו צהוב, ארוך ומסבך, ובידו והקן ונת להב המקצועה לכל יוח מהנצב. על שפת העליל קדרת חרס מלאה ורבק (קלעע) ובפיס-דעץ תחוב בה. על יד העליל מונחים על הארץ: פטיש, גרזן, משורר ועוד כלי מלאכה שונים. ערמות נפרת ושכבים דקים הנכסנה את הצפת הבית, ובפנה יושבות נערות אחדות ומשתקת בשכבום, בגור עץ ובצעצועים שונים. קירות הבית והמקרה שחורים מעיין ואבק עם קורי עכביש וכמום. על קיר המזרח יראו לעין: "מזרח", "ברכת המזון" ועוד המונה אחת אשר מרב ימים ומן האבק הרב אשר עליה לא נודע מה היא.

— רבקה! — קרא האיש אשר אחז את המקצועה בידו — רבקה!

ההכינות לדול הבר-מה לאכל?

— לא, אבי! — ענתה ילדה אתה מן הפנה אשר שחקי שם

הילדה.

— הטוב הרבר? הגידו נא! — קרא האב כהבימו אל רבקה וינע

כמו ראשו — עוד מעט ובא דוד'ל מבית המדרש, רעב ועיף, ולא ימצא

מאומה להשיב את נפשו, ואת תשבי ותשחקי. האינדך רואה, כי אמך לא

שבה עוד מן השוק, ומי אפוא, אם לא את, תבין לו לאכול?

— ומה אבין לו?

— הבואי תלת לחם, במחיר שני אנורות, הסאה ונבינה —

— תן לי כסף והלכתי להביא —

— קחי בהקפה ואמרת כי בשוב אמך הכיתה תשלם —

רבקה יצאה מהר החוצה ואשה כבת שלשים וחמש, קומתה ממצעת,

פאה נכרות על ראשה, מצחה מלא קמטים, מעיניה הכהות נשקף יגן

ופניה חרוים ומפיקים לאות ורפיון כח, באה כרנע הביתה, וזידה סל

מלא ביצים ותגש אל המטה כרב עמל והשכ עליה ותשאף רוח.

— אה! — נאנחה מקרב לכבה כמו לשוכב את רותה — גרונום!

האם לא שב עוד דוד'ל מבית המדרש? — שאלה בקול רפה.

— לא, חנה ציפה, זה עתה שלתתי את רבקה להביא בערו לחם,

הסאה ונבינה.

— ממעדני מולך כאלה אמנם ישמן ויתוק! — קראה האשה בדאגה — בפת חרבה ישוב את נפשו הרעבה ויחליף כח; אוי ואבוי! זה כשבוע ימים אשר לא בא מלא כף תבשיל אל פיו אחרי עמלו הרב. יגע ועיף יבא הביתה ומה נתן לו לאכול? התדע? — הוסיפו לדבר אחרי חשבת רגעים אחרים — אעשה לו הפעם לכיבה משתי ביצים.

הדלת נפתחה ורבקה באה הביתה. בידה האחת נבינה ובשנית חמאה, וחלת לחם תחת זרועה השמאלית.

— מהרי הביאי מבכת-חלב! — אמרה חנה ציפה אליה, אחרי קחתה מידה את אשר הביאה — אבל מהרי כחץ מקשת! —

רבקה מהרה ותרץ החוצה לעשות כדבר אמה. שפרינצה אחותה הצעירה, כבת שש שנים, בראותה את הלחם ואת החמאה אשר בידי אמה עזבה את הצעצועים ביד הברחה ותגש אל האם. עיניה הקטנות, אשר הביטו אל מאכלי התאוה, הפיקו קנאה ותאוות יחד, ופניה ענו בה את הפצה.

— ואת לדוד'ל! — קראה האם, אשר הבינה לרעה, קשה.

שפרינצה נסוגה אחור ותשב אל הברחה ואל צעצועיה.

רבקה באה וחבא את המחבת וכרגע בא גם דוד'ל, נער כבן שלש עשרה, דל בשר ועליו בגד ארוך ופשוט. מתחת לכובעו המרסב על קרחתו יורדות שתי פאות ארוכות על לחייו, פניו חורים, מצחו רחב, עיניו שחורות ומפיקות זיקי גיל וגאון; וכרגע נגש אל המטה ובחככו את ידיו זו בזו קרא בשמחה ובנשימה אחת: „היום בא הגה הרב מעיר כ. ובבואו אל בית המדרש ספר לו הרב על אדותיו ויגש אלי וישאלני שאלות רבות בגמרא ופוסקים ויתפלפל עמי כשתי שעות“.

הנה ציפה וגרונם, אשר הסב את פניו אל מול דוד'ל בבואו הביתה, לא ענו מאומה; אך ברק גילת נפש התנוצץ בעיניהם, איצר הביטו אליו באהבה עזה.

במה אכף לך, אלי, על האוצר אשר נתת לנו! — הביעו עיני חנה ציפה — האורך נא את ימיו והגן עליו לבל תשלט בו עין לרעה, חלילה“.

— הרעב אמה, בני? — שאלה את דוד'ל בקול — הן מאי

תסקר לאיבא כל אנל אל פיך.

שפרינצה ראתה את שמחת ההורים בבוא דוד'ל הביתה, ותמהר

גם היא לנשאת אליו, ותחבק את רגליו ביריה הקטנות ותלחץ את ראשה אליהן בכל עז.

חנה ציפה כמה מעל המטה ותקח מהרה מלא כפות יריה שכבים דקים ותבער אש על האח. האש התלקחה ותשרק ותרום, וכרגע נשמע קול רתיחת החמאה הנמסה, ואחרי כן קול הכיזים הטרופות בהשמך על המחבת.

II.

אחרי כלות דוד'ל לאכול ואחרי ברכו „ברכת המזון“ מהר לשוב אל בית המדרש. בבואו שם עלה אל מקומו בקיר המזרח וישב על יד „ארון הקדש“ ויפתח את הגמרא, אשר על השלחן הקטן, ויחכך את ידיו זו בזו ויתנועע ויחל ללמוד בקול דממה. פתאם קם ממושבו ואחרי חשבו רגעים מספר, הפך את השלחן ויסב גם את פניו אל הקיר ויתנועע לאט. בידו השמאלית נשען על הגמרא ואת ידו הימנית העביר על מצחו אשר קמט כלו ובאצבעותיה מרט את שער ראשו בחוקה. פניו היו כפני חולה בהרגישו מכאובים נוראים.

— דוד! — הגיע לאזניו פתאם קול אחד הבחורים מחובשי בית המדרש ומסכת „בבא בתרא“ בידו — ראה נא, דבר פלא מצאתי פה: החשבון אשר בזה לא יעלה יפה.

דוד הסב פניו בלי חפץ אל המדבר אליו.

— האין איש יודע חשבון בלעדי? הן הווילנאי יודע דעת החשבון, ומרוע לא פנית אליו בשאלתך? —

— כבר שאלתי את פיו ולא ידע לענות אותי נכונה —

הכעס אשר מלא בראשונה את לבבו, על אשר הפריעהו ממחשבותיו, עבר, ומקומו לקח החפץ לראות החשבון אשר גם הווילנאי, הטפרסם לבעל חשבון, לא ידעהו.

— הראני נא את הדבר אשר יקשה ממך.

השואל פתח את הגמרא ויור באצבעו על המקום המוקשה.

— סה — קרא דוד — שגו בעלי התוספות בהשגתם לפירוש

רש"י, כי דבריו נכונים ואמתים —

דוד הבינהו היטיב את דבריו, רש"י ולא היה עוד מקום לשאלתו. השואל הלך לו אל מקומו ויתכונן בדברים אשר באר דוד לפניו. ודוד שב למחשבותיו אשר הוגו את רוחו מאד בטרם יפריעו השואל בשאלתו. קמטים רבים כסו את מצחו הרחב, פניו החורים הפיקו ענות נפש ועיניו — יאוש נורא. והנה יד איש נחתה פתאם על כתפו וזניעהו לאט. דוד הסב את פניו, אישר אדמו מכעס, לאחור, ומצחו קמט עוד יותר; אך בראותו את הנער העומד לפניו אורו פניו פעט, ויקרא בכעס מהול בלצון:

— יקחכם אפל! למה זה קמתם כלכם עלי היום להפריעני מלמודי והענין שאני הוגה בו עמוק הוא מאד ודורש עיון רב ולב מתנה: אולם הגד מהר: מה בפיך?

— שבה נא על מקומך — ענה הנער — ובארתי לך את שאלתי — ובדברו ישב על הספסל וגם דוד הפך את השלחן הקטן וישב על ידו. — עתה אשאלך פשר חשבון אחד, אשר עמלתי בו זה ימים רבים, וכל עמלי היה לשוא. כן הראיתי את החשבון הזה לאנשים אשר כלו חק למודם בהגימנוזים ואין מגיד לי פשרו. אחדים מהם אמרו למצא פתרון השאלה הסתומה הזאת בעזרת האלגברה ולא עלתה בידם. ובדברי אתמול עם גמנויסט בעל כשרון אחד, אשר עמל גם הוא להבין את החידה הסתומה ולא הצליח, אמרתי לו, כי לי מכר אחד בבית המדרש אשר, אף אם חקי החשבון זרו לו, ימצא פשר החידה הזאת. עיני דוד הפיקו נהרה ורצון ופניו אורו מעט, גם הקמטים אשר על מצחו נעלמו כמעט, ויקשב במנוחת נפש ובהתבוננות יתרה לדברי יוסף — זה שם הנער.

יוסף באר לפניו את השאלה ודוד עצם את עיניו ויקמט את מצחו מעט ואת ראשו הרים למעלה; יוסף כלה לדבר, ואחרי עבור רגעי מספר בקשהו דוד לבאר לפניו עוד הפעם את פרטי השאלה. ויוסף שב לפרש לו את פרטי השאלה.

— הקשית לשאל — אמר דוד אחרי דמית רגעי מספר — אך יעבר עלי מה ואני לא אזוו ממקומי עד אם מצאתי את הפתרון. דוד קם ממושבו ויתהלך אנה ואנה, לארך כותל המזרח, שקוע במחשבותיו, וכעבר עת קצרה קרא בשמחה: מצאתי הפתרון! מצאתי!

זכרע נגש אל יוסף, אשר ישב על מקומו ועיניו בחנו את דוד, ויאחו בכנף בגדו ממול פניו, ושטף מלים פריץ מפיו בלי כל קשר ויחס ביניהן. ובדברו, הניע את כל גוו וימולל ברגליו, ידו הימנית התנועעה ותעש עגולים וקוים באויר, עד אשר כלה את דבריו. יוסף לא הבין מאומה מכל דברי דוד.

— אל תבהל כרוחך — קרא יוסף — דבר דבריך בשובה ונחת.
 — טוב אפוא, טוב אפוא! — קרא דוד ויבאר לפניו עוד הפעם את פתרון השאלה — אולם גם הפעם לא הבין יוסף את דבריו.
 — חכה נא מעט ולקחתי לי עט עפרת וניר ורשמתי את דבריך בכתב — ודוד עומד עליו ועיניו נוצצות מגיל וגאון.
 יוסף כתב את כל דברי דוד על הניר, או אך או הבין את הפתרון.

— האמינה לי, דוד, כי לבי יתחמץ בקרבי בחשבי על אדותיך, בראותי כי כשרונותיך הנפלאים יכלו בהבל. לו בקרת בכית המדרש לחכמה ולמדעים, כי עתה, סמוך לבי בטוח, היית בקרב הימים לפרופיסור —

— אבל נחומי נכמרו עליך, יוסף, בראותי כי טח לכך מהבין, כי דעת התלמוד והמפרשים יקרה היא מכל חמדות התבל — מה חפץ לי בהאזינוורויטטים או מה אועיל לי אם אהיה לפרופיסור, אם אשליך את התלמוד אחרי גוי? לא! התלמוד הוא העיקר. —

III.

ליל השבת. הבית אשר יגורו בו הורי דוד, פנוי ומנקה. ערמות השבכים, אשר כסו את כל הרצפה, אָסְפו לאספה אל תוך הלול אשר מתחת לתנור. חול דק יכסה את הרצפה. על העליל פרושה מטפחת בד עבה ונקיה, ועליה מנורת נחשת בעלת שלשה קנים ועליה חרות באותיות גדולות: „גר של שבת“. מסביב לו יושבים כל בני הבית אשר רחצו את פניהם ויסקרו את שער ראשם „לכבוד השבת“. גרונם יושב בראש בלי מעיל. חנה ציפה לימינו, על ראשה מטפחת־שבת וחגורה כסנור ורקק. דוד'ל יושב אצל הקיר וכובע בעל שש קצוות וכפתור

גדול בתוך על ראשו וכיחו ספר. רבקה ושפרינצה יושבות אחריו ושערות ראשו יורדות במקלעות־שער קטנות ודקות. לפני המנורה עומדת קערת־כדול גדולה, מלאה תבשיל חם, וממנה יעל קיטור גדול המעיב את אור הנרות. נרות החלב מויעים מחם הקיטור. החלב נמס, נוטף ויורד על הקנים ומהם על מטפחת השלחן. פרווי סיד נופלים מן התקרה החמה אל תוך הקערה, וגרונם יושב בהרחבת הדעת „ומנכא“, כי ביום מחר ירד גשם שוטף, אף כי שולי השמים היו טהורים בבוא השמש.

רוח שמחה וענג־שבת שפוף על כל היושבים מסביב לשלחן. כל פנים ציהלים ומפיקים גילת נפש ושלות לב; אחרי אכלו את התבשיל תשתפך נפשי גרונם בזמירות „יה רבון“ ו„צור משלו“. דוד'ל מטה את הספר הצדה ומזמר עם אביו יהד. גם רבקה גם שפרינצה תזמרנה עמהם בצפצוף קול דממה; וחנה ציפה מבטת אל כלם ומעיניה נשקפים אהבה וענג בלי מצרים.

אך כלו לומר את ה„זמירות“ וחנה ציפה החלה לחלק את הבשר ולדוד'ל התן מנה אחת אפים. אחר תתן לכל אחד קערה מלאה לפת וכל המסבים אוכלים באות נפש. דוד'ל יניח את הכף ראשונה ומבטי הגה ציפה יפיקו פתאם צער ועגמת נפש.

— אכל נא עוד מעט! — היא מתחננת לפניו.

— אין נפשי לאכל עוד! — יען דוד'ל, מבלי שים אל לבו מה

מאד יכאיב בואת את לבכה.

— הידעתם את אשר עם לבכי? — אמר דוד'ל פתאם להוריו —

יש את נפשי לנסע וואלאזינה.

— מה זאת תדבר, בני? — קראה חנה ציפה נבהלה — אתה...

תסע... לוואלאזין... עודך ילד רך, ואיככה תתגורר בעיר נכריה? לא

דוד'ל! כאשר תגדל מעט וידעת לבוא בין אנשים ולהתהלך עמהם או תסע

לך לשלום; אבל עתה... לא, עודך ילד רך. —

— האמנם ילד הנני? ילד בן ארבע עשרה שנה, ילד שהיה כבר

לבר מצוה! — ענה דוד'ל בשחוק — ומה כל החרדה אשר תחרדו עלי?

האם יבלעוני שם חיים?

— אהה, שם יבלעוך חיים! — קראה שפרינצה, אשר ישבה על

יד דוד'ל, בקול פהדים — אל תסע, אל תסע, דוד'ל!

— אל נא תצחק, בני! — קראה חנה ציפה בפנים מפיקים עצבתו

משוק החיים

ותנע כמו ראשה - עוד טרם תדע חיי הגר בעיר נכריה. מי זה ישים עינו לחמלה עליו? בעיר אשר אין לך שם לא קרוב ולא „גואל“, ובכלל מה טוב לאכל ארחות בית איש יומו, לחכות לבעלת הבית או לשפחה עד אשר...

— בני ישיבת וואלאוין לא יאכלו ארחות בית איש יומו. שם התנחן לכל אחד מסת כסף מדי שבוע בשבוע למחיה — שסע דוד'ל את אמי בדברים — בן הישיבה לא יבקש חסד מכל איש, כי הכסף אשר יתן לו ראש הישיבה יספיק לו לכל צרכיו וכל אחד חי שם על חשבונו „בעל הבית“.

— ומה תעשה בכסף אשר יתן לך? התלך בעצמך לקנות בשר? האתה תכשל? — אחלי, בני יקירי, הרף מחשב מחשבות כאלה.

— אל תדאני לי, אמי. רוח מבינתי יורני שמה מה לעשות ואיך לכונן את סדרי חיי; והאם אני הוא האחד הכא שמה ללמוד? בחורים למאות ינהרו שם מארבע כנפות הארץ. כאשר יעשו כלם אעשה גם אני; ומה גם כי שמעתי מפי פרושים אחרים כי בעלות המעונות תשלגה שם בעד בני הישיבה ותכוננה להם את כל הנחויץ.

— וכמה? — שאלו חנה ציפה וגרוגם אחרי דומיה קצרה — כמה כסף יתן לכל „בן ישיבה“? ואם לכלם יתן בלי הברל?

— את זאת לא אדע גם אני. מסתמא יתן ראש הישיבה לכלם; אך השאלה הואת איננה נוגעת לי במאומה, כי אם לא יתן לכלם. לי יתן בלי כל ספק. הרב אשר עבר דרך עירנו בימים האלה — כבר ספרתי לכם כי התפלפל עמי בבית המדרש כשתי שעות — יעצני גם הוא לנסע וואלאינה.

חנה ציפה וגרוגם הביטו בדברו וזה איש בפני רעהו כמו בת קול משמים גורה אמר ואין לשנות.

— גם הבטיחני — הוסיף דוד'ל לספר — כי בידאי ינחן לי כסף די בלכלת נפשי; אך כמה יתנו לי? לא אדע. לבחוריים בעלי כשרון ירבו, בלי ספק, ולפשוטים ימעיטו —

— התדמה כי אדע לעוץ עצה? — ענתה חנה ציפה בקול נמוך ותניע בכתפיה, עפעפיה סגרו כמעט, ומצחה קמט — האדע?

— התדמה כי אוכל לחוות דעה בדבר הזה? — ענה גרוגם חלקו

אף הוא. אחרי חשבו רגעי מספר — התרמה כי יכול נוכל להשיב ולרעת
מה טוב לך?

— אין לחשב ולהועץ בדבר הזה! — ענה דוד'ל אחרי דומיה
קצרה — עלי לנסע ודי.

שם אלמד רב יתר, בחפץ יתר עו ובשקידה יתר עצומה מאשר
אלמד פה. כי על כן יאמר כי וואלאוין היא „מקום התורה“ האחד כתבל.
ובמנורה כבה נר אחד, וחוט-עשן דק עלה מן הקנה אל תקרת
הבית. כל היושבים חשו איזו מרירות בגרונם.

— עת „לכרך“! — אמר גרונם — עוד מעט וכבו כל הנרות
ונשארו בחשך.

— כן, כן, עת „לכרך“! עוד עת לנו לדבר על אדות זאת
— אמרה חנה ציפה גם היא.

— רבקה, הביאי „מים אחרונים“! —

רבקה הגישה כרנע אל אביה מעט מים בצלוחית. גרונם ודוד'ל
נטלו את ראשי אצבעותיהם בקערה, ודוד'ל הפך את הצלוחית על פיה;
ואחרי אשר הסירה רבקה את ה„מים האחרונים“ מעל השלחן החלו „לכרך“.
שקועים במחשבות עצב קמו בני הבית מלפני השלחן. הנה
ציפה הציעה את המטה בעצלתים ותכן משכב לדוד'ל. אז שכבו כלם
על משכבותם לישון, מלבד דוד'ל אשר יצא אחרי האכל החוצה לשאף
רוח מעט.

— הישנה את? — ישאל גרונם ממישכבו,

— הא! לא! — תען חנה ציפה בעצב.

— ומה האמרי לנסיצתו? —

— מה אוכל לאמר? —

— המ...

— האמת אניד לך, גרונם, כי לבי לא יתנני בשום אופן לתע

לנסע ממנו למרחקים. מה יעשה שם ילד כמוהו לבדו? מי יראג לו שם?
אף כי, לנוה נכחד, מה רב הטוב אשר ישבע בביתנו? בכל זאת, בכל
מאמצי כחנו נעמל לבל יחסר לו מאומה ונשמר אותו כאישון בת עין;
ושם? אוי ואכזבי לי! אם גם יהיה לו מה לאכל היאכל בעתו? הן הוא
לא יבקש לו אכל אם גם יצום כל היום, לא יאמר כי מעט לו אף כי
ירעב, ומי יודע עוד אם ינתן לו שם „כסף-השבוע“ אשר יאמר? ומי יודע

כמה יתן לו? ויכול היות כי „כסף-השבוע“ לא יספיק לו גם לקנות פת חרבה להשיב נפשו.

— כדבר אחת ה„יהודיות“ תדברי הפעם — ענה גרונוס — לדוד'ל בננו יתן ראש הישיבה די כסף לכלכלתו? הן גורע הוא לשם בכשרונותיו הנפלאים בעירנו ובסביבותיה כ„יהודי טוב“, והרב וכל ה„לומדים“ הבאים עמו בדברים יתפלאו וישתוממו לו; סמוך לבי אפוא כי גם ראש הישיבה, אחרי הכירו את ערכו, יקרבהו ויאהבהו כבן וכל מחסוריו ימלא.

— בואת אמנם צדקת — גמגמה חנה ציפה — אבל הורני נא לדעת: מה זאת אשר ילמדו שם ב„הישיבה“? האם ילמדו שם דברים אשר דוד'ל לא ידעם עוד? הן רב עירנו הגיד לנו זה כשנה, כי דוד'ל בקי בגמרא, כמעט, כמוהו. —

— האוכל לדעת זאת? אך מסתמא ה„ישיבה“ דבר גדול היא, אם ה„בחורים הטובים“ נוסעים שמה; וגם הרב מעיר ב. הן יעצהו לנסע שמה. אין זאת כי דבר הוא.

הדלת נפתחה ודוד'ל בא הביתה.

— הטרם תישנו? בלי ספק נדברתם יחד על דבר נסיעתי — אמר דוד'ל בבואו.

— ומה תחשב אתה? — ענתה חנה ציפה באנחה — השחוק היא בעיניך נסיעה בואת? ראשי סוכב עלי כגלגל מבלי דעת מה טוב לך.

— ואני — אמר דוד'ל — לא אחשב עוד ולא אבקש עצות מרחוק. אחת גמרתי בלבבי לנסע ואסע. —

ובדברו את הדברים האלה פשט את בגדיו וישכב על משכבו. הנר האחרון כבה ויהי חשך בבית. אך מן הבית הקרוב הדרו בעד החלונות קוויאור כהים, אשר תעו על הקירות וינועו רגעי מספר, ואחר נעלמו גם הם. כל בני הבית, מלבד חנה ציפה, נמו שנתם, אשר מתקה להם מאד, אחרי ארחת ליל השבת. קול נחרה, שריקת מטה ישמעו בבית חליפות, ופעם בפעם, קול מלים בלתי מובנות ישמעו וירום כרגע, וקול נחרה ארוכה יקח מקומו. התנור, אשר הוסק לכבוד השבת וה„טשאָלענט“, מפיץ חם גדול בכל פנות הבית הקטן, וריח לא נעים, ריח ה„טשאָלענט“, נודף מסביב — וחנה ציפה תתהפך מצד אל צד ולא תראה שנה בעיניה. רעיונות נונים יכבירו על לבבה כנטל עפרת.

ומחשבה מרה אהה מנקהת כמזהה כיתושו של טיטוס; אך כעבר שעות
אחרות נמה גם היא ותרדם.

החתול, אשר על התנור, שרט בצפרניו את הסהכות אשר שבב
עליהן והתרנגול השתקשק בכנפיו — והרממה שבה בבית.

IV.

ארבעה שבועות עברו למן השבת ההוא. בכל העת הזאת נדברו
בבית גרונם על אדות נסיעת דוד'ל לוואלאזון, עד אשר קרבה עת צאתה
לפעולות.

יום השבת אחרי הסעודה השלישית. השמש כבר באה וכוככים
נראו זעיר שם ברקיע השמים, וגרונם יושב בבית המודרש ומזמר בקול
קורע לב „למנצח בגנינות מזמור שיר“, כמו לא אך „הנשמה היתרה“
תפרד עתה ממנו, כי אם שתי נשמותיו יחד עומדות הכן לעוב את גוו.
כל מלה ומלה דקרה עמוק בלכבו ותקרעהו לגורים.

וחנה ציפה יושבת בביתה, הישך ורממה מסכיב. רבקה ושמרינצה
ישבו על ידה מזה ומזה וראשיהן הקטנים נשענים בה, והיא תעביר את
ידיה הרוות על חלקת שערותיהן, והיא שקועה במחשבות רבות.

— אמי! — קרא רבקה — בבית שרה התופרת האירו כבר נרות.
חנה ציפה העבירה את אצבעותיה על זכויות החלון היבשות
ותחל להתפלל: „גאָטט פֿון אברהם, אונ פון יצחק וכו'“. את כל „לבה
המר“ ורוחה הקשה שפכה בתפלה הזאת. בפיה התפללה על הפרנסה,
על „שבוע טוב“; אך המלות יצאו מפיה בלי משים, ונפשה השתפכה
בקרבה בתפלה אחרת, כי „הוא“ יסך באברתו לראש דוד'ל, והצליח
את דרכו ונתנו לחן ולחסד ולרחמים בעיני „ראש הישיבה“ ובעיני כל
דואיו. כן יחוק את לבבו להגות בתורתו יומם ולילה. כאשר החלה חנה
ציפה את התחנה „דער גאָט“ בפעם השלישית נפתחה הדלת פתאם
וכרנע נסגרה.

— חנה ציפה! — נשמע קול גרונם מאחרי הדלת — האירו נר
בבית, כבר אחר ה„מעריב“.

חנה ציפה קמה ממקומה ותחפש לה נר רצני גפרית. רנעים

משוק החיים

אחדים משישה בידה בחשך עד אשר מצאה את אשר בקשה ותאר נר
אחרו כלותה את ה"תחנה" בפעם השלישית.

— "שבוע טוב!" "שבוע טוב!" — קראו גרונם וחנה ציפה בקול
אחר, בעצמם מעט את עיניהם אשר כהו למראה אור הנר. גם דוד'ל
בא כרגע הביתה וגרונם, הברדיל" על הכוס, וכאשר כבה את ה"הכרלה"
במעט היין, אשר שפך על השלחן, הגיע לאפו וירח את ריח עשנו באות
נפש; ואחרי כן לקח לו "סדור" עב מן הדף, אשר היה דבק לקיר מעל
הפתח, וישב לומר "זמירות" בקול עצב.

חנה ציפה ישבה אל השלחן ותחבק ידיה מבלי דעת מה לעשות,
ובמוחה נקרה הרעת המרה: "מחר, מחר הוא נוסע מזה".

— אמי! — קרא דוד'ל — למה זה את עצובת רוח?

— מי? אני? לא! אין לי עתה מה לעשות, על כן אשבה לי

בה — ענתה חנה ציפה.

— ידעתי, ידעתי — הוסיף דוד'ל לרבר — פרידתי מכם תעצב
את רוחך; אך השיבי נא אל לבך: היש לך על מה להתעצב? הן
לא לעבר הים הנני נוסע, כי אם לוואלאוין להגות בתורת ה'. כעבר
שמי שנים אשוב אליכם ו"סמיכה" בידי — אז תרוו ממני נחת וענג.

— עתה — כלה דוד'ל את דבריו — הנני הולך אל הרב והוא
יתן לי מכתב תהלה לראש הישיבה, וכדברו יצא מן הבית.

שני אנלי דמעה נולו מעיני חנה ציפה על לחייה וירוח לה
מעט. מבלי רבר מאומה הסבה את ראשה לכול פני גרונם ותקשב
בומרו את ה"זמירות". רבקה ושפרינצה נגשו אליה ותעלינה על הספסל
אשר ישבה עליו, האחת מעבר מזה והשנית מעבר מזה, ותמינה ראשיהן
אל היקה, ועיניהן הקטנות הביטו אל אביהן בוארו את ה"זמירות".

קול גרונם לא היה נעים לאון וחנה ציפה לא הבינה ב"לשון
חקי"ש" מאומה; אך מקור תקוה ונעימות נפתח לה בהרימו את קולו
בזמירותיו כקול ענות שמחה, ובעת השפילו את קולו בעצב תען חנה
ציפה לעמתו כאנחה ועצב מר לוחץ את לבבה בלי חמלה. רוחה בקרבת
צולל ברמעות ועיניה מפיקות דאגה ויאוש... גם הילדות המקשיבות
לזמירות אביהן תעצבנה ותשמחנה חליפות ועיניהן הקטנות נוצצות
ומביטות אל גרונם.

התדעי, חנה ציפה — אמר גרונום בקול כמתהנן — כוס חמים
תתאו נפשי.

— חכה עד אשר ישוב דוד'ל מבית הרב והבאתי חמים ושתינו
כלנו יחד —

וגרונום יומר את ה„ומירות“ הלאה; חנה ציפה תחליק באצבעותיה
הדקות את לחיי הילדות, ואנחה תתפרץ מעמקי לבה בזכרה, כי מחר,
מחר הוא נוסע מזה. עיניה נטויות אל נר החלב הדולק ממולה, אך לא
תראה מאומה. הבית ריק, ריק מסביב. קול ומירות גרונום יגיע לאזניה,
אך לא יחרר עוד אל תוכן פנימה כבראשונה ולא יפעל עוד עליה
לשמחה או לעצב. „נגונו“ נוהם כאזניה כנהם זכוב בעופפו ברוח, חסר
נעימות ומירות יחד. עיניה נטויות ומביטות באויר, בלי כל מטרה.
הדלת נפתחה ודוד'ל בא הביתה ומכתב בידו. גרונום הטתה את
ה„סדור“ הצדה:

חנה ציפה כמו התעוררה משנתה, גם רבקה ושפרינצה הביטו
אל דוד'ל.

— האין עוד עליך ללכת לאיזה איש? — שאלה חנה ציפה
— לא! — ענה דוד'ל.

— היש את נפשך לשתות חמים? —

— אף כי שתיתי חמים בבית הרב בכל זאת אשתה עוד —

חנה ציפה קמה ותגש את הספסל לפני הדלת ותעמוד עליו ותקח
מעל דף הספרים כלי-חמים, עשוי מנחשת קלל, ותצא, וכעבר רגעי
מספר הביאה חמים הביתה.

רבקה קמה ממקומה ותלך לבקש את „הצלוחית“ גם מצאתה
כרגע,

— אמי! חלבון ביצה בצלוחית. איפה אריק אותה? —

— הריקנה אל הקערה —

רבקה הגישה את הצלוחית להנה ציפה, והיא הדיחה אותה במעט
חמים ותמלאנה חמים ותגישה לפני דוד'ל.

— תני את צלוחית החמים לאבי ואני אשתה אחרי כן —

— אין רע, גם אנחנו נשתה. שתה, שתה — אמרה חנה

ציפה —

— לא אאתר מאוטה אם אחכה מעט — קרא גרונום גם הוא. —

— ואני מה אאחר? — קרא דוד'ל בשחוק.
 — שתה נא, שתה — התחננה חנה ציפה עוד — עוד מעט
 והצטננו החמים. רבקה! הגישי אלי את המשאב. מי זה יאמר כי אך
 מצלוהית ישתו חמים? — אמרה חנה ציפה בשחוק קל -- גם ממשאב
 נוכל לשתות. אני אשתה ממשאב ולאביך אתן קערה־קטנה לשתות ממנה.
 רבקה הגישה לה את המשאב וגם קערת־כרדיל קטנה ותמלאם
 חמים וישתו שלשתם.

— ואיפה תישב בשבוע הבא כעת חיה? — שאלה חנה ציפה
 בקול עצב.

— כמעוני במאלאוין! — ענה דוד'ל בשמחה בחפצו לפזר את ענני
 התוגה אשר כסו את פני כל היושבים אל השלחן — ומסביב לי ישבו חברים
 חדשים ורעים ושתינו חמים.

— הלואי! — קראה חנה ציפה ותנע כמו ראשה. כל היושבים
 החשו ולא דברו מאומה ואך קול בליעת החמים הפריע את הדומיה
 אשר בבית.

— הן זה חפצך, בני, וממנו לא תשוב עוד: מחר הנך נוסע
 לדרךך. — ה' הוא היודע מה יכאב לבנו בעובך אותנו; היפלא הדבר?
 הילדים הרבים אשר לנו! אך מה נוכל עשו? מסתמא חפץ ה' בואת
 — אמרה חנה ציפה ברוח נכאה — מסתמא נגור עלינו מן השמים, כי
 בננו האחד ידור ממנו; אך אל נא אחטא במוצא שפתי, הננו מקבלים
 גם זאת באהבה...

כן, מחר תעוב אותנו ונסעת לבא לעיר נכריה, עיר אשר לא
 חמצא בה לא קרוב ולא „גואל“, ושם תהיה „גר גלמוד“. לקות, כי הורידך
 העשירים יתמכו בידך ושלחו לך כסף להוצאותיך, לא תוכל; בהיותך
 עמנו פה עמלנו ביעת אפנו לבל יחסר לך, תלילה, מאומה; ועתה,
 שהרנו במרומים, כי ידנו קצרה משלח לך כסף למחיתך — ובדברה דברית
 אלה נגרו עיניה דמעות חמות.

— למה זה תבכי, אמי? שם, ב„ישיבה“, לא יחסר לי מאומה.
 גם הרב במכתבו לראש הישיבה יבקשנו כי ימלא את כל מחסורי.

— אבל, בני, הן ידעתך היטב כי מהיר חמה אתה ובחרות
 אפך לא תהדר פני איש, יהיה מי שיהיה, ותעטה הרפה על פני גדולים
 וטובים; והנה בהיותך פה לא הרע לך תדבר הזה הרבה, כי לא נטל

עליך לבקש חסד מכל איש, חלילה; אבל בעיר נכריה תרע לנפשך מאד אם לא תשים מחסום למו פיך, והתאפקת, אם גם יקל איש בכבודך. אל תגע בכבוד איש, חלילה, ואל תתקוטט בחבריו. הדר פני כל אדם וראה חיים של שלום ואהבה עם רעיך החדשים וייטב לך. כעננה כסתה את פני דוד אשר שמה את החמים ולא ענה מאומה.

— הרואה אתה, כי כבר חרה אפך בי ולא תשיב אל לבבך כי אך את טובתך אני דורשת —
 — בודאי דורשים אנחנו את טובתך — ענה גרונו אף הוא חלקו — בעיר נכריה לא נחיה על פי החפץ, כי אם על פי ההכרח, וכאשר נמצא חפץ בגג נורידהו מן התליה". דרוש בכלל לכבד כל אדם ולהיות שפל רוח.

דוד לא ענה גם הפעם דבר, ועיניו הכיטו בצלוחית החמים — ולי חמים? — נתנה שפרינצה בקולה.
 — חכי! לא תאחרי מאומה — ענתה חנה ציפה באי־רצון.
 — גם אני חכצה בחמים! — קראה שפרינצה עוד הפעם בקול בוכים.

— רבקה! הביאי עוד קערת בדיל אחת ותני לה מעט חמים ונצלתי מה־פגע" הוזה —
 — כן, בעיר נכריה העיקר הוא להיות ענו, לכבד כל אדם ולבלתי בוא ברוב עם כל איש, וכאשר תשכר לך מעון, כמדומה לי כי כן אמרת לי, כי שם לא יישנו בני הישיבה בבית המדרש, תהיה בשלום עם בעלת המעון, וספרת לה כי לא בן עשירים הנך — העני לא להרפה יחשב — וחלית את פניה לבשל גם בערך מעט תבשיל, בבשלה את הבשילה. המרחה מעטה היא ובלי כף נזיר ייבש הלב כעץ. הכריאות דורשת תבשיל לפעמים.

— האין קץ לדבריו רוח? — הפץ דוד'ל לשאל אך התאפק הפעם.
 — עודך ילד, בני, ומי יודע אם לא תאמר בעלת המעון לדמותך, והיה כאמרה אליך, למשל, כי מחיר ליטרא בשר שתים עשרה אגורות ושאלת את פי חבריך אם ישלמו גם הם מחיר כזה. התבין?
 באחת, היה לאיש ודע להתהלך עם אנשים.
 — הקץ? — לא התאפק דוד'ל עוד ופניו אדמו מאד.

חנה ציפה הניעה אך בראשה בהכיטה אלו בעינים מסיקות
עצב. גרונם השח את ראשו אל הקערה ויגמא את החמים.

V.

בבית גרונם שאון והמולה כל היום. ידי חנה ציפה, אשר לא
יצאה עוד ביום ההוא אל השוק לסחור את סחורתה, כאשר הסכינה
תמיד, מלאות עבודה להכין לדוד'ל את כל הדרוש לו ולצרוך את כל
חפציו בארגו. גרונם גם הוא יעזר לאשתו מאז הבקר. הארגו, אשר
יניחו בו את חפצי דוד'ל, ימלא ויתרוקן לרגעים. האחד מניח בו איזה
בגד ובא השני והוציאו ושם את הכתנות על מקומו, ובחפזו יפול הכגד
ארצה ואבק רב יכסנו, ואז יחל לנקותו במסרק-השער ושמהו עוד הפעם
בארגו.

— חנה ציפה, השמת מטפחת בארגו? — שאל גרונם.

— לא אזכר — תען חנה ציפה.

והוציאו את החפצים עוד הפעם מן הארגו.

— מהר נא, גרונם, ובוא אל אחת החנויות לקנות מסרק טוב,

כי אנה ילך לבקש לו מסרק בעיר נכריה? —

וגרונם ימהר כחץ מקשת אל השוק, ובצאתו יכה את ראשו

במשקוף הפתח, כי שכח בחפזו להרכין את ראשו מעט.

— רבקה! הבלית לכבס את מטפחות האף? — תשאל האם.

— כן, וכבר תליתי אותן על חבל התנור לנגבן — תען רבקה —

עוד מעט ויכישו.

— מהרו נא, בתי, אל החנות וקני כורית לדוד'ל. —

— שפרינצה! זאת תשבי בחבוק ידים ולא תעשי מאומה? — תשאל

חנה ציפה, בכלותה לתפר קרס ב"ארבע הכנפות" של דוד'ל, ותבט על
הילדה הקטנה היושבת בטלה.

— ומה אעשה, אמו? — תשאל הילדה אשר הכיטה עד כה על

האנשים המתעסקים למען דוד'ל בעיני קנאה.

— מה תעשי? — שנתה חנה ציפה את שאלתה בלי רעה וברגע

צלל רוחה בתהום מחשבות נגות.

היום" רבדה אל לבה, היום יסע מזה. היום יעזב אותנו, יתגודד
צעיר נכריה. מי יודע מתי ישוב? ואיך? דה, דוד'ל, דוד'ל?
גרונום בא הביתה ומסרק בירו.

— גולם! האם מסרק כזה צויתוך להביא? הן אך האכרים יקנו
להם כאלה. שוב כרגע אל החנות והחליפהו כמסרק טוב ממנו.
גרונום מהר לעשות כדבר חנה ציפה וישב אל החנות.

בבוא העגלון לקחת את הארגו והחפצים לשאתם אל העגלה, לא
הספיקו עוד לצרר את הבגדים והכתנות ולשים את הדברים הדרושים
בארגו, ויחכה בעל העגלה מעט, וגם עוד להם להביא הכל במשטר
וסדר, וישם את הארגו על שכמו ויצא. בגשת דוד'ל להפרד מאחותיו,
רבקה ושפרינצה, נפלו על צוארו ותחבקה אותו בידיהן הקטנות
ותשקנה לו מנשיקות פיהן, וגם הוא נשק להן באהבה; ואחר נגש אל
הפתח ויאמר לעוב את הבית.

— הכה נא מעט, שב רגע על הספסל — קראו גרונום וחנה
ציפה בקול אחד.

דוד'ל ישב כמעט רגע ויקם ואחר יצאו שלשתם מן הבית.

— גם אני אלך, גם אני אלך עמכם! — נשמע קול רבקה
ושפרינצה מן הבית.

גרונום פתח את הדלת ויאמר בלשון רכה: „אל, בנותי, שבנה
בבית, עוד מעט ונשוב גם אנחנו אליכן“.

— לא! לא! לא! לא! לא! לא! לא! לא! לא! לא! לא! לא! לא! לא! לא!
בכי. דוד'ל שב הביתה ויבקשן לשבת בבית, גם הבטיח אותן להביא
להן תופינים בשוכו מדרכו ויצא.

— חנה ציפה! — קרא גרונום בגשתם אל בית המלון, אישר
עמדה שם העגלה — חנה ציפה! הלקחת עמך את הגבינה מעל החלון?
— לא! רויץ נא מהר וקתנה משם.

גרונום שב על עקביו וכעבר רגעי מספר בא אל בית המלון
והגבינה בירו.

העגלה כבר היתה רחומה לסוס ותעמד לפני בית המלון הכן.
העגלון עמד על יד הסוס ושטו בירו. מעבריו העגלה עמדו אנשים
ונשים, בחורים ובתולות, וישחתו ויתלששו יחד.
— התבין? — יקרא האחד בקול.

משוק החיים

— שים יד לפה! — יען השני .
 — כבואך למחוז הפצך תמהר לכתב לנו —
 — בטח בי — יענה איש צעיר לימים — כי לא אאחר אף רגע
 מכתב אליך .

גם מרדכי וחנה ציפה עמרו על יד העגלה והיא שננה באוניו
 את כל דברי המוסר אשר דברה אליו אתמול בערב ותשם עוד עליהם
 נוספות .

— שמור, בני, את ישני הרובל מכל משמר. אל תגד לאיש
 בעגלה, כי ישני רובל לך, אל תקפיץ מהר מעל העגלה פן יפל הכסף מביסך .
 — אל תפחדו, אמו, כי כל איש לא יגנב ממני את הכסף . —
 — לא, בני, לא פחד יזוא הוא. שמע נא אך הפעם לדברי
 אמך: כבואך העירה תתן את הארגו על ידו בעל המלון והלכת תיכף
 אל ראש הישיבה. אולם אם תבוא העירה בלילה תסור אל המלון, ושמת
 את הארגו ואת בגדך העליון מראשותיך ושכבת עליהם לישון; אך אל
 תפשיט את בגדיך, ואת הכסף תשים בצלחת בצד אשר תשכב עליו .
 — טוב, טוב הדבר — יענה דוד'ל מבלי שמע אף דבר אחד
 מכל דבריה .

— עלו אל העגלה! — נשמע פתאם קול העגלון .
 אז החלו הנוסעים להפרד בחפזה מן הבאים לשלחם, ודוד'ל נפל
 על צווארי הוריו וישקם וגם הם נשקו לו באהבה רבה, ודמעוניהם
 החמות הרטיבו את לחייהם ולחיו יחד .
 וישב בעגלה .

העגלה נעה ממקומה ותסע לדרכה וגרונם וחנה ציפה הלכו בצד
 העגלה עד קצה העיר .
 — כסה נא היטב את כל גוך, כי הלילה קר מאד — תקרא
 חנה ציפה .

— כבואך וואלאזינה תמהר לכתב אלינו על דבר שלומך —
 אמר גרונם .

העגלה עברה את הגשר אשר מחוץ לעיר ורוד בקש את הוריו
 לשוב הביתה .

העגלה נסעה הלאה, הלאה, וחנה ציפה וגרונם עמרו על מקומם
 זיבטו אחריר עד אשר נעלמה כלה מעיניהם .

הרמעות אשר הרטיבו את עיניהם כל היום שרצו עתה כנחלים
 מאין הפנה .

— נסע ממנו ! — קראה חנה ציפה בקול בוכים .

— נסע ממנו ! — נאנח גם גרונו מרה .

VI.

הירח יקר הולך במרום השמים . עננים כהים יעופו זעיר שם ,
 זעיר שם הנה והנה . הככבים המעטים , אשר הזהירו שם , הכיטו ארצה
 בנבהלים , חורים מיוחד בלילות . רוח יגח פתאם מפאת צפון , יעוף , ינהם
 באוני הנוסעים , כמו יגלה להם בלחש את הסוד , כי הקיץ הנעים חלף
 ועבר , והאורח לא־קרוא , הסתיו , עומד אחר הכותל . העצים נאנחים
 לרגעים , ינועו ויגודו הנה והנה והעלים יפלו , יפלו .

דוד'ל ישב כעגלה ועמו עוד כחמשה נוסעים . איש לא דבר
 דבר . מחזה הטבע מסביב , שפך עליהם רוח עצב וישם מחסום לפיהם .
 וכה ישבו כלם כאלמים , אך לעתים רחוקות יפתח אחד הנוסעים את
 פיו ויפהק בקול ; ודוד'ל יושב שקוע במחשבות , רעיוני תוגה ועיקו על
 לבבו . דעת לא נעימה חשה לו עתידות לא נעימות מבלי דעת 4 על מה
 זה ולמה ? אך כל מחשבותיו היו בלולות וסבוכות זו בזו עד אשר לא
 ידע מה הוא חושב . ראשו סובב עליו כגלגל ובקרבו תמהון ושמוון .

הסוס יתנהל לאטו וכמעט יספר צעדיו . עברה שעה , שעותים .
 שלש שעות , והסוס עודנו משרך את דרכו לאט . העת ארוכה מאד
 והדרך ארוכה , ארוכה בלי קץ וגבול .

— קר מאד ! קר מאד ! — דוכבו שפתי אחד היושבים בעגלה

בעצלתים ויתגודד .

כל הנוסעים הרגישו כלם את הקר בגוּם , וכל אחד הביע את
 הסכמתו לא בדבר שפתים כי אם בהתחככו מעט בקיר העגלה . . .

עברה עוד כשעה ורוח הנוסעים נעים ונדים הנה והנה בעגלה
 ומנמנים מעט , גם קול נחרה ישמע .

ודוד'ל עודנו שקוע במחשבותיו , לא יישן ורעיונים מרים יכבירו
 על לבבו יותר ויותר .

— הנה בית מלון! רד מן העגלה ובואו אל הבית להחם את
בשרכם מעט — יקרא העגלון. הסוס יעמוד והנוסעים הנרדמים טעם
התעוררו משנתם.

— הבאנו כבר לכפר ב. ? — שאלו אחדים בשמחה.

— יקחהו אפל ואת סוסו ואת עגלתו גם יחד! — יקרא אחד
הנוסעים, אשר לא יכל לישון בעגלה, והעת ארכה לו מאד — כבר
עברה חצות לילה ולא עברנו עוד את הכפר ב. —

— הוי, רבי חיים! — קראו נוסעים אחדים מן העגלה — הוי,
הוי, הפעם הוביל אותנו בעגלתך עד ביאת המשיח.

— מה זה! — יען חיים בשחוק קל ובלב שמח בתקוה, להחם
את בשרו עוד מעט בכוס י"ש — האם לא תתענגו בנסעכם? הוטיבה
אפוא ליהודי! הן לא בחנם אובילכם בעגלתי, שבו אפוא בה והתענגו.
הנוסעים באו אל בית המלון פנימה ובעל העגלה הביא את הסוס
אל הארזה. דוד'ל ישב לו על ספסל ארוך וצר ולא ידע מה לעשות.
נוסעים אחדים נגשו אל השלחן אשר עמדה לפניו בעלת הבית, יהפה
ובלי לבוש כמעט ואך כתנתה ושמלתה האחת כסו את מערותיה, וביקשו
ממנה כוס י"ש; אכרים אחדים שכבו סרוחים על הספסלים הארוכים,
ראשם נשען על ידיהם ופניהם למטה וקול נהרם ישמע בכל פנות הבית.
גם עינו דוד'ל סגרו מעט וישען בקצה השלחן וירדם.

— קומה, נער! רב לך לישון. עוד מעט ונסענו מזה — קרא
אחד הנוסעים.

דוד'ל התעורר משנתו ויעמד רגע כמכה בשממון, בלי דעת איפה
הוא, ויבט כמתפלא מסביב לו; אך כעבור רגע זכר את אשר אתו וישלח
ידו וימישש את צלחתו, ברגלים כושלות יצא מבית המלון וישב בעגלה
ויתעטף במעילו ויגהק ויפהק בלי הרף. גם יתר הנוסעים ישבו בעגלה,
נרדמים ועצבים, ויתכסו בכגדיהם; אך אף פוצה פה לדבר אף מלה
אחת. העגלה נעה ממקומה לאט והעגלון הלך בצד הסוס ושוטו בידו
אד כהה יכסה את פני כל היקום, אך מפאת קדים נראו קוף
השמש הראשונים. הארץ היתה רטובה. השדות והעמקים עטו מעט
אבל, כמו יתאבלו על הטבע המת. העמרים, אשר נראו שם על
השדות, שמו נוספות על שממות הטבע והעצב השפוך עליהם במראש
הבלה. העשב יבש, נדף והקב ומסביב אבל וכליון.

מה טובו אהליך יעקב! החל להתפלל בקול נחר, אחד הנוסעים, איש כבן חמשים, בזקנו זרקה שיבה מעט ועיניו מכסות בשמורות ארוכות. ממנו ראה וכן עשה עוד נוסע אחד, אשר התעורר מעט ויחכך את ידיו זו בזו ויחל להתפלל גם הוא; בקרב העגלה רבתה מעט התנועה ופני הנוסעים אורו מעט. השמש התרוממה משולי השמים ויהי אור. גם דוד'ל התעורר מעט, רוחו העיף והנדהם החליף כח ודמיונו נשאהו על כנפיו וביאהו אל בית אבותיו, ולעיניו אמו הנמוגה בדמעות.

— למה תבכי, אמי, ולמה ירע לבבך? — ישאל אותה — בקרב אשוב אליכם ו"סמיכה" בידי ולא יארכו הימים והייתי לרב באחת הערים הגדולות — הרב מעיר ב. יושב לכסא הרבנות בהיותו בן שמונה עשרה שנה ורב העיר ק. בן שבע עשרה — ואז אקחכם אל ביתי. את, אמי, לא תלכי עוד לסחר בביצים ובתרנגולות, ואבי לא יעמל עוד בזעת אפיו למצא פת לחם, כי כסף ה"שכירות" אשר ינתן לי יספיק לכלנו; את תשבי לך וקראת בספרי-הנשים ואבי ילמד "עין יעקב" ו"מדרש", וכל אנשי העיר יכבדכם מאד. גם לרבקה ולשפרינצה לא תדאגו עוד, כי ני אדאג להן, בעזר השם, ואשיאן לבחורים לומדים, וכלנו נחיה חיים טובים ונעימים.

המתווה הזה יעבר ומחזה אחר יקה מקומו: והנה הוא בוואלאזין, בבית ראש הישיבה. הוא מגיש לו את המכתב אשר הביא מרב עיר מגורו, וראש הישיבה יקבלנו מידו בלי רצון, עיניו התודרות מביטות אל דוד'ל רגעי מספר ויקמט את מצחו הרחב! אך ככל אשר יוסיף לקרא את המכתב, כן תחלף העננה מעל פניו. קמטי מצחו נעלמו ומבטו לא יפיק עוד רגז.

— מה רבה ידיעתך, בני, בתלמוד? — ישאל הראש רכות.

— "נשים" ו"גויקין" עם כל המפרשים —

— התדעם היטב? — וראש הישיבה ישאלהו במקומות אחרים, והוא, דוד'ל, יענהו בחריפות עצומה ובכקיאות גדולה בכל המפרשים הראשונים והאחרונים ויפליא את לב ראש הישיבה.

— עלם נחמד! — יקרא הראש בהעבירו את ידו על לחייו —

עלם נחמד. מובטחני כך שתהיה בקרב הימים לגדול בישראל. — ובנוגע לבסוף השבוע" הנני נוהן לך שני רובל לשבוע וגם מעון אבקש בערך.

יחזק נא ה' את לבבך ולמדת בשקירה, או סמוך לבי בטוח כי תקיתי בך לא תכזב.

ודמיונו יעביר לפניו מחוות יותר יפים, יותר נעימים: והנה הוא רב גדול, נודע לשם, באחת הערים הגדולות. רבנים רבים שולחים אליו את שאלותיהם בדברי דת ודין, והוא יענם בחריפות ובקיאות עצומה ושלה להם את „תשובותיו“. מחברים רבים שולחים אליו את ספריהם כי יתן את הסכמותיו להם, וגם הוא ספרים רבים וימצא „חומרות“ רבות, אשר לא שערון הרבנים שהיו לפניו. שמו נודע לתהלה בכל תפוצות ישראל, וגם בני העמים יכבדוהו ויוקירוהו מאד.

— אנה תסע, נער? — שאלהו פתאם האיש, אשר החל ראשונה להתפלל.

כמו נפל דוד'ל משמים ארץ ויבט רגע מסביב לו ואחר ענהו:
 — לוואלאוין —
 — לוואלאוין? — השתוממו כל הנוסעים — נער קטן כזה יסע לוואלאוין! וכלם הביטו אליו בעינים חודרות רגעים מספר.

— כמה ימי שני חייך? — שאל עוד היהודי אשר זרקה בו שיבה מעט.

— אחרי חג השבועות מלאו לי שלש עשרה שנה. —
 — שלש עשרה שנה? ! — השתוממו כלם.

VII.

עברו שנתים וחצי.

— את מי אני רואה? — קרא דוד בשמחה בלכתו באחד מרחובות עיר וואלאוין ובפגשו איוה איש צעיר לימים ברחוב — יוסף? מה מעשיך פה?

— לרגל מסחרנו באתי הלום, והנני הולך אמנם עתה אל בית הישיבה לראות פניך. טוב אפוא כי פגשתך; אך למה זה נעמד בחוץ? הבה, נסורה אל מעוני. הגה הבית! — אמר יוסף ובדברו הראה באצבעו על בית עצים גדול.

יוסף ודוד באו הביתה ומישם אל הדר יוסף. ויוסף צוה את

המשרת להגיש את המיחם ויוצא מארגזו מלא חפניו גלומי-קמרת וישימם על השלחן וישבו שניהם אליו.

— כבר תבקש לך, בלי ספק, עיר לשבת בה על כסא הרבנות?! — שאל יוסף בצחוק קל.

— שגית מאד! הרבנות לא תפול עוד בגורלי. לעת עתה לא יתנוני היהודים גרי וואלאזין לדרך גם על סף ביתם.

— פלאות לי דבריד! — קרא יוסף אשר לא האמין למשמע אזניו.

— מה זה תתפלא? — קרא דוד — אמנם צדקת, כי תוכרני עוד מלפנים, מעיר מולדתנו, אולם פה לא פיקורס אחשב.

— ואיך היה כדבר הזה? הלא היית לברכה בפי כל יורעיד זשטך הטוב הלך למרחוק! —

— „Neue Zeiten neue Vögel
Neue Vögel Neue Lieder“

ענה דוד בדברי היינע על שאלתו.

— כאשר אראה הנה גם דברי היינע לא ורו לך, חרשות ונצורות! אולם הודיעני נא איזה דרך עבר עליך הרוח הור, אשר הדיחך מן הדרך הישר? ובתוך עם קדוש, כישיבה קדושה ותחת צל כנפי איש קדוש אתה יושב! —

— הטרים תדע, כי, הטמאה בקדשה נוגעת אצלינו? גם פה בנתה הטמאה קן לה וברשתה ילכדו ההולכים בטח לעשרות. —

— התזכר עוד את אשר דברתי אליך השכם ודבר: „שים את פניך לחכמה ולמדעים!“? ואתה שמת את לבך כצור ולא שמעת בקולי.

אולם הגידה נא לי: העשית חיל בלמודיך החדשים? —

— לא לי שפט על הדבר הזה, יראו אחרים ויגידו —

— ההיה לך מורה בכל עת למודיך? ומתי שמת להשכלה פניך? —

— בהחילי ללמוד היה לי מורה לזמן קצר, זמן למודי זה כשנה —

— ומה הן הידיעות אשר רכשת לך? —

— שפות רוסיא ואשכנז על בורין. —

כצחוק קל עבר על שפתי יוסף, אשר התאמץ להסתירו

גם דוד הצהיל את פניו, שפתו העליונה התנועעה מעט, כמו

התאפק משחוק; ספטי עיניו הפיקו גאון ודעת ערך עצמו, ויבט אל יוסף בעינים חזרות.

— הנני רואה כשחוק על שפתוך — אמר יוסף במבוכה.

— כמים לפני כן פני ללב הדובר בי; אין זאת, כי גם אתה

הצחק לי בסתר לבבך — ענה דוד — אולם בנתי לרעך. בלי ספק, השחק לדברי, כאמרו כי יודע אני שתי שפות על בורין, וכמתהלל במתת שקך הנני בעיניך.

— לא! הלילה לי מחשד אותך, כי תתהלל לפני בשקר, אולם

דברוך העירו אמנם שחוק בקרבי: בלי ספק תחשב, כי ידעת ה"פאול-סאן", ה"דעטסקי מיר" או ה"מאססאן" הוא כל תורת השפה. —

— ומדוע תחשב עלי כזאת? —

— הנני חושב למשפט, כי ראשית למודך היתה בספרייהלמוד

האלה.

— ואני אוכל להבטיחך, כי לא אך בספרים האלה לא למדהי.

כי גם ספריהלמוד אחר לא ראיתי בעיני.

— ובמה למדת אפוא? — שאל יוסף,

— בספרי המלים לשטוויינבערג ושמידט.

— בספר מלים? ואיך למדת בספרים מלים? —

— פתחתי את הספר ופסחתי על השער ועל המבוא ואחל לשנן

את המלים אשר בשורה הראשונה וכן הלאה — ענה דוד בשחוק.

— אבל למוד כזה עבודת פרך היא אשר לא הועיל מאומה, כי סוף

כל סוף לא ידע הלומד בין ומונו לשמאלו — נתן יוסף בקולו.

— אמנם כי למוד כזה לא ימשך אחריו את לב הלומד; אבל

מדוע זה תחליט כי לא יועיל מאומה?

— יען כי מן הנמנע לומר מלים לאלפים באין כל יחס וקשר

ביניהן.

— התערב נא עמדי! קח לך ספר מלים ושאל; והיה כל מלה

אשר לא אדע את פירוניה ונתתי לך עשר קאפ' כסף ענושים, ואם לא

אכשל בלשוני וצוית להבין ארוחה לשנינו על חשבונך. —

— לא אטיל ספק בדברך, ובנגוע להארוחה הנה ישמח לבי מאד

אם תאכל אתי בצהרים. —

— אבל אין את נפשי כי תאמין ליברי, חפץ הנני כי תדע
כי אמת בפי —

— לו יהי כדברך — ענה יוסף ויקח לו ספר מלים וישאלהו
פשר מלים רבות ודוד ענהו בשפת עבר ככתוב בספר-המלים לשטיינבערג.
יוסף השתומם למשמע אוניו ומרב תמהונו לא הוציא הגה מפיו
רגעי מספר. גם דוד החשה מבלי דבר דבר. פתאם נפתחה הדלת
ושפחת הבית הביאה החדרה את המיחם הרותח ותעמידהו על השלחן
והצא. המים המו וירתחו והקיטור התפרץ בחוקה מהור הקטן אשר
להמכסה בלי הרף.

ויוסף ודוד ישבו יחד לשתות חמים

— מיום בואי באנשים לא שמעתי, כי ילמד איש שפה בסדר
כזה — קרא יוסף אחרי דומיה ממש-ה. אכן הפלאאתני בזכרוניך ובסבלנותך
הרבה. הכל בני הישיבה ילמדו דעת השפות בסדר הזה?
— רובם!

— ועתה הגידה נא לי: מה תחשוב עתה לעשות?

— עתה גמרתי בדעתי לנסע ווילנאה ושם אשתלם בכל למודי
הגימניום ועמרתיו למכהן לפני כוד הבוחנים את תלמודי המחלקה
השמינית —

— מה תחשב? — שאל דוד אחרי דומית רגעי מספר — האוכל
לגמר את חק הלמודים בשתי שנים?
— בשתי שנים? לא! לא יוכל היות! אל תשכח מה רבו
הלומדים והוריעות אשר עליך לדעתם היטב. לא, לא יוכל היות!
— ואנכי אדמה כי אגיע למטרתי זאת בשנתים ימים. —
— מי יתן והיה!

— ועתה הוריעני נא — הוסיף יוסף לדבר במלאו כוס המים
לדוד — מדוע תשב פה? אם לא אשגה, אמרת לי, כי אל הישיבה לא
תלך עוד, אם כן אפוא מה מעשיך פה?
— הנני נכון לשיש לדרך פעמי. למחר או ביום השלישי אעזב
את העיר — ענה דוד.

— אך זה כשבוע ימים אשר חדל ראש הישיבה מתת את „כסף
השבוע“.

— ומדוע לא נגע בכך ראש הישיבה לדעה עד עתה? —

— עד השבוע העבר לא נודע הדבר עוד, כי סרתי מן הדרך הישר; ראש הישיבה ראה ונוכח אמנם זה ירחים מספר, כי אינני שוקד עוד על למודי כבראשונה, אך לא שם לבו לדבר הזה, וירא און כי ולא התכוון, כי שמח לבכו גם במעט אשר למדתי; אולם ביום השני העבר נגלה עוני, כי „נתפשתי“ בידי השמש באכלי בגלוי הראש. נקל להבין כי הוא מהר להודיע את דבר הנבלה הזאת לראש הישיבה, והוא שלח לקרא לי לבוא אליו כרגע, אך אני מצאתי לטוב לי להכבד ולשבת במעוני ולא הלכתי אליו. —

— ומדוע יראת לבוא אליו? מה עשה לך אם גם ראית את פניו? — שאל יוסף.

— הוא לא היה מרבה בחקירות ודרישות והכה בחרפה את לחיי, ואני, כמובן, לא קבלתי זאת באהבה והראיתיו לדעת כי גם לי ידים וגם לו לחיים, ובני הישיבה לא הביטו אל דבר כזה בקרת רוח; ומה יחשב לבבך? בלי ספק שברו כל עצמותי ואחת מהנה לא נשארה; על כן אמרתי טוב לי, להשיב את פניו וריקם ולהגן על נפשי בעוד מועד.

— ומתי נאכל את ארוחת הצהרים? — קרא דוד אחרי דומית רגעי מספר — החמים עוררו בקרבי תאות האכל.

— מצדי גם כרגע, כי הארחה נכונה כבר, בלי כל ספק — יוסף יצא מן החדר ויצו להגיש לו ארוחה בעד שני אנשים.

— עוד מעט ואכלנו — אמר יוסף בשובו החדרה — הנה כי כן הנך נוסע מזה בימים האלה. ספור נחמד, חי נפשי! — הוסיף יוסף לדבר בשחוק קול — „דוד'ל העלוי“ היה ל„גוי“! בלי ספק נראה גם כוויילנא. לרגל מסחרנו אסור בקרב הימים גם אליה. ספור נחמד, חי נפשי! —

השפחה הכיאה את הארחה החדרה, וישבו שניהם לאכל.

VIII

דוד'ל לן בלילה ההוא בחדר יוסף וביום המחרת עזבו שניהם את העיר. דוד'ל נסע לדרבו ויוסף לדרבו.

יום בהיר בשחקים. שמש האביב נשקף בהדרו משמי התכלת, קויו הנעימים יחדרו ללבב כל גבר ויחממו וישעשעו את הנפש, ויפתחו מקור תקוה ונחומים בעמקי הלב. הטבע התעורר לחיים חדשים, ורוח האביב ישיב נפש כל היקום. השרות יעטפו ירק דשא, העצים יתכסו בעלים רעננים. גם מראה בצות המים אשר כסו את פני כל הדרך היה נהדר מאד, כי בהם נראתה תכלת הרקיע. הצפרים עופפו ממקום למקום ותשקנה והצפצפנה, כמו דרשו לשלום הטבע השב לתחיה, והאכרים יוצאים השרה לחרש חרישים. — —

דוד'ל ישב בעגלה ועיניו הכיטו הרחק, הרחק מאד. שם נראה לעיניו יער גדל עטוף במעטה ירק. שם, שם, שם: שמים וארץ ישקו. אז עלה על לבבו זכר הימים שעברו, בנסעו לפני שנתים וחצי בדרך אחרת למקום אחר וברגשות ובתקוות אחרות, ושחוק קל עבר על שפתיו לזכר חלומות נעוריו. ודמיונו יעוף פתאם מן העבר אל העתיד: והנה הוא בזוילנא. כבר עמד למכתן על כל למודי הגימנויוס ויצא בשלום ותעורת-בגרות בידו, והנה הוא נוסע פטרבורגה. — —

„באיזה בית מדרש גבוה אבחר לבקר? לחכמת הרפואה? לא, כשרונותי טובים מאד לחכמת החשבון... אבל מה תהי אחריתי? מאין אמצא לי די מחיתי אחרי גמרי את הק הלמודים? אין דרך אחרת לפני... אשים אל הרפואה פני... לא, עודני צעיר לימים, יכל אוכל לאחו בזה וגם מזה לא אנח את ידי. את חכמת החשבון אלמד ראשונה ואחר אדאג לאחריתי. בגמרי את למודי החשבון תמלאנה לי עשרים ושלש שנה, ואז אכנס למחלקת הרפואה והייתי לרופא. כן, כן יקום, ראשונה אבקר את מחלקת החשבון, ואחר אשים אל הרפואה פני“.

ובדמיונו: והנה הוא תלמיד האוניוורזיטט. הפרופיסורים ישתאו וישתוממו לכשרונותיו הנפלאים וימלאו פיהם תהלתו. כבר גמר את מחלקת-הלמודים הראשונה ומטבע-זהב נתן לו לאות כשרונו הגדול. אז יעזב את פטרבורג ויעוף כעל כנפי נשרים עירה מדמנה, עיר מולדתו, לראות את פני הוריו. הוא בא העירה, לכוש בגדי השרד כאחד הסטודנטים, ואיש לא יכירהו, גם אמו תביט אליו עת לא מעטה מבלי דעת מה חפץ ל„אדון“ הזה בביתם? ופתאם תפל על צוארו ובוכה, בוכה מאין הפוגות. הוא נושק לה ובוכה גם הוא. גם אביו ואחיותיו גופלים על צוארו ויחבקוהו ויגשקוהו ועיניהם תורמנה דמעות-גיל.

העגלה החלה פתאם להתנודד והנוסעים היושבים בה התנועעו הנה והנה, אז ראש וראש נפגשו, רקה וקרקר נשקו, ודול התעורר מחויונות דמיונו; כל פעם אשר התנועעה העגלה השב דול, כי כל עצמותיו תפורנה ויתעטף היטב במעילו, ויאחו בחוקה במוט העגלה עד עברם כברת הארץ המכוסה כאכנים ותהי הרוחה. הדרך ירדה במורד והסוס רץ כמעט ויחל להתעטש.

„לבראות, לבראות!“ — קרא העגלון באהבה

השמש נטה לערב. עיני דוד הביטו אל קצה השמים המאדמים מקוי השמש ויתבונן אל העננים הקלים אשר רחפו ועיר שם, ועיר שם בתכלת הרקיע. דוד הביט, התבונן ויחשב עד אשר נשאו הדמיון על בנפיו הלאה, הלאה מעבר לגבול ההוה.

והנה כבר כלה חק למודיו בהכמת הרפואה ונסמך ל„דוקטור“. את העיר „מדרגה“ אוה למושב לו, חולים רבים דופקים על דלתו ביתו ורבים יקראו לו לבוא לביתם, עד כי לא ימצא מנוח אף רגע. רוב שעות היום יכתה את רגליו לבקר את חוליו הרבים וכבר ידע את המבואות האפלות והחצרים המלאים רפש ואשפה ואת מוצאיהם; גשם שוטף, רוח סערה ואור סגריר לא יעצרו בעדו מבקר את חוליו ומהחיש להם ישועה; את העניים ירפא הנם אין כסף ועוד יעניק להם מכספו ומסמיו רפואותיו; אנשי העיר יאהבוהו ויכבדוהו מאד והוא יראם לדעת, כי שוה הוא בכבוד אשר יפורו לו, בשומו עין על כל עניני העיר, ויביא בהם סדרים טובים ונכונים; ה„הקדש“ הישן נהרס ועל פיו נבנה על מקומו בית חדש, גדול ורחב ידים למקלט לעניים; בית ה„תלמוד תורה“ גדול, נקי ומרוח; את געציל המלמד העביר ממשמרתו, בראותו כי לא ידע את אשר לפניו ועל מקומו מנה למורה איש צעיר לימים, תלמודי ויודע דעת שפת עבר היטב; מורה רוסי יורה את הנערים דעת שפת רוסיא וחשבון מדי יום ביומו; גם הצליח בידו לכונן בית-ספר למלאכה מקופת מכס הבשר אשר לעיר.

טפירו! — קרא העגלון בקול והסוס עמד כרגע על מו.

כל הנוסעים ירדו מן העגלה ויבואו אל בית המלון, דוד סר אליו ויבקש לו דבר-מה לאכול.

IX.

כמוכה בשממון התהלך דוד בימים הראשונים לבואו ווילנאה כרחובות העיר הגדולה. מסביב לו בתי חומה גדולים וגבוהים ומשוחים בשיש; בהרימו את ראשו להביט ולהתבונן אל גובה הבתים והדרם ידחף פתאם או יסחב הצדה משטף העוברים הרצים מהר כחצים מקשת בצדי הרחובות; חלונות בתי המסחר והחנויות גדולים מאד ובהם כל יקר ראתה עינו: זהב, כסף, ארג, כלים, חפצים יקרים, המונות וצעצועי ילדים, גם חבילות שטרות המדינה הוצנו שם למראה, ורוד מביט ומתפלא הפלא ופלא; לרגעים יחרה לו מאד על הראותו לדעת כי בן עיר קטנה הוא והסב את עינו בחוקה מן החלונות והחנויות הגדולים לבלתי הבט אליהם, אך שם ויפיע לנגדו חלון גדול המושך את עינו אחריו ככחבלי קסם, והנהו עומד לפניו למרות רצונו ועינו לא השבענה מראות את כל החפצים היפים המוצגים; אך להתבונן אליהם היטיב לא ויכל, כי ידחף כרגע מן החלון והלאה, ורוד יתנהל לאטו הלאה.

— מדוע זה ימהרו כה לרוץ? — יחשב עם לבבו — איה ירוצי

ומה מגמת פניהם?

אך התמהון והשממון עזבוהו מהר, כי זכר את מטרת בואו ווילנאה. עליו ללמוד וללמוד. אבל כמה יחל? איך? ימים אחדים חשב מחשבות ויחפש עצות ולא גמר בלבבו מה לעשות; פעם גמר אמר לצאת הרחובה ולחכות עד אשר ישובו הגימנויסטים מן הגימנויום אל ביתם ונגיש אל אחד מהם ותלה את פניו, כי יורהו ראשית דעת למורה הגימנויום.

— למה זה אבושה? — דבר לנפשו — ממה נפשך אם יכטיחני לעשות את בקשתי — מה טוב, ואם אין — מה מני יהלך? מי ידעני? פה? את להיו לא ימרט על בקשי אותו כזאת. „כן, לא הבישן למד“, אמץ את לבבו בשבתו במעונו, לבל ישוב ממחשבתו זאת.

אך כאשר יצא ממועונו החוצה רפתה החלטתו מעט ויחל לפקפק בה: „היתכן הדבר — שאל את נפשו — לגשת אל איש זר, אשר לא ידעתיו ולא ידעני מעורי, לבקשו כי יורני דעת? לא! הכל ורעות רוח!“ פעם גמר בלבבו לפנות בבקשתו אל אחד המשכילים העברים,

לספר לו את כל הקורות אותו ולבקשו, כי יהי לו לעור בדבר הזה למצוא לו מורה ולתת לו ספרי-למוד נהוים.

מי אפוא אם לא הם? — חשב דוד בלבבו — להם עורו רבים להשכיל ולהשתלם, תמכום בימין צדקם וימלאו את כל מהסורם, ואני מת אני שואל מהם, כי אם מורה לזמן קצר וספרי למוד אחדים ולא יותר. חרפת עולם תהיה להם אם לא ימלאו את בקשתי זאת. כן, העצת הזאת טובה טובה היא מאד, אך מעם המשכילים יבוא עורי.

אך למי יפנה בבקשתו? — החל דוד לחשוב — אל מי יסוד לבקש עור ותמיכה? מן הספרים אשר קרא ידע היטיב שמות כל משכילי היהודים והמלומדים הנמצאים בוויילנא; ואחרי רוב מחשבות גמר בנפשו לפנות אל ה' N, אשר כלה חק למוריו בבית מדרש הרבנים והי לסופר עברי.

או שאל דוד את פי בעלת מעונו איפה יגור ה' N.

— האם N אחד ימצא בוויילנא? — שאלה בעלת המעון בשחוק קל — למצוא פה איש, אשר אך כנוי משפחתו נודע לך, לא תוכל בשום אופן. אם תדע גם את שמו ושם אביו יודע לך מקום מגורו על נקלה ב"שלחן הכתובות".

— מה זה תדבר? הן האיש N נודע לשם בכל קצות ארצנו

כל איש אשר קרא אך מעט ידע שמו. —

דוד יצא אל הרחוב וישאל את אחד העוברים: הנידה נא לי איפה יגור ה' N?

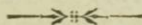
— מה מעשהו? — שאל האיש.

— N הסופר העברי המהולל! ...

— סופר? מי זה ידעוהו? המעטים הם הסופרים בעירנו?

דוד לא יכל להבין בשום אופן: איך שפל רוח בני העיר הזאת ואיך נבערים הם מהשכלה ודעת, עד כי לא ידעו גם את שמות המשכילים אנשי השם הנמצאים בתוכם.

אף כי כעבור ימים אחדים נודע לו במקרה שם האיש N ומקום מגורו, אך לבני העיר הנבערה לא יכל סלה על אשר לא ידעו את אנשי השם אשר בתוכם.

X.

דוד הלך לבקר את האיש N בביתו, והיו כבואו אל החצר הראהו השוער את מעונו ויעל על המדרגה. שם ראה דלתות חדרים שונים ועל אחת מהן פוז רקוע ועליו חרות שם ה' N וכנויו. דוד שלח את ידו לאחוז בקנה הפעמון; אך פתאם בא רעיון בלבבו: „אולי יושב הוא אתה בהברת מרעיו ומיודעיו אשר בקרוהו בביתו? ומה אעשה? אולי טוב לי לפנות אל אחד הגימנוסותים כאשר חשבתי בראשונה? ... מה זאת? הנה כאחד הבטלנים הייתי!” וכרגע שלח ידו אל קנה הפעמון ויבשוך אותו בחוקה ובעד הדלת הגיע לאוניו קול הפעמון המצלצל ברעש גדול.

א, א, א! — קרא דוד וישך את שפתו התחתונה בשניו — בטלן, בטלן! מה גדול הרעש! בלי ספק יחשבו שם, ה' הוא יודע מי זה האורח שאינורקרא הוה; אך הנעשה אין להשיב! הדלת נפתחה ואיש כבן ארבעים שנה, לברש בטעם אירופא וקנו כגלח, יצא לקראתו וישאלהו רוסית: „מה חפצך?”

— דבר לי להארדן N — ובדברו בא אל החדר פנימה.
 — במה אוכל להיות להועיל לך? — שאל האיש עוד רוסית.
 — שאלה אחת קטנה אשאל מאתך — ענה דוד בשפת עלגים.
 אמץ רוחו עוכהו ולבבו פחד בקרבו: „בטלן, בטלן!” — קרא קול בכתר לבבו — מה תפחד? הרוב אורב הוא? התהיה טרף לשניו?
 — מה בקשתך? —

— לא בקשה כי אם עצה, עצת נפש, אשאל מסך —
 N חכה לו בדברים ולא ענהו מאומה.
 דוד ספר לו בקצרה מה מצבו וחפצו.
 — הנה כי כן? — קרא N ויעקם שפתיו מעט ויגש לו כסא

לשבת.

— הנה כי כן באתי לשאל בעצתך כי תורני מה לעשות.

— עצתי לך אמונה — ענה N בקצרה — כי תסיר מלבך כלה
 מחשבותיך ותקוּתֶיך להשתלם בחכמה ובמדרעים ולמדת את ירך למלאכה .
 דוד ראה פני N ואת רוח אִי־הרצון המרחף עליהם ועז רוחו
 התעורר בקרבו הפעם ויגמר אמר להוכיח עמו ולהראות לו את
 משוגתו בלי משגת פנים .

— יסלח נא אדוני אם ארהיב עז בנכבדי לשאול : מדוע תבכר את
 המלאכה על פני ההשכלה ? —

— הנני מבכר את המלאכה , יען כי המשכילים רבו כמורבו בקרבנו .

— ובעלי המלאכה הימנעו מספרם ? —

— לא מעט , אך גם לא יותר מדי . בכלל הנני רואה כי בני

עמנו ימאסו במלאכה , כי תועבה היא להם . הגידה נא לי : מדוע תבכר
 אתה את ההשכלה על פני המלאכה ? כל יהודי ישלח את בנו בשמחה
 אל הגימנוזיום , כל אחד יחפץ כי ישאר אחריו לא „קדיש“ פשוט כי אם
 „קדיש“־רופא , „קדיש“־עורך־דין .

— ועל דעתי , מי יתן והיה כל עם ה' משכילים וחכמים ! —

ענה דוד — ומדוע לא ? האם הרופא או חכם־החרשים לא ימצא את
 לחמו ברוח וביושר ? אם האיש אשר כלה חק למודו בהאנוניורויטט לא
 לא יביא תועלת לאדם רב כבעל־המלאכה ? ואנכי אדמה כי יתרון גדול
 לראשון על האחרון , ומדוע אפוא לא אבחר בהשכלה ? —

N התבונן אל דוד ולא ענה מאומה .

— עתה אבקשך , אדוני , לדבר עלי טובות באוני אהר הגימנוזיסטים

אשר יורני ראשית דעת למודי הגימנוזיום , כי זר הנני פה ולא אדע אל מי
 מהם אפנה — אמר דוד אחרי דומית רגעים אחדים .

N חשב עת מעטה ואחר נגש אל שלחן הכתיבה ויכתב פתקא

לגימנוזיסט אחד ממכיריו ויתנה לדוד .

דוד הורה לו מקרב לבבו ויפרד ממנו ויצא .

— לא ! לא ! רעיון־שוא הוא ! — דבר דוד לנפשו — כל הצעירים

ילמדו מלאכה ! ומאין תמצא העבודה לכולם ? ואני , אישר כשרונות נפלאים
 די ואשר תשוקתי לחכמה תבער בי כאש , אישים אל המלאכה עלי והיהתי
 נבער מדעת ? לא , לא , רעיון־שוא הוא !

במחשבות כאלה שב דוד למעונו

XL

- עוד ביום ההוא בא דוד אל בית הגימנויסט וימסר לו את הפתקא — לאיזה מחלקה תכין את עצמך לעמוד למבחן? — שאל הגימנויסט, אחרי קראו את הפתקא .
- הנני חפץ לעמוד למבחן על כל למודי הגימנויום —
 — הרבה ידיעתך בלמודים האלה? —
 — אך את שפות רוסיא ואשכנז אדע ולא יותר —
 — אם כן אפוא יכבד ממך הדבר מאד — ענה תלמיד הגימנויום בשחוק קל — שנים רבות תעבורנה עד אשר תשתלם בכל הלמודים, ולזאת דרושה לך סבלנות עצומה .
- ואני חשבתי למשפט, כי הלמודים האלה לא ידרשו ממני עת רבה . האמנתי כי כעבור שתי שנים אוכל לעמוד למבחן על למודי כל מחלקות הגימנויום . —
- כנראה תחשב אתה ועוד רבים כמוך, כי לדעת היטב את כל למודי הגימנויום דבר נקל הוא, וביחוד ידמו כזאת הובשי בית המדרש, כי כשהוק בעיניהם כל הלמודים החיצונים. אולם דע לך, כי אך בעמל שנים רבות יקנו כל הלמודים והידועות הרבות והשונות האלה; ועתה הגידה — היש לך כסף למחיתך? —
- לא! כל הכסף אשר בצלחתי יעלה בס"ה לחמשה רובל —
 — הן לא תוכל הארך ימים פה בחמשה רובל. ומה תעשה אחרי הוציאך את הכסף? —
- אקוה להשיג בקרב הימים הוראות שעות אחדות בשפת עבר —
 — היש לך מכרים ומיודעים פה? קשה מאד להשיג פה הוראות שעות בלי עזרת מכרים —
 — לא, אין לי פה כל מכר ומודע —
 — המ... אם כן אפוא לא תוכל לעשות חיל בלמודים, ומה גם להגיע אל מטרתך בזמן קצר —
- ואנכי יעצתיך — הוסיף לדבר אחרי השבו מחשבות רגעים מספר — כי תבקש לך בית מדרש ללמוד בו, ושם יתנו לך ימי ארוחה וכל מחסוריך ימלאו, אז תוכל להגות בלמודיך כאין מפריע. גם בשנה

העברה הרווחי לאחר מחובשי בית המדרש, ועתה כבר חשיג הוראת שעות למחיתו.

— בבית מדרש? לא, בשום אופן לא אעשה כדבר הזה. טוב לי לגוע ברעב מהתנועע על הגמרא ואכול לחם חסד. לעת הזאת לא יהסר לי לחם לאכול ויכול אוכל לשקוד על למודי כאות נפשי, וכאשר יהם הכסף אבקש לי עצה. —

— לכמה ימים יספיק לך מעט הכסף אשר לך? לשבוע או לשבועים? הלא טוב לך...

— בשבוע או בשבועים ימים אוציא את כל הכסף? — שאל דוד בתמהון — ואנכי אדמה כי הכסף הזה יספיק לי לשני ירחים ובמשך העת הזאת אעשה חיל רב בלמודים.

תלמיד הגימנוזיום הביט בו בתמהון עת לא מעטה ואחר קרא :
— הן שכר המעון לבדו בעד שני ירחים יעלה לחמשה ר"כ, ומחיתך? —

שכר המעון בעד החדש הראשון כבר שלמתי ועד כלות החדש השני עלי לראג אך למחיתי. —

תלמיד הגימנוזיום הגיע בכתפיו וישאל עוד :

— וספרי למוד יש לך? —

— לו היו לי ספרים כי עתה למדתי זה כבר —

— אנכי אתן לך את הספרים הדרושים לך, ומחר בשעה הרביעית

אהרי הצהרים תבוא הנה והחילונו ללמוד. —

— סלח נא לי אם אבקשך, כי תתן לי את הספרים עתה, והיה

לי במה ללמוד עד יום המחרת —

— טוב מאד, את תפצך זה אמלא כרגע — אמר תלמיד הגימנוזיום

וכרגע קם ממקומו ויגש אל "מעמד" הספרים ויוצא משם ספרים אחדים ויתנם לדוד — בהם ספר דקדוק שפת רומי לקיון, מדרוך בלמוד ההסתוריה הכללית ושני חלקי הגאוגרפיה לסמירנאו. לע"ע די לך בהם.

— רב תודות לך! — קרא דוד וישתחו.

— אין לך להודות לי! — ענה הגימנוזסט ויושט לו את ידו.

כאשר בא דוד אל המורה ביום המחרת אמר לו, כי יודע הוא היטב חמשה עשר סעיפים בספר דקדוק שפת רומי ובהסתוריה שבעת פרקים עד מלחמת הפטריציים עם הפלכיים

המורה השתומם מאד עד כי לא האמין למשמע אוניו .
 — האם למדת זאת ביום האתמול בפעם הראשונה ?
 — לשנן מלים וכללים דבר קל הוא ומה גם למודי ההסתוריה ,
 זלמה זה תתפלא ? —
 — מעורי לא ראיתי בעל כשרון נפלא כמוך . עתה אחשב למשפט
 כי אם אך תלמד בשקירה ועמדתו יחד למבחן בעור שתי שנים . —

XII.

בחרו יפה ורחב ידים יושב דוד לפני שלחן הכתיבה והוגה בספר
 למוד הטבע , נסרו הרצפה משהחם בששר , וקורות החדר מצופים בניר
 מצויר מרהיב עינים . בפנת ההדר עומד ארון ספרים נחמד למראה . על
 הקיר כמול השלחן תלוי מודר האויר , ועל השלחן יראו קלמרים (שרייב-
 געצייג) יפים , גם ספרים אחרים ומכתב-ידעתיים .
 ורוד אוחז בידו האחת קצה דג מלוח ובידו השנית פת לחם-דק
 זלועס באות נפש את הלחם ואת הדג המלוח ועיניו מביטות אל ספר
 הלמוד אשר לפניו .

דין-דין-דין ! — נשמע קול צלצל הפעמון בחדר .
 דוד קם ממושבו וינח מירו את הלחם והדג וימהר לפתח את
 הדלת .
 ואיש צעיר לימים כבן עשרים ושנים שנה , שפל קומה , פניו
 שחרחרים , עיניו גדולות ושחורות , זקנו מגלח ושפמו עשוי כחק המדה ,
 בא החדרה .

דוד הביט אליו כמו בתמהון .
 — בלי תפונה , אתה הוא גרינבערג , המוצאתי ? — אמר הבא .
 — כן , אני הוא ! — ענה דוד .
 — ושמי ראטהבארג , עתה נודענו איש לרעהו — קרא הבא
 בשחוק קל — מורך שלחני אליך , באמרו כי בארמון גדול ונחמד משכנך
 עתה , ודי מקום בו לשנינו לגור בו — האלך להביא את חפצי הנה ?
 דוד גמנם בלשונו ולא ידע מה לענות .
 — כנראה יצאת זה לא ככיר מבית המדרש — קרא ראטהבארג —

למה תגמגם? דבר דברים ברורים ואמור: „הן לא בעל המעון הזה הנני ועלי לשאל ראשונה את פי ארון הבית“, או: „אף כי לא בעל המעון הזה הנני לעשות בו כחפצי, בכל זאת, אחרי בואך אלי בשם ראוענ-בערג ובעל המעון לא ישוב הלום עד עכור הקיץ, הנני נכון בכל הפיץ לבכי לתת לך מקום במעוני. אבל לגמגם לא נאזה לאיש מן הישוב.“

דוד עמד על מקומו כמוכה בתמהון. עיניו הביטו אל האיש הזר המדבר אליו קשות ויחפיץ לענותו אך לא יכל, כי לישגו דבקה לחכו.

— וראוענבערג ספר לי כי כשרונות גפלאים לך! הנה אני הורותיך הפעם דעת אוך להתהלך עם אנשים, וכנראה פח לבך מזהבין את אשר הורותיך, כי תחשה ולא תענני גם הפעם. האין לך מה לענות? —

שחוק קל עבר על שפתי דוד ואחר ענהו:

— אמנם כן, לא בעל המעון הזה הנני, ואיככה אוכל לתת לך מקום בו בלי רשות אדוני? —

— עתה אשמע מולים, למצער, וידעתי מה לענותך; אך בטרם אדבר את דברי אעירך, כי לא טוב תעשה לקדם פני אורה בפתח הבית. נבוא נא אל החדר פנימה וישבנו מעט ונדברנו את דברינו. הנה כי כן תאמר, כי לא אוכל לשבת במעון הזה בלי רשות הארון. האין זאת? הן אמנם לא זאת חפצת להגיד לי. ידוע הדע, כי אדוני הבית לא יבוא לבקר את ביתם כלילה לראות מי ומי השוכן בו, וללא אמת תאמר, כ בשלהם לא תוכל לתת גם לי מקום במעונך; הסבה האמתית אשר בשלה תשיב את פני כחדת ממני. הגידה נא לי אפוא, ידידי, את אשר חפצת להגיד! הגידה, למה תבוש? —

מדבריו אלה נכון דוד מאד, כי לא הכה לשמע מפיו דברים כאלה, ולא ענהו מאומה.

— אם כן אפוא אענה אני תחתך — קרא ראטהכארג — אחת נושתי אלה: או כי לא האמין לדברי, כי שלוח אני אליך מראוענבערג מורך, או כי לא התכוננת עוד מה לענות ותשיב את פני בלי דעת (כי המאן לעשות את חפצי בלי כל סבה לא אוכל האמן); אך אם כה ואם כה ידעתי כי נגור פה יחד, כי בהיותך בבית ראוענבערג ונדוע לך כי אמת בפי, וכאשר תתבונן היטב, אכטח, כי האות לחפצי.

— האמת אגיד לך, כי דברך הממוני ויבואוני במוכה עד כי... — לא! — שמע אותו ראטהכארג בדבריו — לא! אתה לא

למדת כן : להגיד את האמת הברורה . מנעורך הסכנת לחנף ולשקר , על
 כן לא תרע דבר נכונה ושפת אמת וזה לך .

— רעים הננו מעתה ! — קרא דוד מתרגש — מה האמר ? תנה
 לי את ירך ! — —

XIII.

מורה השעות העירזני השמוע מעל המגדל שתיים עשרה פעם .
 הרעש וההמולה , אשר מלאו את הרחובות כל היום וכל הערב , קמו לאט
 לרממה . קצה שמי התכלת הנשקף בעד הלון מעון דוד הלך הלוך
 ואור . כנראה יצא כבר הירח להאיר את הלילה . מרחוק ישמע קול מרכבה
 העוברת בעצלתים על רצפת האבנים אשר ברחוב . קול צעדי אחר
 העוברים לפני הבית חודר אל החדר פנימה ומן הבית הקרוב ישמע
 קול הבריה בהבריתו את הדלת .

בחדר אשר שכב בו דוד נשמע קול נחרת דממה , הוא קול
 ראטהבארג הישן שם על הספה , ודוד שוכב על משכבו זה עת לא
 מעטה וחושב וזוכר ושנה בעיניו לא יראה .

זוכר הוא את בואו ווילנאה , התהלכו ברחובות העיר בימים
 הראשונים , לראות את החומות הגבוהות ובתי המסחר הגדולים . מה
 התפלא או על כל יושבי העיר הגדולה הזאת , איככה יוכלו לדעת את כל
 מוצאי העיר ומבואיה ? זוכר הוא את יום ראותו את פני ה' X , את
 הוכוח על דבר ההשכלה והמלאכה , את דבריו עם המורה בפעם
 הראשונה . מה מאד התפלא מורו על כשרונותיו הנפלאים , גם הכטיחהו
 כי כעבור זמן מעט יוכל לעמוד למבחן על כל למודי הגימנוזיום ; וזכר הוא
 את כל הטוב אשר עשה עמו המורה בדבריו עליו טובות באוני אחר
 ממכריו , הנוסע לשבת בימי הקיץ בנאות דשא , לתחו לגור במעונו ,
 גם פעל על רעיו הגימנוזיסתים לתת לו משען כסף מדי חדש בחדשו
 מכסף הקופה אשר יסרו בעד חכיהם העניים . והכסף הזה יספיק לו
 לקנות שתי ליטראות לחם ומעט חמאה , מדי יום בינו ; וזכר הוא את
 התודעות ראטהבארג אליו ואת הפעולה הרבה אשר פעל ראטהבארג עליו
 בחברתו וכיריעותיו

— מה הייתי או? — ידבר עם לבנו — הרל אישים, כחור עני אשר לא ידע מאומה וכל חכמה ודעת זרו לו, ובלבו יחשב כי כל ידע וכי הוא בקי בכל „שבע החכמות“. האמנתי, כי נבונותי מאד, וכאשר מצאתי את לבבי לטול את צפרני כסדרן, לא בסרוגין כדעת האר"י, ומה גם כאשר מולאתי שחוק פי על פרורי הלחם המונחים על החלונות ועל קצות השלחן ל„בדיקת החמוץ“, אמרתי בלבבי: „מישכיל אני, חכם אני“, וכל אשר הוספתי לקצץ בנטיעות, לאכל מאכל הלב אחרי בשד כמרים תעבורנה שש שעות ולבלי לברש עוד את ה„ציצית“ ועוד עונות כאלה, חשבתי, כי כן תרכה וכן תגדל השכלתי; ומה הייתי לו ישבתי גם עתה במדמנה? או הייתי הולך בראש נטוי השמימה ואספור את הכוכבים, ואת הנעשה מסביב לי והנראה מתחת לחוטמי לא ראיתי ולא ידעתי. הם, מורי ורעי, אך הם פקחו את עיני, הטה עשוני לאיש וילמדוני לחשוב מחשבות חדשות ולהרגיש רגשות חדשים. לב חדש בראו לי ורוח חדשה נפחו בקרבי —

כן! לב חדש. נער אוהב עצמי הייתי ולא יותר. „האני“ שלי מלא את כל חללו של עולמי. לו היה לי כסף תועפות, כי עתה נדב לבבי אותי לתמוך גם בירו אביון; אבל בעת רעה, במחסור ובכפן, לשום לב גם לתלאית אחרים, לראג להם ולהיטיב מצבם, לא! „אם אין „אני“ לי מו לי?“ הפתגם הזה היה שגור בפי תמיד... נער רע לב ומשחת הייתי אז! „אתם“ הגדלתם לעשות עמדי, „אתם“ בראתם לי לב חדש ונשמה חדשה —

מאחרי הדלת נשמע בקול יללת ילד רך. דוד הקשיב רב קשב ויתכונן אם לא ישגה, ופתאם הגיע לאזניו קול יללת תתולים בהאבסם יתר.

יקחם אפל!

הרעיון אשר נפסק כרגע החל עוד הפעם לשעשע את רוחו. אך זאת היא עיר גדולה! הגה ראטהבארג הוא איש, איש במלוא מובן המלה.

מה רחבה ומה עמוקה השקפתו על התבל! כל שאלה הנוגעת למין האנושי נוגעת גם לו ובשכלו הישר יבקש לה פתרונים. אך על בינתו ישען ולהשקפה אחרים ודעתם לא ישים לב. היש דבר אשר לא

ידעו? אם יש ענין נכבד אשר לא קרא על אדותיו? אין מספר לספרים אשר קרא, לא ספורים ומעשיות כמוני, כי אם נכבדים בערכם מאד. האה! מה מאשר זנני כי רע כזה נפל בגורלי! עוד עת רבה שכב על משכבו ולא יכל לישן. אך לפנות הבקר סגרו עיניו וישן.

XIV

אחרי שתי שנת

באחד הרחובות ההומים מאדס רב אשר בוויילנא העיר יתהלך יוסף לאטו ועיניו מביטות בפתקא אשר בידו; כאשר כלה לקרא את הרשום בה הרהיב מעט את צעדיו וימהר ללכת; כעבור רגעים מספר ישוב לרחוב אחר, משם יסור אל אחת החצרים וידבר דברים אחרים עם השוער, והוא יראהו באצבע על דלת אחת. יוסף פתח את הדלת וירד במדרגה המובלת אל מרתף. עת לא מעטה משש יוסף בידיו את קירות המבוא עד אשר מצא את מנעול הדלת הפנימית.

ריח רקבון נרף באפיו בפתחו את הדלת ויבא אל המרתף פנימה. האור הכהה, אשר חדר אל הבית בעד החלונות הקטנים המכוסים כטיט תוצות מבחון, היה בעיניו כאור בין השמשות.

— הפה יגור גרינבערג ממדמנה? — שאל יוסף את פי אישה זקנה אשר קלפה תפוחי אדמה.

— פה! — ענתה הזקנה ברגז, מכלי הבט אל האיש השואל אותה — אך איננו כעת בבית.

— ולמתי אוכל אמצאהו פה? —

— שר משחת ידעהו מתי יבוא הנה! —

— אולי לא יאחר לבוא והכיתי לו עד כואו? —

— לבואו הלום תחכה? טוב! טוב! עד כוא המשיח תחכה לו —

ענתה הזקנה אשר הסירה רגע את הסכין מעל התפוח ותכט בפני הרובר אליה — זה שלשה ימים אשר לא דרכה רגלו על מפתן ביתי. יקחהו אפל! הן נבלה כואת לא נשמעה עוד בין החיים. זה בשני ירחים אשר לא שלם לי שכר המעין אף פרוטה אחת, וכאשר

בקשתי ממנו לתת לי מעט כסף יצא כרגע מן הבית ולא שב עוד .
— אל נא באפך , אשה כבודה ! — קרא יוסף רבות — אין זאת
כי אין ידו משגת עתה לשלם לך את חובך ; אבל , בלי ספק , נשארו
חפציו בביתך .

— חפציו ? — קראה הוקנה כלעג מר — הראיתם את הצעי גרינבערג ?
מעיל בלה וטלוא אשר לא ישוה אף פרוטה אחת וספרי-טרפה קרועים
אחרים .

— הרגעני נא , אשה כבודה — אמר יוסף — אל תדאגי לבספך .
גרינבערג איש ישר הוא ושלם ישלם לך את חובך עד הפרוטה האחרונה ;
אני הבאתי לו עתה רובל אחדים מהוריו —

— לו נתן לי עתה את החצי למצער ; כי עתה לא דרשתי ממני
יותר . התדמה , אדוני , כי לב אבן לי , כי אקח ממנו את כל הכסף והוא
יגוע ברעב ? לולא ידעתי מחסור ועוני , כי עתה לא לקחתי ממנו נואמה
בשכר המעון . ה' הוא עדי ! הוא יורע את לבבי ; לבי נשבר בקרבי
בראותי את עניו ומחסורו ולעתים לא רחוקות ירעב ללהם . כה ועורני
ה' כאשר בביתי פעמים רבות בגללו . הן הוא טוב לב מאין כמוהו . את
פרוטתו האחרונה לא ימנע ממך . —

הוקנה השליכה תפוח-אדמה קלוף אל הקדרה , בידה השמאלית
אחזה את הסכין וכאצבעותיה אמיצה אל גזה את הסנור , אשר היו בו
התפוחים , ובידה הימנית אחזה ביד הקדרה ותניענה בחוקה וטפות מים
אחרות נשפכו על הרצפה .

— הירעת , איש צעיר , איפה תמצא את גרינבערג ? — קראה
הוקנה בהחלה לקלוף יתר הפוחיה — לך נא למעון רעהו — כנראה גוע
גם הוא כמוהו ברעב . כל הצעירים האלה ירעבו ללחם , כי יחר בהם אף
ה' על אשר עזבו אותו ואת תורתו ויהי ל"גזים" ולאפיקורסים — מעון
רעהו גם כן ברחוב הזה , לא הרחק מביתי , ואם לא תמצאוהו שם תרע ,
למצער , איפה לבקשו .

יוסף הוציא מצלחתו עט עופרת וירשם על פסת ניר את שם
רעהו ומקום המעון ויעוב את הבית .

— בעמל רב מצאתיך ! — קרא יוסף בשמחה בכואו אל חדר
צר וקטן , הוא מעון ראטהבארג , ויתן ידו לדור , אשר הבק אותה
בשמחה — רגלי בצקו בלכתי לבקשך .

— ואיך הצליח בידך למצוא אותי? — שאל דוד.
 — הלשון היתה בעוזורי. כתותי את רגלי בכל קצות העיר,
 חקרתי ודרשתי עד אשר מצאתיך; אבל לרגלי התנועה הרבה התעוורה
 בקרבי תאות האכל. לך אפוא עמדתי ונבואה אל בית-אכל ואכלנו שם
 ארוחת הצהרים.

— הנני נכון ללכת עמך בכל הפיץ לבבני; אבל כתנאי כי ילך
 עמנו גם האיש הצעיר הזה — ענה דוד בקול דממה ויור באצבעו על
 ראטהבארג. יוסף הניע ראשו לאות הן ושלשתם יצאו מן הבית.

בלכתם החבונן יוסף בפני דוד והנה: הם חורים מאד, מצחו
 מכוסה בקמטים, עיניו כהות ומפיקות לאות ורפיון רוח, ומתחת להן
 כהרות ירקרקות; חוטמו ארוך ודק מאד ועור שפתיו צפד. ועליו מעיל
 צר, התפור לא לפי מדתו, וקרוע במקומות רבים ועל כתפו טלאים
 מצבעים שונים; מתחת למועילו יראו מכנסים בלויים וקרועים פה ושם
 היורדים על נעליו, אשר פתחו את פיהם, כנראה, זה כבר, ואצבעות
 שחורות נשקפו מהם לעין. גם פני השני — רעים מאד, עיניו שקעו
 עמק בהוריהן וזקנו לא גלה זה כמה. ומבעד למועילו אשר לא רכס
 נראתה כתנת אדומה והוט משור יתגרה מסביב.

בכל הדרך לא דבר איש מאומה. יוסף השח את ראשו ועיניו
 הביטו לארץ. לעתים הביט אל המבואות הצרות אשר עברו לפניו,
 כמו הפיץ להסתיר מעין רואים, כי בוש ללכת ברחוב עם לובשי קרעים,
 ויאמר לסור אל אחד מבתי-האכל הקטנים, אשר באחת המבואות; אך
 ירא להגיד זאת, פן יבינו גרינבערג וחברו לרעו.

בראש מטה לארץ בא יוסף אל בית-האכל וישב לשלחן הראשון
 הנראה לעיניו, מבלי הכט אל היושבים שם. גרינבערג וראטהבארג
 ישבו על ידו. כל היושבים הביטו אליהם בשחוק קל; אך גרינבערג
 וראטהבארג לא שמו לבם למבטיהם, כי הלחם אשר על השלחן משך
 אליו את עיניהם ואת כל מהשבותיהם ויחלו לאכול אותו באות-נפש.
 המשרת נגש אל יוסף, ועל שפתיו שחוק קל, אשר התאמץ
 להסתירו, ויגש לו את רשימת המאכלים השונים הנמצאים בבית האוכל.

— שלש ארוחות! — אמר יוסף בכבודות.
 דוד ורעהו יושבים ולועסים את הלחם בלי הרף.

— הוה כבר לא בא אכל אל פיכם? — שאל יוסף
 — זה שלשה ימים — ענה דוד בלעסו את הלחם.
 יוסף עמד משתומם רגע ולא יכל הוצא דבר מפיו. אחר התאושש

ויאמר:

— אפחד סאד לכל תויק לכם אכילתם הפעם. השמרו לכם
 מאכול הרבה!

— לשוא תפחד! — ענה דוד בבלעו פת לחם וישלח ידו לקחת
 עוד מעל השלחן — הצום לא הרע הוא לי. גם חברי, ראטהבארג,
 הסכין בכמו אלה.

המשרת הגיש לפניהם שלש מנות, ודוד וראטהבארג החלו
 ללעוס את הבשר מבלי חתוך אותו כלל בסכין.

— הן תהיו לצהוק לכל היושבים פה באכלכם ככה — לא
 התאפק עוד יוסף מהעיר את אונם.

— לא אריסטוקרטים הננו! — ענה ראטהבארג בלעסו את
 הבשר.

— מי זה יצחק לנו? — שאל דוד אתרי הריקו את הקערה.

— כל היושבים פה! — ענה יוסף וישפל את עיניו.

דוד הסב את פניו אל מול היושבים שם ויעף עליהם מבט בו.
 המשרת הגיש עוד בשר צלוי.

— עתה נהיה גם אנהנו כאחד האריסטוקרטים! — קרא דוד —

עתה די עו גם בירנו לאחו במולג ולחתך את הבשר כחפצך — ובדברו
 לקח את המולג בידו הימנית ואת הסכין בשמאלית.

— אפל ואכדון! — קרא דוד בקול — מי זה יוכל לחתך בשר

בידו השמאלית?

— קח את הסכין בידך הימנית — הורחו יוסף — ואת המולג

בשמאלית.

— עד אנוע לא אהיה עוד, כנראה, אריסטוקרט.

— בשל את השכר בדבש ובחומץ, אך אותותיו לא תנכר —

אמר ראטהבארג בהעיפו מבט רגו על יוסף.

— לא אוכר עוד את היום אשר אכלתי בו לשבע כיום הזה —

אמר דוד בצאתם מבית-האכל — אך הנני מרגיש כי כהי יעוכני
 ורגלי לא העצרנה כח לשאת את גוי.

— גם אני — ענה ראטהבארג גם הוא — כל עוד כח בי
 לזוז ממקומי .
 — אם כן אפוא — אמר יוסף — נבוא נא אל המלון אשר
 אגור בו וישבתם לנוח מעט .
 ברב כח נעו דוד וראטהבארג עד בואם אל המלון הוועיני אשר
 התאכסן בו יוסף .
 — ראשי סובב הולך עלי — קרא דוד — גם אחוש חוס גדול
 בכל גוי .
 — אל נא תתאונן כמפונק מנער — קרא ראטהבארג — אל
 תשכח כי דימו קרט אתה .
 — גשה הלום אל החלון — אמר יוסף אשר נבהל מאד — הרוח
 הצה הנושף פה ישובב את רוהך וחוסם גוך יחלף — ובדברו נגש אליו
 ויעבר את ידו על מצח דוד .
 דוד נגש אל החלון וישאף רוח בכבודות , נשימהו קצרה , רגליו
 רעדו ופתאם נפל לארץ כבול עין . יוסף מהר להביא מים קרים החדרה
 וראטהבארג הניע את גוו בחוקה וילחץ את רתו . בין כה וכה בא יוסף
 החדרה ועמו משרת , וישפכו עליו מים קרים עד אשר פקח את עיניו .
 יוסף וראטהבארג הרימוהו מן הארץ וישכיבוהו על המטה .

XV

— פֿעעע ! טעם תפל אחוש כפי — קרא דוד כעבור חצי שעה
 אחרי שכבו במטה — תנו לי פאפיראָס ! אח ! אחרי ארוחה אריסטו-
 קרטית נקל לחלות במחלה אריסטוקרטית .
 יוסף הגיש לו פפירוס ועץ-גפרית דולק .
 — מה תחוש בגוך עתה ? — שאל יוסף .
 — ראשי , או יותר נכון הבית , סובב הולך עלי וכפי געל ומרירות
 יחד . לו צוית להתם את המיחם , כי עתה שתיתי המים וטוב לי . —
 — בחפץ לבב ! — ענה יוסף וינצלל בפעמון . המשרת בא כרגע
 ויצוהו להביא את המיחם .
 עת לא מעטה ישבו שלשתם מבלי דבר מאומה . הדלת נפתחה

- והמשרת הביא את המיחם הרוחח החרדה וישבו אל השלחן לשתות חמים .
- הזוכר אתה , כי הזקרתך לבלי אכול יותר מדי ? —
- ואתה התזכר מה מאד רעבנו ללחם ? —
- המ . . . ולעתים לא רחוקות יקררם כזאת ? —
- זאת הפעם הראשונה אשר לא אכלנו שלשה ימים רצופים —
- ענה דוד — וגם בשלשת הלילות לא ישנתי מאומה . הדבר הזה הזיק לי רב יתר מן הצום המשלש ; אבל לצום שני ימים רצופים לא דבר חדש הוא לנו , גם הסכנו בו זה כבר .
- פליאה דעת מני : האין לך פה כל מוכר ומודע , אשר תוכל להשיב את נפשך הרעבה בביתו כפת לחם למצער ? הן זה יותר משנתים ימים מיום בואך הנה , ועוד לא מצאת לך אוהבים ורעים אשר ישימו את לבבם להיטיב את מצבך לבל תגוע ברעב ? —
- כשאל כל השבעים תשאל גם אהה : איככה לא ימצא לו האיש פת לחם לשבר רעבוננו ? אולם דע לך כי גם כל רעי ומכרי רעבים פה ללחם — וכדברי זאת הכיט בשחוק קל אל ראטהבארג .
- כמה אפוא תחיה פה את נפשך ? הקיבה הלא תדרש תפקידה ואם גם תסתפק כפת לחם חרבה פעם אחת ביום , מאין תקחו ?
- שתי הוראות-שעה יש לי ומשכרתי ארבעה רובל לחדש .
- ככסף הזה אחיה את נפשי וגם ארעב —
- הקיץ לדברי רוח ? קרא ראטהבארג , אשר , כנראה , היתה כל השיחה הזאת למורת רוחו . — התלך עמי אם תשאר פה ? הנני הולך להורות את תלמידי —
- ואני אשאר פה ! —
- ככלות הוראת השעה אלך למועוני — אמר ראטהבארג ויקם ממושבו ויתן את ידו ליוסף ויצא מן החדר .
- זה האיש ראטהבארג , אם לא אשגה , הנהו רע לב מאד —
- אמר יוסף אחרי עזוב ראטהבארג את החדר — מה עשיתי לו כי התקנף בי ?
- לא ! הנהו איש טוב לב מאד , אך אתה לא מצאת , כנראה , הן בעיניו . —
- פני יוסף כסו באדם אך החשה ולא דבר מאומה ,
- ועתה ספר נא לי מה נשמע בביתנו ? —
- אין כל חדש . הכל כשהיה . —

- ומה שלום אמי ? —
 — נקל לך להבין, כי לא תרוה ממך נחת וענג, ובמכתרים
 תבכה נפשה על אשר סרת מדרך הישר ללכת עקלקלות —
 פני דוד הפיקו עצב ואי-רצון בשמעו את הדברים האלה.
 — ועתה ספרה נא לי על אדות מטרתך. העמדת למבחן? —
 — בששת החדשים הראשונים למדתי בשקורה ואעש חיל בלמודי,
 אך אחרי כן החל הרעב להפריעני מלמודי, כי הגימנוזיסטים אשר תמכו
 בידי נסעו אחד אחד מפה; ואחד מהם, מורי, אשר היה הראשון אשר
 השתרל כי יתמכו בימיני, נשאר אמנם פה, אך כל עמלו למעני נשאר
 מעל. ומני אז לא יכלתי עוד לשים לב ללמודי.
 — ואף גם זאת — הוסיף דוד אחרי דומיה קצרה — השתלמתי
 בשתי השנים האלה בכל למודי הגמנוזיסם אך ..
 — מה „אך“ ? —
 — בקיץ הזה עמדנו, אני וראטהבארג, למבחן ונצא ממנו וירינן
 על ראשינו —
 — אתה לא ידעת לענות כראוי ? — שאל יוסף בתמהון.
 — ועוד יותר תתפלא ברעתך כמה נכשלתי — ברקדוק שפת
 רוסיא, כי קצרה רוחי לשנן את הרקדוק היטב —
 — ומתי עמדתם למבחן ? —
 — בסוף חרש מאי — ענה דוד בכבדות.
 — ומה תחשוב עתה לעשות ? —
 — עוד לא עברו הגעל והמרירות מפי, קומה ונבואה אל אחת
 החנויות וקנית לי כוס מי-זעלטערס —
 — הנני שולח כרגע להביא צלוחית מי-זעלטערס הלום —
 — שלח ! —
 יוסף צלצל בפעמון. המשרת בא כרגע ויצוהו יוסף להביא צלוחית
 מי-זעלטערס.
 ודוד התהלך בחרר הגה והגה עד אשר בא המשרת ובידי
 צלוחית מי-זעלטערס.
 — ומה תחשוב עתה לעשות ? — שאל יוסף עוד הפעם אחרי
 אשר יתה דוד כוס מי-זעלטערס.
 — האמת אני לך, בי בימים האלה לא אהשוב מאומה. ריקניות

מהלטת במזחי אף כי לבי לא יגוח. לא אחשוב לימים יבואו אך אזכור
על ארות ימים עברו, אזכור את המבחן. —

— אולי תעמד למבחן פעם שנית? —

— לא, לא אעמוד עוד למבחן —

— אם כן אפוא לא אבין למה תשב פה? למה לך לסבול רעב
ומחסור מבלי עשות מאומה? הלא טוב לך לנסע לבית הורידך. שם לא
תרעב, למצער, ללחם; ורע כי צומותיך אלה יתקנו אך את נשמתך
אחטאה, אבל את גופך ישהיתו ולא תאריך ימים פה. —

— לנסע לבית הורי לא אוכל, כי מה אעשה במדמנה האפלה?
להיות שם למשא על שכם הורי, לשמוע את אנחות אמו עלי ולראות
את דמעותיה? —

עת לא מעטה ישבו דוד ויוסף מבלי דבר מאומה, אחרי כן קם
דוד מכסאו ויאמר: „כבר אחרתי פה שבת, הנה היום נוטה כבר לערוב,
פתי תסע מזה?”

— כשני ימים אתמהמה פה —

— אם כן נראה עוד פנים —

— למתי אחכה לך? —

— בבקר כאשר אחפץ לאכול —

— ואני אחכה לך פה בהדר —

XVI.

כאשר נפרד דוד מיוסף הלך לו למעון ראטהבארג. ביגיעה רבה
עלה על המדרגות הרבות עד הגיעו אל הקומה הרביעית ויבוא לחדר
ראטהבארג. האחרון שכב על ספה קטנה וינמנם מעט.

דוד ישב על הכסא האחר אשר היה בחדר וינח רגעי מספר.

— ומה שלומך, חולה? —

— אין רע! לא אמות מחללי זה; ומה שלומך אתה? —

— אין שלום לי! —

— לא אוכל שבת על הכסא, תתני לנוח מעט על הספה —

ראטהבארג קם כרגע ודוד ישכב על מקומו.

— עד אנה נאריך נפשנו בחיים כאלה? — שאל דוד אחרי דומיה קצרה .

ראטהבארג החשה ולא ענה מאומה .

— לשבת כה באין כל עבודה ומטרה לא נוכל עוד . עלינו לבקש לנו מוצא למחיתנו —

— לעת עתה אין לי כל עצה לצאת למרחב . אחכה ואראה מה יעשה הזמן — ענה ראטהבארג בקול דממה ופניו הפיקו עצב ויאוש .

עת ארוכה ישבו מכלי דבר דבר . כל אחד היה שקוע בתהום מחשבות נוגות . פתאם התעורר דוד ויקרא : „החדע את אשר עלה על לבי עתה?“

— לא נביא אנכי —

— אסע אל ביתי ולמדתי את ידי למלאכת אבי והייתי לנגר —

— אמנם זאת היא עצה טובה — ענה ראטהבארג — מי יתן ויכלתי לעשות כזאת גם אני —

— ומה תחשב אתה לעשות? —

— לעת עתה אשב פה ולמדתי את שני תלמידך , ממשכרתם אחיה את נפשי אם גם בדוחק , עד אשר תחל להרויח כסף , ואז אבוא אליך גם אני ! אך מאין תקח לך כסף להוצאות דרכך? —

— יוסף יתן לי —

— מי ומה הוא הפרחה הזה? —

— בן עירי , בן יחיד ענג ורך להורים עשירים ואריסטוקרטים , ובדבר מסחרם הנהו נוסע לערים שונות ירחים מספר בשנה . וירמו שניהם .

עוד מעט ושקעה השמש וערב נעים , ככל ערבי הקיץ , יקח מקום היום . קוי השמש האחרונים התגנבו בער החלון לחדר ראטהבארג ויתנועעו על הדלת . ראטהבארג ישב דומם על הכסא , נשען על השלחן בירו השמאלית , ודוד שכב על הספה , סנטרו נשען על אגרופיו , ויבט נכחו אל הקיום המתנועעים על הדלת ויחשוב מחשבות .

— ראטהבארג ! עתה זכרתי את פגישתי הראשונה עם האדון N ואת אשר יעצני אז ללמד ידי למלאכה — הפריע דוד את הדומיה המעציבה אשר שררה בחדר וצהוק מר נראה על שפתיו .

— הנני משוה בנפשי — הוסיף דוד אחרי דומיה קצרה — מה

שמח לבכו לוא באתי אליו עתה והגדתי לו את החלטתי .
 „הרואה אתה ? — היה קורא אלי בגאון — הן לפני שנתים
 יעצתיך כזאת !”

— ומה זה התפלא ? — ענה ראטהבארג — בתקופה שאנו חיים
 בה שוררת הריואקציה בכל תקפה . כל הלכבות מטומטמים וכל המוחות
 מבולבלים . בעת הזאת אין לבוא עד חקר המחשבות והעצות ; בהגיד לך
 N את עצתו ללמוד מלאכה לא העמיק לחשב : למי תועיל בהיותך עושה
 מלאכה ? ידוע ידע כי קשה ליהודי להגיע למטרה גבוהה העולה למעלה
 למשכיל , וע"כ ימצא לטוב לעזוב את ההשכלה כלה ולהיות גבוער מדעה ,
 ולא ישיב אל לבו להתכונן אל התועלת אשר יביא משכיל עושה
 מלאכה לאדם רב ; ולא יוכל גם להבין כי מלבד שלא ננחם על
 ההשכלה והרעת אשר רכשנו לנו כדי עמל ויגון , עוד נשמח על זאת
 מאד , אף כי לא הגענו אל המטרה . אך נחדל מדבר על אדות משכילים
 בעלי עצות כה' N . עוד מעט ובא יומם .

XVII

דוד ישן בלילה ההוא במעון ראטהבארג ; את שק-התכין הניחו
 על הרצפה , כי הספה צרה מהכיל את שניהם עליה , וישכבו עליו יחד
 עד אור הבקר , ואך אז , כאשר התעוררו הצפרים לשיר שירת הבקר ,
 סגרו עיניהם ויישנו עד נכון היום . בתקצם משנתם קרא דוד את רעהו
 ללכת למעון יוסף .

— האמת אניד לך כי אין נפשי ללכת אליו — ענה ראטהבארג .
 — הבל הבלים ! — קרא דוד — קומה ונלכה ואל תהבל !
 בבוואם למעון יוסף קדם את פניהם בשמחה ויושט להם את ידו ,
 אך ראטהבארג ענהו באי-רצון .
 — מה תתאו לאכול ? — שאל יוסף — ללכת לבית אכל לא
 הגיעה עוד העת ; התחפצו בחלות סלת וחמים ?
 — טוב ! — ענה דוד .
 — אבל לחם וחמאה ינעמו רב יתר לחכנו — אמר ראטהבארג —
 בי מה יסכנו לנו „הבלים” אלה ?

— גמ... נמגם יוסף בחוטמו .
 — לו התכוונת מה לדבר כי עתה לא היה לך ל"גמגם" באוזניו .
 פני יוסף אדמו מאד ויפיקו חמה מסותרה , אך לא ענה מאומה .
 וכלם החישו עת מעטה .
 — יוסף ! — הפריע דוד את הדומיה — הנה גמרתי בלבבי
 לנסע אל בית הורי , אך הכסף ...
 — טוב , טוב מאד , אני אלוך כסף — שסעהו יוסף בדברים .
 — תלוני ? ומאין אקח להשיבו לך ? —
 יוסף נבוך מאד ולא ידע מה לענותו , ולשמחת לבבו נפתחה
 הדלת והמשרת הביא החדרה להם , חמאה , חלות-סלת ופת , וכרגע גם
 את המיחם הרוחה .
 — הא , הא , הא ! — נהן יוסף בקול צחוק — האם לא תאמין
 עוד כי תשיג ירך בקרב הימים לשלם חוב ישן ? הבה נפל לך עליך ?
 — לבי לא נפל עלי , אך זאת אדע כי גם אם ארויח כסף בימים
 יבואו , אוציא אותו לדברים יותר נחוצים מתשלום חוב ישן .
 — למה זה תרבו דברים ? — התערב ראטהבארג — יודע אני ,
 כי לא יעלה על דעת יוסף לגבות ממך בקרב הימים את הכסף , אשר
 יאמר להלותך , כי לא להלות כי אם לתת לך יחשוב בלבו , ואך בלשון
 נקיה יקרא למתנה , הלואה" . עיניך הרואות אפוא — פנה בדברו אל
 יוסף — כי לא מנקי הדעת הננו . דבר אפוא דברים פשוטים וברורים .
 — טוב אפוא — ענה יוסף ופניו אדמו — אני אתן לך את
 הכסף .
 — אבל מלבד הכסף הדרוש לי להוצאות הדרך עלי לשלם כשני
 רובל לבעלת מעוני —
 — טוב מאד ; אני אתן לך את כל הכסף הדרוש יך —
 ושלישתם ישבו לאכול ולשתות .

XVIII

כעבור שני ימים הלכו דוד ויוסף בלוית מכרים אחרים אל בית
 התיבות כבואם עלצל הפעמון בפעם השלישית . יוסף מהר לקנות שני

כרטיסי מסע, הדוד וראטהכארג מהרו להביא את צרוחת התפעים אל תוך העגלה. דוד נפרד בחפזה ממכרו ורעיו ועל במעלות העגלה. מן המכונה התפרץ הקיטור בקול וילול והארוכה הקיאה תמרות עשן עב. קול החליל נשמע והאופנים החלו להסב לאט. עוד רגע והעגלות החלו לרוץ במרוצתן. העומדים לפני בית הנתיבות יברכו מרחוק את הנוסעים בדרך צלחה, מהם ירמי ויניעו את כובעם, ומהם יניעו את מטפחתם ברוח; ויוסף ודוד באו מהר אל תוך העגלה וישבו איש ממול רעהו. זמן רב לא דברו מאומה. דוד נגש אל החלון ויתכונן בו רגעים מספר וישב למקומו. — לבי יעצב מאד — הפריע דוד את הדומיה — בזכרו כי עוד מעט והייתי במדמנה.

— אני יודע היטיב את נפִיך ורגשותיך עתה — ענה יוסף — אך בקרב הימים תסבין עם מצבך החדש.
— ומה הדור החדש אשר בעירנו? והוקנים העודם קנאים כשהיו? —

— הדור החדש לא ימצא הן בעיניך, כי בכלל הנהו ריק מכל חכמה ודעת, והוקנים, כמובן, לא שנו לטוב —
— הוקראו בה ספרים כשפת רוסיא? —
— כן! כל איש צעיר וכל עלמה קוראים בספרים רוסים, לו אך ימצאו להם —

— איזה ספרים יקראו למשל? —
— כמובן, לא יקרים בערכם הדורשים עיון והתבוננות, כי אם ספרים, רומנים, ועוד כאלה, ועל פי החוב תרגומים משפת צרפת —
— והצעירים האלה יחשבו עצמם למשיבילים ויודעי דעת? —
— בלי כל ספק —

דוד שקע עור הפעם במחשבותיו הנוגות ולא פתח עוד את פיו עד בואם מדמנתה.

בעמוד המסע בתחנה מדמנה רפה היום לערוב.
— האם לא תבוש ללכת עמי יחד העירה? — שאל דוד את יוסף בכואם אל בית הנתיבות — הן בגדי קרועים מאד והקרעים לא יכבדו בעירנו, כבכל הערים, את לובשם ולא יוסיפו כבוד גם להולך עמו.
— אני אשכר לנו עגלה אשר תביאך אל בית אחיך ומשם אסע בה לביתנו —

— סע לך בעגלה ואני אלכה לי ברגלי —
 — אם כן אפוא אלך גם אני עמך ואת החפצים אשלח הביתה
 על ידי אחד הסבלים —

— היה סמוך ובטוח כי אמצא את הדרך גם לבדי —
 — לא כי יחד נלכה — ענה יוסף ויתן את חפציו על יד סבל ;
 ידוד נשא את צרורו בידו וילכו יחד ברחובות העיר .

כל גרו מדמנה יצאו מהוריהם אל הרחובות, נערי החרדים יצאו
 לחפשי מבית כלאם ורצים כרחובות הנה והנה. והיהודים לבושים בגדים
 ארוכים הולכים אל בית המדרש להתפלל תפלת המנחה; גם הנשים
 הולכות ברחובות, מהן לשמוע „קדושה“ ומהן לקנות תפוחי אדמה
 לחבשיל העיני. נערות קטנות ובדיהן קערות חמר ופכים הולכות לקנות
 חלב גם כן לכבוד תבשיל-הערב, ולפני הבארות נאספו נשים ושפחות
 רות ובדיהן רלויים, חביות ועוד כלים שונים לשאב מים .

כל אלה אשר עברו יוסף ודוד לפניהם, לטשו להם עיניהם
 ויזכוננו היטיב אל דוד, אחדים הביטו עוד מרחוק, בטרם יגשו יוסף
 ודוד אליהם, לראות מי הוא זה ה„זר“ ההולך עם יוסף .

— כל איש לא יכירך — אמר יוסף .

— מאין תבין זאת ? —

— לו הכירוך, כי עתה נשמע שמיך מקצה הרחוב ועד קצהו —
 — הלא זה הוא דוד'ל בן חנה ציפה ! — שמעו פתאם קול
 מאחוריהם וכרגע רבתה המהומה בכל הרחוב : דוד'ל ! בן חנה ציפה ! —
 ובטרם יקרב דוד אל בית הוריו ראה את רבקה ושפרינצה אהיותו רצות
 ילמראתו .

XIX.

זכוא דוד הביתה היה שם חשך ואיש לא היה בבית זולתי הילדות .
 גרנס הלך ביתה המדרש להתפלל תפלת המנחה וגם חנה ציפה הלכה
 לשמוע „קדושה“ .
 — שפרינצה ! — קראה רבקה — איפה עצי-הגפרית ? מהרי
 ולכי לבשר את אבינו ואמנו. איה המנורה ?

— אל נא בכחלה! — קרא דוד — למה זה תמהרנה? עין-גפריה יש עמדי — ובדברו הדליק עין-גפריה.
 — עתה נראה מה ואיה לחפש —
 — שפרינצה! — קראה רבקה עוד — מדוע לא תרוצי לבשר את אמנו?

— לבשורה מה זו עושה? הבוא הכיתה ותדע. ומה שלומכן?
 — מה שלומנו? ומה שלומך אתה?
 — הנה גדלתן ותהיונה לנערות גדולות — אמר דוד אחרי אשר האירה רבקה את המנורה — פני הבית כשהיו — הלמדתן דבר מה?
 — רבקה יודעת כבר להתפלל ואני אך החילותי לקרא — ענתה שפרינצה.

— וכתוב לא למדתן?
 — „ומן” אחד למדתי והנני יודעת כבר את ה„אלפא ביתא” — דלת הבית נפתחה מהר וזתה ציפה באה הביתה. רגעים אחדים התבוננה עליו מרחוק ואחר נפלה על צוארו ותבך.
 כעבור עת מעטת בא גם גרונוס מדר הביתה ואנשי הבית כמו התעוררו לחיים חדשים.

XX.

השעה הראשונה אחרי חצות לילה.
 חממה בבית. דוד'ל ישן זה כבר ושנתו ערבה לו מאד. גרונוס, רבקה ושפרינצה ישנים גם הם; אך הנה ציפה לכדה לא נתנה עוד שנת לעיניה ותעסק הרש בעבודות בית שונות.
 אז נגשה אל המנורה ותשלח ידה לכבותה — פתאום השיבת ידה, כמו זכרה דבר מה, ותעמוד לפני המנורה ותחשוב רגעים מספר.
 אז נגשה הרש אל מושב דוד'ל ותסר את ידיו מעל לכבו, לבל יבעתוהו חלומות רעים, ותחל להתבונן אל בגדיו. וענן קודר כסה פתאם את פניה ותעמוד על מוקמה כנדהמת. ראשה שח על חזה ומטיניה הגדולות נשקף יאוש נורא.

זמן רב עמדה על מקומה מבלי נוע ומבלי דעת מה היה לה .
אחר התאוששה מעט ותלך לה אל מטתה . היא פשטה את בגדיה
בעצלתים ותשכב עליה .

— בלי „ארבע כנפות“ ! בלי „ארבע כנפות“ ! — דברה לנפשה—

הגה כי כן נהפך דוד'ל לאחר . . . הה , אוי ואבוי לנפשי —

דמעות חמות פרצו פתאם מעיניה ותבך תמרורים .

כל הלילה התהפכה מצד אל צד ותבך מרה עד אור הבקר . אז

קמה ממושכבה ותלך לה אל בית המדרש להתפלל .

עוד כיום שהוא אחרי אשר כלה דוד'ל לאכול ארחת הבקר נגשה

חנה ציפה אליו ותבט בו רגעים מספר ונחל דמעות פרץ פתאם מעיניה .

— מה זה היה לך , אמי ? — קרא דוד בקול פחדים וימהר

נבהל אליה ויאחו כירה .

— אין דבר , אין דבר ! — ענתה חנה ציפה ועיניה נגרו מאין

הפגות .

— מהרנה להביא מעט מים ! — קרא דוד לאחיותיו .

— אין הפץ לי במים ! — ענתה חנה ציפה ועיניה היו מקור

דמעה .

ודוד עמד נדהם ולא ידע מה אתו וגם חנה ציפה לא דברה דבר .

כעבור עת לא מעטה הבליגה מעט על יגונה ואנחות מרות

ותכופות התפרצו מלבבה ובקול דממה הנפסק לרגעים באנחות קראה :

— חרון אף ה' השיגני . יגמלני על כל עונותי . מי מלל לי כי

בני מחמדו , נחמתי האחת בחיים , אשר לכל בו חיי רוחי , יכפור באלהי

השמים וימכור את נשמתו לשטן .

— ומי אמר לך כזאת ? —

— מי אמר לי ? ואיה ה„ארבע כנפות“ שלך ? ואיה התפילין ?

הן קמת היום בבקר , ההתפללת ? — ונחל דמעות פרץ עוד הפעם מעיניה .

— הא ! — יצא הגה מפי דוד וכרגע עברה הבהלה מפניו ורגו

לקח מקומה .

— תניני נא , אמי , לשאף רוח מעט , להנפש מעט מדרכי , ואז

השוכי להוכיחני —

חנה ציפה לא ענהו מאומה ותעזבהו לנפשו ותצא .

— „כל אלה אך פרחים הם — אמר דוד לנשיאו — והענבים עוד יבשלו“.

— לא טוב הדבר אשר אתה עושה — העירה רבקה למזכר אומי דוד כאחד הימים — לו גם תצדק במעשיך ובהליכותיך לנפשך, אין לך הצדקה להכאיב נפש אמנו; ומה ממך יהלך אם תלבש את ה„ארבע כנפות“ או אם תניח תפילין? הגם דבר קטן כזה יכבד ממך לעשות למען אמנו אשר תתהלך כצל מעת בואך הלום ועיניה תדמענה מאין הפוגות?
— עודך צעירה לימים ולא תבוגי את דברי אם גם אענך. ע"ב
לא אוכל ענותך —

— ומה לא אוכל להבין כי בערים הגדולות יכעיסו הבנים את אבותיהם המרורים? —

שחוק מר נראה על שפתי דוד ולא ענה מאומה.
— לב אבן לך, אכזר! כי תשחק לדבר הזה ולא תבוש מפני.
אני קטנה ממך, בכל זאת הנני נכונה לבוא באש ובמים למיץ הורי,
ואתה תמאן לעשות למענם דבר קטן כזה. —

XXI

— כן יאבדו כל אויבך ה'! — דברו אחרים בבית המדרש,
אחרי תפלת שחרית, ימים מספר אחרי בוא דוד מדמנתה — מה הסר לו, למשל, לו הוסוף אמץ בדרכו הישרה בלמוד התלמוד והפוסקים?
בכשרונותיו הנפלאים כבר היה לרב בעיר גדולה, לחמו נתן לו, מימיו נאמנים, וכל מחסוריו על אנשי עדתו, כבוד והדר עטרוהו מסביב,
ועל כלם היה יהודי אשר לא רבים יחכמו להיות כמוהו. חלקו היה שמן בעולם הזה ובעולם הבא; אבל הרבנות לא מצאה חן בעיניו ויחפץ להיות דוק טור — ומה היתה אחריתו? אחרית כזאת תהיה לכל האפקורסים!
חא, חא, חא! דוד'ל העלוי היה לנגד! חלוף טוב!
— ומה חשבת אתה? — ר"א איש אחד מחויק בית משקה —
בי הרבש"ע יביט על מעשי האפקורסים וימלא את כל תפיץ לבכם הרע?

לא! הוא יאריך להם אפילו עד עת קץ וכמלאת סאתם ישלם להם כפלים
בדרי רשעתם.

— ע-ע-ח, — קרא שלישי בשחוק נקמה — לו לא האריך אפילו
מאומה. הוא בא על שכרו תוכף אתרו עובו את הדרך הישרה, כי
בווילנא סבל הרפת רעב באופן גורא.

— בכל זאת לא אוכל הבין — קרא רביעי — הן האפקורסים
יתהללו תמיד בלב נדיבה וביד פתוהה, ואיככה הקשיהו את לבבם
מאחיהם? ומה גם כי האמת נתנה להאמר, כי לאפקורסנו כשרונות
נעלים.

— לאפקורסים לב נדיבה? — קרא הראשון וינע את אצבעותיו
באוור — מה ענין לב נדיבה לשוכתי אל? מה יעורר את לבבם לעשות
טוב ותסדר?

— גם עתה יספרו השכנים — קרא חמישי — כי ערדנו מחזיק
באולתו ובאפקורסותו ויחלל תורה ומצוה, התכינו? גם כל התלאות
אשר מצאוהו לא הביאו מוסר בלבם להיטיב דרכו.

— הלא זה מאמר תו"ל: כל באיה לא ישוכון, רשעים אפילו
שפתחא של גיהנם אינם חוזרים — ענה אחר הכטלנים ויצחם.

גרמניה 17 בפברואר, שנת ...

אָח יקר !

זה ימים רבים לא כתבתי אליך ואתה, ידעתי, כי לא האשימוני „הרשות לא היו לי ולכתוב מכתבים ריקים, נפוחים במליצות הבל — עבודה כזאת ראויה לבני „בעלי בתים“ המתמשכלים.

היום הנני חפשי מעבודתי ודי עת לי לכתוב אליך מכתב כלבבי, גם מעט הרשות — החמור העיקרי למכתב — שקרו פה מיום כתבי אליך את מכתבי הראשון והאחרון ועד עתה; והעיקר כי לבי טוב עלי והנני הפיץ לכתב אליך, וע"כ קרוב להיות כי יארך מכתבי יותר מדי ורוחך יקצר לקרוא את כלו, ולך, אחי, המשפט לעשות כטוב בעיניך: אם לקראו ואם להרול.

במכתבי הראשון הודעתוך אמנם, כי ההילותי ללמד את ידי למלאכת אבי, אבל על אדותי, על רעיוני ומחשבותי, על עולמי הפנימי עברתי בשתוקה; ועתה אדת אמרתי להודיעך מכל... כל אנשי עירנו הביטו אלי כאל משוגע בבחרי במלאכה: הקנאים ראו בי נקמת ה' על עובי את תורתו, הנשים הצדקניות שמחו ותהללנה את „שמו הקדוש“ אשר קנא לתורתו הקדושה ויגמלני כאפקורסותי בעולם הזה, זה „משכילים“ המעטים בעירנו הביטו אלי וישומי ויניעו ראש. אמי שפכה המעות כמים בימים הראשונים בראותה את הקץ להלומותיה הנעימים על אדות בנה יחירה, העלוי, הגאון, האחד בעולם; גם אנחות אבי הגיעו לאזני פעם בפעם; אך אני לא שמתי לבי לכל אלה. אמנם לא אכחד כי לעתים הכעיסוני מחוות כאלה וירעימוני מאד, אך כרגע שבתי ואשחק על רפיוני כי אשים לבי להמית הובובים; אולם רוח כל איש יקצר לפעמים גם בהמית הובובים אם תגיע לאזניו בלי הרף, ופעם בפעם עלה על לבבי לעזוב את המלאכה ואת העיר וללכת אל איש אלך, אך בהחבונני אל טצבי שחקתי להבלים האלה והוספתי עוד אמן במלאכתי.

כימים הראשונים הייתי כורך לנפשי, לא ראיתי פני איש ולא באתי בחברת רעים. נקל לך להבין, מה מאד נעם לי לשבת בדרך בעיר קטנה ואפלה, דחוק ממכרי ורעי האמתים, לראות מסביב גמדים, קמני רוח ודלי נפש, המביטים אלי מגבוה — ובאין אף ספר אחד למקרא.

כה עברו עלי הירחים הראשונים לבואי הנה. אחרי כן החילותי לבקש נתיבות האינטעליגענציא המהמנית, בחשבי למשפט, כי חברת האנשים ההם אשתעשע ושכתתי את עצבוני מעט; אך כעבור ימים מספר עובתים בלה ולא הוספתי להתרועע עמם. כחנתים היטיב וראיתי כי הם המה חללי ה' הש בלה באמת. המה יכוזו וילעגו לאירעאלי אבותיהם הכלים מזוקן ואירעלים חדשים, ילידי העת, אין להם. עתותיהם הפנויות יבלו בשתי ובשחוק הקלפים ובעוד דברים נשגבים כאלה; מעשיהם אינם פרי דעות לגם משהתות. לא! ראשם רוק בתחלט ולבכם קר באין בו איזה רגש אנושי, רגש הם ומהמם. ציר דבריהם ושיחותיהם — על מות העיר. כל אחד יספר ספור מעורר צחוק ממקרי חייו הריקים. והאנשים האלה קוראים בספרים נעימים ומועילים; ואיה פרי הקריאה? פליאה דעת ממני: מה המה הרעים בלי כל דעה נעלה, בלי כל אירעאל? —

עובתים ואשים את פני לברואים אחרים. החילותי לבקר את בית המדרש ואתודע אל הבחורים העניים היושבים בו, והנה רוכם כבר הציצו בספרי השכלה ונפגעו, אחדים מהם קראו הרבה בספרי שמ"ר ואחרים קראו גם בספרים עבריים. התבוננתי אליהם והנה „נשמתיך דאולין ערטילאין“ בעולם התהו. הלומותיהם היותר נעימים — כפתורים נוצצים, אוניוורסיטטים ועוד דמוינות כאלה; בהם מצאתי גם כאלה אשר לא ידעו מה לחפץ ולמה לשאף. המה מרגישים ריקניות בקרבם ומסביב להם, מרגישים כי יחסר להם מה ולא ידעו מה הוא ה„מה“ החסר. שמחתי למראה הברואים האמללים האלה, היודעים את אסונם ומרגישים את ריקנותם. ראיתי כי חפץ נרדם התעורר מעט בקרבם והנם מבקשים דבר מה ומגישים באפלה, ומה נעים לי אפוא לתת להם את ידי לנחותם על דרך התפתחות ישראל.

ראשית כל החילותי ללמדם שפת רוסיא והשבון ולעתים לא רחוקות התוכחתי עמם בדברים שונים, מוחשים ונאצלים, ואראה לשמחת

לכבי, כי מצאתי כר נרחב לעבודה, קרקע בתולה ופורה אשר תעשה פרי נחמד וטוב בקרב הימים.

בראשונה אמרתי ליעצם, כי יסוּו ווילנאה להשתלם שם בלמודים, ובחשבי כי אחרי פקחי מעט את עיניהם, כבר באה להם העת לקחת לקח מפי המורה הנאמן והמועיל — החיים, תלאות רבות וצרות לא היו חסרות להם שמה, והתלאות האלה הועילו להם לא מעט, כי פקחו את עיניהם לראות נכוחה וידעו מה לעשות. אך בהתכוונני היטיב נחמתי ממחשבתי זאת. יוכל היות כי לא מחכמה עשיתי זאת, אך מטרה אחרת היתה לנגד עיני.

חשבתי ומצאתי כי אין טוב להם מלמד את ידיהם למלאכה המחיה את בעליה, ובמשך העת אשר אשב פה, אלמדם דעת שפת רוסיא וחשבון. את עצתי זאת הגדתי להם ורובם מלאו אחריה בחפץ לב. שלשה מהם החלו זה כירח ימים ללמוד מלאכת נגר אצל אבי, ועוד שלשה בחורים לומדים מלאכות אחרות. בעלי המלאכה אשר בעירנו (רוע לב וישפלות!) לא תפצו לקבלם וידרשו עשרים וחמשה ר"כ מכל אחד בעד למוד המלאכה, ואך אבי היה האחד אשר לא דרש מהם מאומה. אהרי יגיעה והשתדלות רבה הצליח בידי למצוא מקום בעד עוד שני בחורים אצל אחד ממכרי הנודע גם לך בשם גראדוניסקי, בבקרו אותי בוויילנא פעמים אחדות (הוא פתח בעירנו אחרי חתונתו בית מלאכה לתפירת געלים). אז באתי עוד הפעם בחברת משכילינו ואדרוש מהם כי יהיו לי לעזר לאסוף את הכסף הדרוש בעד הבהורים הנותרים. אספנו אספה ונדבות הנאספים עלו לשלשים רובל. בראותי כי הכסף הנאסף כאין הוא לעמת הסך הדרוש לנו, אספנו עוד אספות אחדות, אך לא הביאו לנו כמעט כל פרוי. אז התנדבו אחרים ללכת לקבץ כסף מכית לבית ובסך הכל היו בידנו כשבעים רובל. בכסף הזה הצליח בידנו למצוא מקום לכל יתר הבהורים בכתי בעלי מלאכה שונים, בהבטיחנו לשלם להם את הכסף הנותר (15 רובל לכל אחד) מעט, מעט, ולתכלית זו יסדנו אגודה לשלם סך לא טסוים מדי שבוע בשבוע.

אחרי כן ראיתי, כי ימצאו בעירנו עוד ברואים אמללים הדרושים עזרה ואין משיים לב להם. הברואים האלה הם יתומים קטנים ועזובים, לאתהיך אב עני, זקן וחולה או אם זקנה וחולה, ויתרם עזובים לנפשם

באין אם ואם. ביום הנם כלואים בבית ה"תלמוד תורה" ובערב — בבתי קרוביהם העניים. הילדים האלה אינם לומדים ומתפתחים מאומה. הלקח האחר אשר יקחו בבית ה"תלמוד תורה" הוא מכות חדרי בטן מידי המלמד הבור ולא יותר. הילדים אלה יגדלו והיו לבורים ובוזרים גמורים, ונוסף לזאת ישחיתו גם את מדותיהם באופן נורא, והסכה פשוטה; כנראה ירעבו הילדים גם ללחם יבש, ולא יפלא אפוא אם ישלחו ילדים קטנים יריהם לצלחת זרים. לולא ראיתי מחזות כאלה בעיני לא האמנתי כי יקרה כזאת. הן תדעני לאיש שאיננו נוח להתפעל ולהתרגש, אך בראותי בשלוח ילד בן שבע שנים את ירו הקטנה לצלחת איש זר, וכאשר קצרה ירו מהשיג את אשר יבקש התרומם על ראשי אצבעות רגליו, למען יוכל להוציא את חפצו הטוב לפעולת ידים, התנודדתי ואתרגש מאד.

פניתי אל אנשים אחרים מנכבדי עירנו, כי יהיו לי לעזר להשתרל לפני ראשי הקהל, להוציא איזה סך כסף ירוע ממוכס הבשר, למען השיג ידנו ללמד את הילדים האמללים מלאכת-יד; אך הרחמנים בני "רחמנים" השיבו פני ריקם.

כן! אחינו בני ישראל רחמנים בני רחמנים הם, ידם פתוחה לפרס לרעב לחמם אף אם יחנק בו...

לפני שבועים ימים אספנו עוד, אספה" ואליה נקראו כל אצילי עירנו, כמיטבילים כאדוקים. חכמת האחרונים עמדה להם יותר משוב לבם ולא באו; אך הראשונים, ביניהם כמעט כל עשירי העיר, באו כלם ויכתבו ידם לשלם מסת כסף מדי שבוע בשבוע ורבים מהם נדכו גם נדכות הגונות. הפעם הצליח בירדנו לאסוף כסף כשבועים רובל וכחמישה עשר רובל יעלו שלומי השבוע. עתה ינעם לי לדעת, כי יכול אוכל לעשות דבר מה למען הברואים האמללים האלה. בימים האלה הנני טרוד מאד בעבודתי, גם עלי לאסוף את כל הנערים העניים במקום אחד וללמדם איזה למודים נחוצים, ואני הנני האחד הנכון להקריב כל קרבן לטובת הילדים; אך עבודתי לא תהנני לבטל עת רבה ביום, וע"כ ברעתי להציע לפניך, כי תמהר לבוא הנח. את עבודתך תעבוד עמי יחד בבית אבי והיית לי גם לעזר מוחשי בעבודתי הרוחנית.

זה כבר חפצתי לכתב לך כי תבוא אלי, אך מעט הבסף אשר הרוותתי במלאכה, אשר לא ידעתיה היטב, לא יכל להספיק למהות

שנינו ; ועתה נתרבה שכרי מעט יותר ומוצא לשנינו ללהם זמיים ,
 וכאשר תחל גם אתה להשתכר וקנינו לנו גם בשר .
 לו היה בידי כסף , כי עתה שלחתי לך להוצאות הדרך ; אך כזה
 אעשה ואין בידי אף פרוטה אחת . השתדל אפוא למצא מוצא לכסף
 הוצאות הדרך ובוא תיכף . לפני נסעך כתוב אלי מכתב-גלוי .
 מצב בריאתי הוטב . כתי התחוק . כל היום הנני עסוק בעבודתי
 ולבבי ינוח . את דמיונות ההבל שכחתי כמעט כלה . בימים האחרונים הנני
 שבע רצון באופן חיי ההיום . אם יאריכו הימים האלה אם אין — לא אדע .
 לעת עתה לא אבקש יותר , ואקוה כי גם אתה תהיה שבע רצון בכואך
 הגה . הנה כי בן נתראה בקרוב . מהרה ובואה

דוד גרינבערג .

בעבור שני ימים קבל דוד מכתב גלוי
 „דוד ! את מכתבך הארוך קבלתי וקראתי כל . אמנם יכלת לקצר
 מעט . להוצאות הדרך לא יחסר לי . בעוד שני ימים אבוא אליך . תבוא
 לי בבית הנתיבות .

ראטהבארט .

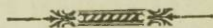
מגבורי ישראל

(תמונות וציורים)

מ.א.ת.

ראובן בן מרדכי בריינין

הוצאת בן-אביגדור.

ווארשא

Мигиборей Исроеиль

Т. е.

Изъ среды еврейскихъ героевъ.

соч. РУБИНА БРАЙНИНА.

изданае Бенъ Авигдора.

ВАРШАВА.

H. Schuff

קור גדול בחוץ. הכוכבים נוצצים בשמי התכלת. שקט ורמזה בכל הרחובות. יושבי העיר ידעו יושבים ספונים בבתיהם על התנורים ומאחוריהם; רק שם בקצה העיר, לא רחוק מבית-העלמין, הולך לאטו איש גבה הקומה ושולי אדרתו אשר לא נרכסו מתפשלין לאחוריו. הוא משה עושה-התנורים.

משה הוא עושה תנורים פשוטים העשויים לבשול קדרות, תנורי-הסקה להחם את הבית ותנורים לנוי ולתפארת בעלמא. פני תנורו, תארם, גורתם, כרכבם ומסגרתם, המה כמו חטובים שיש בידי יוצר פסל, אף כי הוא טח את פני תנוריו מיח העשוי רק חמר רך מעורב בחול. עוד כל בני העיר כמעט זוכרים היטיב את הצעצועים, הכרובים והתמרות אשר בבית התפלה הגדול. בתקופה הראשונה של שנות מלאכתו היו פני תנוריו אשר עשה כפני מוכי שחפות, אשר האדם מכסם והוט של חן מתוח עליהם, אך הם גופם דלל ולבם חלל. בשנים האחרונות גבר במלאכתו המועיל על הנועם והפנים על החוץ. תנוריו אשר הוא עושה בתקופת מלאכתו השניה המה חזקים ומוצקים, כאלו חצבם בצור, ואם עבר עליהם חצי יובל שנים לא העלו עשן אף כל שהוא. הוא שב עתה מן השוק הביתה.

הוא בא הביתה, בית קטן, צר ונמוך. לאור העששית הקטנה הדולקת על השלחן יראו פני הנכנס. הוא כבן שלשים ושלש שנה או יותר מעט, פניו מפיקים עו רוח ואמץ לב ועיניו מכונות אל נקודה אחת, כאלו הוא חושב מחשבות עמוקות, שאין להן כל יחוס וקשר למלאכת התנורים הפשוטה. זקן שחור וקצר יסוב את לחייו הרחבות. חוטמו הארוך מתחרר בקצהו. מצחו רחב ומלא קמטים עמוקים ומתנועעים בלי חשך, שפתיו דקות, סגורות ורוערות, כאלו הוא מוצץ דבר מה בפיו. קומתו זקופה וישרה.

משה ישב רגעים אחרים מבלי דבר דבר, ובהביטו אל אשתו, אשר ישבה אצל התנור ותתפור טלאים על גבי מכנסים קטנים, אמר בקול תלונה:

לשוא עמדותי בשוק כל היום וגם בלילה וחכיתי בכליון עינים, אולי יקראוני לתקן תנור נשבר או נסדק: אך אין קורא, אין שם על לב לקטנות כאלה, אין מלאכה אף כל שהיא... זה חדש ימים לא גאלתי ירי בחמר, לא מרחתי אף סדק אחר, כאלו אחר האצילים הייתי... אישים קץ להבטלה... לא אחכה חדש ימים ויותר עד אשר יתעורר איזה בעל הבית, אשר תנורו התפורר והתפוצץ לרססים והיה למעי מפלה וישאלני דרך אגב ובהעברה בעלמא, כאלו הדבר אינו נוגע אל עצמו: כמה יהיה שכרי בעד תקון קטן בתנורו שנתקלקל רק מעט, ושלישה ימים יתוכח עמי על אדות שכר מלאכתי, עד כי יאלצני לעבור את עבודתו חנם.

חנה אשתו לא הוציאה, בכל העת אשר דבר משה, כל הגה מפיה, כי היתה עסוקה בתקון המכנסים הקטנים ותהפכם הנה והנה. נכר היה הדבר, כי קשה עליה לעשות מקרעים ובלויי סחכות כלי שלם ומתוקן.

משה הוסיף לדבר אל נפשו: קשה עלי הבטלה לא אוכל שאתה... עוד ישועתי בי... כל עוד אצבעותי נכפפות לא אעמוד כל יום כגולם בשוק לחכות עד אשר ימצאו הפץ בעבודתי, ומי זה צריך בחרף למלאכתי, אם כל עושי התנורים וצאצאיהם חוזרים על הפתחים אולי ימצאו מקום להשתכר, ואני אינני יכול לרפוק על הדלתות ולהתחנן לבעלי הבתים כי יעשו אתי הסד וישכרוני לתקן את תנוריהם ההרוסים... יעבור עלי מה ואני אישים קץ להבטלה הכזייה הזו... לא אשקוט ולא אנוח עד אשר אמצא מכרה להתמר הדרוש לי, ואז... בדברו את הדברים האחרונים האלה הניח אצבע על מצחו, כאלו הפץ לעצור מעט את גלגלי מכותנת מותו שהחלו למהר עבודתם.

מרוב שיחו והגיגו, כאלו רצה לשלם גמול לנפשו בעד שתיקתו כל היום בעמדו בשוק, לא ראה משה ולא חש כי ילדיו מתלקטים מביבו, ויתבקוהו וילפפוהו בחבה יתרה.

— מדוע זה, משה! — שאלתהו אשתו— תדאג היום מככל הימים? הלא אלהי ישענו מפרנסנו ומכלכלנו ולא מתנו ברעב עד הנה. יתן

אלהים ונחיה ולא נגוע ברעב גם לימים הבאים. עוד שני חדשים וימי האביב יבואו ותשוב לעבודתך ולפרנסתך ותשכח את הימים הרעים.

— ומה וישיענו האביב הכא — ענה משה — הלא גם בכל ימי הקיץ העבר לא היה לי, תהלה לאל, חסרון במלאכה, ומן הבקר עד הערב היו ירי בכל יום מלאות עבודה וגם השתכרתי מעט; אבל מי כמותך יודעת כי השכר שאני רואה בימות הקיץ איננו מספיק בשום אופן לכל ימות החרף.

— הן לא חמור גרם אתה לעבוד מבקר עד ערב עבודה פרך בכל ימות השנה מראשיתה עד אחריתה. —

— גם הנמלה, אמר המלך החכם, תבין בקיץ להמה — נשמע קול צפצוף דק מפי ילד בן תשע שנים, שישב על התנור ויקרא בספר ישן ועב הכרס, לאור העששית הכהה העומדת על השלחן באמצע הבית.

— האם תדמי בנפשך, הוה, כי הבטלה נותנת לי כח ועצמה? להפך: בקיץ כשאנכי עסוק וטרוד בעבודתי אינני מרגיש כל מכאוב ומיחוש בגופי, ובהרף, באין כל עבודה, הנני חלש ורפה ועצמי עששו. לשבת בטל ששה חדשים, האין זה ענני שאין כמוהו?

הרוח הזמה וסוער בחוץ גם ישרוק בארבת העשן. שהיף עץ מדולדל מתנפף על גג הבית. הילד שישב על התנור והגה בספר נאחו בחבלי השנה והספר השתמט מידו. חמשה ילדים ערים הקיפו את האם מכל עבר וימישבוה בסינורה ויאנחו ויאנקו, כי פתי הלהם היביש אשר נתנה לכל אחד מהם בערב לא השביעו את בטנם הספוגי.

— מדוע לא לקחת — שאל משה — עוד ככר לחם בהקפה אצל שרה החנונית? הנך יזאה כי הילדים רעבים ובנסים לא ישבעו. כמדומה לי כי אשר'קה הוא גם הולה, כי נחרתו אימה ופניו נפלו מאד.

— אין אני יכולה ללכת פעם יתרה לחנות שרה, כי זה ימים אחדים בבואי אליה לקנות דבר-דמה היא מראה לי פנים עצובים, מעקמת שפתיה וקוננת על גורלה המר ועל העת הרעה ועל בעלי חובותיה הלועגים לעניה ושוחקים להתאוננותה, כאלו ממון קרח לה, ובאמת היא מאכלת דמה ובשרה את קוניה הלוקחים בחנותה מכולת בהקפה. למה היא מספרת לי כל אלה? האם לחם חסד הנני מבקש ממנה? כל דבריה יעקיצותיה יורדים תרדי בטני ופולחים כתיך שנון כליותי. הלא שרה יודעת

כי במיטב כספנו הננו משלמים לה בימי הקיץ חובנו עוד טרם שנקנה כתנת לבשרנו.

— גם היא עניה — אמר משה — ומטופלה בילדים קטנים והננו חיבים לה סך לא קטן.
— כן... אבל...

אשר'קה השמיע קול שיעול פעמים. משה וחיה קמו ממקומם וימששו את ראש הילד ויתחבו כף לתוך פיהו ויפערוהו ויביטו לאור הכהה אל גרונו, התכוונו אל עיניו ויבדקוהו בשבע בדיקות, ויאלצוהו להשמיע עוד הפעם קול שיעול, אשר נשמע כקול היוצא מהבית ריקה ופני משה ורעיתו נפלו; ואף כי התאמצו להראות זה לזה פנים שקטים ושלווים, בכל זאת לא יכלו להסתיר פהרם הנשקף מעיניהם ותנועותיהם. ויקראו איש מעל פני רעהו את הצפון בלבבו.

— אנכי אומרת תמיד — אמרה חיה בקול שנשמע בו תוכחה ומוסר — לא נחטא לה', כי יש צרות יותר גדולות מחסר פרנסה... יסלח ה' לפשענו ויהיו בנינו ברואים ושלמים, והפרנסה? הן מי זה יאסוף אוצרות זהב ומוי זה ירחץ הליכיו בחמאה? הכל צריכים לפרנסת והכל סובלים דחקות וה' הוא הזן ומפרנס את כל.

— מי האיש צדיק כביר ולא יחטא לפעמים בשפתיו? גם אני, כאדם חוטא, הנני חושב בלבבי, אל יחשוב לי אלהים זאת להטאה, כי צנה אחזה את אשר'קה מפני שהוא הולך יחף, ואלו היו לו נעלים, אם גם ישנים, לא היה בא לידי כך.

— אם ה' לא ישמור לא יועילו גם נעלים — אמרה חיה.

הילד השמיע קול שיעול עוד יותר יבש ועז... משה הביט בפני רעיתו והיא בפניו. „אולי... גמגם הוא בלשונו... אולי...” חיה הבינה אל מה ירמוז, ותאמר „אין רע... יתן ה' ולאור הבקר יעבור השיעול, וק דבר מצוי ושכיח הוא כי הילדים יחלו לשעול בלא כל סבה נכונה לזה”.

משה הביט אל פני הילד וידום.
הילד התאמץ לשעול ולהעלות את כוחו וניעו ולא יכל, כאלו הושם מוחק לצווארו אשר צכה, תהוה הורם והוכך ובלבו נשמע קול כקול המישור המנסר בעץ קשוו.

— אולי נקרא — אמרה חיה — אף כי אין כל רע, חס והלילה, אך מה נמסיר אם יבוא זרח הרופא? ... לך, אם לא תכבד עליך תהליכה,

זקראהו... אבל איך זה תלך בליל סופה וסערה כזה? הן גם כל היום עמדת בחוץ בקור. לולא יונקי הצמוד לזרועותי ובין שרדי ילן הייתי הולכת בעצמי לזרה הרופא, למען ירגיע את רוחנו.

— הסערה איננה מפלת חתיתה עלי — אמר משה — אין הסכנה גדולה אם גם תשב מעט בחוץ, אבל למורת רוח הוא לי לקרוא את הרופא בעת שאין פרוטה בידנו לשלם לו בעד טרחתו.

— אל תלך, משה, להרופא — אמרה חוה בקול שנסמע בו תקוה דאמין לב — ה' עמנו, הן הוא אל רחום וחנון ולא ייסרנו בכל.

הילדים בכו בכיה דקה וממושכה וישכבו וישנו אחד אחד, זה על זרועו, זה על הספסל וזה על התנור, וישן אשר'קה ההולה גם הוא, אך הקול המנסר בלבו לא פסק.

חוה פשטה את שמלותיה מעליה, ותציען על קרקע הבית, ותנח לצד הקיר שני כרים דקים ונקיים, ותשכב את כל הילדים על המשכב המזור הזה; ומשה לקח את אדירתו ויכס בה את הילדים.

חוה התכוננה בעינים חודרות אל פני אשר'קה ותט אזנה לחזהו ותקשב קשב רב קשב, פניה נהרו ועיניה הפיצו זיקי שמחה ותאמר: ברוך ה' כי טוב לו עתה מבתחלת הלילה. עיני רואות כי מחלתו הוקלה והוא ישן כדבעי.

— גם אני חושב — אמר משה במששו את ראש הילד וכל אבריו — כי הוקל לו ואין כל סכנה.

ויעל על התנור וישתרע עליו. חוה שכבה עם יונקה כמטתה השבורה, אשר חרנה ממסגרותיה, ותחלוץ לו שדה הצומקת. הילד השמיטה מפיו ויתפרפר ויתחלחל. נפשו השתפכה עליו בבכי של תחנונים ובקשה, גם הרים את קולו ויועק וזעק גדולה, שנסמעו בה הטענות והתביעות של הבריאה הקטנה, אשר עפלה נפשה בה, כי החיים עוד לא למדו להכיר עולתם.

האם נסתה לחלוץ לו את שדה השנות, לישנהו על ברכיה ולהרגיעהו בהברות של חבה ותחנונים, בשירות ושריקות שונות, בטלטול ונרנוד על ידיה; אך הילד לא חדל לבכות ולהאנק ולא ינק את שרדי אמו.

— מה זה יבכה היונק? — שאל משה אשר הקיץ משנתו.

— אין דבר — ענתה חוה בהלעיטה את פי הילד, כמעט כעל

כרחו, את שרה, אשר לא היה בה אף טפת חלב, ורק את לשרה ודמה מצין.

— כגאותך, חוה, שכבת גם את רעבה, ואין כל פלא כי יצחק ויהיפח היונק, כי הרעב איננו מניח לו לישון ויש לו עליך טענה צודקת. — חי נפשי, שבעה אנכי. הן אינני זוללת וסובאת, וכמה תדרוש אשה כמוני, היושבת כל היום בביתה, להשיקוט רעבונה? מעט שה"י מעט פה"י ודי והותר. אבל אתה, משה, בוראי הנך רעב ללהם, כי מאז הבקר לא בא כל אכל אל פיה, ואתה הן לא בבית חם ישבת כל היום, כי אם בשוק עמרת וגם ככות ושלמה בקרה אין לך. אמנם, הנני מתורה, הסכלתי עשה, כי לא השפלתי כבודי לפני שרה ההגנונית. לוי ידעה מצבנו כמו שהוא באמת היתה מקפת לי לחם לשבע, כי היא יודעת זה שתים עשרה שנה שגם את עורי מעלי אפשיט ואמכור למען אפרע את הובתי לה. בעצמו של דבר שרה היא אשה טובת לב, ואם היא מתפתלת לפעמים עם בעלי חובותיה, היא עושה זאת רק על פי רגילותה, מבלי כל מחשבה זרה.

היונק נלאה לצעוק וייעף להתיפח ויישן אין אונים, גם את אמו לקחה השנה על זרועותיה הרכות ותרדם.

הסערה בחוץ גברה חילים ותשרוק ותהום ותצרוך ככנפיה את ערמות השלג המכסות את פני הרחובות הצרים ותפוזן ותוזן לכל רוח ופאה ותצנפן עוד הפעם צנפה כדור ותצברן לגלים נצים. על הגג דפקו נסרים דקים אחרים. הפתיל אשר בהעששית המעושנה לחך את שארית הנפט אשר במקותה — והנה מגרון אשר'קה התפרץ בחוקה שיעול כשריקה דקה וחרה הפולחת ובוקעת גם את שאון הסערה. משה קפץ מעל התנור, כמו יד נעלמה העירתהו ויהטוף את העששית מעל השלחן ויהבונן אל פני אשר'קה הישן. פני הילד היו ירוקים ככרחי, ירכיו הורמו והשפלו ונשימתו היתה בכבדות ובקושי גדול. משה הביט אל יתר ילדיו שהיו שכוחים על פני קרקע הבית, והנה אדרתו שהיתה מלאה נקבים צנחה מעליהם ויהיו בעיניו כנל של עצמות יבשות ונחרות, אין כשר, אין שרירים, רק קרום דק פרוש למכסה עליהן. כמה רחמנות יפיקו הפנים הקטנים והרלים האלה! — עיני משה חשכו וגלגלים, קיים ונקורות, תשבץ ומחספס, מכל מיני הצבעים והגונים, התגלגלו, הסתכסכו אז בזה, שבו ורצו לפניהן. עורקי רקתיו הלמו כתולם פעם וזלככו

הרגיש לחץ ורחק נורא. שתי דמעות גדולות התגלגלו מריסי עיניו ותפולנה על קרקע הבית הקר.

היונק חרג ממסגרות זרועות אמו היבשות, משה נגש בלאט על בהונות רגליו אל מטת רעיתו ויתכונן בעינים מפיקות חמלה, רחמים והתמוגגות הלב, אל פניה ופני יונקה. פני האם נראו כקלף מלא קמטים, שפתיה ירוקות, וכל בדי עור פניה הביעו צרה ויגון; אך חוט של חן דק ונעים היה עוד מתוח עליהם. העוני עם כל פגעיו ומלאכיו המשהיתים אשר די כח בידם להרוס ולבלות את כל הגוף עד היסוד — חסרי-אונים המה למחות את עקבות היופי לגמרי מעל הפנים שהטבע בעצמו שת צבי עריו עליהם. ואם גם יקרה כי העוני שורט שרטת גסה גם על רשמי הפנים היותר יפים, מפונקים וענוגים — הנה האיש אשר עינו בחונה ומנוסה, או עין האהבה הטהורה לו. ימצא גם מתחת להשרטת המכוערת חוט דק של חן ונועם מיוחד.

— אם אמללה! — חשב משה באנחה — בדמיון ובמוח עצמותיך תיניקי את ילדיך ואף לא תתאווני על גורלך המר. אור העששית כבה. משה עלה על התנור, אך שנתו נדרה מעיניו ויתהפך מצד אל צד. את הכאב בצדו השמאלי, אשר כמעט שכחהו זה שנים אחדות, הרגיש הפעם ביתר עז. פני בניו החורים כשיר, גיוותיהם הרוות ופני רעיתו המפויקים ענות אין קץ רחפו ורהו נגד עיניו כצלמי בלחות. קול השיעול אשר השמיע אשר'קה רצע את אוניו כמו במרצע. יעבור עלי מה — דבר משה לנפשו — ואני אמצא חמר המוכשר למלאכת לבנים לבנות, ואם אפיק את זממי אחלץ את בני ביתי מוענים ומצוקותיהם. מחשבות רבות עלו במוחו של משה בלילה הזה וכלן התקבצו סביב לנקודה מאירה אחת, עד כי נרדם גם הוא.

ב.

אך עלה השחר הקיץ משה משנתו, וחזה גם היא התעוררה, אך לא ירדה מעל מטתה, כי הקור היה גדול בבית ויונקה שלא יזן כמעט כל הלילה נרדם לאור הבקר.

— כמדומה לי — אמר משה בכמתה — כי לאשר'קה הוטב. שיעולו כעת רך ובגרונו לא ישמע קול נחרה.

— גם אני חושבת — אמרה תיה — כי עברה הסכנה במחלתו.
 וז הביט בענינו ולא יסרנו בהמתו.

משה לקח את תיק הטלית והתפלג וילך להתפלל עם המניין הראשון. בשוכו מבית התפלה הביתה פגשהו ברחוב משרתו של זרח ויאמר לו כי הגביר קוראהו לתקן תנור בביתו.

— ברוך ה', כי לא עוב חסרו מאתנו! — אמר משה בשמחה גלויה אל אשתו כבואו הכיתה — הן גם צל תקוה לא היה בלבבי למצוא ביום קר כזה איוו מלאכה, והנה שוי נא בנפשך שמחתי: בראותי כי משרתו של זרח הולך לקראתי ואומר כי הגביר קראני לתקן תנור בביתו.

— לפרנסה אינני דואגת כלל, וודע אנכי כי כל זמן שאתה חי זכריא, לא נמות ברעב; אבל דואגת אנכי לאשר'קה, כי עורנו חולה, השיעול לא עזבהו, וכמעט הנני מתחרטת על שלא קראתי עוד אָמֵש את הרופא.

— אני אלך אל הגביר להחל במלאכתי ובערב אבוא על שכרי ונקרא להרופא, ואת לבי אל שרה החנונית וקחי בהקפה כבר לים, דג מלוח וכר חלב, ואמרי לה כי קראני להגביר לתקן את התנורים ובערב נתן לה מעט כסף.

— אבל איך תלך לעשות מלאכתך ועוד לא אכלת טאומה מיום אחמול בבקר — אמרה חוה לאישה.

— אל תדאגי לי — ענה משה ויקח את פטישו, סינורו וכו האנך בידו וישק לבניו וילך לעבודתו. טרם צאתו החוצה צוה עוד פעמים אחרות לרעיותו לקנות בחנות שרה מכולת לביתה ליום ולשמור בשמירה מעולה על אשר'קה לבל יקפוז מעל משכבו על קרקע הבית הקר ולכסותו בכרים למען יחם לו.

*

אך פתח משה את הדלת מבית הגביר והנה זרח ואשתו רגים לקראתו וצועקים בקולי קולות: התנורים אשר עשית בביתנו התפוצצו לרסיסים ולא יצלתו לכל דבר, כי יסיקום כל היום ולא יחמו. עוד זאת גם הבית מלא עשן וקיסור גחלים, לך התענג על מלאכת ידך.

— הגד נא, ר' זרח — ענה משה בנחת — אם ידעת כתי עשיתי את התנורים בכיתך? לא אשגה אם אומר, כי עברו מזמן ההוא יותר מעשר שנים, ובכל העת הארוכה הזאת לא תקנו את תנורי אף פעם אחת, וגם היום הכט נא וראה: הנם מוצקים כמו אבן ולא יראה ולא ימצא בהם כל סדק וברק; ולמה זה צעקת?

— עז פנים! — צעק זרח — עוד צדיק כבוד הנך בעיניך ואינך מוצא בך כל חטא... אם התנורים הזקים למה זה יעלו עשן? צר לי מאד שלא שכרתי אז, בכנותי את הבית, גם עושי-התנורים מכני נכר, הלא ידעתי מראש כי בעל-מלאכה עברי יודע הכל ואיננו יודע מאומה; ימאין ידע אם לא למד את מלאכתו ולא שמש מעולם בעלי מלאכה הגונים והוא מולך מעצמו ועוד יחסן גדול, כי הוא דורש דמים יקרים גם בעד מלאכה קלה ופשוטה. לא כן בעלי מלאכות שאינם בני ברית. המה למדו את מלאכתם על בוריה ונכונים לעבוד עבודת פרך גם בוול הוול. מלבד זאת בני תרבות המה ועבדים נכנעים לבעל הבית.

— ר' זרח! השכחת — שאל משה בהתולים — כי טרם שקראתני לעשות את תנורייך שכרת בעלי מלאכה בני נכר? ואף כי אינך אוהב לותר משלך ואינך נוה להתרצות לבעלי מלאכה עברים, אך לבני נכר הראית חבה יתרה, כי הענקת להם מבספך עוד טרם שגאלו את כף ידם בחמר, וכאשר החלו לעשות את מלאכתם חרפו ויקללו אותך ואת בני ביתך שבע ביום, וכלכם הייתם למרמס תחת רגליהם; וכאשר האצת בהם לגמור את מלאכתם שתו לשכרה, ספקו בקיאים ויעשו תנור אחד חרש ימים וגם אותו לא שבללו כדבעי, ואז רק אז, כאשר באת בין המצרים — קראת לי לגמור את מלאכתם ולעשות את יתר התנורים בביתך. כעת ראה — התנור מעשה ידי בני הנכר נסדק ונבקע ועוד מעט והיה למעי מפלה, והתנורים שאני עשיתים בידי אין שכולה בהם, על עמדם ועמודו כהרסים ואין כל נפתל בהם.

— לפי הנראה — אמר זרח כמתלונן — אין לך כל דאגה; אבל ראשי סחרחר מרוב עסקי וטרדותי ואין עתותי בידי להרבות אתך להג ולזכור נשכחות. לך, מגול! ומצא החסרון בתנור העומד בחדר-האורחים ותקנו היטב, שיוכלו להסיקו בערב מבלי כל חשש סכנה.

מישה לא ענה דבר, רק יצורי פניו התעונו, ביחוד בשמעו את שם-החבה, מגולי, וישך את שפתיו וגבות עיניו התנגשו זו לזו. כאשר

בדק את התנור המעלה עשן מצא כי החסרון הוא כארבת העשן ויטפס על המקרה ויעלה אתו גם חמר ולבנים.

משה פשט את אדרתו מעליו וגם את מעילו, וישארו על גוו רך מכנסי בר, טלית קטן ועליהם סינורו העשוי משק ישן, וידלק נר הלב ויתחבנו בגוש חמר ויחל לעשות מלאכתו.

הרוח נשב מכל עבריו והקור תקף עליו, כי גם הרעב הציקהו וירעד את רב עצמותיו. מסביב לרגליו התגוללו נעלים ישנים, רפורים אטון צמר, גדולים וקטנים. פתאם התיצבו לנגד עיני דמיונו פני בכורי אברהם... גם הוא יחלה — דבר משה אל נפשו — במחלת האסכרה, כי גם הוא יחף. האשמח על אשר חנני ה' ויתן לי ילד נפלא ולמדן גדול כזה, אם אין לאל ידי לכלכל את מחסוריו? ... הנעלים אשר פשטו ילדי זרח, הנבערים מדעת, מעל רגליהם ואשר השליכוהם הנה למען יאכלם הרקב — היו טובים לילדי... משה השליך בחמה את חתיכת החמר שהיה לרגב קרח בירו, ויחטוף בחטיפה מבהלה צמר נעלים ויטמינם בחבו... נטפי זעה התגלגלו מעל פניו ויפעם לבו בחזקה וקסוליו מעדו... „אינני יכול להיות גנב“ — אמר משה לנפשו ויוצא את הנעלים הקמוטים והצנופים מחבו ויקלעם לפנת הגג ככה גדול כמו השליכם מתוך כף הקלע. אבן כברה נגולה מעל לבו וישאף רוח.

משה גמר את מלאכתו ויטפס וירד אל הבית. זרח, רעיתו ובניהם ישבו בחדר האכל המרוח ויאכלו סעודת הערב. משה עמד בצד הדלת. יצורי גוו רעדו מקור ולבו נוהה אחרי ביתו. המסוכים אכלו, שתו ושחקו ואין איש משים אליו לבו.

משה השמיע קול שיעולו פעמים אחדות וימולל ברגליו...
 — נורא הדבר! — התעורר זרח — האביונים אינם מניחים גם לאכול, עז פנים! אף מעט דרך ארץ וגימוס אין לך... העכרו פוסע גם על ראש אדונו אשר ממנו לחבו נמצא...

— לא חסד הגני מבקש מידך, כי אם שכר עבודתי. —
 — הרבה עבדת! טחת בחמר הנה והנה פעם ושתים... —
 — אבל למה זה תדבר בתוך הסעודה — שסעה הגבירה את אישת בדבריו — את כל פחות ערך, את כל נכזה ושפל? משה עושה התנורים הוא גם כן ששלת היוחסין, וגם אתו לא מצאת עת אחת לדבר. משה יצא אל הדר המבשלות ויסגר את הדלת אחריו בחזקה.

ויניע בראשו. נפשו ערגה אל בני ביתו ולבו נתר ממקומו, אך בלא כסף לא חפץ ולא יכל לשוב הביתה. בשמעו כי יפנו השלחן פתח עור הפעם את הדלת ויבט אל אדוני הבית.

— מה לך? — שאלהו זרח בקצפו.

— שכר עבודתי! כסף נחוץ לי כעת...

— כסף נחוץ לו! הא-חא-הא! עסקים גדולים הוא עושה... ככה

אתן לו בעד אשר תקן את הנורו הנשבר —

— האם עכרך הנני, כי חנם אעבדך? ! —

— עבודה גדולה... מילתא זוטרתא! —

— לולא ילדי החולה ירקתי בפניך והייתי נותן לך במתנה גמורה

שכר עבודתי, אבל אחד מילדי הולה ואין לי במה לשלם להרופא.

— מילתא זוטרתא, ילדו!... דבר יקר! גם הוא „פריץ“ וקורא

לרופאים, ואם יחסר, חס חלילה, עני אחד בתבל יהיה נזק גדול.

משה ירק בפני הגביר, סגר את הדלת אחריו ברעש וילך לו ברגלים

ממהרות הביתה.

ג.

משה בא הביתה והנה קול נהי ובכי תמרורים... הוה מתיפתח

וסופקת כפיה והילדים עונים בקול מחריד לב ומרגזו נפש.

— אויה, שוד ושבר! — יללה הוה בקול מר צורת בראותה את

אישה — אשר'קה מת! מי הכה לאסון גדול כזה...

משה נשאר על עמדו ויהי כהלום רעם. אחרי רגעים אחדים

התעורר ויאמר בקול עז: „ה' נתן וה' לקח, יהו שם ה' מברך!“

פני משה חורו כשיר, אך דמעות לא נראו בעיניו.

— מדוע לא קראנו לרופא אתמול? הרימה הוה קול בוכים —

איך לא יכולנו להבין, כי אשר'קה הוא חולה מסוכן... ה' השע עינינו

ויכנו בעורזון... אויה...

— כן רצה ה' — אמר משה — ויורר ראשו ארצה.

— הה, נפש טהורה! — הישמועה הוה עוד הפעם את קולה —

הה, בר בטני, ילד עני לעמל ולצרה נולדת... מתנה טובה נתן לי
אלהים, גם בהיותך רעב ללחם לא בכית ולא התמרמרת אלי, לבל
תכאיב את לבבי, בני! בני!... נשמה טהורה וברה, איך נתקת
מורעותי קל מהרה. הה אמולה לבתי.

— אל תחטאי, רעותי, לה'. הנך אם ויש לך עוד ילדים —

תהחנן משה.

חזה השתטחה בנפש מתמוגגת על הברדמינן הקטן ששכב על
הספסל ותרום והאנק. על פני הילד המת שררה מנוחה נכונה. פני אחיז
היו דומים אליהם בצבעם הירוק. הילדים עמדו סביב הספסל, אשר
שכב עליו אחיהם הקטן המת. אחד מהם היה לבוש רק כתנת לבנה
ארוכה ומטולאה, השני מכנסו בד קצרים וטלית קטן של צמר והולדה
חנה — שלמה נקיה אשר לא הלמה את גופה.

אש'קה! אש'קה! — צעקו כל הילדים קול אחד החודר כליות.

— היש לך בד לתכריכים להולד? — שאלו את חזה שתי נשים

זקנות וכפופות שנכנסו בחשאי להבית

— יש — ענתה חזה ותוצא גלום בד מהתבה שעמדה אצל

מטתה. גזר בד זה נשאר לה מההכנות שתפרה ליום תחונתה ותטמינו
לימים שיש בהם חפץ, אשר קותה כי בוא יבואו, לתפור ממנו כתנות
או סיגורים חדשים לילדיה.

הנשים הוקנות הרכיבו על חוטמם משקפים ותשבנה לתפור את

התכריכים הקטנים. על פני הוקנות שכנה עגנת תוגה ואין אחת מהן
דוברת דבר. שלשים שנה תפרו תכריכים לטף וזקן ההולכים לעולם
האמת וכיום שתשבנה פנויות ממלאכתן זאת תרגשנה כי הסר להן
דבררטה. הקולות, הדמעות, האנחות וההתעלפות היו בעיניהן הויון
טבעי ומצוי. הן באות אל הבית אשר שם מת להלבושהו, לנקותו
ולטהרהו, למען לא יתביש בכואו כאורה לפני שופט כל הארץ לעמוד
ברין, ואל ההיים אשר עוד לא באה עתם ללכת בדרך כל הארץ לא
תשימנה לבן.

— הנני רעב... לחם... לחם — התאונן בקול מר ילד כבן

שנים.

— אל תבקש כעת לחם! — השתקוהו אחיו הקטנים וישימו

ידיהם על פיו — האינך רואה, זולל וסובא, כי אשר'קה מת וצו אבינו
ואמנו בוכים?!

— לחם... לחם! — הרים הילד עוד הפעם את קולו.

— הם, הם! — השתוקוהו הילדים הגדולים מזמו.

— הא לך פרוטה! — אמרה אהת השכנות, שעמדה בבית ותמח
את דמעתה מעל לחייה, אל הילד הבוכה — הילד השפיל עיניו לארץ
ויאנק דום. השכנה הוציאה מחיקה חתיכת עגה ותושט להילד המתיפח, אך
הוא הפך אליה ערפו ויגרד באצבעותיו הקטנות עפעפי עיניו.

— קח, בני, קח...

— לא אקח. אמי צותה עלי לבלי קחת מאומה מידי זרים —

גמגם הילד בלשונו.

הדלת נפתחה והקברן, איש זקן, גבן וצולע על ירכו, בא אל הבית.
כראות משה ואשתו את הקברן הרימו קול בוכים, כאלו רק זה
עתה נוכחו כי אשר'קה מת באמת. כל הילדים געו בבכיה ממושכה.

השמעתן — קרא הקברן אל הנשים הזקנות בלחשישה — את
בכיותיהן? התבל תחרב אם יחסר פה אוכל אחד בבית!...

* * *

*

משה וחיה יושבים על עריבה הפוכה. עננת הוגה שוכנת בכל
זויות הבית. ששב ראי שהיה מדבק לקיר במסמרים כסה במטלית בר.
הילדים, אשר עצמותיהם שפו עוד יותר, רבו זה עם זה ואיש אחיו
דחקו, אך הכל בחישאי, בנמוס ודרך ארץ.
עיני משה נטויות לספר איוב הפתוח לפניו והוא קורא בתרגומו
בשפה המדוברת בשום לב.

— אבוי ואוי לי! — נאנחה חיה — אשר'קה בני איננו! הבית.
רוק בלעדו... על כל צעד יחסר לי, בהייו לא ידעתי בעצמי לערוך את
טיב המרגלית, שנתן לי אלהים, בערכה. הה, בר בטני...

— לאיוב — אמר משה — מתו שבעה בנים ושלוש בנות, ובכל
זאת לא חטא בשפתיו ולא נתן תפלה לאלהים.

— אבל יסורי עוד יותר גדולים מיסורי איוב — אמרה חיה:

במנוד ראש — כי לי יש חמישה בנים ובת אחת והמה גועים על פני לאט לאט ברעב. הארץ לא תשיב רפאיה, אך מה גדל הכאב לראות כי הבנים תחלואי רעב המה.

— גם אנכי בהיותי ילד — אמר משה — ידעתי רעב ומחסור... עוד המה מדברים ומשוחחים חד את אחד והגה אשה זקנה, עטופה ורעולה, אחת השכנות, באה אל הבית לנחם את האבלים.

— אינך יודעת, באשע! — אמרה חוה להזקנה — מה גדולה היתה חכמת איש'ר'קע. בינתו, דעתו, שכלו וחכמתו עצמו מספר ורבו מהגיד. ואין אני יכולה להסיחם, בשום אופן, מזכרוני... אל אלהים יודע אם אוכל למלט משא יגוני.

— הן לאחותי היה בן יחיד, פניו היו כפני החמה וחכמתו חכמת שלמה ויקטף בעורנו באבו, ובכל זאת אמו השכולה חיה והעולם כמנהגו נוהג. הנך פתיה, חוה, מי זה ילחם עם ה' ומי זה יתקוטט בו?

משה לא לקח כל חלק בשיחתן וישקיע את עיניו בתרגום היהודי של ספר איוב. שפתיו נעות וקולו לא ישמע. הזקנה קמה ממקומה ותסב כה וכה, כאלו בקשה דבר מה ותאנח ותצא מן הבית.

חוה קמה ממקום מושבה ותקח את ככר הלחם ואת חצי דג' המלוח, אשר הניחה באשע בחשאי, בדעתה את גאון משה, באחת ספנות הבית ותחלק לילדיה מנוח, בקטן החלה ובגדול כלתה. — איפה לקחת את ככר הלחם? — שאל פתאם משה בחמה שפוכה.

— ככר הלחם? ... מה היא השאלה? הן אני... נמגמה חוה בלשונה ופניה חורו מבושת, כגנב הנמצא במחתרת.

— כעת אנכי מבין הכל — צעק משה בקול איום — באשקע הביאה לך את ככר הלחם, גם אתמול רמיתני באמרך כי דבורה ההזורה לך את ככר הלחם אשר שאלה ממך לפני שבועים. כעת אנכי מבין הכל... קצבה! לחם אביונים! ואת מקבלת! היה לא תהיה... כל זמן שאצבעותי נכפפות, כל זמן שרוח בינתי לא סר מעלי לא אקח מת בשר ודם... התשמעי, חוה? אם הביאנה לך שכנותי עוד הפעם מתנת ידן ולא תשליכי אותן עם גרבתן התיצה, אז אשליכך מביתי ושמתו

את מקומך אחורי הדלת והמוווה, או אברה לקצוי ארץ, „לכף הקלע“, למען לא תראינה עיני מפלתי וכלמתי — צעק משה כמשתולל וירקע ברגליו ויגזז את שערת ראשו.

— חוס נא על נפשך — התחננה חוה — עלי ועל בניך והרגע. זין באשע לא נתנה לי את ככר הלחם במתנה, כי אם שאלתיהו ממנה, ולא למעני שאלתי את ככר הלחם, כי אם למען הילדים הרעבים. הביטה נא, משה, אל פניהם ואם גם לב אבן בקרבך יתמוגג. — טוב לי כי ימותו ילדי ברעב אחד אחד על פני, מאשר יכלכלום בלחם קצבה — צעק משה בקול נורא.

— אבל זכור נא, כמה נשאתי וסבלתי עד אשר הריתים, חלתיים זילרתים — התחננה חוה כאלו יראה כי משה ימות את בנו ברוח שפתיו. — עוד לא ירדנו למדרגה שפלה כזו — חנן משה קולו — כי נקח לחם קצבה. הן, תהלה לאל, עוד יש בביתנו שלשה כרים ושתי מנורות נחשת קלל.

כאשר שמעו הילדים כי הלחם אשר נתן להם היה לסלע מחלקת כץ אביהם ואמם, עצרו את נשימתם ולא ערכו את לבם לטעום מהלחם עד שאמרה להם חוה: „אכלו, בני“.

משה הוריד ראשו אל הכצר וידום כאבן דומם.

ד.

עשר שנים עברו.

שיבה זרקה בראש משה וזקנו, פניו קמטו, גבו נכפף מעט, שיניו כהו, אך ראותו עוד מכונה לנקודה אחת כמקדם. על פני חוה נודעו אותות הזקנה עוד ביתר שאת. מראה היה ככלי חרס נשבר או כעלה נבל וכמוש. במשך עשר השנים האחרונות הולידה עוד חמשה בנים. בנם הבכור, אברהם, ישב בבית המדרש וילמוד בהתמדה גדולה ושמו יצא כשם אחד הגדולים. שלמה, הבן השני, שלא היו כשרונותיו מצוינים ולא ישקד על לימודו בתלמוד, למדהו אביו מלאכת עשית התנורים, למען לא ילסטם את הכריות. שאול, הבן השלישי, למד

מלאכת הנגרים, כי עוד בילדותו היה „אומן יד“. רשמואל, הכן הרביעי. למד עוד בחדר ויצטין בשכלו החריף ובכח זכרונו החזק. מלמדיו נבאו כי גם הוא יהיה עלוי כאחיו הבכור ואולי עוד יעלה עליו.

הימים ימי קיץ. מלאכה רבה היתה למשה, גם תקוה טובה נשקפת כי איוואנאָו בעל האחוזה היותר גדולה בסביבות ירדאל ישכרהו לעשות התנורים בכית האכנים הגדול אשר בנה בנהלתו.

— אם יתן אלהים ואיוואנאָו — אמר משה לאשתו — ישכרנו לעשות את התנורים בכיתו או יהיה לאל ידנו לפרוע את כל חובותינו בכת אחת, כי האדון הזה יודע לערוך את טיב מלאכתי ומשלם לי תמיד בעד עבודתי כראוי.

— ואז נקנה גם עו — אמרה חיה חקי איש שמהה התמלטו מעיניה, כי מה נחוץ לך ולשמואל'קה לשתות חלב עווים ..

— יותר נחוץ — שפעה משה בדברים — לקנות גמרא לשמואל.

— כן, הכל צריך — הניעה חוה בראשה.

— רבות מהשבות בלב איש — אמר משה וצחוק קל עבר בין

פתחי פיו.

— משה! הגבורה רוצה לקחת את חנה בתנו לאמנת לילדיה, היא אומרת כי תנטל ותשא את בתנו על ידה כאחת מכנותיה, ולא תדע בביתה מהכור, חלילה, בכל דבר; והשרות בביתה קלה מאד. מה תאמר לזה, אישי?

— כל עוד אשר אצבעותי נכפפות לא תהיה בתי שפחה בבית זרים. בני לא יהיו, כל עוד רוח באפי, למועמסה לי. אם יש לחם לתשעה יספיק גם לעשרה.

— אבל — אמרה חוה — כל הנערות רעותיה לבושות כבנות מלכים, וחנקה ערומה כיום הולדה. עלינו גם לחשוב מחשבות על דברי הימים הבאים. הן חנקה איננה עוד ילדה קטנה, ואתה יודע פרנסתך מה היא, ומה נעשה כיום שיהובר בה נכבדות? טוב לראות מראשית אחרית.

— אל תדברי, חוה, הכלים. לשוא תשתיתי אמרים, אנכי לא אתן את בתי לשפחה גם להמלך בעצמו. אל תראגי לימים הבאים, כי אין לך איש שאין לו שעה. גם שעתי המוצלחת לא תאתר לבוא, תקותי

דעשות לבנים לבנות עוד לא נכרתה סקרב לכבי. מחשבתי זו, המנקרת במוחי זה שנים רבות, אוציא סוף סוף לפועל, ואם יצליח לי ה' בעבודתי החרשה לא תהיה לי כל דאגה להשיא את בתי לאיש.

— הכל בידי ה', הוא יוביל אותנו בדרך היותר טובה ורצויה בעיניו. אל תדמה, משה, כי בחפץ לב אני נכונה לתת את בתי לשפחה לזרים, אבל הפצתי להקל מעליך עול צרכינו הרבים. משה לבש את הסינור, לקח את הפטיש בידו ואת קנה-המדה על שכמו וילך לגמור את מלאכתו בבית פרץ.

משה טח בחמר מעורב בחול דק את שני התנורים, ואחרי הטוח הכירים אשר בחדר המבשלות הציב כן גבוה אצל התנור בחדר-האורחים ויעל עליו לעשות את הכרכב העליון. כשליש שעות רצופות טשח ופנק את הצעצועים והמקלעות על גלת הכותרת אשר בראש התנור. ידי משה כבדו ועלפו, רגליו רפו ובאוניו נשמעה תקיעה גדולה. יהי מה! — אמר משה בלבבו — ואני אגמור היום את מלאכתי עד תמה, כי נחויץ לי לתת מעט כסף עוד הערב לשרה החנונית והמלמד.

עוד חצי שעה עבר ומשה הרגיש, כי גייתו יצוקה כמו עופרת וכחותיו הולכים ואפסים. משה הגר שארית כחו ויתגבר כארי על עמדו ויעש נפלאות בהחמר אשר בידו, כאלו נפח בהתעורבה הרכה והלהה הזאת רוח חיים ויאצל לה חלק מנשמתו. עוד רבע שעה והוא קרוב להתעלפות גמורה, אך התחוק על עמדו וינשח וימרח את החמר הנה והנה באומנות דקה ומנוסה כציר גדול בנוח עליו הרוח, במשחו את צבעיו הרכים; ברגעים האלה שכח משה את התכל ומלואה, כמנצח בנגינות בשעה אשר כלי שירו סר למשמעתו והוא רודה בו בכל תקפו ועוזו; עוד מעט ושיר החמר קרוב לגמר; אך פתאם נפסק, כי בנטות משה העיף למות לטבול את ידיו במים התמוטטו רגליו, תשכו עיניו ויפול מעל הכן הגבוה מלוא קומתו ארצה.

קול צעקה נשמע בבית. הנאספים הרימו את משה אשר התעלף מעל קרקע הכית וישכיבוהו על אקוביטון בחדר המבשלות ויעוררוהו לתחיה ויכסוהו בכגדים.

— אלי, צדי!... השמיע משה קול אנחה.

— הנקרא לאשתך? — שאלוהו פרץ ורעיתו, שעמדו אצל הדלת

ויצעו את פניהם ויניעו עליו כמו ראשם, לאות כי נכמרו נתומיהם.

— חלילה! ... השמיע משה קולו כאוב מאיץ.
 — הנקרא לרופא? — שאלו בני פריץ בקול מפקפק.
 — חלילה! הניחו להרופאים! —
 — ידעתי מראש — אמר פריץ — כי יפול מעל כנו. היהודי הוא
 בהול על ממונו וממהר לכלות את מלאכתו בעמרו על רגל אחת. מה
 יהיה סוף זרוז כזה, אם לא רסוק אברים ופרוד עצמות? עוד גם גדול
 היה, כי לא נהרג למות.
 משה שכב על האקוביטון כאבן דומם שעה אחת.
 — אלך ואקרא את אשתך — אמרה שפחת פריץ למשה אשר פקח
 את עיניו מעט — הן ארוני לא ישימו לבם אליך, אם גם תגוע ותמות
 מה, כי מה איכפת להם.
 משה התאמץ בשארית כחותיו להכתיר מעין רואים את עצמה
 סכאוביו, ובראותו כי השפחה נכונה ללכת אל אשתו ולקרוא לה התרומם
 ככבודת מעל האקוביטון בהשענו על מטהו.
 — ידעתי מראש — אמר פריץ כרופא בריסמכא, בראותו כי משה
 עמד על רגליו — כי הנפילה היתה קלה ורק העברי הוא מתחטא
 ומנפק נפשו.
 — ר' פריץ! — פנה משה בקול רועד אל ארון הבית — אולי תתן...
 — כסף הנך מבקש? טוב הדבר — אמר פריץ — אני אתן לך
 שקלים אחדים, אף כי לא גמרת עוד מלאכתך עם כל הצעצועים,
 הכפתורים והפרחים, כי לב טוב בקרבי.
 משה הלך לביתו ויסר בדרכו אל מלמדו של שמואל ויתן לו חצי
 הכסף מאשר היה בידו לשכר למוד.
 — שב נא מעט, ר' משה! — אמרו המלמד ואשתו — למה תמהר
 כה ללכת? ...
 — הנני עיף מעט ממלאכתי — ענה משה.
 — גם עשית מלאכת התנורים — אמר המלמד לאשתו — לא נקלה היא.
 — רמזא טבא! — אמר משה לבני הבית ויצא.
 משה הלך עקב בצד אגודל. הכאב בצדו התגבר, וראשו היה
 צלוי כמזא כבד. בפיך ברכים וחלחלה בא הביתה.
 — מה זה לך, משה? — קראה חוה בקול פהדים, בראותה
 את פני משה אשר נתכרכמו.

— אין דבר ... ענה משה ונחוך קל רחף על שפתיו .
 — ומה זה כמו פניך במראה אפר ? מה זה לך ? אוי ואבוי לי !
 הנך חולה , מה אעשה ? שוד ושבר ...
 — אל תפחדו , חוה , כי אינני חולה , רק צדי , כמדומה לי , יכאב מעט . אנוח וירוח לי .
 — איפה הוא אברהם , אנה הלך ? ואת , הנקה , מדוע תשבו עציבה ונכמה ? ואתה , נח , ההחילות ללמוד היום גמרא כאשר התפארת בבקר ? ...
 משה השמיע פתאם קול צעקה מבלי אמר ודברים , ויחוק בצדו ויפול אחרנית על הספסל באין אונים ...
 — אוי ואבוי , משה ! מה יכאב עליך ? — צעקה חוה ותרם קול בוכים החודר את הלב ומרגיו את הנפש עד היסוד וילדיה אחריה .
 — אין דבר , הוה ! מה הרעיש ? אנוח מעט ויעבור כאבי ...
 חוה הביטה אל פני אישה ותתחלחל מאד , ותרץ לקרוא את הרופא .
 כאשר יטבה עם הרופא הביתה מצאו את משה שטוח בפשוט ידים ורגלים על הספסל . הוא שכב כנדהם , מבלי הרגש את כל הנעשה סביבו , אנחות תכופות וממושכות גחו מלבבו .
 הרופא תפף בפטיש קטן על חזהו , וימשש בידיו את עורקו הדופק ויניע בראשו כנואש .
 יותר משני חדשים חלה משה את תליו ; איש לא האמין בחייו , והנה , ראה זה פלא , משה ירד מעל ערש דוי ויתהלך בחוץ על משענתו , ויישב לעבודתו הקשה , כי עוד לא עברו ימי הקיץ , ועוללות המלאכה עוד נשארו בעיר זעיר שם זעיר שם .

ה.

באו ימי החורף . השלג כסה את פני הארץ . הקור גבר בחוץ . משה יושב כפוף כאגמון על הספסל וירו נשענת על השלחן . הילדים התכוצו והתנגשו זה לזה על התנור . חנה יושבת על כסא צולע ותופרת כתנות להגבירה שפרינצע אשת פריץ . ענן עצבת כסה את הוד פניה הענוגים . מצחה הלבן והיפה קמט לרגעים בקמטים שטחיים , קלים

ועוברים. תנועותיה המודרות והקצובות הביעו מרירות נפש וראגת מסותרת. חוה ישבה אצל החלון הקטן ותחפור טלאים על גבי האדרת הקרועה של אישה. התתול שכב על הספסל אצל משה וישתרע בעצלתיים ויתכוץ אט. משה תפף באצבעותיו על דף השלחן ולא פנה אל התתול, שהיה מראה לו בעת רצון אותות חבה.

— מה זה תראג, משה, ומדוע פניך זועפים? — שאלה חוה — האדם הוא חוטא — הוסיפה לדבר בראותה כי משה שותק — זכור נא, כי בקיץ העבר נואשו מחייך ואיש לא האמין כי תשוב לאור באור החיים; ועתה כאשר הקימך ה' מחליך ונצלת ממות — עתה הנך מתעצב אל לבך! האם מעט המה החסדים אשר הפליא ה' אתנו?

— כן — ענה משה — האדם הוא חוטא; אבל איך לא אראג, בראותי כי בכורנו אברהם, אשר טפחנוהו ורכיננוהו בלשד עצמותינו, והנה בכוא העת אשר יוכל להשביענו נעימות ורצון — ישביענו ממרורים, כי הוא חפץ להפדר מעלינו, לבקש לו מוצא לזחיה ולמצוא מעמד בחיים? ולחנקה האם לא אראג? — חוה השפילה עיניה לארץ ותתעמק במלאכתה — האם הכינותי לה מוהר ומתן, כי אשקוט על שמרי? שלמה לא יצלח במלאכתו, כי עד היום איננו יכול לחבר אריח על גבי אריח. שמואל הוא ילד טוב ונפלא, למדן גדול ושוקד על למודיו, אבל אין לאל ידי לשכור לו מלמדים טובים ומצוינים, שיעשוהו לכלי מתוקן. ויתר הילדים? האם... סוף דבר אין נחת — ואני לא כן קייתי.

— משה! לחנם תראג — אמרה חוה — אברהם לא יעזוב את קננו, ותקותי חזקה כי עוד ישביענו נחת רב; גם חנה תנשא לאיש הגון כחפצנו. כאשר תבוא העת להשיאה, יעזרנו ה' ויתלצנו מן המצר. שלמה גם הוא לא יהיה בעל מלאכה גרוע מאחרים, ולא לבעלי מלאכות טובים נתן המול ואתה הנך לי למופת. שמואל'קה יהיה לרב גדול אם גם לא ילמוד אצל המלמד הגדול אשר לילדי הגביר זרח, כי שמואל'קה, תהלה לאל, הוא מתמיד גדול, ויום ולילה הוא הוגה בגמרא. בנינו, כרוך ה', אינם פחותים וגרועים גם מכני העשירים, ולמה זה, משה, תחטא לה?

— אבל דא היא עקא — נאנח משה — כי ה' נתן לנו בנים יקרים ומצוינים, אבל עניותנו מנולתם. — מתי היית, אישי, עשיר? ומה זה פתאם החילות למאם

ללקצות בעניותך? המוהר והמתן אשר הבאתי לכותך עודם שלמים, ומה זה הפסדת? הפיך, משה, מדבר אלי היום? הן אתה היית תמיד שמח בחלקך, ומדוע זה שנית פתאם את טעמך ורוחך והעניות היתה לך לתועבה ולחרפה? דעת נשים לי, ואין אני יכולה להבין חליפות רוחך. —

— גם בעת — התנצל משה — אין אני מבקש מה' עושר, כאשר לא התאויתו מעולם; אבל בנינו גדלו ואני זקנתי ומי יודע כמה יהיו עוד שני חיי, ואני לא דאגתי להביא את בני לתכלית רצויה. לכן הנני מרגיש בימים האחרונים את מרירות העוני בכל תקפו ועוו, אל יחשוב לי אלהים זאת לחטאה.

— אנכי מבקשת מאלהי ישענו רק אחת, כי יתן חיים ומרפא לברוך, ואז, הנני בטוחה, כי לא נאכזר. הן חיינו עד כה ונחיה גם לימים הבאים. אם רק אתה, מעויו ומשגביו, תחיה — נחיה גם אנחנו כלנו. וכמו שבכלכלת, בעזרת השם, את בני ביתך מיגיע כפך עד הנה, כן תכלכלנו ותפרנסנו גם להבא.

על שפתי חוה עבר צחוק נעים, אשר ירחף רק על שפתי אנשים ישרים וטהורים בלבותם בבואם לנחם אמללים ולחבש פצעים אנושים. משה עמד ממקומו ויצעד בבית אחת הנה ואחת הנה וישרור בקול דממה דקה את ה"נגון של הרבי" שהיה משוררו בעת רצון.

— מה זה תחשוב, משה? שאלה חוה.

— הרעיון הישן קם עוד הפעם לתחיה במוחי ויאר את חשכתו. עוד הפעם התעורר כי החפץ לעשות בימות החורף לבנים לבנות. שמעי נא, חוה, בכל מהווננו יש רק בית אחד לחרשת לבנים לבנות, לכן מהכנת הלבנים היוצאות ממנו איננה מספקת לכל הקונים בפלכנו, ורוכס וביאו ממרחק את סחורתם זו ומשלמים בעדה במיטב כספם. לבי סמוך ובטוח כי אמצא תמיד קונים לסחורתי, אם אך תהיה בידי, ומה שנוגע לחרשת הלבנים התבוננתי למלאכתן ואופן עשייתן, והנך יודעת, חוה, כי יש לי טביעת עין טובה ודי לי לראות מרחוק אחת המלאכות, למען ארד לתכונתה. ואם כי לא נגלה לי עוד סוד הרכבת הצפוי של הלבנים, אשר מראן כלבנת הספיר וכעצם הזוכיכות לטהר, לכל פרטיו ודקדוקיו; אך לבי בטוח, כי אך אם אחל בעשיתן אמצא את סוד ההרכבה וגם מני חיך אגלה עמוקות. בימים מקדם לא ידעתי גם את מלאכת

התנורים החתומים מכל עבר, כאשר לא ידעתי את מלאכת התנורים הגדולים העשויים בגרנות ליבש עליהם את הגרורים. מזורה היתה לי גם מלאכת טיח הסיד והרכבתו הנכונה; וכאשר הביא המקרה לידי את כל המלאכות הנכרות האלה למדתי אותן מעצמי על בורין, והנני כיום אומן מומחה בכל הנוגע גם לפרטיהן.

משה הביט בעינים חודרות אל פני רעייתו, כאלו רצה לקרוא מעליהם משפט חרוץ לרעיון לבו. משה האמין שחיה היא בעלת הגיון בריא ושכל ישר. אך היא החרישה הפעם ולא ענתה דבר.

— מדוע זה תחרישי? — שאלה משה.

— מה אדבר, הן מוחשבתך זאת איננה חדשה בעיני, כי זה שנים רבות הנך שוגה בדמיונך זה. אמנם החלום הזה הוא נעים מאד ומשמח את הלב; אבל הלא נוכחת כי אין בסביבות עירנו מין חמר הדרוש למלאכת לבנים לבנות. וגם אתה נואשת ממציאותו, ולמה זה עוררת היום דמיונות רפאים מקברם — ינוחו שם בשלום, ואם תוסיף להעלותם ולהשתעשע בהם וישאירו בלבך שממון ותל תקות נכזבות.

— הוה! לא דמיון הוא, ראה תראי כי בקרוב אוציא את מהשכתי זו לפועל. — חוה שבה לדומיתה ותוסף להרכיב טלאים על שולי האדרת וחנה הרימה ראשה מעט ותנח את הכתנת הצדה ותט אין קשבת.

— הנה בתי! — פנה משה אליה — אמך חדלה להאמין בדרכי, אבל בקרוב תוכחי, בתי, כי לא בעל הלימות אנכי, כי עוד לא נמח מוהי ולא יבשה זרועי.

— אבל, אבוי! אם גם תמצא את החמר שאתה מבקש איך תחל במלאכת הלבנים וידרך ריקות? הן אי-אפשר להחל בעסק כזה בלא פרוטה מזומנה.

— אמנם כן, בתי, כל ההתחלות קשות, אבל בגדולות לא אלך... — גם אני חושבת, אבוי, כי עליך לנסות את מולך באיזו מלאכה בימי החרף, אולי ישלח לך ה' את הברכה כמעשי יריך.

— צדקת, בתי, הבטלה מתשת כחי, והנני נכון לשים קץ לה... משה הניע ידו בחזקה לאות כי נכון הוא ללחום עם כל הפכשולים והמקרים אשר יפגוש בדרכו החדשה.

פני חוה העירו כי דברי אישה היו בעיניה כחלומות בהקיץ. אך בראותה. כי נכון הוא לשוב לנסיונותיו המרים הראשונים, שאלתה:

ואיך תעשה לבנים לבנות, אם אין בידך לא חמר ולא כסף?
 — אם העני — ענה משה — ידחה את עבודתו או עסקו ליום
 אשר כל האמצעים יהיו נכונים בידו, או יחבק את ידיו עד יומו האחרון.
 אתחיל את מלאכתי וה' יהיה בעזרי.
 — הכל בידי ה'! — אמרו האם ובתה פה אחר.
 — רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום — נשמע קול
 צפצוף דק מקצה התנור.

ד.

— אנה תלך, משה, ביום סער וסופה כזה? — שאלה חוה את
 אישה בראותה, כי הוא לובש את אדרתו המטולאה, ישם שק עב על
 שכמו ואת תחת אצילי ידיו.
 — נזכרתי — ענתה משה — כי בעברי בקיץ העבר במסלה העולה
 לכפר הצרור ראיתי לרגלי ההר התלול — פונה קדימה מכרה חמר לבן.
 — הלך ואחפור שמה מעט חמר ואבחנהו אולי יצלה למלאכתי.
 — האם מעט ענך השיעול בלילה, כי תלך לבוש בבגדיך הקלים
 ביום צנה כזה הרחק מהעיר לחפור באדמה, במקום שאין מחסה מקור
 ושלג? שמע לעצתי, משה, ושב היום בביתך.
 — אל תראי, חוה, לנפשי, כי הקור לא גבר כל כך בחוץ, כמו
 שתרמי בנפשך, ואין כל סכנה אם גם אלך היום.
 — גם האכרים — אמרה חוה — יושבים היום ספונים כבתיהם
 ואינם מוציאים גם את חוטמם החוצה.
 — הבל תדברי. האם בטלן הנני כי אחבא על התנור בבית, בשעה
 שהרוח נושבת מעט בחוץ? התזכרי, חוה, את החרף אשר קראני בו הארון
 איווצנאוו לתקן את התנורים אשר בבית אחותו, הקור החזק סמר או בשר
 ההולך והסופה כסתה בערמות שלג את כל הדרכים, וככל זאת חציתי
 עד צוארי בשלג, ובאתי החצרה שלם בגופי, ולא אונה לי כל רע.
 — וישתי האצבעות ברגליך שקפאו בקור ועלה בהן הרקבון? ..
 שאלה חוה.
 — האצבעות? — חזר משה על שאלתה — גם זה הוא רבר

גדול! כמעט שכחתין; אבל זאת זוכר אנכי היטיב, כי הבאתי מחצר האדון עגלה מלאה תפוחי-אדמה שהספיקו מזונותינו שלשה חדשים. אלו ישבתו או לפני התנור להתחמם כנגד האור לא היו נופלים אל פינו תפוחי-אדמה מארבות השמים; אבל למה זה הנני מכביר מלים על קטנות כאלה? היום קצר והמלאכה מרובה.

— יודעת אנכי את גורלי המר, כי קשה-ערף אתה... נאנחה חוה. הילדים כתרו את אביהם, אישר עמד אצל הפתח, צלול כנבכי מהשבותיו, ויסתתרו תחת שולי אדרתו וינשקו את ראשי אצבעות ידיו. משה החליק את קוצות ראשם השחורות ויצא..

* * *

בשעה העשירית בלילה שב משה ממכרה החמר, עיף ויגע וכלו כנציב קרח, ויסר את שק החמר מעל שכמו ויעמידהו בקרן זווית. חוה לא שאלה אותו דבר, כי נזהרה לנגוע בנומי לבבו הדקים והחלשים טרם יכבה נר המיונו אשר יהל על ראשו. בדומיה הגישה לו ארוחת הערב: פת לחם ונניד ריפות. משה אכל את ארוחתו כמעט בעל כרחו, רק למען עשות רצון אישתו. הילדים הקטנים, בראותם כי אביהם לא ימשכם הפעם חסר ולא יראה להם הבה יתרה — הלכו למשש את מגרפות החמר בשק, או התעורר משה ויגער בם ויאמר עליהם גם לנגוע בו, כאלו בשק זה היתה טמונה „אכן החכמים“ או טבעת הקסמים. אחרי ברכו את ברכת המזון, שלא בכונה גדולה, עמד ממקומו וישטח את רגבי החמר הקפואים על התנור החם, למען ימסו ויתרכבו. בהכינו אליהם התמלטו זיקי שמחה מעיניו, כאלו סגולה יקרה היתה לחמר הזה לשטח רוח נכאה ועגומה.

ויהי ממחרת וישכם משה ויגה את גושי החמר, אשר נתרכבו ויחפוררו לפתים דקים, על הספסל אשר עמד אצל התנור. הספסל הוח שמש בבית להרכה דברים: לשיבה, לשכיבה, למערכת כלי הבשול, להכנת התבשולים, גם לסולם להעולים על התנור. משה ליש את החמר על הספסל הזה, ששנה הפעם פניו לפני אבנים, בחכה ובוהירות יתרה, כאלו היה טגבל קמח סלת, ויתענג לראות, כי החמר רך כדונג, רשן

בשמך זית". בניו הקטנים עמדו על ראשי אצבעות דגליהם מסביב להספסל ויתבוננו למלאכת אביהם בעינים לטושות.

— החמר — קרא משה בעליצות וכהתפעלות הנפש — טוב מאד, רק זה הוא חמר ללבנים לבנות, „ברוך ה'!"

משה הביט בפני אשתו ובניו בעינים מאירות. הבית הקטן עם העניות הנפרזה השוררת בו מלא אורה וששון. הבנים הקטנים והגדולים יצאו במחולות וירקדו ויזמרו את „הנגון של הרבי". פני חוה הפיקו רצון ונחת ותירא לחלל את רגשי אשר ההם בשאלות של חולין ותרום.

— החמר הוא לכן, רק, דשן וטוב... אל החמר הזה נשאתי את נפשי זה עשרים שנה... ברוך ה'... פני משה נהרו וקמטיהם התפשטו כאלו שב לימי נעוריו. משה עושה-התנורים שאב ברגע הזה ממעין העונג, אשר שתה ממנו קלומבוס בשעה שנגלתה לפניו הארץ החדשה וניוטן — בשעה אשר דרך כוכבו לפניו.

הילדים התלחשו זה את זה ויחבקו איש את רעהו וישקו חליפות את האב ואת האם. גם המה הרגישו כי מלאכי שלום ואשר מרחפים על ראשיהם הקטנים ומפוזים ומכרכרים בכל פנות הבית. קרן אור געים ומושך את הנפש ואת הלב, הבריקה בממלכת החשך של העניות המרה. —

* *

*

— כן! — אמר משה — החמר הוא טוב מאד והוא מטמון יקר בעיני; אבל הכסף להתחלת עשית הלבנים מאין ימצא?
— נסה נא, משה, לבקש „גמלות חסד" אצל הגביר זרח — אמרה חוה בשפה רפה — אולי ילוה לך שקלים אחדים, אם תספר לו, כי בכספו תחל עסק, אשר תקוה טובה נשקפת לנו ממנו.
— לא אתחנן לאיש כורח — אמר משה בגאון — אנכי יודע את זרת ואת גסוהו וצרות עינו. אם יודע לו כי בכספו יעשה לי טובה גדולה, אז ידרוש ממני כי אהיה לו חלף גמילות חסדו עבר נכנע ואני אינני מסוגל לזה כלל.
— אולי ילוה לך פרץ שקלים אחדים? — שאלה חוה בקול שנשמע בו גם עצה.

— גם אם יתפוצצו מגדלי תקותי לרסיסים, לא אתרפס לציצי הגיאונים האלה.

— ומה זה תעשה? — שאלה חוה.

— יש לי תחבולה אחרת יותר נאמנה — ענה מישה.

— מה? — שאלה חוה בשמחה.

— אתן בערבון להרב את מנורות הנחשת, כר אחת ואדרתי, וילוה לי עשרה שקלים ברבית.

— את אדרתך, מישה, אל תתן בעכובט — אמרה חוה — כי עוד

הקור שורר בחוץ. קח את שמלת שבת, כי היא איננה דרושה לי. אהקן את שמלתי הישנה ואגהצנה ותהיה לי כהרשה.

ז.

מישה הביא מהמכרה החדש, אשר מצא על הדרך העולה לכפר חצרון, שתי עגלות מלאות חמר ויקן כלים ומכשירים שונים הדרושים לעשות הלבנים הלבנות. את הכוננים והעצבים למיני הרפוסים השונים עשה בעצמו, כי גם מלאכה הנגרים לא היתה מוורה לו. משה השכיל את ידיו מילדותו להשתמש בכל כלי-מלאכה, ועתה כאשר החל לעשות את הלבנים הלבנות היה כיוצר רגיל ומנוסה. הלבנים הלחות יצאו מתחת ידו באופן היותר טוב.

— מי האמין — אמרו המקנאים בכל איש שיש לו תקוה להביא את לחמו — כי מישה הדל והאביון ימציא עסק המעשר את בעליו? עוד נזעט וכסף תועפות יצבור לו, כי הלבנים הלבנות הנן סחורה קימת ונמכרת בדמים יקרים, והוא מוציא עליהן רק פרזטות נחשת.

שרה החנונית אשר חדלה לתת מכלת בהקפה לחוה, באמרה כי הנותה ריקה וכסף לקנות סחורה חדשה אין לה — הגה בשמעה את העתירות זוטבות אשר יהוו להרשת הלבנים הלבנות בבית משה, שנתה פתאם את טעמה ותראה פנים שוהקות ומסכירות לחוה ותוסף לתת לה בהקפה כל צרכי ביתה.

השואפים להרשות והאנשים אשר עתותיהם בידיהם היו באים יום אל בית משה לראות את אופן עשיית הלבנים הלבנות, אלה למען ילמדו. רק על פי ראות עיניהם, את המלאכה הקלה והמעשירה

הזאת. יגם משה למדה לא מפי מורים, ואלה באו רק לבלות את הזמן ולהתפלא במלאכת החדשה שלא ראתה עינם מעולם. ואם היה הבית הקטן מלא אנשים מפה אל פה וצר מהכיל את כל הבאים, אז עמדו רבים מהם צופים ורחוקים גם בחוץ להביט בעד החלונות וחרכי הדלת אל המלאכה הנפלאה הזו.

ומשה היה שקוע במלאכתו מבקר ועד חצות לילה. הלבנים הלחות עשה לכל חקויהן ומשפטיהן, כאומן מומחה במקצוע זה המפליא לעשות. כל מקום פנוי וריק בביתו, בעליותו ומוותו היה מלא לבנים.

חזה התאמצה לקמץ ולהמעיט את הוצאות ביתה בכל מאי דאפשר, ועוד יותר מן האפשר, למען יהיה לאל יד אישה להרהיב את חוג מלאכתו החדשה ולבצר ולבסס את עסקו הקטן, אשר עלה כיונק לבניו. לאשרו נמצאו בעלי אחוזה מעמי הארץ, אשר נתנו לו דמי־קדימה בעד מלאכת התנורים, אשר שכרוהו לעשות בבתיהם בקיץ הבא, בהצגם להיות לעזר „ליהודי הישר“ בפעלו החדש, ובכסף הזה עשה משה לא רחוק מביתו, על הככר שלפני בית־העלמין, מלבן ללבן את הלבנים הלבנות. את המלבן עשה משה בעצמו ועבודתו בו היתה כבדה ורבה עד מאד, כי עליו היה לחפור באדמה קשה שלא נמס עוד הקרח עליה, וישם את נפשו בכפו עד גמרו את מלאכת המלבן לכל פרטיה.

משה היה מסור בלב ונפש לחרשת הלבנים ובעצם עוזו עשיתן לא חיש את הדקירות בצדו השמאלי, שהיה מרגישן בעת הבטלה, ביחוד בתחלת החרף הזה. הבנים הקטנים לא הראו אף סימן קל של אותות אירצון, או התאוננות על מעוט המזון ועל איכותו הרעה, אשר נתן להם בעת האחרונה. אמם נחמתם, כי בעוד ימים לא כבירים יאכלו מעדנים לשבעה וילבשו בגדי צבעונין לתפארת.

ת

ימי חג הפסח ממשמשים ובאים. שדה החנונית נלאהה להכות לבסוף ותתבע את חובתה בפתחון פה רחב. גם יתר המלוים אשר עמדו למשה בשעת דחקו, בתקומם לקבל ממנו במהרה פי שנים, לא שמו מחסום לפיהם, ויצעקו: הכ! הב! בני אומנתו של משה שהיו עוינים

אותו ויקנאו בו, מקדם — על שהיו אומרים בירדאל, כי התנורים מעשה ידי משה המה יפים, מוצקים ואין דומה להם, וכעת — על ששמעו כי משה יתעשר מחרשת הלבנים — גם המה נוספו על מקיצו ומוזעזעו, על שונאו הנסתרים והגלויים וישמיעו בעיר, כי משה עשה במלאכתו ההרשה אחיות עינים ומעשה להטים, כדי לפזר אבק בעיני הכריות ולהונותם ולאכול חיל זרים.

בני בית משה כלו עיניהם מיתל להימים הטובים. הילדים רזו, דקו והמכו. רק צללים נעו בבית ולא ילדים ממש. כל הנעלים שנמצאו בכיתם נקרעו, נמגו ונמסו; הבגדים כעשן נמלחו ולא נשאר מהם שריד ופליט. הבית היה מלא אדים לחים ורעים מהלבנים המתיבשות. יותר מכלם חכה משה בעצמו בכליון עינים להיום אשר יוציא הלבנים מלובנות מהמלבן, ואז אם תהיינה לבנות, מוצקות ושלמות והנסיון הראשון יעלה יפה — יש תקוה כי בית מלאכתו יגדל, ואז יצליח את כל בניו בחייהם ובהיו... .

והנה בא היום שקוו לו. משה החל להסיק את המלבן ולסדר בו מערכות הלבנים. שרה התנונית ויתר הנושים באו יחד, פעם בפעם, לבקר את המלבן לדעת: היצלה לבון הלבנים ומתי יהיה גמר מלאכתן והסתורה התהיה ראויה להמכר? עוד זאת, כי יראו פן יחכם אחד מהם ויארב לחטוף לו את הסחורה ויאמר כלה שלי ולא ישאיר אף לבנה אחת ליתר הנושים, לכן שמרו איש את רעהו, ואם אחד מהם הלך אל המלבן, נמשכו אחריו גם האחרים, כעיט צפור המריחים מרחוק ריח בשר נבלה. —

משה הסיק את המלבן שלשה ימים רצופים ולא הרגיש את כל הנעשה סביבו.

השאלה: „היצלה או לא בלבון הלבנים?“ היתה שוה בעיניו כשאלת „היות או לבלתי היות“ להמלט. גורלו הוטל, ומה יוציא מקופת הגורלות? בשלשת ימי הסקת המלבן עורו למשה כל בני ביתו לשאת לבנים מביתם ולהביאן אל פי המלבן והוא סדרן במערכה ויגדל מעט מעט את המרורה תחתן. גם הילדים הקטנים נשאו כל אחד מהם לבנה בשולי כתנתו בזהירות גדולה ושמירה מעולה ויתרה לבל ישברו חלילה אחת מקרנותיה או מסגרותיה. משה התכונן בעין צופיה ובשקידה עצומה לבל יחסר מוג החום במלבן, לבל יעלה הלהב יתר על המדה או לבל

תכבה האש. כתום העצים שהיו מוכנים לחסקת המלכן וכירו לא היה כסף לקנות אחרים, והלבנים לא נתלבנו עוד כל צרכן, אז קרע משה, פעם בפעם, שחיפי עץ ונכרים רקים מעל גג ביתו ויטחם על הגחלים הבוזרות. פניו נשחרו כשולי קדרה מעתר ענן העישן אשר נדף מן המלכן, רק עיניו היו נוצצות ואש זרה בערה בהן. משה חשב, ספר ומנה את השעות והרגעים שבהם יחל להוציא את הלבנים מן המלכן... אז הכל יפטר.

היום היה חם ובהיר בשחקים, השלג נמס ופני הארמה נגליה המלמדים ותלמידיהם היו חפשים מעולם הקשה בחרם, כי שבועים לפני חג הפסח יומי הפגרא המה, כולם טילו חבורות חבורות יחד עם העינים בכל הרחובות והשוקים ויתעכבו אצל כל פנה לראות ולשמוע איזה דבר חדש, אשר כלתה נפשם אליו. בהודע להם כי משה עושה התנורים יוציא היום את הלבנים הלבנור מן המלכן, נהרו טחנות מחנות אל המקום הזה. המלמדים והבטלנים התפלספו והתוכחו בהתלהבות גדולה בדבר מלאכת הלבנים, לבונן ורדיתן, אם חכמה או רק מלאכה היא, כאלו כל אחד מהם היה בקי ומומחה גדול במקצוע זה. גם את משה הקיפו בשאלות שונות כתנור של עכנאי על דבר פרטים שונים בעשית הלבנים והכנתן; אך הוא לא ענה אותם אף חצי דבר, אף כי לא הרפו ממנה. כל החבורה שאיננה קרואה הזאת, אשר המה ורעשה והתנועעה כעדת נמלים, היתה לשכים בעיני משה, כי ירא פן לא יצלח ברדית הלבנים מן המלכן ויראה קלונו ברבים והגלה חרפתו בקהל.

משה הסיר את הפקק מעל פי המלכן. סערת האנשים קמה לדממה, שקט ומנוחה פרשו צעיפם על פני הככר. חוה וילדיה עצרו את נשימתם, לטשו עיניהם ויפערו פיהם... הרגע הנכבד בא... הגורל הוצא... בעוד רגע אחד יודע מספרו... משה הוציא לבנים אחדות מן המלכן והנן מתפוררות בירו... עוד אחדות ועודן בכפו — היו לרסיסים רקים... עוד לבנות אחדות, והנה גם הן מתפוצצות ומתמוגגות ולא נמצא במכתתן הדקה אף לבנה שלמה אחת. הנערים השוכבים כראוהם את ההרס החלו לצעוק: בע! בע!... ילדי משה הקטנים בשמעם את הליעג והביז אשר ישפכו על ראש אביהם הנענה הרימו קול בוכים. הנערים השוכבים כראותם כי עלה בירם להפיל פחדם על ראש ילדי משה הקטנים, לא טמנו גם ידם בצלחתם ויעפרו בעפר ויסקלו בחזין לעצמ-

משה . אשתו וידיו . — משה לא שם לבו לכל המהומה והמכוכה , הרעש והשאון אשר הקימו הנאפסים , כי החל להוציא לבנים מטור השני אשר בחיד המלבו , והנה גם הפעם כלן מנופצות , מבקעות , או שרופות ומסדשנות . לבו הלם כהולם פעם , דמי לבכו צפו על עינוי אשר השכו בארבותיהן . — בעוד שלש שעות נצבר אצל המלבן מעי מפלה גבוה .

„רוצח היער!“ חומס! גולן! — צעקו הנושים וגם שרה החנונית ביניהם — איך לא ידעת מראש , כי במקום לבנים לבנות ושלמות הוציא מתוך המלבן עפר ועפר ? חיל זרים בלעת תקיא בדם ! ...

הילדים הקטנים עמדו מסביב להמהפכה ויבכו תמרורים . עיניהם הקטנות והיפות ראו את קבר תקותם הראשונה בחייהם . משה ישב על גל הלבנים השבורות , ידיו על ראשו והדבר אין בו , חיוו חשבו להשבר ולהתפורר יחד עם הלבנים המנופצות .

— למה זה תדכא , משה , את נפשך ? מי יודע אם לא נגזרה עליך גזירה מן השמים שתמות בלא עתך ורק בחמלת ה' עליך , ועל בנינו הקטנים והגדולים , העכיר את רוע הגזרה מעליך והלבנים תהיינה כפרתך .

— אין אדם נוקף אצבעו מלמטה , עד שמכרוזים עליו מלמעלה — נחם שמואל את אביו .

משה לא דבר דבר וידום .

— אל תדאגי אשתי , וגם אתם , בני , אל תצטערו — התעורר משה פתאם מדומיתו השוממה ומנוחתו הנכונה שבה אליו במלואה — כעף הנני יודע ומכיר את שגיאתי בהרשת הלבנים ולבונן . מצאתי את החידה . ראה תראי , חוה , כי בקרב הימים יתנוסס בטקום הזה בית תרשת לבנים לבנות בני לתלפיות ...

אם ובת

ספור

מאת

עזרא גאלדין.

הוצאת בן-אביגדור

ווארשא

ЭМЪ УВАТЬ

т. е.

МАТЬ и ДОЧЬ

соч. *Э. Гольдина*

ВАРШАВА

בזדר משכבה היפה והמרוח שוכבת חנה אשת מרדכי העשיר
 ב"אלון". בחדר אור כהה, אם כי שמש-הקיץ כבר עומדת במרומי
 רקיע, כי טרם יוסרו תריסי החלונות; אך מבעד לסדק קטן אחד בתרים
 אחד החלונות התגנבה קרן אור שמש דקה ותשתרע כחוט זהב מן
 החלון עד הפתח באלכסון החדר.

דומיה שאננה; גם כל כלי החדר כמו מביטים זה אל זה
 בדממה.

והמראה הגדולה העומדת על הרצפה וראשה מגיע הספונה
 כמו מתבוננת דומם אל פני גברת הבית כי הועמו פתאם ויוגו מאד ...
 על זכוכיות החלון מבית עפים ומתדפקים וזובים אחדים וזומומו
 חרש כמו מבקשים לצאת החוצה ...

היא שוכבת על מטתה ולפניה על השמיכה מונח גליון צהוב
 גדול כתוב משני עבריו בכתב דק וקטן מאד, האותיות מטושטשות,
 השורות לא נערכו במשטר וסדר, ואת תשתרע למעלה ותגע בחברתה
 וזאת עבטה ארחה כחצי הגליון ... היר שכתבה את הטורים האלה
 רעדה, הלב שיצאו המלים ממנו רגש וסער, ויד חנה האוחזת בו
 עתה רועדת, ולבכה ... מה יפעם לבה! איזה רגש געגועים כביר
 ילחצנו עתה! ...

ידה הקטנה והצחה רועדת על הגליון המונח על השמיכה
 הירוקה וקול תנועת היר על פני הגליון ישמע כלחש מוזר בדומיה ...
 עיניה הכחולות והרטובות נטויות אל קרן האור הדקה, אשר מסביב
 לה ירחף אבק דק מן הדק שלא תשוּפנו עין רואי רק אל יד קרן אור
 כחור אפל; נקודות, נקודות קטנות וקלות עפות באויר, תתרוצצנה

קל כהרה, תזכרונה ותפוזנה, כמו תחוללנה מהול ירוע להנה...
היא מבטת אל המחול הפרוע בעיני כשר ולפני עיני רוחה
תעבורנה תמונות אחרות:

קרן בן שמן...

בקעה נחמדה משתרעת בין שדות פוריות ועצי פרי, אלונים
זקנים רבי ענפים עבותים יעממה מסביב, פלג קטן יורם חרש כינות
לעצי הגן הנזמד אשר בדרום הבקעה ותאר שני עבריה ונסב אל שדי
חמד; דומם יפכו מי האוכל, דומם יהמו בדמי ערבי האביב; היא
אוהבת להתהלך יהודה לפנות ערב בין שדרות עצי הגן ולהתמכר
למחשבותיה... שמש אדמדמת יורדת שם לקצות רקיע ומנגה נגדה
יאדימו מעט ראשי האלונים הרמים ממעל ומי הנחל מתחת וגלי פו
ירצון דומם... היא מתהלכת אט ומתבוננת אל מחוות הטבע היפים
וחושבת את מחשבותיה...

רבות מחשבות בלבה: האם מתה, האב לקח אשה אחרת
תחתיה, אשה יהירה מתהללת בכבוד משפחתה, וישכח אהבת אשתו
הראשונה ונקעה נפשו מבתו הנוגה והנה הוא ממחר לתתה לאיש...
בין עפאי העצים מוזרות הצפרים, משוררות האביב...

מרחוק נשמעות זמירות האכרים והאברות בשובם מעבודת-היום
הביתה, הלוך ילכו וזמר, וקולם הולך לארבע הרוחות, ושם, רחוק,
רחוק יענם היער מקרב לבו... קול הזמירות הולך וקרב, העובדים
העיפים הולכים וקרבים אל ניהם בבקעה, ולבה הולם פעם, רוהה
הוטה... מה טובו ומה יפו המנגינות הפשוטות! כמה געגועים ויגון
לב פשוט בשירי האכרים! כמה התרפקות לב בר ותמים על מאויים
פשוטים...

בְּזִמִּיר, הַזְמִיר!

מְדוּעַ אֵינָהּ שָׁרָה?

דוֹמָם עַל רֹאשׁ אֶמִּיר

הַשֵּׁב כְּחֶשֶׁק צֵר...

והנגון מלא יגון נפש פשוטה, רחשי לב בריא ורוח נכון, וקול

העצים האלה מה חזק הוא, וקול הנשים מה רך וערב!
הנה הם באים!

היא מקנאה בם, ברגע זה היתה ממרת את מצבה כמצב אחת
הפטרוררות האלה...

מדוע אינך אשר?
הרעב הנה?
ושדות כלאי בר
רנה פה סביבך.

היא יושבת בין האלונים תחת חופת צמרותיהם האווכות
יהם סבוכות, רוח צח נושב בפניה הבורעים, איזו יד נסתרת תהלום
בלבבה פנימה, חוזה מתרומם. צר ללבה שם המקום...

היא יושבת ומעלה על לבה זכר ימי ילדותה הטובים. עד
מלאה לה שמונה שנים השתעשעה כצפור דרוור בגן הזה, ותתהולל
ותרץ בשדות ותרדוף אחרי השיות הרועות באחו ותפחד את הצפרים
בין עפאי העצים, ותתרועע את ילדי האכרים האלה, עכדי אביה,
וישתעשעו יחד, ויכרתו קנה וסוף על שפת הנחל, וילקטו חלוקי
אבנים קטנות ויצחקו בהן כל היום... או פרחה כשושנה רויה מטל
אהבת אם רחמניה ואוהבת...

ובאחד מימי האביב הוליכתה אמה לאביזוקנה, קטרבופה,
עיר קרובה לכפר אבותיה ותתננה לבית ספר לנערות פרטי, ואז—
זוכרת היא— ידעה ראשונה המית לב ותוגת נפש: לבבה היה כרוך
מאד אחרי בית אבותיה, נפשה היתה נמשכת הכפרה, לגן היפה
המלא צפרים קטנות, נעלכות ומשוררות נעימות... וכימים הראשונים
לשנתה בבית אביזוקנה קשה היתה לה הפרידה מכל חמדת לבה;
פעמים רבות עזבה את העיר, למרות מצות אביזוקנה, ותרץ אל אם
הדרך המובילה לכפר אבותיה ותעמוד שם לרגלי ההר ותבט זמן כבוד
אל הדרך העולה ההרה, ובהלך רותה ראתה את הגלילות משני עברי
הדרך עד הכפר, ולבבה יצר בקרבה ונפשה בוכיה... וממעל לראשה,
במרום, במרום, עפים עורכים אחדים לעבר ההוא וצורחים בקול

שורט את לבה... והיא מקנאה או בבעלי כנפים אלה... יכול
היות — יהגה לבה — כי עוד היום יהיו שמה ולינו על ראש
האלון העב והגבות אל יד הלון חדרה הקטן... ובעודנה עומדת
ומבטת אל הדרך ולבה רוחש בקרבה, תרוץ שם מראש ההר כרכרה
קלה רתומה לשני סוסים שחורים אבירים... או יך לבה במהירות,
והיא מתאמצת להכיר את הסוסים... עוד רגע מספר והיא רצה בכך
אל אמה...

היא יושבת בחיק אמה ומנשקת את ידיה בכל לבב ונפש,
והאם גוערת בה על אשר התנהג בלי דעת כילדה פותה, ובמטפחת
לכנה תמח הדמעות מעל להייה...

הכרכרה רצה ברעש על מרצפת האבנים ברחובות קרת, והיא
יושבת אל יד אמה ומבטת סביבה בגאון ושמהות לבב, ומאד מאד
היא הפצה אז לפגוש אחת מחברותיה...

מה רחוקים, רחוקים מאד הימים הטובים ההם!

היא מתעוררת מהמון זכרונותיה ויוצאת מסכת הענפים
ומתיצבת אל יד הדרך.

המוזרים והמוזרות הגיעו עדיה — וישתחוו כלם.

— ערכא טבא, ערכא טבא, בת נדיב! —

זרעיון יחלוף אז במוחה: היא עשירה, היא בת אדון הכפר,
והמה עניים, עמלים על פת לחם יבש, הם עבדים... והמה מאושרים,
המה ירונו מטוב לב, והיא, בת אדונם, אומללה...

ותמונת אמה נצבת לפניו במלואה, כמו שהיא זוכרת אותה.
כל זמן שהיא היתה חיה היתה גם היא מאושרה ותמה
ותנגן כל הימים...

היא אהבה לשמוע מנגינותיה, אך ישבה אל הפסנתר וכבר
היא עומדת אל דלת ההדר — ושומעת, וזאת אומרת כי ראשת
עליה יכאב בהרימה בשיר קולה...

במותה מת הכל...

היא מתהלכת אט על שפת הנחל הקטן בקצה הגן. דומיה
שאננה מרהפת מסביב. שם לא רחוק ממנה יושב אכר זקן, ראשו

צ'לוי והרוח הקל משתעשע בשערותיו הארוכות והלבנות כש'לג ויטלטלן וינשאן, והוא קולע בידיו סל-נצרים, על ידו תרעה פרה רוח וקטנה, אך לא תלחך עתה ירק דשא, היא עומדת כמו ישנה ומעלה גרה, לרגעים תרחיב נחירי אפה, היא תשאף רוח, תריח ריח השדה, ואזניה נצבות ישר כמו תקשיב רב קשב...

היסם מצפצף שם בין עפאי עצי הגן, והקילכי הקטן משמוע שם תרועותיו...

היא מבטת אל המראה הזה ולבבה יהגה מר: כמותה מת הכל!...

הם כופים אותי — התמרמר או הלב הצעיר — לתת את ידי להליטאי... מדוע הם כופים אותי? הכנגע אני נראה להם בבית? הוא אומר כי אוצר כל חמדה הוא הליטאי הזה, כי יודע תורה הוא, והיא אומרת כי ליטאי כל יוכל... לו יהי כדבריהם, אבל אנכי הפצה עוד להתענג מעט על ימי עלומי... אני חפצה עוד לקוות!...

לו היתה היא בחיים כי עתה לא בקשה למעני יודע תורה, בהור מבית המדרש; היא בעיני-אם ראתה את הקשר אשר ביני ובין אחיה, ל-ב-א-ם הבין כי בשבע שנות ילדותו אשר ישכתי אתו יחד בבית אביו, הוא אביו-זקני, חוברו לבותינו יחד... היא ידעה הכל, הכל...

אבל היא מתה, ויבוי הוא עתה התקרר, הוא קנה לו יחוס משפחה והוא מתנכר למשפחת אשתו הראשונה, והוא עזין ליעקב דודי הלומד בגימנויום... חרפה היא לו!...

הוא ממחר לתתי לאיש! אמנם צר לי המקום בבית מאז לוקחה כומני עטרת ראשי; אבל מה נעים פה המקום, מה יפה הבקעה הזאת, מה טובו צללי האלונים הרמים והעבים האלה, מה זכים מימי הפלג, מה רענן ירק דשא פה באחו, מה נפלאים השבלים המלאות על פני כל המישור מסביב! מה ירחב בי לבי בראותי ים השבלים זה מוכה גלים בגעת בו רוח קל. מה אוהבת אני לשוח בגן בין הערבים, להריח ריח הפירות, הפרחים והשושנים. מה טובים ויפים הם הציצים האלה, ומה נעימים לי הזכרונות אשר יזכירני המקום הזה על כל

מדרך כף רגל, ועל כלם... על כלם: הנני חפצה עוד לקוות...
 הוא גמר חק למודי הגמנוזים... עוד ארבע—חמש שנים...
 מה נעימים ימי תקוה טובה!...

או עמדה זמן כביר כחולמת עד אשר נטו צללי ערב, הגן
 כולו כמו נרדם בצל, האכר הזקן כבר הוליך את פרתו בקרניה, ושירת
 המזמר תרוע בכל רחבי הגן...

מה הוא שר? — תעל השאלה על לבה הרוחש — היחוש
 לבבו נעם זמרתו? המקרב ולב עמק תצאנה השירות הנעלות? יש
 אשר ישמיע קול בוכים ורוחה מתעטפת ביגון-פלא, היבכה או המזמר?
 התדענה הצפרים הגיון שירו? המקשיבות הן רב קשב בהחלו להשתפך
 בזמירות וקינות? או אולי לבבו לא ינוע כלל בשוררו, כל-ישיר הוא,
 הטבע מנגן בו את שירותיו הנשגבות, והוא לא יבין ולבבו לא יחוש...
 מאד מאד היא חפצה לדעת זאת!...

— תנה'לע, חנה'לע! — תקרא פתאם שפחת בית אביה מקרב
 הבקעה.

ומרחוק תראה השפחה בינות לתלמי הגן רצה לנגדה.

— חושי, גברת אהובה! מהרי, מהרי, הם באו...
 — מי בא? —

— המחותנים עם החתן... אנחנו נכוא עתה אל חדרך דרך
 פתח הגן, שם אביא לך שלמת-תכלתך, אלבישך ואפרכסך, אשרוק
 מחלפות ראשך, איטיב את קווצותיך... מה יפה את, גברתי!...
 הן הולכות.

— השמלה הכחולה יפה לך מאד יען עיני תכלת לך, חושי,
 גברתי, מהרי מעט, הם יושבים כלם בסוכה פתח הבית. החתן הוא
 יפה-תואר, גם לו עיני תכלת, זקנו אך החל לצמוח, לו יהיה זקן
 צהוב, הוא עוד עלם צעיר. במבט הראשון הכרתי כי הוא בן עשירים,
 בחור יפה וענוג, ידיו לבנות כשלג, לבוש הוא בגדי תפארה, כאשר
 ילבשו החסידים: מעיל אטלאס וכובע רחב מאד...

— נשב פה על הספסל, עיפה אנכי, שפרה יקרה! — היא
 מתחננת לפני השפחה.

— מה את אומרת, גברתי? הלא מחכים לך, הזכרת
אמרה כי תבואי כרגע. —
הן הולכות.

— שפרה, החפצה את להנשא לאיש? —
— מי יקחני לאשה? ולי אין כל נדון, שפחה עניה אנכי —
— ומה חסר לך פה בתוכנו? הביטי וראי: מה טוב פה —
עודן מדברות ואס-חורגתה ממהרת לקראתן.
— מהרי, הושי, רוצי קל מהרה החדרה והלכשת את שכלתך
רצוכה, כבר מחכים לך...

למחרת בערב, וכל ערבי הקיץ ההוא, נדמה לה כי השמים
כעשן נמלחו, הועם כסף הירח, הכוכבים לא יהלו אורם, ופה, על
הארץ, כגן הנחמד והאהוב לה, הגן, אשר השתעשעה בו כל ימי
ילדותה, הכל אָבַל נבל, הפרהים לא יתנו ריח ניתוחם, ומראם לא נאווה
בקדם, העצים עומדים כצלמי בלהות, האובל יהמה ויבכה בורמו...
והזמיר, המשמיע לילה לילה מנגינותיו היפות בקצה הגן, ומירה
האהוב לא ישיר עוד כל שירה כי אם ככה יבכה, יריד בשיחו
ויהמה... היודע הוא את נפשה? המשתתף הוא בצרתה? החומל
הוא עליה? הצר גם לו להפרד ממנה? מי ישמע בלעדה שירי-
הוגתו? החפץ לו בשומעים? מדוע יבכה גם הוא מאז נפתחו מעינות
דמעותיה? ומה נעימה בכיתו!...

קרן האור האריכה עוד מעט ותטפס על הכותל כאמה כמדה,
עיני הנה נמשכו לתומן אחרי האור על הכותל...
ובלכה חשך ואפלה, אין זיק אור, אין נקודה מאירה אחת
קטנה...
אחד כיומי הקציר.

האכרים, עבדי אביה, עבדו ביום ההוא פי שנים, המה כלו
אז קצירם ואוסף האלומות הגרנה, העבודה היתה רבה, זה מאלם
אומים וזה מטעינן על העגלה הארוכה והגבוהה, היא מתמלאה
מרגע לרגע, עוד מעט והיא מתעלמה מן העין תחת גל עמרים
גדול... המוסה הקטנה הרתומה אל העגלה תקטן עוד יותר תחת

הערמה הגדולה, הנה היא עומדת ומתנמנמה, את ראשה הורידה ארצה ואזניה תלויות כבלווי סחכות משני צדיו, אחת מרגליה האחרונות כפופה כאגמון והיא נוגעת בארץ אך בקצה הפרסה, והיא עומדת על שלש רגלים — ומתנמנמת... על ידה ירעה סיח קטן נחמד למראה, הוא כולו שחור כעורב, אך במרום מצהו נקודה לבנה אחת קטנה, הנה הוא אורה ירק דשא בשניו הקטנות, יבעט ברגליו הקלות, ירוץ אל אמו, יתכונן אליה כמעט רגע ויבעט וירוך סביב העגלה... הנה הוא נגש אל הכלב השחור הישן במנוחה אל יד עזמת העמרים ושנתו ערבה עליו, הנה הוא עומד ומתכונן אל הכלב הישן, הוא מוריד אליו את ראשו ויושט את לשונו ויגע בהרטם הכלב — והכלב הקיץ וינער... ויחרד הסיח וישא את רגליו וינס, והוא רץ קל מהרה ובוטט ברגליו, והכלב עורנו שוכב וזועף על מקיצו... והעגלה תשנה — תשגה מרגע לרגע, והנה האכר הנוהג בה עולה למעלה וישב על מקומו הגבוה, השוט הארוך משמיע קול — וההר ינוע...

והיא אוהבת להתכונן אל מחוות פשוטים כאלה, בעודנה ילדה קטנה אהבה לשבת שם ב"מרום" אל יד האכר, משם אהבה להביט אל כל המישור מסביב, הכל נראה משם כמו מהר נשפה, וההר הזה ינוע, הוא הולך...

כל היום ההוא תעתה בשדות ואחו, והוא לא סר ממנה.

הוא בא ליום ההנחה...

הוא היה סר וזעף מאד, דומם הההלך אצלה וגם היא התהלכה שלי...

לפנות ערב שבו הביתה וכהנועים לקצה חרש המצל הנשען אל הגן עמדו ויתכוננו אל החסידה הלבנה משלג המתהלכת לאטי בגאות וגדל לבב על פני האחו הקטן, הלוך וטפוף תלך ועיניה מטייפין...

— מה אתה חושב ברגע זה? — שאלתהו.

— אני חושב ברגע זה — ענה — לו היתה חרה אהותי בחיים

כי עתה היה היום הזה הטוב בכל ימי חיי...

— גת! לו היתה חיה האם! —

ורמעות פרצו מעיניה, והוא כסה את פניו במטפחת — ויעמדו שניהם.

— לא רק אחות כיתה לי כי אם כל תקוותי החמודות לקח המות במותה... —

— במותה מת הכל! —

— לו תהיי מאשרה כבית האיש הנחון לך!...

הוא החזיקה בידה ויעמוד לפניו דוגם רגעי מספר, עיניו רטובות וזבטן יללא אהבה, רחמים ובקשה...

— בת אחותי את — נאנח בדממה — ומותר לי לאהוב אותך

תמיד, תמיד...

ובערב ההוא — זוכרת היא — ככתה הרבה מאד, עד אשר לא היה בה עוד כח לככות, ראשה כאב מאד ונשמת אפה קצרה וזכמו מחנק הושם לגרונה, ובלבה לחץ גורא...

היא ישבה או בחדרה הקטן והיפה וחלון ההדר היה פתוח אל האחו.

השמש יורדת לקצות רקיע בפאתי מערב, ושמש עלומיה יורדת גם היא משמי חייה.

סחר הוא יום חתונתה, יום תוגת לבה...

מרחוק היה נשמע קול הקוקיאה, קריאותיה הסדורות השורטות לב ונפש, גניחותיה הנתעבות.

ולבה יך בקרבה במהירות נמרצה, הוי! מה ידפוק הלב, מה זנבא? הן הלב יחזה עתידות...

ואנחה דקה מן הדקה הגיחה כרגע זה ממעמקי לב חנה ותעצום את עיניה:

כרגע זה זכרה את מחרת היום ההוא.

היא עמדה לבושה בגדי תפארה בחדרה ויגון לבה כאש בוערת, ובהלך נפשה תרא את אמה כמו חיה לעיניה, והיא שופכת לפניו את רוחה הקשה ומרירות לבה...

פתאם בא הוא אל החדר ויגש אליה.

פניו היו חורים כשיר, גם בשפתיו לא נמצאה אף טפת דם אחת:

-- הם נוסעים ...

ברגע זה הישה כמו נתק דבר-מה בקרבה ...

והוא הושיבה על הכסא ויצהל את פניו.

את רשמי הפנים יכול להצהיל בחזקת היד, אבל לא עצר כח לעצור בדמעות אשר עלו אל עיניו.

— חנה! קוי לה' כי לא יעזוב יתומה ... סבלנות ... סבלנות ...

הזמן הוא רופא כל לב נשבר ...

ויעזוב את החדר.

ומרחוק נשמע צלצול פעמונים ושעטת פרסות סוסים ...

והיא יושבת על הכסא, כל חושיה ספו תמו, והיא שומעת

הלמות לבה, וכל מהלומה ומהלומה, כמו תקרא בכח: הם נוסעים!

הם באים! —

שני נטפי דמעה הופיעו אל עיני התכלת ...

זכרון מר יחלוף כמוחה: עזבה כפר אביה בפולין ללכת אחרי

אישה „אלונה" בליטא.

נדמה היה לה כי הולכת היא למות ... האמנם כה קשה

להפרד מן החיים? האמנם? באופן כזה קשה מאד למות, נורא

טאד למות ...

— מה חטאה? — שוע בה לבה — מה חטאה, כי עליה

לסבול יסורי לב כאלה?

והוא נפרד ממנה ברגע אחד, הוא נגש אליה ויחזיקה בידה

ויאמצה אל לבו ויבט אליה עד ארגיעה: היי שלום! — ויסע.

וברגע ההוא בקשה לדעת: היודעת האם צרת לבכה? המשתתפת

היא ביגונה הכבד? התבקש עליה רחמים? התוכל האם, אם תחפוץ,

לראות אותה ממרומי רקיע? מה תשוב עתה? ...

והיא לא בכתה אז עוד, לבה מקשה בה ויהי לאבן, אף

דמעה אחת לא שפכה ביום ההוא, אף אנתה אחת לא התפרצה

מלכה הכואב. דומם נפרדה מאביה ואס-חורגתה, דומם נפרדה מעצי

הגן, ממיכל המים הגוול-בינות לאלוני-זקן; אך הרוח המה בדממה

בין ולזלי העצים והם הניעו לה בראשם. ההשתחוה לה בכבוד ויקר

או נדו לצרות לבכה ולרוחה הנשברה?

היא חפצה או להמתין עד הערב, או ישיר המזמר כליל, היא חפצה לשמוע אך הפעם את מנגינתו: הישיר? היבכה? היתאונן? או הקח ממנו ברכת־הפרידה...

וה"מחותנים" אָצו לדרכם — ויקחוה וילכו.
ותתחלחל חנה.

קרן האור מפוזת על רצפת הבית, האבק מחולל סביבו, וחנה מבטת זמן רב אל המראה כמו לא תשבע מראות; פתאם הופיע גיחוך קל על פניה החורים בשיר, הנה הוא תו עה על הפנים הנוגים כקרן אור מפוזת בחדר אפל... רגע אחד התמהמה בערוצי לחייה ואתר חלף משם ויעבור על שפתיה הרועדות:

חנה זוכרת את היום אשר עשה שלום בלבה לאישה.

ביום ההוא והיא שוכבת בחדר הזה על מטתה, מסביב לה נשים זקנות וצעירות, דודות וגיסות עוטרות את מטתה, הן מביטות אליה באהבה ורחמים, והיא שוכבת ביסוריה ומכאוביה עמקו מאד... כחה תם וכל יצוריה בוערים באש להבה, היא שוכבת כבול עין כבד, ראשה מונח כנציב ברזל על הכר, לא תוכל להניעו חנה והנה. מעיניה כידודי אש יתמלטון, היא עוצמת אותן מראות, אך גם סגורת עינים תרא את שביבי האש מרקדים לנגדה בחוג קו ארגמן עגול, גם אזנה תבחן סוד שיח הנשים העומדות סביב למטתה; על דבר־מה הן מתלחשות? היא משתדלת לשמוע איזו מלה משיחתן, הברה אחת, אך לשוא! היא שומעת אך כמשק קל בין עלי אילן, והלחש הקל הזה ירחק רגע, רגע ממטתה, והנה הוא רחוק, רחוק ממנה... ומה קול השריקה אל יד חלון ביתה? הוא קול שריקת מוט באר המים אשר באמצע השוק, לא רחוק מביתה... "ראָניע" שואבת המים דלת תדלה עתה מים מן הבאר... אשה אַמללה היא "ראָניע", יומם ולילה תעבור כחמור... היא מתפלאה: איך חדלו פתאם מכאוביה הנוראים, באֶותה — והנה היא מרימה יד או רגל, היא מנסה להרים ראשה מעל הכר ולשבת מעט בהסבה — ותוכל; היא שמחה מאד... אבל מדוע סבלה יסורים קשים הרבה, הרבה ימים? מדוע לא הודיעה לאמה כי מכאובה גדול מנשוא? האם, כפי הנראה, כבר מתה... האמנם? ... כן, כן! היא זוכרת זאת היטב, היא בעצמה יושבת

למראשותיה כשעה שיצאה נשמתה, פניה היו הורים מאד, עיניה פתוחות וקמות, מפיה יז קצף, הגם רמוזה לה בעיניה הימנית, וברגע ההוא יצא מאפה כעין אש יורקת, — יצאה הנשמה, ולא רמוזה לה עוד בעינה הימנית כי אם שכבה במנוחה כישנה על מטתה... ובאמת, לו חיתה, כי עתה לא נהנתה לסבול יסורי מות כאלה בטשך ימים רבים... תהלה לאל, עתה היא בריאה ולא תחוש כל מכאוב, אבל מדוע סבלה, עונתה באכזריות? ומה היה לה? כמדומה לה שזוכרת הוא מעט, אבל לא כל הדבר כמו: כמדומה לה שרופא המחוז בא אל ביתה וכלי נשק בידו... החלתה? אך אולי חולה היא גם עתה? היא סנסה להוריד רגל אחת מן המטה... אין דבר... לא יכאב לה מאומה, ותוריד את הרגל השנית — כמו לא כאבת טעולם... אז תעמוד על רגליה — בריאה ורעננה... ושריקת מוט הבאר טרם תחדל, היא שומעת גם אנחות „רָאָנִיעַ“, ולבה יבכה בה לצרת נפש שואבת המים, המיד היא כואבת ותמיד היא עמלה... גם ילדה שם אתה, מה רעים פניו ומה דלים! גם פני אמו כפני מת... היא דולה טים ברלייה הגדולות ונאנחת אנחות תכופות, וכל אנהה ואנהה מניעה את לב השומע... היא נגשת אליה דומם ותתצב על ידה ותאנח גם גן... היא מבטת אל הילד הקטן האותו בסנור אמו, פניו כפני מסכת שעוה, והוא עטוף בלויי סחכות, והסחכות מגוללות בדם והוא כולו זכ דם רב, והדט עותת והולך אל פי הבאר... המים מתאדמים לאט לאט... „רָאָנִיעַ“ כמדת לדלות טרם יהפכו המים לדם...

— מי האשה העניה הזאת, בתי היקרה? — תשאלנה אמה

— הה, גם אהובה! לו ידעת, לו יכולת לשער מה אמללה היא האשה הטובה הזאת! היא חולה גם ימים רבים, והגיטי אל פניה הנקמטים, אל עיניה השקערורות, אישה אהדת „במקומה“ היתה שוכבת במטה והרופאים היו באים אליה בכל י נשקם וישקוה צרי וסכומים...

— והיא?! — תשאל אמה בקול כמו מתחמיות ארץ עד כי רחפו כל עצמותיה.

— היא עניה מאד, אלמנה עניה, ואם תאמר לשכב היום

במוטה תמות מחר ברעב, כל עמלה לפיה ולפי הילד האמלל הזה,
אשר עיניך, אם אהובה, רואות...
והנער בוכה תמרורים, ו"רָאָנִיעַ" נחפזה לדלות והמים מאדמים
יותר ויותר, והיא נאנחת בקול כמגרה, כל אנתה ואנתה תשרוט
שרטת עד עמקי הנפש...

או תקח אמה הכריך בד לכן ותכס על הנער...
— מה את עושה, מכשפה! ? — תזעק "רָאָנִיעַ" מרה.
— לעצור בדם! — תענה אמה חרש.
זועה קרה תכסה את כל גופה לשמע דבריה, ותשא עיניה
ותרא והנה סביבה אגס-דם, והדם סומק מאד, וממנו ימשך קין
ארגמן לאורך כל השוק הרחב עד חלון ביתה, ושם עומד כלב רופא-
המחוז ומלקק את הדם...
אם! — קראה קול גדול
ותיקץ...

או ידעה את הנעשה, או ישה את הנעשה...
או נודע לה כי היתה בסכנה גדולה וכפשע היה בינה ובין

המות.

או נזכרה כי לפני ימים שנים נפלה "רָאָנִיעַ" שואבת המים
מרפיון כח תחת משא דלייה בשוק — ותמת; השכנים הבהילו או את
הרופא אשר ישב אז אצלה, אבל לא הועיל מאומה, היא לא נאבקה
בלל את מר המות — ותשב את רוחה לאל.
ובפאת מטתה נשמע אז צפצוף נעים...

או זכרה את החלום ברוב עיניו, ותדע כי אמה היתה מליץ
ישרה שם לפני אל רחום...

והיום הוא עשה שלום בלב האשה, האשה מתה כרגע
האחרון של סכנת מות, ועל מקומה באה אם, אם אוהבת בכל לבב
ונפש, בכל כח ואון, בכל חוש ורגש.

וצחוק עדין מפוז על פניה החורים, הנה הוא מרהף בערוצי
להייה, הנה הוא מכרכר על הישפתים הסגורות ומשם יעוף במעוף אל
עיני התכלת ויטבע באגלו דמע אשר זה רגעי מספר עלו ממעמקי הלב
ויעמדו בראש השמורות, והם נוצצים ונדים כרסיכי טל אורות בגביע
שושנה רכה, מתנודדים ואינם נופלים.

והיא שוחה בים זכרונות, הגלים ישאווה על דבשתם, הם מרקדים כאילים, והיא נשאת, היא שוחה, היא מנוטלת מגל אל גל, והמלטול הזה יפה לה...

קרן אור השמש ירדה לאט לאט מן הכותל ותתכוץ בפנה. ובפנה ההיא שוכבת חולדה לבנה כשלג -- ומנמנמת, קרן האור העירה משנתה הערבה והיא משרטת אותה ברגל אחת... ההוה לקה לרגע את רב חנה: התשמח החולדה לקראת האורח הנאור או תועף על העוו לשרד רבצה?... החולדה תקרוץ בעיניה ותמולל ברגלה ותתהפך על צדה השני ופניה אל הקיר...

וההוה גז כחלום, גלי הזכרונות מרקדים והיא נשאת על גבם... ותמונת יעקב, אחי אמה, התיצבה עוד הפעם לנגדה... ואדם קל יצבע ועיר את לחייה הלבנות וביד רועדת תתפוש את הגליון הצהוב הכתוב משני עבריו בכתב דק וקטן מאד, ורמזי לכה יהמו יחמרו.

„אל! היכולה אני להוש רגיש כזה? המקנאה אני באשתו? היכולה אני? הרשאת אני?“ היא מתאמצת לגרש מלבה כל רעיון על אודותיו, היא עוצמת עיניה — ותמונתו לנגדה...

„אל רחום! ואני אמרתי כי כבר הכה כעשב לבי וייבש, ומאז עד היום הלפני כעשרים שנה, מאז עד היום נדכיתי וישחתי עד עפר, כבר שכהתי כי גם אנכי הייתי צעירה, כי גם לי זרחה שמש עלומים, כי אהבתי...“ ורטט קל יעבור בכל גופה והיא קופצת בחוקה את ידה האוחזת בגליון הצהוב.

„דוא מבשרני כי נשא אינה, אשר מצאה חן בעיניו. מדוע בא לזרות מלח על פצעי לבבי?“

„הוא חשב בלי שפק כי כבר נת לב לי... וזיכול הוא לרעת בי עוד היום...?“

„אלי! אלי! אמנני לגרש מלבי רעיוני פגול!...“

ברגע זה נפתחה הדלת ומרדכי בא החדרה וכיס-טליתו תחת אציל ירו.

חנה התעוררה כנפחרת.

— "המנין השני" כבר כלה להתפלל והיא עורנה ישנה—
הפטיר מרדכי בשפה כמו אל נפשו ירבר, ויגה את כיס טליתו על השלחן.

— מרדכי! רודי הרופא מפילואדעלפייע שלח מכתב אלי
והוא דורש בשלומך —

— ידרוש בשלומך את, כי הנך צריכה לרופאים ועליו
צאותך, ולי אין כל עסק עמרו.
וימן ויצא.

[1]

מרדכי נולד על ברכי אבות עשירים. אביו היה כיחר בעבור הארץ וחתן "העשיר הזקן", אשר היה מכובד מאד בכל הגלילה. כעברים כנוצרים היו מחושבי שמו ופיהם מלא תהלתו, ובת בתו, אם מרדכי, אהב אהבת נפש. זהו שעשועיו תמיד גם אחרי היותה אם לבנה. הוא היה אומר: "שפרה בתי טובה לי מעשרה בנים", ואמנם טובת לב היתה מאין כמוה, בעלת לב רך ונפש חנינה, ביתה היה פתוח לרוחה לכל עני וקשה יום, ערום כסתה כגד ותהי משען ומשענה ליתום ואלמנה ואין קצה לצדקת פורונה.

ובימים ההם זקרני הדעת טרם חדרו למכואות האפלה, בערים הקטנות בתחום המושב, ונערי "אלון", כבני העניים כבני העשירים, גדלו פרא ויחבקו אשפתות החרדים הצרים, וישמעו לקת כפי נבערים מדעת אשר לא ידעו את נפש הילדים וירדו בהם בפרך ללא הועיל, ומן החרדים האלה יצאו בני בלי תרבות, בלי תורה וכלי ארץ.

ומרדכי היה אחד מהם, הוא היה נער שובב כנערותו, עו פנים בשחרותו ו"למדן" בבחרותו.

הכנוי "למדן" היה נחמד ומועיל בעת ההיא, וכל אלת היושבים באהלו תורה ומכלים כל ימי נעוריהם במגהקים טפלים וכשיות כטלות בבתי כנסיות ובתי מדרשות — התאמצו להשיג את אה השם הנכבד "למדן".

והוריו פנקוהו מנוער וילך בשרירות לבו.

כאשר לקה לו את חנה לאשה ויביאנה אל ביתם, היתה עין גמנו הטובה צופיה עליו שיתהלך אתה מישרים, ותספור כל צעדיו ותשנה עליו לכל ימיו את רעיתו הענוגה; את חנה אהבה מאד והשתדל בכל יכולתה לשמח את לבה ולגרש מעל פניה עמי היגון אשר כסום תמיד. גם חנה דבקה בה לאהבה ותהי לה כבת.

ומרדכי בלה כל הימים בבית המדרש בסוד כחורים הולכי בטל וחנה ישבה יהודה גלמודה בכית ותמצא נחומים במקרא ספרי שפת ארצה, שפת פולין, אשר בה חוננה וגודלה; רוחה זרה לא רק לאישה כי אם גם לכל בני משפחתו, כי לא הבינו טעלות רוחה וגם טכטאה הפולני היה לשחוק לבו...

ולבה היה מלא תמרורים וכוחה מלא זכרונות,

ועיני שפרה היו רואות את ההבדל בין בנה ובין כלתה: דבריו ברעיש ומרוצה, ודבריה בנחת נשמעים, הוא מדבר הרבה והיא חושבת הרבה, הוא שמח וטוב לב והיא עצובה, הוא ממלא שחוק פיו בפרהסיא והיא בוכה במסתרים, הוא עונה לכל איש ענות והיא — רכות, הוא מתנאה בעושר אבותיו והיא לא תחשב כסף, הוא הולך בטל והיא מאהרה כנשף וקוראה הרבה. הוא לא למד מאומה ואיננו יודע מאומה, והיא מלומדת ויודעת הרבה...

שני רעים טובים היו להנה בכית: החמות והפסנתר.

שניהם הבינו ללכה ושניהם נהמוה בעניה.

האשה הטובה ידעה ותכר תיגת לב כלתה. היא ראתה את הליכותיה כנעומות ותן ותדע טעלות רוחה; היא הכירה את הנפש הרכה, את הלב החם המלא תום צורך, מאווי חיים מהורים וימים היא, האשה הפשוטה, הניכת הצאינה וראינה" האמונה עלי תחנות שרה בת טובים", הכירה ותדע את נפש הניכת מיצקעוויטש וסירא-טבליע, האמונה עלי ספורי קראשעוויסקי וקאזשעניאזומכי...

האהבה הנאמנה מקרבת לבבות רחוקים ותלמדם להבין זה את זה.

והפנסתר היה ידיד נעוריה, בו קשורים זכרונות ימי ילדותה הטובים, גם זכרונות איד ונכר. הוא לקח חלק בשמחת לבה ועמיה היה והוה הוא בצרה.

אותו קנתה לה אמה במלאת לה חמש עשרה שנה, והיא כלתה או חק למודיה בבית ספר פרטי לנערות ב"קטרבוף".

— ועתה, בתי! — אמרה לה אז האם — לא תסעי עוד מכאן, אתנו השבי פה. ואם השקה נפשך בלמודים, תוכלי ללמוד עתה בעצמך, תקראי ספרים הרבה, תשתדלי להבין היטב וידעת יותר מאשר למדוך בבית הספר; ואת העלמה זאָפֿיע אשאל, אולי תחפוץ ללמדך לפרוט על הפנסתר.

העלמה זאָפֿיע, בת אדון הכפר, הרחוק ככרת ארץ אחת טכפר אביה, נרצתה להצעת אמה.

והימים ימי קיץ; היא הלכה יום יום אל הכפר X ללמוד חכמת הפרט על הפנסתר.

ומה טוב היה לה אז! מה מאושרת היתה אז!...

מדי יום ביומו קמה בבקר ותלבש שלמותיה ותרחץ למשעי ותלך לאביה ואמה לנשק את ידם ולאמר: "צפרא טבא", אז תשתעשע מעט את האם בדברים, אחר כן קראה מעט ותאכל ארוחת הבקר ותלך אל העלמה זאָפֿיע.

והדרך מכפר אביה עד הכפר X הוא בין שדי חמד, ומשני עבריו שתולים עצי לבנה רכים ויפים, והיא היתה אז קלה ברגליה כאילה, היא רצה בשדרת האילנות ומומרת ומשוררת שירים בעל-פה, אשר ידעה הרבה מאד; היא תתבונן אל הסביבה היפה ולבה פֿי בקרבה לרעיון כי עוד שנה או שנתיים ותדע גם היא לפרוט על הפנסתר כמורתה הטובה, אשר כהחלה לנגן ותרקדנה אצבעותיה הרוזות על על פסירמהנענעים וקולות יפים וערבים מתהלכים ככל הבית, בכל החצר, ושירות יפות חודרות אל כל לב... .

ומורתה מקבלת פניה בכל פעם בפתח השער ונישקה לה.

והיא אהבה אותה אהבה רבה.

— את יפה מאד, אנדושע נעימה! — הגודה לה פעם אחת.
 — ואת גם יפה גם טובה גם למודה, ואני אוהבת אותך מאד
 מאד — ענתה בחום עלומים.

וואָפֿיע למרתה לא רק לפרוט על הפסנתר כי אם גם למורים
 אחרים, ועל כלם השתלמה בעזרתה בידועת שפת פולנית, גם לכה
 גם שכלה התפתחו חיש תחת השגחת העלמה הצעירה, בעלת לב טוב
 וישר; היא נתנה לה הרבה ספרים למקרא ותבארם לה בטוב טעם
 ושכל טוב.

לעולם לא תשוכח את היום אשר וואָפֿיע קראה לפניה בספר
 "מאריא" כתב איש הרוח הנשגב מאַלטשעווסקי: פניה נהרו, עיניה
 נוצצו, איזה רוח סמרום רחף עליה או, איזו עליצות נשגבה, איזו
 נעימות נצח.

והיא הכינה הכל, היא זוכרת כי הכינה אז חכל, הכל...
 וכאשר תמה הקריאה וואָפֿיע מהרה אל הפסנתר — ותנגן נגון
 פרא, יושבה היא בקסומה, ונרמה היה לה כי היא רואה את הקולות
 הנורבים המרחפים באויר החדר, וגם היא מרחפת ביניהם...
 ולפנות ערב שכח הביתה עצובת רוח מאד, אך אביה ואמה
 קדוה בפנים שוחקות.

— לכי, בתי, אל הדרך וראית שם דבר-מה — אמרה האם
 בצדוק קל.

היא קפצה התדרה ותרא פסנתר חדש ויפה עומד אל יד החלון.
 וכרגע נהרו פניה ולבבה הכה בקרבה נושמת פתאם, ותרוץ
 אל האב ותנשק את ידיו ותרוץ אל האם ותחבקנה ותשקה — ועיניה
 יררו דמעה.

והדמעות האלה היו טל שמים המשקה ומרוה פרחי תפארה,
 ימעות גיל, דמעות עלומים...

ובאו ימים והפסנתר היה לה רע רבק מאד.

היא פצח רנה בשעה שלכה היה טוב עליה ויהמה ויככה אתה
 יחד ברגעיו יגון ותוגת לב.

והוא גם הוא לבש מעטה אכל ויאלם דומיה במשך שנו.

תמימה כאשר לבשה הוא אבל ושבתו גיל ושמחה מלבה ושירתה
הפכה לבכיה . . .

ואתו לקחה אתה מבית אביה „אלונה“ ולפניו היתה משיחה
צרתה והוא השמיע קול בוכים, קול נהי ויללה.

יש אשר היתה מפסקת באמצע השירה ונדמה לה כי הפסנתר
בעצמו מסים פרקה בשיר, היא מבטת אליו — ושומעת . . .

היא היתה יושבת עצובת רוח אל הפסנתר בעת ערב, אצבעותיה
רועדות על הפסים ולבה ירעד בקרבה, והמנגינה מלאה תמרורים
רבים, היא שוכחת את „אלון“, את מרדכי וביתו, את בית אביה,
עריש ילדותה, את ימי נעוריה, חלומותיה ותקותיה, את העבר ואת
ההווה גם את העתיד הנורא, את הכל היא שוכחת, היא שוחה בים
הזמרה . . . וקולות אלהים יוצאים בעוז והדר מלב הפסנתר והודרים
אל לבה והוא מתחלחל ואחזה רעדה את כל יצורי גוה, ומבלי משים
יתבולל גם קולה היוצא ממעמקי הלב:

Gdzie oko bez łzy
i serec bez troski?...

— הרפי מ„הרעיש עולמות!“ — קרא פתאם מרדכי מסף
החדר — אנשים עוברים ברחוב ושומעים . . . הן חרפה היא!
וקולה נפסק, ידיה תרפינה ותצנחנה על חיקה, והפסנתר עוד
הומה דומם . . . עודנה מקשבת . . .

— מה אמרת? — תשאל בדממה — התחפזי מה, מרדכי?

— הרפי מנגן עתה, אנשים עוברים ברחוב —

— ומה לי ולהם? —

— את אינך צריכה לצאת לא ידי המקום ולא ידי הכריות,

שכל אנכי? —

— ומה חטאתי? —

— ימי ספירה! התרעי? —

— מה? —!

אך הוא כבר עזב את החדר וכרגע נשמע שאון יחוק בהיץ

יצהלת מרדכי . . .

והיא היתה מכטת בדמי עצבת אל הפסנתר ועל לבה יעל זכרון בית אביה, הדרה הקטן אשר לו חלון פתוח אל האחו, אמה הטובה, שנות נעוריה, העלמה זאפיע, הדרך בין שני הכפרים, עצי הלבנה כושני צדי הדרך, הגן ואוכל המים, המזמר ושירותיו...

ועיני התכלת נמלאו דמעות, דמעה אחר דמעה תתגלגל הרש על שושני הלחיים ונופלות טפה אחר טפה על הידים הלבנות והקטנות המונחות על ברכיה...

והדמעות האלה לא היו עוד טל שמים המושקה ומרוה פרחי תפארה, כי אם לח רקבון המשחית את הצבע וכומש את הפרח... ושפרה מלאה רחמים וצער.

אז נסע מרדכי, על פי עצת אמו, את אביו קאניגסכרנה, לרגלי כוסחרו ביבול הארץ.

— כתי! — חננה אז שפרה קולה אל הגה — מרדכי יסע למקומות שונים, יבוא בדברים את אנשים שונים, ירא חיים מתוקנים, הנהגות טובות, ולבבו יבין ושב אליה והיה לאיש אחר.

אז תקום חנה והחזיקה ביד חמותה ונשקה לה ודמעות עיניה נשרו על יד האשה הטובה.

— בטחי כאלהים ובי כת אהובה, במשך הימים יוטב נירלך —

ובשנה ההיא שב מרדכי בדר ואביו אין אתו...

מרדכי היה לאדון הבית.

אז החל להטיל אימה יתרה בתוך ביתו, הליכותיו את אמו היו נכות, ואת אשתו — רעות עד מאד.

אז החלה לבצבץ טומנו האות המטון, כפרוטה כל היו הנהו, נליה גאמתו ולא חשב אדם.

— ההוצאה רבה מאד! — התאונן פעם בפעם כאונו האם האמללה.

— לא הגדלתיה עתה מהותה בימי חי אביך, וכי לברכה —

— גת אשר היה אינני יודע ואינני חפץ לדעת, מה שהיה היה, עלי לדעת את אשר עתה, ויודע אני כי ההוצאה מרוכה טאד. —

— אתה מתכוון להרעימיני! —

— את אינך אשמה כלל, בה האשם, היא יושבת כל הימים תפושה במחשבות ריקות שאינן שוות פרוטה, כיום תתחקה על מהלך ענני רקיע ובערב תספור מספר לכוכבים, ובבית אין משטר וסדר, כל איש הישר בעיניו יעשה, כי אין אדון למו... —

— ערל לב אתה! — קראה האם בכבי — הנה יושבת כל היום בית, כל ענג לא תדע, תחיה חי בדידות, איננה יועת כי אם את הלחם אשר היא אוכלת, ומה לך כי נזעקת? —

— היא יושבת בית, תאמרי, האם עליה לרוץ ברחובות, אלון? ולחצות ער צואר ברפש? היא תחיה חי בדידות, אבל מי יפריעה מהתרועע את הנשים ממשפחתנו? היא מבטת אליהן מגבוה, יען כי מצפצפת היא פולגית... דבר נחוץ טאד!... ואת, התדעי כמה כסף היא מוציאה פעם בפעם למקנה ספרים שונים? מה בצע לה בספרים כאלה? העת לה עתה לקרוא, ספורי מעשיות? הן עליה לדעת כי אשה היא, ועליה להיות צופיה הליכות הבית. הכזאת העשה בת ישראל? —

— כל זמן שהנשמה בקרבי עוד יכולה אני בעצמי לנהל הליכות הבית כאשר הסכנתי, ותחת אשר נשים אחרות מפזרות כסף על שלמות, קני כלווי סחבות, היא קונה לה ספרים, כי כן הסכינה... —

— אינני חפץ להיות למלה כפי כל יושבי קרת, היא איננה מתנהגת ככל נשי העיר... לא! —

ולבות שתי הנשים האמללות חברו יחדו ותמצאנה נחומים אשה באהבת רעותה.

בימי האביב השני נסע מרדכי בעצמו קאניגסבערגה לרגלי מסחרו אשר ירש מאביו, ובשוכו בראשית ימי הקיץ מצא אך את אשתו — ואמו אין אתה...
אמה הישניה מותה.

האשה הטובה ירדה בינון שאולה בדעתה את אשר יקרה לבלתי-האהובה בהשארה גלמודה בבית .

יום אחד לפני מותה , והנה ישבה אל מטתה ועיניה אדמו מדמעה , שחה אמרתה :

— אני אשתדל שם בערך , בת אהובה ...

ולא יספה עוד לדבר , ואת עיניה לא גרעה מטנה כל היום , וטכטה היה מלא רחמים וצער ...

לפנות ערב נקבצו ובאו אחיה וניסותיה , ויבקשו את חנה לעזוב את החדר להקל מעל ההולכת למות יסורי לבה ברגעיה האחרונים , אך שפרה הניעה ראשה לאות מאן , והרמוז אל חנה לגשת אליה .

דומיה שאננה בחדר , כל הנאספים אל מטת שפרה אליה ישגחו , אליה יתבוננו ... פתאם התעוררה וחזק ביד חנה , אנהח איומה התפרצה מלבה ועיניה מלאו דמעה .

אז החלה הגסיסה האחרונה ...

חנה איננה זוכרת עוד מה שהיה אחרי כן , היא התעלפה וזו לפני מטת חמותה , וכאשר העירוה , שכבה על מטתה בחדר משכבת , והבית מלא בכי וזעקה : היא מתה .

אמה השניה מתה . היא ידעה אז כי גלמודה היא ואמללה ...

ומרכי התהלך אתה באופן גם ומגונה טאר , הוא הרעימה ויכעסה בכל פעם , והיא רחקה ממנו יותר ויותר ותתבודד את נחשבותיה הנוגות , את ספריה החמודים ואת זכרונות ימי ילדותה ...

אך אז בא היום אשר עשה שלום בלבתי לאישה . האשה מתה ועל מקומה באה א.ס. ...

חנה ילדה בת . —

III

בעת אשר קבלה חנה את האגרת מאחי אמה הדוקטור
באמעריקא, אשר הזכירה נשכחות וירעש את לבה הרך עד היסוד
כבר מלאו להעלענקא בתה שמונה עשרה שנה.

במראה פניה היפים, בעיניה הכחולות, בשערותיה המצהכות,
בקומתה הישרה וכל מבנה גוה דמתה לאמה בימי נעוריה, אך תחת
אשר פני האם כולם אומרים רוך והלך-נפש, פני הבת ינהרו באור
של חיים רעננים. תנועות האם היו תמיד נרפות ותנועותיה היא
מהירות ובטוחות. מבטא האם רך ומלא חן ורגש, ודבור הבת נמרץ
ושקול בפלס השכל. האם שפלת רוח וענות לב, והבת, עם כל
החן והחסד השפוכים על פניה, לא זרו מהוד גאון וגבהות לב.
בעיני האם ילין דמיון והלך-נפש, איזה הגיון נפלא מרחף על תכלתן,
איזו תוגת לב לוקחת נפשות, ועיני הבת מזהירות כאבני אש ומבטן
מלא בטחון-ירהב... גם הבת, כהאם, אהבה לחשוב מתשבות הרבה,
אבל מחשבות האם אך בדמיון, בנועם ויופי יסודן, ולמחשבות הבת
היתה צורה ידועה, חותם החיים הפשוטים, חיי יום-יום.

חנה הקריבה כל ימיה לחנוך הבת, נחמתה האחת בחייה
ולאשרה לא כהה מרדכי בה ללמד את הבת „קרוא וכתוב“,
ובכלל לא עמד לשטן לה על דרך החנוך בשנים הראשונות, אך פעם
אחת עמד על דעתו, והצדק היה אתו וחנה הודתה לו:
במלאת להעלענקע חמש שנים החלה חנה בעצמה ללמדה
אותיות לשון פולנית האהובה לה, או חרה אף מרדכי וינא אותה
ויגער בה:

— את אינך יודעת התפלל ב„סדור“, כי גם הגברים בפולין

אינם יודעים קרוא עברית כראוי, ובתי היא, הורות לאל, ליט אינו, בנות ליטא יודעות לקרוא עברית.

חנה הרגישה בחסרונה זה, חסרון ידיעת שפת התפלות העבריות, מיום שבאה לליטא, ובנפש חפצה נאותה למלא את החסרון הזה בבתה.

— צדקת! ראשונה תלמוד עברית — ענתה חנה כנחת כדרכה תמיד.

או החלה העלענקא ללמוד בחדר רבי הירש ליב המלמד-דרדקי המהולל ב"אלון", אשר בו ביום הגיד בפה מלא כי "ראש חד" לתלמידתו הקטנה, ממש ראש גבר.

כעבור שתי שנים והעלענקע ידעה לקרוא עברית כראוי, ומרדכי חוה את דעתו כי יותר איננה צריכה ללמוד עברית.

— המלמד את בתו תורה כאלו מלמדה תפלות, להתפלל היא צריכה לדעת — ותו לא מידי.

אבל הפעם לא הסתפקה חנה ב"קריאה" לבד, וחגמר אמר ללמד את בתה גם דעת השפה ביחד עם שפות אחרות.

— קריאה לבד לאו כלום היא — עמדה חנה על דעתה — היא תבטא מלים מבלי דעת באורם, ומה נשתנה שפת עברית מכל השפות שבנות ישראל לומדות אותן, הבשביל ששפתנו היא? —

— טוב היה לו למדה עכסה (הוא קרא לה בשם העברי) ל"כתוב אגרת" בלשון הקדש — הסכים מרדכי, ועל פניו עבר כעין גיחוך, כמו לא יאמין בנפלאות כאלה.

— תלמוד ותדע —

— את הושבת כי נקל ללמוד שפת קודש כמו לפטפט פולנית —

— מעולם לא השבתי כן, יען כי אינני יודעת את השפה

העברית, ואיך אשפוט? —

למרדכי, אשר בשפת פולנית ידע אך לדבר בלשון עלגים על פי ההרגל, כהיות לו תמיד שיג ושיח את אדוני הפולנים, ובשפת עבר היתה לו ידיעה מעטה שלא שכח עוד גירסא דינקותא בלה, והוא למד בנעוריו נ"ך עם "מצודות דוד", אבל את חקי השפה לא למד מעולם, היתה התשובה הנכונה הזאת כשבט לגו.

אם ובת

— לנסות אפשר — ענה הפעם רכות שלא כדרכו — אם כי ספק ספיקא הוא אם יעלה בידה הלמוד הזה .

— גם תורת לשון עבר, אחשוב, לא נתנה רק למלאכי השרת, כל מבקשיה ומצאונה —

והעלענקא למדה שפת עבר ביחד עם שפת רוסיא וכל ראשית למודים מפי מורים ומלמדים, ושפת פולין למדה מפי האם בבית . חנה השתדלה בכל מאמצי כחה לפתח לב הבת, לשגשג בה כשרון הרגש, הדעת מוב ויופי, והילדה הקטנה היתה שעשועיה יומם ולילה .

יומים רבים לא הניא אותה מרדכי מחפצה, אדרבה, הוא היה שבע רצון בראותו את בתו לומדת בשקידה גם למודי המורה גם למודי יעקב שלמה המלמד המהולל בעיר, ובכל פעם כחננו אותה ב"פרשת השבוע" היה מלא שמחה .

— איך היה פתאם לאוהב-דעת ? — התפלאה תמיד חנה אשר התעתדה למלחמה עזה אתו בגלל חנוך הבת ואיזה רגש תודה התעורר בה .

ושתי סבות בדבר: גאון לבו השיאהו להשכיל את בתו שתצטין מכל בנות העיר למען יכירו וידעו כל רואיה כי היא "בת העשיר"; אף עוד זאת: הוא ידע בסתר לבו עד כמה עמדה לו דעת אשתו להרבות כבוד ביתו בעיני האדונים הפולנים, בעלי האחוזות בסביבות "אלון", ויגדל על ידי זה מסחרו משנה לשנה; ואם כי חנה לא חפצה ולא יכלה בשום אופן לקחת חלק במרכלתו כי לא הסכינה בכך, אך יש אשר קרה כי מכתב אחד, אשר כתבה בשפת פולנית צחה לאציל אחד על אדות "מקנה וקנין", מצא חן בעיניו, ומאז היה מרדכי "סוחרו" התמיד, ורבים מהאדונים האלה היו דורשים לשכנו לקנות את יבול שדותיהם, כי חוט של חן היה מתוח על בית מרדכי, חנה קבלה כל אדם כסבר פנים יפות; האדונים הפולנים שמעו ראשונה בליטא עלצול שפתם מפי עבריה, דבור צח ונקי, ויש אשר באו אתה בדברים על דבר הספרות הפולנית ותהי "אשת הסוחר מרדכי" לפלא בכל הסביבה . ואם כי חנה לא ידעה זאת, אבל ממרדכי לא נסתר הדבר הזה, ויגמר אומר לעבור על מדותיו בהנוך הבת, ולסור צעד יגחד מדרג חנוכו של כל בנות "אלון"

ובעודנה בשחר טל ילדותה כבר עורה לו העלענקא בעבורהו,
היא כתבה את כל מכתביו ותנהל את השבונותיו עד כי הוא הית
אומר תמיד: הילדה שלי היא יד ימיני!

חנה התנגדה לזה בכל יכולתה.

— אתה מקלקל את לב הילדה, למה לה לדעת הליכות מקנה

וקנין? הכחננית תעשה את בתנו? —

— תתרגל לעבודה ולא תחיה חיי בטלה כמוך—היתה תשובתו.

הילדה היתה לנערה למודה, לא תקח עוד לקח מפי מורים,
התשוקה „לקריאה“ התפתחה בה במדה מרובה, האם שפכה את רוחה
עליה, ותשם לילות כימים לקרוא הרבה בספרים, גם בשפת רוסיא
גם בפולנית.

ומרדכי התנגד פתאם לזה נגוד גמור.

— לא המדרש עיקר אלא המעשה — היתה דברו אל הכח

בשבתה את אמה וקוראה איזה ספר — את יודעת לכתוב מכתב

כראוי ולחשוב השבונות — ודי, התחפצי להיות „לפיליסופה“?

אבל הפעם לא הועילה התנגדותו כלום, כבר הותרה הרצועה
ואין אדם יכול לכלוא את הרוח. ומה גם כי לרגלי מסחרו בכיתו ל
שכנו רגליו והבת עם האם בלו כל הימים בקריאה, בשיחות ובפרס
על הפסנתר.

אולם כימים שהיה גבית הטי ימי הגה כעס ומכאובים, כי מרד

את חייה בלי חמלה.

— אנכי נרציתי „לך“ שיתה, מפני ההכרח, הזמן דורש

יריעת שפה וחשבון, אבל לטמטם את מוחה בהבלי הבלים, להביא

ערבוביא בלבה על ידי קריאה תמידית ב„רומנים“ — זאת לא עלתה על

דעתי.

— האם כל ישע וחפץ האדם בתורה החשבון, בספדת

הפרוטות? — שאלה חיה במרירות

— ומה חפץ האדם? מה?! את יכולה אך לפזר נץ

הפרוטות ולבזות את העמל להשיגן! . . .

— אָב! — התערבה העלענקא לריב ריב האם — בחרות אף

ה' על הזוג הראשון בתבל ארצה על אשר לא שמעו בקולו ויקללם,

וזו אמר לאדם „בזעת אפך תאכל לחם“ ולחזה אמר „ארבה עצבונך“.

סקללת אלהים זו שומעים אנהנו כי חובת הבעל לעבור ולעמוד בעד אשה ובני ביתו ואין האשה מחויבת לעבור כי די לה „עצבונה“ לבדו. כשמוע מרדכי תשובה נמרצה כזאת מפי הבת קרן אור פניו.

— ומאי דכתיב: „אעשה לו עזר כנגדו?“ —

— לא בעבודה הכתוב מדבר, לא בעמל כפים, כי אם בעצה טובה, לנחמו ביום רעה ולשיש אתו משוב ביום טובה, לנהל הליכונו הבית, אבל בכל אופן לא נבראה האשה לעבודה... ואולי אך להגן על אמה אמרה העלענקא כזאת, ובלבת אחרת חשנה. בלגו הזכירה כי גם על האשה לקחת חלק בעבודה. וגם אמנו התרגלו בעבודה עד כי היתה באמת בקרב הימים, ליד ימינו של האב.

חנה החלה להכיר בה סימני קהות הרגש — ותצטער מאד. יש אשר הראתה העלענקא לאמה איזה מכתב-מסחר ובקראה אורו נראו אותות אירצון על פניה.

— כזה? לא טוב? — תשאל הבת.

— דברים יבשים, אין רוח בהם —

— אבל נכונים ומדויקים —

ומענה נכון כזה היה די להעציב לב חנה: הפגנון הוא האדם. ותשתדל עוד יותר למעת בקרבה רגשי הן ויופי, ותשם לפניו סבכיות הפועזיה הפולנית המצטינת ברכות ההרגשה, ותרבה אתה שיחה על דבר חין הטבע, על דבר רגש בחירי האנשים, אבל היא בתרה לקרוא יותר בספרי רוסיא, והמה השפיעו עליה השפעה אחרת. ובקרא העלענקא איזה ספר פלוני מהולל התכוננה האם אל חוות פניה, ותחקור לדעת את הרושם אשר דברי הסופר עושים בלבה, אבל על פני הבת שררה תמיד מנוחה שלמה, העינים הכחולות והגדולות מביטות במנוחה בספר, שפתי-חן נעות אט, וקול דממה דקה ישמע בחדר, קול ערב מאד. שפתי הבת ברור תמללה... — היא לא תחוש כל הנועם והחן, כל עמק הרגש בדברי אלהים אלה — תחשוב האם במרירות.

וכרבות הימים הצטינה הבת בטעם-זקנים ובלב מתנה, עד כי לא הזכירה בה חנה סימני רגש-לב... — לב האב לה — התעצבה אל לבה — לב רק ניכל רגש...

הוא אצל מרוחו עליה, רזה התגרנים, רוח מחשבי חשבונות... אבל העלענקא הראתה אותות המית-לב והתרגשות עזה — אצל הפסנתר. לפני הפסנתר חלפה תמיד המנוחה מעל פניה, אודם הלחיים רחב ונסב עד האזנים, השפתים הקצרות והעבות רחפו אט, עיני התכלת הגדולות תעו בגולותיהן ותרוכנה זיקי אש, וצלצל-פלא ינשאו' בהדר ועזו וימלאו את כל החדר, וקולה גם היא חודר אל לב כל בעל נפש, קולה רועד, הוא יוצא מלב נרעש ורוחש, מלב חם ולוהט... — הזאת היא בתי הכותבת מכתבי-מסחר בסגנון החנונים? הזו היא המנהלת חשבונות מקנה וקנין? הזו היא? — כרגעים כאלה הכירה את בתה, ואיזה רגש נעים וחם עבר אז בלבה ויגע בפצעים הנושנים וירפא כרגע שכרי לבה.

ובאו ימים אשר חנה החלה לחוש יתרון הבת עליה לבה הרגש ומוחה המלא דמיון חם החלו לחוש רפיונם בהרק עליהם הבת גשמי ברכה מנדבות פיה, הגיוני הניכת הספרות הריאלית, ספרות טורגעניעו וטאלסמאי, המלאה מחשבות בריאות וקימות, מהשבות חיים, מהשבות שיש בהן ממש, והם עוררו גם בנפשה הרכה כח המהשבה כמעט קט...

פעם אחת ישבה העלענקא ותקרא בשום לב את „עווגעני אַניעגין“ לפושקין. חנה ישבה ממולה.

— ציר גדול היה פושקין! — קראה העלענקא בכל פעם בעליצות עלומים.

— ואנכי אינני מוצאה כל בריאה נאה בספרו זה, אַניעגין הוא איש נבוב, אין לו לא רגש ולא מטרה בחיים, אלענסקי הוא נמהר לב, אלגא הומיה וסוררת והסרת טעם, וטאטיאנא... רק היא מוצאה מעט הן בעיני...

— זרם החיים שוטף ועובר בכל הספר הזה — עונה הבת במנוחה — החיים עם כל שאונם והמונם, עם כל שפלותם ורוממותם, זרם החיים עם כל הרפש והבוץ הגורף בזרמו ועם האבנים היקרות הצפונות בקרקעו; אין אנתנו דורשים מן הסופר לתאר לנו אנשים מלאכים, גבורי חיל, ככירי לב ורות, אראלים ומצומים, אנתנו דורשים

ממנו לתאר לנו, אנוש" כמו שהוא, עם כל רפיונו, עם כל שרירות לבו העלול לתהפוכות רבות, עם כל נגעיו לכבו ושברי רוחו; כל העולם כולו הוא מעשה ידי האל ואין דבר בתבל אשר איננו כדאי לסופר לטפל בו: כומירת הומיר בערבי ויו ביון עפאי עץ רענן השתול בגן נהמד, כקרקור הצפרדע בסתר קנה ובצה; כהדר אלון חסון, רם ונשא, התומך שחקים בנאותו ושרשיו בבטן אדמה יסובכו, כמראה הנעצוצים והנהלולים, חוח וקמוש, אשר תדוושם רגל השור וזחמור זהיו למרמס; כפלג אלהים מלא מים היים קרים נוולים וקרני אור שמש ישתעשעו על פניהם, כאגם מירגשמים אשר עליהם יתעלם דפש רקבון ירוק... אלו ואלו מעשי הטבע המה! אנחנו דורשים מן הסופר שיהיו ציוריו שלמים ומשוכללים, ואם הדבר המתואר מבוער הוא מטבעו אין זה אישמת הסופר, הוא עשה את שלו, את המוטל עליו: נתן למכו ער צורה מכוערת; ומנקודה זו עלינו להביט אל ילדי רוח הסופרים: "אניעגין" מתואר בכשרון נערץ, תמונה שלמה וכוללה, לבו פתוח לפנינו בכל עת ובכל שעה, אנו רואים ללבו בשעה שהוא ריק, יבש וקר, ולמשורר הגדול הצליח להראות לנו "ריקות ישרה", אם אפשר להגיד כן: העלמה טאטיאנא בעלת דמיון חם, אשר הבטלה הביאחה לידי שעמום, דופקת ביר רוערת על הלב הנכוב הזה, והצעד שלא כהוגן הזה עלה לה במהיר קטן מאד: לשמוע תוכחת מוסר... אנחנו רואים ללב הזה גם עת איות רגש—יעוף הרעיד את מיתריו ויהמם את דמו, אנחנו רואים הכל כאשר לכל ורגש מאוס יתעורר בקרבנו... ו"טאטיאנע" הכפרית, התמה, בעלת לב רך ורגש, אנחנו יודעים ומכירים אותה היטב הדק כי ערום לבה נגדנו ואנחנו נדים לצרת נפשה... ו"אָלגא", זו הילדה העליוה, המלאה היים ותשואות, אשר על דעתך, אם יקרה, היא קלת דעת, אבל היא אחת אחווה מאלפי אלפים על ארץ רבה, היא לקוחה כמו שהיא משוק החיים. האם הרבה נשים אמיצות לב הן?

ושלות השקט פרושה על פני המדברת היפה, עין האם לא חשבע מראות ובלבה תתעוררנה מחשבות רבות: "האם הרבה נשים אמיצות לב הן?" הגם היא היתה אמיצת לב בשעה שהטבלה כשור לטבה אל "ההופה?" האם לא קלת הדעת היתה כההה ידה לאחר ולבה כהר נתון לאחר? האם לא היתה צריכה ללחום או בכל מאמצ

כח? ומה עשתה? מה? בכתה! ... בדמעות טבעה את חייה...
 „האם הרבה נשים אמיצות לב הן?“ התדע העלענקא „הסתורית
 לבה?“ יודעת היא אמנם כי לא טוב גורלה בחיים, אבל התדע כי
 יכלה להיות מאשרה? התדע כי חנפי לב אפפוה ויעוו נתיבות חייה?
 אולי קראה איזה מכתב מאותם השמורים אתה לזכרון... .

ורוח עצבון יעבור על פניה ועיני התכלת מביטות נבחן אל
 הבת הקוראה בספר במנוחה: מה גורל הבת הגאיונה? היעמוד לבה,
 התהוק מעמד ביום שידובר בה? —
 אבל המסוגלת היא לאהוב? —

אולם היש לה הצדקה לשפוט אותי? הקריאה התדירה הועילה
 לפתח את שכלה ולא את לבה, היא קוראת בקרת-רוח שירי
 פושקין כמו שהיא יושבת על ספרי החשבון ומונה מספר לאותות
 המתות, היא שופטת כל דבר במתינות, בחשבון, המוח מושל בה על
 הלב, הרבה הרבה בה מתכונת האב: היא תגרנית.

ורגש ערירות העיק ברגע ההוא את לבה הדוח.

ועל פני העלענקא שוררת מנוחה שלמה, העינים הכהולות
 והגדולות מביטות בספר במנוחה, שפתי-חן נעות אט, וקול דממה
 דקה ישמע בחדר, קול ערב מאד, שפתי העלענקא ברור תמללנה...
 חנה שומעת:

טאטיאנא בוכה תמרורים למקרא מכתב אָניעגין אליה... היא
 עוד אוהבת אוהו... היא אָמללה... אָניעגין בא... כמה תמרורים
 בדבריו מוסרה אליו... היא עוד עתה „הכפרית התמה“, מה זכה
 יברה בה נפשה ואהה! מה נשבר בה לבה!...

חנה משתתפת בצערה, עיניה נמלאו דמעות, לבה מקפץ
 בקרבה...

וברגע זה, נדמה לה, עבר איזה גיהוך התולים על פני
 העלענקא...

IV

בערב שבת עם חשכה רצה בחוצות „אלון“ עגלת הרצים ותכס באבקה את ההולכים לבקש את ה' ולקבל פני שבת מלכתא, בהודות והלל.

ההולכים לבית הכנסת וכפרי התפלה תחת אצילי ידיהם עמדו רגע לדעת אל מי יסע הנוסע; והעגלה עמדה לפני בית שלמה בעל מלון אורחים וממנה קפץ איש צעיר לימים עטוף מעיל-מסע מכד לבן. ושלמה, אשר גם הוא עמד מנגד לדעת אנה יסע האורה, אמר אל בנו הקטן אשר נשא את סדורו: „לך הביתה לראות, מי זה בא?“ — וירם מעט את מעילו אשר צנח מעל כתפותיו וילך לבית הכנסת.

והנוסע הצעיר בא אל הבית ויבקש לו חדר מיוחד, ובת שלמה לקחה אגודת המפתחות בידה ותבקשנו ללכת אחריה. הרכב נשא אתרוי אמתחת-עור ותיק של סופרים יפה ויבוא ויעמוד פתח החדר.

הצעיר נתן לו כטבעות כסף אחדות; הרכב השתהוה—ויצא. — הואילי נא, עלמה, לשלוח לי ע"י משרת הבית מים קרים ובורית.

העלמה יצאה.

בעוד רגעי מספר הביאה שפחת הבית אל הודר ספל מים וחתיכה בורית ואלונגטית נקיה.

— האירי את הצפית.

— כבר ברכתי על הנרות.

— הביאי נר סטעארין.

— פה על החלון יש.

הצעיר הצית עץ גפרית וידלק את הנר.

— מה יצוה האדון?

— אין מאומה.

השפחה יצאה והוא נעל את הדלת אחרית.

וכאשר בא נער שלמה לבית הכנסת מהר אביו לקראתו .

— מי הוא ?

— אינני יודע .

— עברי ?

— אינני יודע .

— גולם ! בשביל מה הלכת ? הדבר עברית ?

— לא הבינותי מדבריו אף מלה אחת , אבל רבקה דברה אחר

לא עברית פשוטה , כי הטעימה את ה"רוש" . . .

— איזה חדר נתנו לו ?

— את ה"ירוק" .

— השאל לארון הבית ?

— הלא אמרת ליך כי לא הבינותי מאומה .

— ורבקה לא הגידה ליך דבר ?

— לא .

בין כה וכה התלקטו מסביב לשלמה , החוקר ודורש את בנו .

אנשים אחדים אשר גם הם הפצו מאד לדעת מי הוא זה האורה הצעיר .

— יכול היות — חוה דעתו אחד מן הנצבים על שלמה — כי

הוא מזכיר שופט השלום .

— המזכיר בא הלום עוד תמול בבקר ביחד את בני בית

דשופט — ענה השני .

— ומתי "יחלו המשפטים" ? — שאל השלישי מענין לענין .

— הלא מתר !

— אם כן , יכול היות כי הוא אחד מבעלי דינין .

— קרוב לודאי — הסכימו אחדים .

— אושר גדול היא לעירנו "לשכת שופט השלום" , מעתה ינהרו

אליה אורחים מכל עברים .

— את האושר טרם נדע .

— מחר תראו כי תהומה העיר מאדם רב .

— מחר תהי "הישיבה הראשונה" .

בין כה וכה ומרדכי הגביר לקח שכר דירה בעד ביתו אושר

ברחוב הרצים שלש מאות רו"כ לשנה למפרע .

— חבביתו יגור שופט השלום? — שאל אחד מבני החבורה אשר טרם נתבררו לו כל צרכם פרטו בוא שופט השלום „אלונה“

— לא, הסביר לו אחד, השופט שכר לו בית המוכס ומרדכי השכיר את ביתו למזכיר ושם יהיה גם אולם המשפט.

— בתו מרי נכסו ציכי משוך — נאנח אחד מ„למדני“ העיר בקנאו במרדכי.

— שלש מאות רז"כ! אנו מילתא זוטרתא היא? — קנא במרדכי עוד בעל הבית הגון.

— למרדכי מילתא זוטרתא היא, הן הוא חפץ לתת לבהו ששת אלפים רז"כ נדוניא! מילתא זוטרתא היא אם פסג זכא —

— בת אחת לו — התאמץ אחד להשביח את קנאתו בלבו.

— ואם הוא נותן נדוניא ששת אלפים, הוא יוציא למען בתו עם כל ההוצאות כעשרת אלפים... —

— בודאי! — הסכימו רבים.

— לכו נרננה לה' נריעה לצור ישענו! נשמע פתאם קול התן העיר.

המשוחחים הלכו איש למקומו.

ושלמה עמד על מקומו ויתפלל, אך שפתיו נעות ולבו כל עמו... העשיר הוא בר מזל — הגה ברוחו הקשה — הוא בעל עסקים הרבה

ולו בת אחת וכל מקרה טוב לא יפסח עליו: אך נשמעה בעיר השמועה הטובה כי שופט השלום ישים פה משכנו וכבר השכיר את ביתו ועוד בשכר כזה... ואנכי, אשר ביתי הוא כל נהלתי, ואינו

הכנסה יש לי ממנו? אין עובר ושב, הדרום רבים ריקים כל ימות השנה... אין מול לעני! —

— כמשוש חתן על כלה — מאריך התון בנגנונם.

ובתי כבר בגרה — יתמרמר לב שלמה — ולתא אפוא מה מעשה? לו, כדוגמא, לקהתי אנכי שלש מאות רז"כ בפעם אחת,

כי עתה יכלתי להבטיח חמש מאות ולכתוב תנאים... ואו היה הקב"ה עוזר לי בעל-כרחו... כיון שכבר נעשה מעשה... אולם להחל כל הענין בידים ריקות לא יתכן... ומרדכי החפץ לתת לבהו ששת אלפים, הוא רוצה ויש לו... וביתו מושבר... —

וברעיונות כאלה שב שלמה אחרי התפלה לביתו, מעילו על
בתפיו והוא צועד אט, עקב בצד אגודל.

ואשתו הרביקתהו בדרך.

— שבתא טבא, שלמה!

— שבתא טבא, אשתי, שבתא טבא... איזה אורח סר

עלינו?

— בשעה שיצאתי מהבית ללכת לבית הכנסת לא היה כל

אורח.

— אני ראיתי מרחוק בהביא עגלת הרצים אורח לביתנו.

— בלי ספק בא אל שופט השלום.

— באמת אמרו — אמר לה שלמה בחן — בינה יתרה נתן

הקב"ה באשה יותר מבאיש, ואנחנו חשבנו וחקרנו בבית הכנסת על

דבר אותו האיש ואת מתכונת אל האמת בלי עיון כלל, גם אני הושב

כמוך.

— אני מקוה כי פרנסתנו תוטב לרגלי שבת השופט פה.

— הכל במזל תליא.

— המקום ירחם גם עלינו, הלעולם יונח?

— הרבה מיושבי „אלון" מקוים כי יוטב עתה גורלם, ומרדכי

לא חלי ולא מרגיש וכבר השכיר את ביתו ויקבל שכרו משלם למפרע.

— מרדכי? ! מי ידמה לו ומי ישוה לו?

המה באו הביתה ושלמה ידע מפי בתו כי האורח הוא עברי;

ואחר קרשו על כוס יין צמוקים, הלך לקבל פני אורחו ולקרא אותו

אל הלחם.

כבוא שלמה החררה שכב הצעיר על הספה.

— שלום עליכם, רבי אורח! — קרא שלמה ויתקע לו כפו

— עליכם שלום, בעל הבית! — ענה הצעיר ויקם ויעמוד על

רגליו — הלא טעיתו?

— לא, אדוני, אנכי בעל הבית! — ענה שלמה בשמינית

שבשמינית גאווה ויבט אל כתלי החדר מסביב — ובאתי לבקשו אל

ארוחת הערב.

— אינני רעב עתה,

— אבל ל"כבוד שבת"...

— גם ל"כבוד שבת" אי אפשר לאכול בשעה שהכטזו טלאת .
האין זאת ?

— אולי ישתה, אדוני, חמים .
— צוה ויביאו לי הנה את המיחם ?
— אין לי משרת נוצרי .
— ואיך תאמר להשקני חמים שם בחדר-האוכל ?
— הטיחם עומד ורותח מבעוד יום וטלטלו אסור .
— אמור ויביאו לי הלום כוס חמים .
— ויותר אין דבר ?
— אין מאומה .
— ילך נא אדוני אתי וישב, לכל הפחות, אל השלחן ונשיח מעט, ולמה ישב יחירי בשבת? . . .
— עיף אנכי מטלטול הדרך, לולי זאת הפצתי מאד לשתוח את אדוני, לא שיחה בטלה, כי אם על דבר ענין נחוץ לי .
— שבת היום, אדוני, ואנחנו יהודים . . .
— על כן מחר בערב נדבר את דברינו .
— ואדוני יתמהמה ב"אלון"? — לא התאפק שלטה לכלי שאול את פיו .

— אני חושב להשתקע פה .
— היש לו איזה עסק פה? — התפלא שלמה .
— עוסק אני בעסקי אחרים .
— אדוני הוא סוכן איזה בית מסחר ?
— לא .
— ומה יעשה אדוני פה, בעיר קטנה כ"אלון"?
— עורך-דין אנכי .
ועיני שלמה אורו . . . הנה ה' צוה את הברכה כביתו .
— הבעל אשה הוא ? — התאמץ לשאיל בנחותא וכל לכבו מלא תשוקה לדעת כרגע אחד את אורחו "מכף רגל עד ראש" .
— רוק אנכי, ומה לו לדעת זאת ?
— ללא דבר, חשבתני כי אדוני בעל אשה הוא . . . רוק עורך-דין . . . הום . . . עורך-דין רוק . . .
— ואסור ל"שליח צבור להיות שרוי בלא אשה", ועורך-דין

גם הוא אחד מ"כלי הקדש" כהרב, החון וכל חיות הקדש, האין זאת?

— אל יתלוצץ, אדוני, כי אנכי אחרת חשבתי... ואימזה אדוני?

— הגם זאת לו לדעת?

— ומה מנו יהלוך אם יגיד לי?

— במשך הזמן ידע אדוני את שמי ומקום מולדתי.

— היש לו פה איזה מכיר ומודע?

— לא, אך למה לו לדעת כל אלה?

— ללא דבר, אדון... ומה הענין שיש לו אלו? — נזרקה

השאלה מפי שלמה בלי משים.

— אני חפץ לשכור לי בית בעל שלשה הדרים או ארבעת

בטבור העיר.

— ביתי הוא באמצע העיר, בראש הומויות...

— אבל ביתך הוא מלון אורחים, ואני חפץ לשכור לי בית

מיוחד לכל ימות השנה.

— אנכי אוכל להשכיר חדרים אחרים לאדוני, אם לא יקמץ

בשכר.

— מחר אתהלך ברחובות קרת ואתבונן אל העיר ואדע אם

טוב לי לשכור מעון בביתך, גם אדבר את מזכיר השופט, לו מזכירם

הרבה בעיר, ונראה איך יפול דבר.

— אני אומר "על הן שלי" — קפץ שלמה ונשבע — כי מעון

יותר טוב ונכון לו לא ימצא בכל העיר.

— ועלי למצא טקום לאכול שם ארוחת-תמיד, אצל משפחת

הגונה...

— אדוני יכול לשאול את פי מי שיהיה, כל אחד יגיד לו

גם שלא בפני, כי בביתו יוכל אדוני להשיג מעדני מלך.

— למעדני מלך אינני צריך, כי אם למאכלים טובים ובריואים.

— הכל, הכל בביתי, אדוני יכול לשאול...

— מחר אדע את כל ונוכחתי.

— וזאת לאדוני לדעת — אמר שלמה אחריו דומיה קטנה —

כי אנכי לא ארבה במחיר, הכל במקח השות לכל נפש, אנכי אהב

אנשים ישרים...

— טרם תכנת את רוני,

— הכרת פניו תענה בו, בדברים כאלה יש לי, הודות לאל,
 ידיעה קטנה, לא תמול אנכי עלי תכל...
 — כמה, למשל, יחפזן אדוני מחיר שלשה חדרים כאלה
 לשנה תמימה?

— גם ארוחת תמיד יאכל אדוני בביתי... .

— אולי יקצוב לו מחיר גדול יותר מדי?...

שלמה בא במבוכה: הוא ירא להגדיל המחיר שמו יקדמו
 אחר במחיר נמוך, ולהמעיטו גם כן לא יתכן, פן הושב האדון בעצמו
 לתת יותר, וישת עצות בנפשו רגע אחד: מה לענות?
 ראשית הכמה יראת ה', בצרה תקראנה — ותענך.

— הלא שבת היום — ענהו כווכר נשכחות — ואנחנו יהודים,
 מהו בערב נגמור את הדבר ככי טוב, יהי לנו סמוך בטוח כי הכל
 הכל כמקח השוה, אדוני טרם ידע אותי, אבל כל באי שער עירנו
 יודעים אותי לאיש מהיכון וישרללב.

ויתקעו כף איש אל רעהו.

— לילה טוב, אדוני!

— לילה טוב, בעל הבית, אל נא ישכח לשלוח למעני כוס

חמים.

ושלמה בא אל חדר האוכל בפנים צוהלים.

— רבקה! — אמר בחדוה אל בתו — הביאי נא כוס חמים

אל האורה

— השפחה תביא לי.

— לא, בתי! דרוש לחלק לי כבוד, הוא אורח הגון.

רבקה הגירה חמים מן המיחם ושלמה אמר אל חוה אשתו:

— האורח שלנו הוא עורך־דין אשר יחפזן להשתקע פה

בעירנו ומבקש לו חדרים אחרים... .

— הלא אנחנו... .

— כן, כן — הפסיקה שלמה באמצע דבורה — אבל בשבת

אסור לדבר דבר עסק.

— אבל, לכל הפחות יכולת להגיד לי.

— הגדתי לו, הוא יאכל אתנו ארוחת־תמיד... .

— האין לו אשה?

— פניו הוא .

הם שבו לאכול ואשת שלמה שאלתהו : מאין הוא ?
הרפי נא , חוה , מדבר הרבה . . . „כל מקדש שביעי כראר
לו — החל פתאם לנגן — כל שומר שבת כדת מחללו , שכרו הרבה
מאד על פי פעלו” . . .

הוא מזמר בנעימה ופניו ינהרו , וחוה לא תגרע ממנו עין
ושמהתלב תאיר גם את פניה , ובירכתי השלחן יושבת רבקה בתם
ומבטת אל האב והאם חלופות . . .

ובלילה ההוא נדרה שנת שלמה : כמה יבקש מחיר שלשת
החדרים ? ואולי יחפץ ארבעה חדרים ? כמה חדרים יש בבית מרדכי
ברחוב „הרצים” ?

— חוה , הישנה את ?

אין מענה .

היא ישנה , והיא , בלי ספק , יודעת אל נכון מספר החדרים בבית
מרדכי , ארכם ורחבם , ואז מה נקל לחלק הסכום „שלוש מאות” למספר
החדרים ולדעת מחיר כל חדר לבד . . . וארוחת תמיד ? אחת לאחת —
ויהיה חשבון גדול . . .

והצעות שונות עלו על לבו , והימים הבאים התיצבו לפניו
במראה נחמד ונעים , עד אשר נפלה עליו תרדמה וישן שנת שפחים
בהלקם .

גם חוה , אשר התעוררה לראש האשמורה התיכונה , חשבה
מחשבות הרבה : מי יודע ? אולי רחמו עלינו מן השמים . . . אם הוא
ישים מושבו בכיתינו , ואילו יתקבצו אכרים ויהודים , אליו יום יום
ידרושו , יתרבה הפדיון , היהודים יתאכסנו , בלי שפק , באותה
האכסניה שעורך הדין מתאכסן בה , גם האכרים יחזירו על האכסניה
שלו , והם „שותים” הרבה ביום דינם , אלה מרוב שמחה ואלה
מעגמת נפש . . . אבל „תעודה” ? היא , כמדומה , עולה ברמיב
מרובים . . .

— שלמה , הישן אתה ?

אין מענה .

הוא ישן , הוא יודע היטב מחיר התעודה לחצי שנה , ומאין
נקח כסף ? אולי יתן הוא מחיר המעון למפרע ? הלא גם מרדכי קבל

שכרו לשנה תמימה ... אבל הוא עשיר ומזלו ער ואנחנו עניים ומזלנו ישן ... מי יודע? אולי זכות רבקה'לע תעמוד לנו שיוטב מוצבנו, כבר באה לה העת ... כבר עברה העת ... עוד מעט ותבוש להראות בחוץ ... בתולה זקנה ... כל בנות גילה כבר הובקות בנים ובנות ... אוי לו! ...

ואנחה כבדה הגיחה ממעמקי לבה וזמן רב שכבה תפושה במחשבות שונות עד אשר כבד עליה ראשה ותחש איזו לאות, איזו עצלות לחשוב עוד ...

ופתאם עבר רעיון זר במוחה: אולי? ... הן הכל בידי שמים ... הוא רוק ... רבקה'לע יפה מאד, והיא יודעת להתהלך את אנשים ... הכל בידי שמים ...

ושפתיה נעות בדממה: הכל בידי שמים ... כבר באה העת ... הוא רוק ... כבר עברה העת ... הבית מלא אכרים ויהודים ... כמה מחיר התעורה? ...

ונהשבות לבה עוברות לפניה מסוכסכות, אשה תרדוף את רעותה, עוד מעט והמחשבות מתרסקות, מתבלבלות ונמוגות, ומבוכה נעימה שוררת במוחה, בלבה .
ותישן .

ומלאך החלומות הואיל לשמח נפש נוגה בחזיון נעים: היא מובילה את בתה אל ה"חופה" בחצר בית התפלה ... הוא לביש בגדי הפארה, אצלו עומד הרב הישיש ... שופט השלום חבוש כובע זהב, עומד נשען על "מזכירו", אצלם עומד המוכס ה"תעודה" למכירת יי"ש פרושה בידו, שלשתם אוהזים בכלונסאות החופה ... החזן מנעים ומירות ... הבקר אור ושלמה וחוה התעוררו משנתם .

— כמה חדרים יש בכית מרדכי אשר השכיר ל"מזכיר" — היתה השאלה אשר עלתה ראשונה על לבו .

והיא בהתעוררה פקחה את עיניה ותבט סביבה במבוכה, ותתאמץ לזכור את חלומה ... ויעל על לבבה זכר השאלה: כמה מחיר תעודה למכירת יי"ש לחצי שנה?

— היא יודעת זאת — יחשוב הוא בלבבו .

— הוא יודע זאת — אומרת היא אל לבת .

— תוה, הישנה את?

מיני — שלמחך הכנה התעוררת? לא... חסידה חשיל זכר
 ממש — הלא פני המדבר אליך? לא? צדו ים... נשי זכרון
 שנים — לא, אינני ושנה עוד... הצה חל האב עם, זכרם
 עם — כמח הדלים יש בבית מודכו אשר שבה המוכר?
 — מה הוא מחיר התעודה למכירת יו"ש להצו שנה?
 חסידה שלמה — וחה חכינו זה את זה וידעו בני לדבר אחת נחוננו
 שנים, יום יום שיהיו היצא חסיד עם שיש על חוננו חסידה
 ... חסיד חסידה חסידה

V

ימים יפה זה...? יצא: החוננו חסיד חסיד חסיד
 יצאה חסידה פקד את שלמה בפרנסה טובה; זה כשבעה ירחים מאז
 בא דוד ברוכאו, עורך הרין הצעיר, לגור בביתו, זרח לו אור חיים
 טובים, חיים של פרנסה, כי ביתו הומה תמיד מאדם רב הבאים יום
 יום אל שופט השלום, האכרים יחקרו ממסך והיתירים מתאכסנים אצלו
 והפריון רב; הוה שמחה בחלקה, ובעמדה עתה לפנות ערב לפני
 שלחה המערכת המכוסה בצנצנות ובקנקנים, צלוחות וקערות, גלוסקאות
 ובצעים טרופות קעגות מצות וכשר צלוי, חכמים בעינים שוחקות אל
 אישה היושב אצלה על הכסא וכפת סאמעט על ראשו חסידה
 — ומה חשבת אתה? הלעולמים יונח?

איה: — מהולל שם ה'. שיש חסידה יצאה חסידה קולו
 חסידה — עתה יוכלנו לשדך את בתנו, וכבר באה העת... חסידה
 חסידה — אבל כל אב צריך להשתדל להשיא את בתו, ועור
 בזמן הזה... חסידה חסידה חסידה חסידה חסידה חסידה
 חסידה — השלם לך הוהודי הכערעסטאוננו בעד ארוחתו? — השואה

שלמה לדבר אחר, כמו נחת מגערהה מחו חסידה חסידה חסידה
 חסידה — לא, הוא ענה, לא ינסע מזה, עורנו נישב בהכח דוד.
 — טוב כי הזכרתי, הוא בקשני להראות אתה... חסידה
 חסידה — ככל פעם דברי אתך על אדות רבקה, תדחי בדברים של
 מה בכך ותפטר ממני, ומה תהי אחרית הדבר? הא חסידה חסידה
 — השקטי, אשתי, ה' יומני לנו שדוך הגון יבנה חסידה חסידה
 — הנך הולך אל דונה... שמע נא, שלמה! איה אולי...
 השומע אתה? חסידה חסידה חסידה חסידה חסידה חסידה
 — מה?

- אין אני צריכה ללמדך איך לדבר... רמו קל די!
- אבל אין אני יודע, מה את רוצה?
- לך לך, שמוע תשמע ולא תבין.
- טרם הגדת לי מאומה.
- ואני צריכה להגיד לך? ואתה בעצמך?
- ומה עלי לעשות?
- אתה אב, ועליך להשתדל בזה... כי דעה נגד פנינו...
- דברי דבר ברור, כי אינני יודע מה הנך חפצה!
- אם אינך יודע מאומה—התמרמרה חוה—אשאלך והודיעני;
- סדוע לא תחפוץ רבקה בכן יודיל החנוני? משפחה יפה, מחותן עשיר, והחתן, הלואי שיהיו חתני כל בנות ישראל כמותו... גם תורה גם חכמה גם יופי, ויודיל בעצמו שלח לדבר בה, והיא באהת: לא ולא! מדוע? הלא דבר הוא! הגד נא לי!
- היודע אני?
- הביטת אל פניה, איך חורו במשך הזמן הקצר הזה, ומה חסר לה? הודות לאל, ביתנו מלא כל טוב, לא יחסר כל, אבל היא לא תאכל ולא תשתה, כל היום יושבת היא עצובת-רוח ולא תצא ספתת הבית וחוצה.
- היודע אני?
- אתה אב ואינך מתכוונן כלל אל הליכותיה הזרות.
- מה?
- תמיד צריכה אני, להנחת לך אצבע בפה, האין לך עינים לראות ואזנים לשמוע? מה המה אלה הספרים אשר היא קוראה בלילות? היודע אתה? מדוע לא קראה לפנים כל הלילות?
- הוא נותן לה ספרים למקרא, איזה, ספורי מעשיות" והיא קוראה, ומה בכך?
- והיא בוכה בלילות...
- מה היא בוכה? — התעורר שלמה ויקם על רגליו.
- אני אם, היסתר מעיני אם מאומה? לבי-אם רואה וזומע ומבין הכל, אני יודע כי דאגה בלבה, היא תשחה עד עפר, ובגללה זנחה משלום נפשה... נחוץ לקדם פני הרעה בעוד מועד.

— ומה עלי לעשות? — שאל שלמה בקול כאיש מתעורר
 מיון — מה? מה?
 — לו השכלת לזרוק בהמשך הדבור אתו שתיים, שלש מלים...
 בלאחר יד, בדרך אגב...
 — העט! — קרא שלמה וינופף את ידו בכוון למול פניו —
 דברים בטלים! ...

ויפן ויצא מן החדר בחרי אף.
 וחזה קוראת אחריו: שלמה! „למשש את הדופק מותר“...
 שלמה, ראה בקשתיך! ...
 בחדר שררה דומיה וחזה שלפה ארגז-ברזח* משלחן-המערכת
 ותחל לספור ולמנות כסף הפדיון, שטרות כסף אהדות הניחה הצרה,
 והיא מונה מטבעות כסף ונחשת.

ומחשבותיה הומות בקרבה: „מדוע לא? הוא יכול לפרנס
 אשה בכבוד.. הוא טוב ראי וכל דרכיו ישרים... איננו חסיד! ...
 ומה בכך? לא החסידות היא העיקר... כל העכוב הוא כי בן-
 חשוכים הוא... בן „ראנע“ שואבת המים... אמו מתה תחת דליית
 בשוק... עודני זוכרת אותה... עודני זוכרת איך הוא הלך אחריה
 ברחובות העיר... ערום ויחף... עודני זוכרת את האיש אשר בא
 הלום ימים אחדים אחרי... אמו ויקחהו... האיש הזה — אומר
 דוד — הוא דודו, סנדלר בווארשא, ובעזרתו היה לאיש... אבל
 יחש איננו שוה פרוטה בזמן הזה, ומה האות כי גדול כבודו בעיני
 על אנשי העיר, ולא יוכרו לו ראשונות... הן גם בבית מרדכי
 יש לו מהלכים, וכפי הנשמע, אוהבת ה„פולנית“ לשוחח הרבה אתו
 והוא מדבר אתה פולנית, ו„הבת“ פורטת על הפסנתר לפניו... כן
 אמרו הבריות, ואין זוכר את האם, את שואבת המים... מרדכי
 לא? —

היא צוברת את המטבעות קופות קופות קטנות.
 אולי לא יחפוץ הוא?! — יחלוף רעיון במוחה — ותחנוד...
 לא יוכל היות — תגמר אמר ושחוק מר יתפרץ מלבה — איך?
 הוא? היכול היות? הוא האפיקורוס, המחלל שבת, מגולח הוקן

(*) שובלאדע.

בן רֶאֲנִיעַ שואבת המים, שהכל זוכרים עוד אותה... הוא הכותב
 >שבת, הוא לא יחפוץ בבת בעל הבית הגון? ברבקה? בבת
 שלמה? הוא?

ותהרום בידיה בלי משים את קופות המטבעות...
 — ומי יאבה בעירנו להשיא לו את בתו? — תהגה ברוחה
 הקשה — מי לא יזכור את אמו? ... יחוס נאה! והוא בעצמו? „גוי“
 גמור! אבל מה לעשות? בזמן הזה נמלה ה„דעה“ מהאבות ונתנת
 לבנים, והיא... קשי יומי הדמני! היא „כרוכה אחריו“... מעיני
 אם לא יסתר מאומה... היא חולה, היא תערוג אליו... מה
 לעשות? —

ובאותה שעה מתהלך דוד ברוכצאוו בחדרו הנה והנה תפוש
 ברוב שרעפיו בקרבו, לפני עיניו מרחפת תמונה מאירה, הוא מתבונן
 אליה: הדר קומתה כלבנה רכה ורעננה, צואר כשן, לחיים מלאות
 ושתי שושנות חמד כוללות יפין כרקמת אדם על בד לבן, מצח זך
 וישר כאגן הסהר, ועינים... העינים הכחולות מזהירות ונוצצות...
 ופה קטן, שפתים אדומות כדם, שני שן, ושערות... תל תל לי
 פז נופלות על הכתפות, וידיה קטנות ולבנות כשלג והאצבעות
 דקות כגבעולי שושנים, ומה תפוזנה במהירות וביתרון הכשר על
 הפסנתר... וקולה!... כמה נעימות ורוך בקולה הערב, הוא
 יחדור עמוק עמוק אל בתי הנפש, הוא יצלצל באזנים תמיד, הוא
 יגזול מנוחה ושנה... ושכל מליה מה עמוק ומה ישרים משפטיה!...
 והיא עצובת רוח בימים האחרונים, ופניה נפלו מאד...

הוא זוכר את הערב אשר ראה אותה בפעם הראשונה, זה היה
 ימים אחדים לבואו „אלונה“ ונתפשטה השמועה כי בן „ראניע“ שואבת
 המים בא הלום והוא עורך דין פרטי, ויהי למלה בכל הקרת, מרדכי
 בעצמו שלח לקרא לו, היא היתה אז עליוזה מאד... עיניה האירו
 באור עליצות עלומים, שמחת גאון ושלות השקט, ולה פה ממלל רברבן,
 היא הכבירה תמיד מלים בדעת ותבונה.

רק בשבועות האחרונים, התבונן, כי נעצבת היא, בעיני
 התכלת ילין איזה יגון, היא לא תרבה עוד שיחה, ובדברה לא
 תפוצנה המלים מפיה כמרוצה, כי אם תכון בדבורה, תחשוב מלים
 ואחר תדבר, כמו השלוח הפנימית עזבתה ועיוניה נפוצו; גם תכן

מדברה שונה מאד, היא חותה תמיד את דעתה בהחלטת גאון הנשען אל בינתו, היא פתחה פה לדבר כעלויות גאוה ובטוחה כי תדבר מישרים, רק בשבועות האחרונים, התכוונן, כי לשונה בכבודתה תהלך, ולא תצהיל עוד קולה, לא תדבר רמות בכטחה, שחה אמרתה, ועין תודרת תעיד, כי גם לבה נפל עליה...

— מה היה לה?

הוא מתאמץ למצא פתרונים לשאלה הזאת ולבו מקפץ בקרבו ומוחו בוער באש.

— והאם? — יעלה פתאם זכר תנה על לבבו.

יש אשר למשמע אנחת גבר יתעורר החפץ בלבבו לדעת נגעי לבבו, מה חדל הוא, ובעבור זמנ-מה ושכחנו את הנאנח ואנחתו; אולם ישנם פנים כאלה, אשר במבט אחד אליהם נחוש כי לבנו הומה וכל ידע מה, נחוש כי האיש אשר לו הפונים האלה, אמלל" הוא, אם כי יש אשר יתעה עליהם שחוק קל, כקו אור שמש על מצבת קבר, ככוכב בודד בשמי-חשך... ואת הפנים האלה קשה לשכוח, ואפשר לשכוח... הנה איננה נאנחת, לא תתאונן, אבל פניה אזורים, עיניה הרטובות כשמיד-בציר, שפתיה הסגורות, קולה הנמוך והרועד, דעותיה הרפות והנוגות, כל אלה יביעו תלויה גדולה וטרה...

הה! לו נגלתה לפנינו הסתורית לב אנשים, רגשותיו ומכאוביו

יפתרו מעין רואי!

והיא — היא בתה!

ובשבועות האחרונים היא בתה לא רק בתמונתה החיצונית כי אם גם ברוחה, בהליכותיה, במדברה ובדומיותה, בצחקה וברוח התמיגה החופפת עליה...

מה היה לה?

ובמוחו יעבור זכרון שיחותיו את האם ואת הבת... בכל שיחה ושיחה יתאמץ למצא איזו מלה נאותה, רמזה קלה... והוא מצא... ולבבו סוער ומוחו בוער והוא רץ כמשגע בחדר...

— האמנם? — יקרא אל נפשו ועצביו יתרגשו — אל! היכיר

- ערבא טבא ! — קרא שלמה בכואו החררה — אחס
 שתהלך יחידי בתרר !
- הרבר לך אלו, ר' שלמה ? — שאלהו דוד במכו
 — בקשתני לסור אליך לפנות ערב .
- כן, כן, כמעט שכחתי .
- אבל אין שכחה לשלמה ! — התפאר בעל הבית .
- מחר הוא יום מות אמי, עליה השלום . . .
- ותלך לבית הכנסת ל"אמר קדיש" ? או אולי אאסוף לן .
- הנה, מנין" אנשים . . .
- אני אלך לבית הכנסת . . . חפין אני לתת שקלים אח ז'
 לאיזו אלמנה עניה לזכרון נשמת אמי .
- טוב מאד, יפה מאד, הנה כי כן אהבתי !
- וברגע זה עלתה על לב שלמה הצעת אשתו ; מדוע לא ?
 היא עושה צדקות בכל עת !
- ויען כי אין אני מכיר ביושבי המקום — הפריע דוד את
 מחשבות שלמה — אמרתי לשאול בעצתך : למי אתן את הכסף ?
- מה ? על אודות הכסף ? — נגמס שלמה, והצעת אשתו
 נועה במחו, והוא חושב מחשבות איך ל"משש את הדופק", — אתה.
 חפץ לנדב שקלים אחרים, טוב מאד, כמה תחשוב לתת ?
- חמשה ועשרים שקל .
- נדבה הגונה, הנה כי כן אהבתי, מחר בבקר תלך בתי
 לקרא הלום אלמנה עניה אחת . . . בתי, תחיה, גם כן אוהבא
 לעשות טוב וחסד עם הלכאים .
- כי לב טוב לה הכרתי זה כבר .
- די לחביא ברמיה — יחשוב שלמה ויוסף לרבר :
- היא אומרת תמיד כי איש טוב כמוך אין בכל העיר . . .
- לא נאווה לאיש להלל את-מי שיהיה בפניו .
- פי מלא תהלתך תמיד, כבר ידוע בעיר כי כן אהשכך .
- חן, חן לך על זה .
- וחמיד אני מצטער על כי תכלה את יסרך גלמוד כ"אבן" . . .
- האם לא טוב ונעים שבתי בביתך ? תבורד אני כחברת בני

— הלא שפתיו כרוך תמללנה! — התעורר רוח שלמה לשמע הדברים האחרונים ויאמר לגמור את הדבר קל מהרה.
— אבל מדוע לא תבנה לך בית? — קרא ועיניו בחנו את הדובר בו.

— הצר לי המקום בביתך?
והרמו הגם הזה — יעלו שלמה בלבו — הלא די והותר הוא!
— מדוע לא תבנה בית, כלומר: מדוע לא תקח לך אשה?
מה תחכה?

— טרם אדע את האשה אשר הוביח לי ה'.
— ומתי תדע? הוביא המלאך המכריז „בת פלוני לפלוני“
— ייראה לך באצבע: זו היא שלך, טול!
— האשה אשר תיטב בעיני.

— וכל בתולה לא מצאה הן בעיניך עד היום? — נכנס שלמר בתוך דבורו — האמנם?
— הלבחון את לבבי אתה אומר, ר' שלמה?
— חלילה, רק אמרתי להוביחך מעט בדרך עצה טובה,
תוכחת מגולה מאהבה מסותרת.

— האשה אשר תיטב בעיני וגם היא תרצני, אותה הוביח לי ה'.
— דרכו של איש לתזור אחרי אשה, אמרו חז"ל, אם תבקשנה תמצאנה.

— ואם אמצאנה בבית איזה חסיד ירא אלהים מרבים ומתגאה ביחוסו, היתן את בתו ל„מחלל שבת“? לבן שואבת המים? ופני שלמה נפלו פתאם וחפץ לבו נדעך ברגע אחד וקול נסתר קורא בחובו: אחרי מי אני רודף? ובאמת אין זה „מציאה גדולה“, עבר, תמים עם אלהיו לא יתן לו את בתו... ואנכי מה? לא! לא אמכור את הבכורה בנזיד עדשים...

וכעוד רגעי מספר עוב את החדר.
דוד נשאר יחידי ויתהלך הנה והנה לארך החדר ומחשבת אחת מתרוצצת בקרבו:

— האמנם? הויכל היות? אל! בידך אושר כל בני אדם!
הוא היה נרעש עד עמקי הלב.

VI

היא יושבת על הספסל תחת האלה בגנת בית אבותיה והיא
עומד אצלה .

עיניה הגדולות נשואות למרום : בים התכלת שוחה לבנה
חורת פנים וסביבה רבבוח נקודות כסף . . .

הוא עומד שח עינים ורואה כוכבי אור — בעיניה .

ודומיה שאננה שוררת מסביב , עצי הגן לא ינועו , הם עומדים
נקסומים במחשבות רוח ונועם למראה הלילה הנעים כי העטה לבוש
הכלת משובץ ברבבות נקודות אור . . .

ואורם קל מכסה את לחייה ועיניה הגדולות מזהירות , ידיה
הלבנות כשלג מונחות על ברכיה , חזה ירומם וינשא . . .

הוא אחז בידה וילחצנה אל לבו .

— לבכך יסער , ידפוק בחזקה , דוד ! — קראה העלענקא

ברגש .

— מאז ראיתך בפעם הראשונה .

— האם דפיקת הלב היא „אהבה“ ?

— דפיקב הלב היא — „חיים“ .

— ודפיקה בחזקה , דפיקה שלא כדרכה , הלמות עזה ומהירה ?

— מחלה . . .

— דוד ! האם דפיקת הלב היא „אהבה“ ? הלב כל האוהבים

מוכה גלים ? האם האהבה מחלה היא ?

— אהבה בלי תקוה — מחלה .

— ידיעת המחלה היא ראשית הרפואה ; אם האהבה תהי

למחלה כאשר לא תלוה אליה התקוה , הלא מוכרחים אנחנו לחדול

מאהיב במקום שאין תקוה . . .

— היש אדון ללב ?

— או לקוות — הביעה חרש ותסב אליו את עיניה הגדולות

ומבטי שניהם נפגשו .

והדומיה שבה עוד הפעם, עצי הגן צומדים דומם כחולמים,
 חיתבוננו להליכות צבא השמים או יקשיבו שוחת הנאהבים והנעימים? ...
 וידה רועדת על לבו הרוחש, ושערות ראשה הארוכות
 התפתחו מחרצובותיהן ותפולנה על ערפה, על כתפותיה ועל לבת
 וידיה.

ובשמי דום עברה עננה קטנה זתבם פני הסחב... איה

— העלענא! לבלבי, האמנם? ...

— קוה, דוד שלי! קוה...!

דומיה; הכוכבים רים התכלת נוצצים ורזומים זה אל זה ועלי

עצי הגן מתלהשים בדממה.

— אני שלך, וחיי שלך הם, ואת?

— קוה, מי שאיננו יכול לקוות איננו רשאי לאהוב.

— היודעת את את המכשולים על דרכנו?

— חסרי כח לב יכשלו במ.

— מה יאמרו הבריות? בת מרדכי האדוק לאפיקורס ומחלל

שבתות

— לדברת רבים יכולה אני לאטום אזני ולקול לבכי בקרכי

אנוסה אני לשמוע.

— ומה יאמרו האבות!

— האב?

— והאם?

— היא אם רחמניה, אם רכה וענוגה, אמ-אוהבת...!

— התסכים לבחירתך?

— היא יודעת להעריך רחשי לב.

— ומה יאמר האב?

— חובתי לשמוע בקולו, אבל ישנו עוד דבר אחר שאני

צדא היבים לסור אל משמעהו: ה ל ב

Bo serce nie jest sługa, i nie zna co to pany,

I nie da się przemocą okuwać w kajdany.

ומשק נשיקה ארוכה גשמע בינות לעצי הגן, ולצלצל הנשיקה

ההעוררה משנתה אחת הצפרים בין העפאים ותצפצף ברממה ויענו
אחריה האפרוחים הקטנים ...

ועוד הפעם דומיה שאננה, אין אומר ואין רברים, אין משק
גשיקות ואין צפצוף צפרים, רק רות קל מנשב בין העצים ושני צללי
אדם יתגנבו שמה. עוד רגע — ואינם.

ותעמוד העננה הקטנה ותראה הלבנה הזכה במרומי רקיע
ופניה שוחקות, ומסביב לה רבבות כוכבים, עוד ינוצצו כעינים עוד
ירטון זה אל זה ...
ועצי הגן מתלחשים הרש. —

VII

— כאמה בתה! — יועק מרדכי בשצף קצפו — בת גד לתי
לפצעי, לבשתי!

— ומה בכך? — תענה חנה רכות — היה סמוך בטוח כי
בתנו לא תעשה מרחה, אני תכנתי את רוחה, לו תהיינה כל בנוח
ישראל ברות-לב כמוה ...

— לא תעשה מרחה? וכבר שאול צעדיה יתמכו, כבר
הייתי ללעג ולקלס בעיר, הן בושת פני תכסני להראות בחוץ! בתי
היחידה, נכדת "הזקן" תבחר בכך "רֶאָנִיע" שואבת המים, את
ה"טוען" בשביל פרוטות אחדות בעד כל זכר צרוע! ... טוב ויפה!
זכיתי לכבוד גדול! ...

חנה לא ענתה מאומה.

זה ימים רבים אשר החלה להכיר שנוי נמרץ בבתה;
בפניה נכרו סימני פורון הנפש, לעתים תתאונן כי וכאב ראשה עליה,
לא תקרא עוד בספרים כאשר הסכינה ולא תרבה עוד שיחה אתה,
והיא מתחמקת ממנה כמו יראה או בושה היא להביט בפניה, והיא
יושבת יחידה בחדרה כל הימים.

המנגינה האהובה לחנה היתה השירה הרומנטית "דודי עובני"
אשר הושרה ימים רבים במדינת פולין, המלאה תמרורים רבים בתכנה
ובנגונה; העלענקא לא שרה אותה באמרה, כי אינה חפצה

להעציב את נפשה בשירי יגון ; היא היתה עליוזה תמיד .

ובימים האלה החלה לפרטה על הפסנתר כמעט יום יום .
— האם הנגון המר הוא לרוחה הפעם ?

אבל היסתר מאומה מעיני אם החודרות ?

— היא אוהבת אותו — התגנב חשד אל לבה ותתחלתל .

היא התאמצה להסירו מלבה באמתלאות שונות , אבל לא עלתה בידה , וכאשר התכווננה יותר בהליכות הכת נוכחה לדעת כי יש קורטוב של אמת בחשד הזה :

העלענקא מבקרת תדיר את אשת המזכיר הדר בביתם , והוא מתהלך כרע ואח את המזכיר ויושב תמיד בביתו .

האין זה זכר לדבר ? —

מדוע התחברה פתאם לבת שלמה בעל המלון ? היא תבוא אליה כמעט יום יום והן יושבת בחדר לבדן ומשוחחות , על אדות מה יש לדבר את נערה הדיוטה כרבקה ? היא לא למדה ולא קראה ואיננה יודעת מאומה מחוץ לבית המלון והאורחים ! והעלענקא תרבה אתה שיחה .

האין זאת ראיה לדבר ? —

וחיא הכירה תמיד איזה שנוי בפני הבת אחרי בקור רבקה , יש אשר אחרי שוחחה אתה זמן-מה תעה על פניה הנוגים איזה רעיון נבוך , ויש אשר שמחת לבה האירה פניה ...

אז היה ה"חשד" לדבר שנתברר כל צרכו ברוב סימנים : היא

אוהבת אותו !!

הטוב ונכון לה איש כזה ? — שמה בפעם הראשונה לב אל זה איש בון — מה הוא ? עורך דין פרטי ... פרנסה בזויה ומצומצמת ... בן "ראניע" שואבת המים ... קשה מאד להשפיל עמוד משפחה נכבדה לא רק בעיר הזאת כי אם בכל הסביבה ...

אבל היא החשתה , היא צפנה צערה עמוק בלבה מאהבתה אז בתה . היא יודעת כמה מעטים הם רגעי אושר בימי אנוש ותדע לזקוקים ! היא מלומדת בנסיון מר ! ...

אך אולי לא תאהבהו מישרים ? היא עודגה צעירה , העלומים

שפתו על הלב הצעיר ויהמה כמעט קט. הן לה היה תמיד לב מתנה
זרעה מיושבת, עוד מעט ותעבור עקשות הנוער...

הרעיון הזה הקל מעט כבד יגוגה.

אך לא! היא נוגה ועצובה מאד. {עצבונה יעיד על עז
אהבתה, אין זו עקשות הנוער כי אם משא-נפש העלומים...

ובעוד האם מתענה תחת עקת מחשבות רבות והנה קול
הקריה הומה: בת מרדכי יצאה לתרבות רעה!...

מרדכי שם אישם נפש חנה וישפוך עליה חרון אפו:

— ומה אומר אחרי אשר האם מסכמת להליכות נמכות

כאלה?

— מי הגיד לך זאת?

— מרשתקית שמע מינה ניחא לך! הן את נחית אותה בררכים
עקלקלות כאלה מנעוריה! העת לה עתה להתבונן בהתחברה לאיזה
נבל, לכן בלי שם, וכבר הגיעה העת לדבר בה נכבדות? הירי
תקצר לתת עושר וכבוד לבתי יחידתי?

— לא בעושר האושר והכבוד המדומה איננו שווה פרוטה.

— הוא אשר דברתי: כאמה בתה! פיליסופיתך היא שישממה

את ביתי ותחלל שם משפחתי כלה.

— ותרעל את היי — חשבה לה בלבה ברגע ההוא.

— זה הוא הרפה לי ולכל משפחתי! בנות דודי לא עסמו

כל ימיהן במקרא ספרים, השד יודע לאיזו תועלת, והנן בנות
מקשיבות, מצניעות לבת, הן לא תסלפנה, חלילה, ארחות דרכן,
יען כי אמות להנה, אמות יודעות את חובתן, אמות יהודיות!...

לקול מרדכי חרדה העלענקא מחדרה ותבוא ותחצב בפתח.

— העלענקא! האב מתקצף עליך.

— העלענקא! זעק — מרדכי מרה — למה תקראי אותה

בשם „נכרי“? האם „עכסה“ הוא שם טמא? היא נקראת בשם אמי
זקיתי, זכרה לברכה, ולמה תבישי גם אותה בקבר?

— את השאלה הזאת שומעת אני רבכות פעמים.

— זה הוא אסוני כי לא יכלתי להרחיק את האולת הקשורה

בלבך העקוב, וכטוב בעיניך העשי, הנשמע כזאת? ... שמעו נא,
בת מבישה! — שם פניו אל הבת — אם עוד תעזי לדבר מלה
אחת את הנבזה, מרה תהי אחריתך! ...
— גם בלי מצותך, אבני, אין לי כל מהלכים את אנשי
כאלה.

— והתעלול, הבליעל, הנבזה וחרל אישים, הנורד והלך,
מה לך ולו?

— מי הוא זה?

— הארור, "רוד'ל הגלוח"!

— הוא איש חם וישר, משכיל בכל דרכיו.

ומסת לחי גדולה צלצלה בכל החדר.

— מרדכי! — נגשה חנה אליו ותאמר בקול דמסה אבל

תודר כליות ולב — הגם זאת תעשה? די! יותר מדי! ...

דומי, פולגית ארורה! — הרפה מרדכי בקצפו — את חרפת

משפחתי! ...

העלענקא שבה נכלמת אל הדרה.

וחנה עמדה באמצע החדר הלומה ונבוכה, את שתי ידיה

הלבנות כשלג אמצה אל לבה ותט ראשה הצדה ועיניה תרדנה דמעה

טאין הפוגות: מכאובה הישן הקיץ בלבה, פצע העלומים אשר העלו

קרום דק נפתחו והנם מטפטפים דם ... היא בוכה מרה ...

וכעבור שעות אחדות נשמע מחדר העלענקא מנגינה יפה

וזייה, וקולה הצלול יתבולל במערכת קולות הפסנתר: היא טורטט

את השירה, "רודי עזבני" המלאה תמרורים רבים ...

הה, רודי עזבני

זה רבות בשנים ...

VIII

דחי ברוכאון נסע מ"אלון" למגנת לב שלמה .

גבהו דרכיו מכן אדם ! — אמר בכבר ראש להקהל הנאספים סביבו בבית הכנסת בשעת התפלה — לכאורה מה ענין עלמה פרוצה לפרנסת איש אשר כמוני ? והנה עיניכם רואות כי בת מרדכי קפחה את פרנסתי , כי הוא כוש להראות בחוץ אחרי אשר כבר נודע בעיר הליכותיו אתה . . . אמנם רבות ישאתי בהאנסי לדור במחיצה אהת את אפיקורוס כזה אשר איך אלהים כל מזמותיו , אבל מה לא יעשה האדם בשביל הפרנסה ? ועתה — הוסיף במנוד ראש — המקום ירחם ויעמיד לי רוח ממקום אחר . . .

ומרדכי שרק לשרכנים וחיש קל נקבצו וכאו ויביאו איש איש מבכורות זוגיו , זה בן תורה מצויץ , זה בן עשירים , זה חוטר מגוע היהש וזה „סוחר גמור“ , מעורב עם הבריות , איש אשר לשטרותיו מהלכים בכל בתי המסחר כ„כסף ממש“ .

העלענא שבה אל ספריה ואל הפסנתר , ותוסף להיות לעורה לאביה בעריכת מכתבים וחשבונות כאשר הסכינה לפנים , כמו „לא היו זכרים מעולם“ , ופניה הנועמים לא היו לה עוד . מרדכי התל להראות פנים שוחקות גם לה וגם לאשתו כאיש הסכיר טובה לגומל הסרו .

והנה לא האמינה תחלה במנוחת לב הבת ולכה נבא לה רעה : מדוע עזב דוד פתאם את העיר ? איך שנתה היא פתאם את ריחיה ? הן היא איננה קלת דעת ! . . . אך כעבור ימים ושבעות יורחים נקפו והיא לא הרגישה בבתה כלום , הרגע לבכה מעט .

— אמנם היא איננה מסוגלת לאהוב אהבה עזה — גמרה אומר בלבה — היא שופטת כל דבר כמתנות , בחשבון , המוח מושל בה על הלב , הרבה , הרבה בה מתכונת האב ! . . .

וישבו קרנות כ„אלון“ דברו ימים אחדים בדוד , ומרי דברם

בו נשאו גם שם העלענקא על שפתם ויגבירו ללשונם לדבר הוות ,
אך ברבות הימים הכל נשכח .

ומרדכי לא נח ער אשר נמלא אדיר הפצו :

באחד מערבי החדש שמרבוים בו כשמהח , היתה השמהח
במעונו ובעריל השמש בבית הכנסת נפץ כלי הרם אל הדלת והמון
הקרואים קראו : מז"ש ! והכלה היתה חורת פנים כשלג , עיניה תעו
כנפחדת , ולבה . . . לבה לא נשבר , רק רעש ויתרוצץ בקרבה ויהלום
פעם . . .

וכאשר השליך בעריל השמש את הקדרה אל הדלת והקרואים
קראו קול גדול „מז"ש" ! הביטה חנה אל בתה — וימת בה לבה !
איזה זרם קר עבר בכל יצורי גוה . . .

אם החתן שתה על העלענא עדיים ; שרשרת זהב טהור
וצמידו זהב משובצים אבנים יקרות .

חנה נגשה אל בתה — ותשקנה . . .

הוי ! שפתי הבת קרות ככפור ! . . .

חנה נפלה על צואר הבת ותחבקנה בדיה הרפות ותאמצנה
אל לבה ודמעות גדולות ורותחות נשרו על עדי הזהב אשר על
צוארה , וקולה לא ישמע , דומם בכתה האם האמללה , גרמה היו
לה כי נמס הפעם לבה ויהי לרם , והדם יורד ושותת מבעד לעיניה . . .
היא חשה כי אין עוד לב בקרבה .

רבונו של עולם ! — יללה נפשה בקרבה — קח את נפשי
הפעם ואל אראה ברעת יחידתי . . . היא נשאת לאיש ולא רוחה . . .
נורל אהד לאם ולבת . . .

— כאמה בתה ! — לחש מרדכי בנויפה באזני אשתו
ובתו בגשתו אליהן — זו יושבת כגולם כל הערב ולא תפתח פה , עד
כי יש לחשוב כי אַלמת היא , וזו , האם הפתיה , מצאה שעת
הכושר לבכות ! זמה יאמרו הבריות ?

אבל הבריות לא אמרו מאומה . הבית מלא המון חוגג
הקרואים אוכלים ושותים ושמים משוב לב . . .

בלולה ההוא, אחרי כלות המשתה בבית מרדכי, עמדה העלענקא מכורבלת מטפחת צמר אצל פנת הבית.
 השמים מכוסים עבי אפל ויהי חשך ואפלה, רק השלג המכסה פני הארץ וגגות הבתים הנמוכים יאיר מעט את החשכה; הקרה עזה מאד; ובדממת הליל נשמעה זעיר שם שריקת צעדים על השלג הקפא.

היא נשענת בראשה הבוער אל הכותל הקר, היא שומעת מחי רקותיה ורפיקת לבה...

האם! — יהגה לבה אימה — מה רכה היא, מה רותחות דמעותיה! ... כמדומה לי שהיא מבינה הכל... בכל זאת היא מתשה... אין בכחה גם לתת עצה טובה, היא יכולה אך לאהוב, להצטער ולבכות, מזה אַמללה היא! ...

הקור יחדור אל עצמותיה הרוחפות, רגליה נקפאות ומצחה טוב מועה קרה...

השמים הטהרו מעט והלבנה עצובת פנים נראתה מבין קרעי ציץ, כחולמת היא נצבת על מקום אחד ומשלבת אור יקרות וקפאון על צלבי בית תפלת הנוצרים באמצע השוק...

היא מבטת אל הלבנה הנוגה ולבכה נלחץ בה, רעיון מר ידכא את רוחה הקשה: התעצור האם כח לשאת כבר המקרה האחרון אשר יקרנה? ... היא רפה וענוגה, היא אוחבת אותה בכל מאמצי כחה הרך...

אבל היא הפצה באשרי, ועלי להשתדל להיות מאושרה, הרעת כי מאשרת אנכי תרבה לה עצמה לשאת ולסבול... בויגע זה הגיעה שריקת צעדים על השלג לאוני „העלענקא“ ותטהר לקראת ההולך!..

— רבקה?

— הנני, העלענקא אהובה, אינני אומרת לך „מו"ט" עתה, אכר דורשת אני אֶשרך כל הימים... כבוא העת ואנכי אקרא פת „מו"ט" ואת תשמעי שם...

— מחר תשלחי את המכתב הקטן הזה.

ותמסר לה פסת ניר קטנה — ותשקנה, ושתי העלמות סהרו אשה אל עבר פניה.

בעלית אחד הבתים קרא הגבר שתים שלש פעמים -- ויאלם .
דומית מות בשוק . —

IX

לפני חג הפסח נסע מרדכי לערים שונות לרגלי מסחרו ויקח
את בתו לג. עיר הפלך להכין לה מלבושי כבוד ולקנות דורן בעד
החתן, היא נשארה יהודה בעיר והוא נסע למסעיו ויצוה עליה להחיש
את מעשיה ולשוב הביתה „אלונה” .

עברו ימים אחדים וחנה מחכה לשוב בתה בכליון עינים ,
איזה פחד נעלם ידריכנה מנוחה : מדוע בוששה לבוא ? הן יודעת
היא מה קשה לי לחיות בלעדה אף יום אחד , ומה גם כי לא היתה
צריכה להתמהמה שם יותר מימים אחדים , האחור הזה לא דבר ריק
הוא , יתן ה' והיתה גם זו לטובה .

— גם הוא יתמהמה בדרכו — נחמה את עצמה — אולי היא
ממתנת לו בג. על פי מצותו , יכול היות . . .
עברו עוד שלשה ימים .

פני חנה שונו במשך הימים האחדים האלה , רעיוני לבה
הציקוה עד להתחלות , ותגמר אומר לנסוע בעצמה לג.

— אולי חלתי! — בכתה תמרורים באוני אשת המזכיר אשר
היתה רעיה טובה לה .

— אולי ! אולי ! — קצפה עליה אשת המזכיר קצף של תבה —
אם נבוא לחשוב „אולי” אין אנו מספיקין .

— א ! רעותי הטובה , לבי ינבא לי רעה .

— הפחד הוא מלא עינים .

— עוד היום בערב אסע בעצמי .

— יכול היות כי היום בערב תבוא העלענקא ולעזא תעני
בדרך כחך ותדחי עת ראותך את בתך לימים שנים , עד אשר תשוב
מדרכך , ותגרמי בעגמת נפשה כי תדאג לך .

חוקו עליה דברי רעותה ותאמר לחכות עוד יום אחד .

ובערב ההוא הבוא נושא-האגרות מכתבים אחדים למרדכי .

חנה הניחה את המכתבים על השלחן בחדר אישה , כי כן

היתה מצותו לבלתי פתוח כל מכתב שלא בפניו ...
 אך פתאם בא בלבה הרעיון : אולי שלחה העלענקא מכתב
 להודיע יום כואה וסבת אחרה לשבת שם ? ..
 היא מטלטלת את המכתבים ומתכוננת היטב אל הכתבות
 על המעטפה, אל חותמות ביהדהרה לדעת מוצאם ...
 ובהביטה בה וכה יזארנה עיניה ... רגע אחד וחשכה גדולה
 נפלה עליה ... ידיה רועדות, אותיות הכתבת רוקדות לפני עיניה ...
 אבל היא מכרת אוהץ ... כתביד העלענא ... וחתכת ביהדהרה ?
 היא מתכוננת עוד הפעם, האותיות מטושטשות מעט ... אבל היא
 עכרת היטב כל אות ואות בפני עצמה, תחברן אחת לאחת ... תעמוד
 מחרישה משתאה כהלומת רעם רגעי מספר :

— ממקום הגבול ! — תתפרץ מלבה זעקה גדולה ומרה —

...!

השפחה נדחפה החדרה ותקרא בקול פחרים : מה לך, גכרתי ?
 חדשיעו נא ! הגברת מתעלפת ! ...
 — מה תועקי, בתיה ? אין ה' לי ... הניחני יחידה ...
 לבי לך ...

השפחה יצאה וחנה קרעה מעטפת המכתב בידים רוערות, לבה
 חלל בקרבה וקורעו חלף בכל יצורי גוה, בעינים תועות היא מבטת
 אל המכתב הקטן ... מלים אחדות, שתיכ"ש שלש שורות, גורדין קצר
 וקשה :

אבות אהובים !

עוד רבע שעה ורגלי תעמודנה על אדמת אשכנו, הנני נוסעה
 הרחק, הרחק ... הנני חפצה חיים ולא יהום וכבוד מדומה ...
 אמי, אמי ! אם אהובה, אם יקרה, עוד נתראה ... לבי
 נשבר ... את זה בחרתי מכבות באוניך כל ימי חיי ... הנני מקוה
 להיות מאושרה, עוד תשבעי נחת מבתך. אבי ! סלח לי, אבי היקר !
 השפעת עלי רוב טובה ולא יבילתי לקבל ... אין מלה בלשוני עחה ...
 הנני מנשקת את ידיכם, אבותי היקרים. העלענא.

היא עמדה דומם כפסיל עץ, שוממה ונדהמה, עיניה הביטו
 נכתו על הגליון הקטן, במוחה התחולל סער נורא, רעיונות שונים

התאבכו כאבקות חול ויבוה בתמהון, נדמה היה לה כי כלי החרד
רוקדים, הכותלים מתנועעים, הרצפה תנוע תחתיה, היא חשה כי
רגליה קרים ככפור, וקרה עזה חודרת לאט לאט אל לבה... ראשה
כבד עליה כפלה כבד ועיניה חשכו מעט מעט, היא מרגשת כי עוד
מעט ותפול אחורנית, עוד מעט ותצא נשמתה, ותחפוץ לגשת—אל
הספה, אבל כחה עזבה ותתהלחל רגע ותאסוף שארית כחה ותקרא:

— בתיה! הושיעו נא! ...!

ותפול מלא קומתה ארצה.

השפחה, אשר עמדה אחרי הדלת לדעת מה נעשה לגברתה,
התפרצה החרדה בזעקה ובראותה כי גברתה הטובה שוכבת כבול עץ על
הרצפה הרימה קול בוכים ולקולה מהרו השכנות הכיתה ותזקנה
עליה מים קרים ותחככנה את רקותיה ברב כח ותזעקנה ותרב המבוכה
בבית. פעמים רבות העירוה ותפקח את עיניה ותאנח ותתעלף עוד
הפעם, עד אשר הבהילו את הרופא אשר השקה סמים להרגיעה
ולחזקה...

כאשר שב רוחה אליה נפתחו מעינות דמעותיה ותבך הרבה
בכי, טפות הדמעות זרמו במהירות אחת אחר אחת, וקולה בל ישמע,
גם אנחתה לא באה, רק דמעות, דמעות רותחות הקרו עיניה כהקיר
ביר מימיה כל הלילה ההוא, והיא חשה כי לבה הם ונמס בה, נפשה
נוולת דרך עיניה...

למחרת הבקר חשה כאב ראש עז עד כי לא יכלה להרימו
מעל הכר, ותשכב על נוטתה דוממה כאבן, גם לחשוב לא עצרה
עוד כח, כחה יבש עד תמו; עיניה קמות ורטובות...

הדלת נפתחה ומרדכי בא אל החדר אבל ותורדפנים כמת:
בבר לקחה אונו בעיר שמיך דבר מקרהו...
הנה קפצה מן המטה ותקרא בקול קורע לב: מרדכי! ...
העלענקא נסעה! ...!

— גשי הלאה! — הדפה בזרוע כח — חצופה! עוכרת ביתי!

מפשעך נגע גם לי! ...!

הוא לא נפלה הפעם ארצה, ולא התעלפה, רק נגשה אל
מטתה ותשכב עליה במנוחה, אך נשמת אפה קצרה, ודמעות שמו

מחנק לגרונה כמו לא עצרה כח להעלותן אל העינים, ותכעכע פעמים.
אתדות והרק מלא פיה — לח מלא דם עב ושחור ...

והעיר „אלון“ הקטנה הומיה .

ברחובות הקטנים ובשוק הגדול והרחב באמצע העיר עומדות
חבורות חבורות אנשים ונשים, וכל פה דובר, כל לשון ממללת, פני
הנאספים מפיקים תמהון, ועיניהם נטויות אל בית מרדכי .

— מה? היא ברחה לאמעריקא? איככה? מה אתה שח? הלא ...

— ברחת לאו דוקא! — נכנס פנחס המדקדק לתוך דבריו
חברו — אלא הלכה למדינת הים; ושאלתך „איככה“ לאו שאלה כלום,
היא הלכה בדרך כל הארץ לאיוו עיר של נמל ותקנה לה כרטיס-מסע
והבחר מכוון לשבתה באחת האניות, והספינה הפליגה בים — ותו לא מידיו.
— אבל לפני ירח ימים נתארשה, וכבר ...

— אבל מרדכי עוד לא השליש כסף הנדוניא — קרא אחד מן
הנאספים — כי אין כסף עתה ל„אדון זה“, ועליו להמתין עד אשר ימכור
תבואותיו בחו"ל, בין כה וכה והכלה הלכה לה למקום שהלכה
ימרדכי הרויח ששת אלפים שקל ...

— אבל כתר נא ועיר, ר' סנדר! הן כאשר שמענו כלנו ונדע
זהה השדוד הגון בעיני מרדכי ומקובל ומרוצה גם לבתו ... ולו לא
ברחה, הלא היתה ...

— לו לא הלכה לה .

— הלא היתה בעוד ירח ימים „החתונה“!

— ולאיוו מטרה הלכה למדינת הים?

— מה תעשה שם?

— הוי, מי ראה כאלה?

— מי שמע כאלה?

— הגם בכנות העשירים אחו בולמוס היציאה לאמעריקא?

— רבותי! — הסה שלמה בעל המלון את המדברים — הנכם

מדברים הרבה ואינכם יודעים את העיקר, אנכי אגלה לכם סוד כמוס:

היא ברחת את דוד'ל יחד ...

רגע אחד שררה דומיה, גם פנחס המדקדק מצא עתה, כפי

- הנראה, את הנוסח הזה לנכון .
 — הכן הדבר ? — התפלא אחד מבני החבורה .
 — אוי ואבוי ! — מתאונן זקן אחד — הדור הצעיר דור עקש
 דפתלתול ! הנשמע כזאת בימינו ?
 — זה הוא פרי השכלת הבנות !
 — זהו חנוך רע !
 — הפולנית הארורה, היא למדה את בתה אל דרכיה הנלוות
 והנה היא ברעתה . . .
 — עד בוא הפולנית לעירנו לא ראינו ולא שמענו כי נשים
 עבריות תבלינה כל ימיהן במקרא ספרי נכרים, בצלצול על איזה כלי
 שיר, השטן יודע אותה —
 — ובת הפולנית צריכה דוקא ללמוד כל החכמות שבעולם .
 — לשון הקדש למדה, חא ! חא ! חא ! . . .
 — זו היא „אחרית טובה“, יראו האבות ויקחו מוסר !
 — למרדכי יזעק לבי, הוא איש תם וישר .
 — באמת אמרו : ההולך אחר עצתו נופל בגיהנום .
 — ההוא הלך אחר עצת אשתו ? — דקדק ר' פנחס — היא
 סחבה ומשכה אותו אחרי זממה .
 — הבכרי אמרו : להיות כל איש שורר בביתו ? — השתדד
 הראשון להפיל את מרדכי לגיהנום .
 — ביתו זו אשתו ! — הצליח לאחד המדברים להראות כי
 גם הוא איננו מקטלי קניא באגמא .
 כה נדברו יראי ה' ב„אלון“ בראש כל חוצות, הכנופיות
 פתוחות ולדברים אין קץ .

מן החיים

(קובץ תמונות ציורים וספורים, סחיי אחינו)

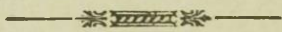
חוברת ראשונה

א) מאירל בעל החברות. { ג) השלוחים.
ב) עשיר ורש, { ד) גם בשחוק...

ס א ת

נ. נ. סאמועלי.

הוצאת בן-אבינדרור.

ווארשא

Минъ Гахаимъ

т. е.

ИЗЪ ЖИЗНИ

сочиненіе Н. Самуели

Выпускъ 1.

ВАРШАВА.

מאירל בעל החברות.

„מאירל בעל החברות“ — כן כנהו כל אנשי העיר לבנידל יד
קמן — ומאירל איש קטן קומה ודל בשר, קל כעופר האילים, מלא
רגש ותנועה, ידיו ורגליו לא תשבתנה רגע מעבודתן, גם פיו ולשונו
וכל יצוריו גזו נעים ונדים בלי חשך כמו היה כסף־חי עצור בקרבם;
על הרוב נראה מאירל בחוצות הומה ומרדף כגלגל לפני סופה, ואת לא
היה איש עמו, או דבר אל עצמו, אך אם פגש באחד ממכיריו, או
לא יצא נקי מתחת ידו, כי טרם שם מנוס לנפשו היו ידיו מייצרות על
כתפיו ובהלך הדבר החל להניע אותו הנה והנה כאשר יצי בכברה,
ובדרך אגב החליק לחייו, ואתת מאצבעותיו באה בסבך זקנו ותמרוט את
שערותיו, עד כי צעק רעהו מעצמת מכאוביו; אבל מאירל לא שם לבו
למכאובו ולא הרפה ממנו, עד כי נרצה לו וישלם חפצו. ובכל עת
אשר עבד מאירל עבודתו ביד חוקה ובורוע נטויה, ידע כל איש כי
עוסק הוא ביסוד איזו חברה חדשה; ומאירל היה מתעסק תמיד בחברותיו,
כי בהן כל חיי רוחו, וגם היה מתימר באהבתו אותן ויקרא להן „בנים“.
אכן ממרים היו הבנים האלה את אביהם וישכתו צור מחולל־יהם, כי
כמעט באו לכלל חברה, היה ראשית מעשיהם להוריד את מאירל מן
הנשיאות ולתת הכהונה הזאת לאיש אחר. או היה מאירל בעיני עצמו
כתרנגולת המגדלת אווזות ועיניה כלות לראות את צאצאיה שטים בנהר
והיא לא תוכל לבוא אליהם, אך כל אלה לא מנעוהו מבוא שנית עד
משבר ומהוליד יום יום חברה חדשה...

אין איש יודע אל נכון, מדוע עצבו בניו את רוחו, אך כפי
דברת רבים פיהו ולשונו היו לו למכשל ולפוקה. מאירל דמה בגפשו
כי קסם על שפתיו, ובכל פעם אשר נאסמו חבריו לאספה הראשונה יצא
סויון נגדם בדרשה גדולה; ואמנם הדברים הראשונים אשר היו צריכים

מאירל בעל החברות

בזכרוננו יצאו חלקים מפיו בלי מבשל ופגע, אך כמעט כלה את ההקדמה בא לפתע פתאם במשעול צר, מבלי יכלת למוט ממקומו. ברגעים כאלה היה מאירל מעורר שחוק אין קץ. כטובע מנהר פדש את ארבות ידיו להתור אל היבשה, אך תחת לחלץ מצי'ה נפשו בא מן הפח אל הפחת. לשוא שאג בעניו: „אדוני היקרים, שמעו נא, אדוני היקרים!“ האדונים היקרים היו אבירי לב, ומלבד כי לא חשו לעזרתו, עוד לא מנעו משחוק פיהם; ומאירל נאבק ברוח גואש ייחצה עד צואר, ומדי האבקו היה כופל ומשלש הקריאה „אדוני היקרים!“ אך ללא הועיל, כי במקום רוח והצללה עלה שאון הנאספים באזניו וקול לעגם כקול רעם בגלגל. אז ידע מאירל כי בנפשו הוא וינס בפחי נפש מן האספה, אך לא אחר לקחת מהם נקמתו, ויברא לו חברה חדשה, חברה כנגד חברה...

באחד הימים האלה יצא מאירל מאת האספה הראשונה כדרכו תמיד אֶבֶל וחפזו ראש, וברוב שרעפיו בקרבו לא ראה ולא התבונן, כי איש אחד הולך מאחוריו ומתקתק על שרשי רגליו.

„בנים משחיתים!“ שפך מאירל מרידשיחו לפני עצמו „לשוא מפחיתים ורביתים — אלכה ואעשה לי חברה חדשה!“...

ברגע הזה נשמע פתאם קול מאחוריו:

„כן דברת, גם ירי תכון אתך — חברה חדשה!“

נבהל ומשתומם הבוש מאירל לאחוריו, וירא והנה איש גדול-זקן הולך אחריו ושומר צעדיו.

„מה לך ולי?“ הרעים עליו מאירל בקולו „הישע ממני אנכי לא ידעתך!..“

„אל נא באפך!“ הרגיעו השני, ידעתני או אם לא ידעתני, אחת היא, אך זאת ידעתי כי כל אנשי העיר ידעוני, ידעוני בשם: „גרונם בעל החברות“ —

„בעל החברות?“ — הישתאה מאירל בקרבו — הבא זה להתל בי?

„אל תתפלא“ קרא השני „זה יצני וזה זכרי, ואנכי נשבעתי לך בזקני ונפאות ראשי, כי אנכי אהיה בעורך ליסד חברה חדשה, חברה טובה ומועילה אשר לא הופר עד מהרה...“

חברה! — צלצל המלה הזאת הלחיב את לב מאירל.

"באר לי דברוך, ירדתי! הנעים את קולו, ומה החברה אשר תאמר ליסר?"

"חברה" ענה השני בקול דק וחד, "פשוטו כמשמעו" "חברה", אבל, חברה כזאת עוד לא יסדת עד כה, ואם עוד לא יודת לעמק דעתי אפרש לך הדבר באר היטב: הנה אנכי אהיה בעורך ליסר חברה טובה ומועילה, אך אתך תשתתף עוד נפע אחת, וזאת האחת ונתן לך לקיום החברה שלשת אלפים כסף — הבאת עד חקר דברי?.."

מאירל הוסיף עוד להנעים את קולו:

"הואל נא, ירדתי, לדבר אתי במראה ולא בחידות!"

"במראה" השיב השני, "כן דברת, במראה" ובדבריו הושיט ידו אל צלחתו ויוצא משם תמונת העלמה יפה..."

"ומה תאמר אל המראה?" שרק השדכן בפיו ויקרוץ בעיניו, העלמה הזאת אשר אנכי מראה לך בזה השתתף אתך ביוסוד החברה ולקחן קימת תשקול על ירך שלשת אלפים כסף..."

מאירל שחק מטוב לב.

"אם כן" קרא בקול מפיק רצון, "הלא אחד השדכנים אתה, ומדוע לא הגדת לי זאת מראש?.."

"הלא אמרתי לך כי בעל-החברות אנכי — ומה תאמר אל המראה?"

מאירל השקיע ראשו ורבו במראה תמונת העלמה.

"שמע הענין הזה עולה יפה" — השיב בהרחבת הדעת...

"שמע" שנה השדכן אחריו, "ומה תתן ומה תוסיף לך השמועה? טוב מראה עינים ממשמע אזנים — שמע לעצתי, בוא אתי עירה ס, ושם תראה ולא תשבע עיניך מראות — הבאת עד חקר דברי?.."

ומאירל לא רק בא עד חקר דבריו, כי אם גם בא אל העיר ומשם אל הבית אשר הביאהו אליו השדכן, ושם ראה ויוכח לדעת, כי לא הוגד לו גם החצי, כי הצטיינה העלמה ביופי ובחכמה שבעתים כזאת הגיד לו, וכראות השדכן כי לב מאירל בוער כאש צרכת הטחו הצרה וילחש לו באזניו, "כזה ראה וקדש!"; ומאירל בא עד חקר דבריו ויבוא את הנערה כברית הארושין ואחרי כן כברית הנשואין, וכן יסד את חברתו התרשה, חברת עולם לא תופר. וביום חתונתו ושמת לבו חישף זרוע עווז וירא כתו וגבורתו בדרשה גדולה אשר דרש על היין.

וגם לא נכשל בדבורו ולא בא במשעול צר כמקדם, אך הפיק רצון מאת כל הקרואים ומה גם מאת בעלת בריתו ומאת אבותיה אשר ישקלו על ידו שלשת אלפים כסף לתכלית קיום החברה...
 אז נחה שקטה העיר, אין מצמיח חברות חדשות לבקרים, אין מרתיע עיר ויושביה כמרקחה, אין רודף ואין הומה בחוצות, כי מאירל בעל החברות יצא את העיר וידו יסדה לו עם בעלת בריתו חברה חדשה, ברית עולם לא תופר.

בעשר שנים עברו מן העת ההיא ובשכבר הימים נשכחו הברים רבים מלבי, וכן שכחתי גם את מאירל בעל-החברות וכל חברותיו יחדו. בעת ההיא הוליכני מסחרי לעיר וויען, ואחרי הפנותי מעסקי, הלכתי לראות בהמדת העיר, בבניניה, בארמנותיה ובבתי משושה, ואכזא גם אל היכל הבירזה הבנוי לתלפיות, וארא שם המוניים, המיונים, רצים ושבים, פני להבים פניהם, דוחפים איש את רעהו בצד ובכתי ייעקמום בגרון נחר, אלה מזה: "אנכי נותן!" ואלה מזה: "אנכי לוקח!" וההמון הודך וסועד, עד כי לא יבין איש את שפת רעהו. בתוך זון הגדול ראיתי איש אחד אשר משך עיני עליו, והוא קטן-קומה, בעל בטן מלאה ופנים צוהלים משמן, שרשרת זהב גדולה על חוהו, על אצבעותיו טבעות זהב משבצות אבני נזר, ומשקפים זהב צרוף חוככים על חוטמו, אך למרות משמן בשרו קל הוא כקצף על פני המים, הוא דובר וכותב, מוכר וקונה, וברגע אחד יראה בכל עבר ופנה, עד כי היה בעיני כקוסם, הוא דובר באלפי פיות ועובד בידים אין ספורות. רגע עמד בתוך אגודת אנשים, ובו ברגע הוא עומד וימתוך בין שני אנשים נצים, התעף עיניך בו והנה אחת הלכיבות בידו ופיו טורד באכילה, ובעצם הרגע ההוא רגליו עומדות במרום הבירזה וצוח ככרוכיאי: "מי ללאמבארדען אלי!"

"מי הוא זה האיש?" שאלתי את אחד ממודעי...
 "הוא אחד מאירי הבירזה" ענה הנשאל, "אהוב לכל באי שער הבית הזה, ושמו מצאם פאלקענהיים".

„מאקס פֶּאלקענהיים“ — שניתי אחרי דבריו, ואתאמין לזכור
 ראשונות אם לא מוזר לי השם הזה —
 „כן הוא“ השיב לו מיודעי, „אך כאשר שמעתי הוא יליד ארץ
 גאליציא, ואנשי עירו לא קראוהו מעולם מעורם בשם משפחתו כי אם
 בשם הכנוי: „מאירל בעל החברות“.

עתה לא יכלתי למשול ברוחי ואקרב אליו, אך כמעט שם
 עיניו בי והנה כפות ידיו מונחות על כתפי והוא קורא בקול ששון:
 „האח, האתה פה? מתי באת הלום? תן תורה, העלה על
 דעתך לבקר אותי בביתי? חי אנכי, כי שש אנכי לראותך, אך הודיעני
 גא, מה המוצאות את עיר מולדתי, ומה שלום מכירי ומיודעי? החיים
 ושלמים הם? כזאת לא חשבתי ולא פללתי כי תהיה בווען ולא
 תדרוש לשכני — אין זה כי אם רוע־לב! אך נוקשת וגם נלכרת,
 הפעם לא תמלט מידי, אתי הלך, או האם אין את נפשך לראות
 את ביתי ונחלתי?..“

כמאז כן גם עתה יצאו הדברים כורם מים כבירים מפיו, ולא
 חכה לי אף רגע אחד להשיב לו על אחת משאלותיו...

„בוש תבוש“ הוסיף אחרי רגע „הנך פה ולא פקדת את נוי, אך
 הנך בירי, לא ארפך ולא אעזבך, אנהגך ואביאך אל ביתי, אך חכה
 לי כמעט רגע, כי עוד עסק אחד לי פה בבית!..“

העסק האחד היה כפול שמונה, לזה נתן ומוה לקח, לזה הציץ
 אחד הענינים, ומוה קנה סכום שמירימדינה, ובדרך אגב חכה את
 אחד ממכיריו על שכמו, עד כי נודעו עו כל אבריו, ובטרם מצא המוכר
 עת להביט לאחוריו, והנה הוא עומד ומביט בפנקסו, כמו לא ראה
 ולא ידע מכל הנעשה — ובכל אלה לא גרע עיניו ממני וישמור את
 צעדי...

„תם ונשלם“ אמר אלי אחרי שובו אלי, „לכה ונלכה!“ ובדבר
 שם ירו בורועי וימשבני אחרי בחוקת היר.

לא יכולתי ללכת בעקבותיו, כי בחפזן ובמנוסה דרכו, ולכן
 נסחבתי אחריו, עד כי כמעט לא נותרה בי נשמה, ולולא היה
 ביתו אך מרחק רגעי מטפר מן הבירזה, כי עתה נפלתי שרוד על
 חוץ... .

„זה ביתי ונחלתי“ אמר אלי בעמדו לפני בית־אבנים, בנין גדול

דם, בעל חמש קומות עם ארבע צלעות הפונות אל כל עבר הרחוב...
 „עלה נעלה“ אמר אלי אחרי הנפשי מעט מעטל הדרך, כי
 אנכי אהיה למשכן לי את הקומה השלישית, יען אוהב אנכי את
 החנועה, כי ממנה הוצאות חיים...

משכנו וכל כליההבית היו ערוכים ומסודרים על פי רוח העת
 בטוב טעם ורעת. הכל על טקומו במשטר וסדר, מהודר ומקושט,
 מלא חן ויופי, עד כי ווכל כל איש לשפוט בסקירה ראשונה כי אשה
 משכלת צופיה פה הליכות ביתה...

כבואנו אל החדר הראשון מצאנו את אשתו עוסקת בנקיון כלי
 הבית, אשה יפה וקטנה, בעלת פנים שוחקים ועינים שחורות נוצצות
 ככוכבים, והיא לבושה מעיל לבן ומוצפת לבנה עם לולאות הכלת על
 ראשה...

„זה דודי וזה רעי“, אמר מאירל אל אשתו בהציגו אותי לפני
 „מבלי ספק תשישי גם את לראות את ידירי מנוער, בן עירי
 הארון ס...“

מבלי התיפה הרבה הושיטה לי את ידה הקטנה ותברכני
 לשלום...

אך רגעי מספר חלפו ואתודע אל האנשים הטובים האלה כמו
 הסכנתי מעורי להיות בחברתם. אשתו העבירה כל טובה על פנינו,
 מגדנות וממתקים, גם מבונת החמים הציגה על השלחן והמלא הספל
 לפני כל אחד מאתנו, גם היא התארחת לנו בכל פעם ותלבבני
 בעיניה לאכול ולשתות; ומאירל בעלה לא נלאה לשאול ממני חרשות,
 גם ספר לי מכל הקורות אותו במשך הימים אשר לא ראינו איש את
 רעהו, איך אבד אחרי נשואיו את כל כספו בענין רע ואיך הרהיבתהו
 אשתו החכמה בנישים להעתיק מגורו לעיר וויען, כי לא פה המקום
 לאיש אוהב עבודה כמוהו, ועליו לבקש כר-נרחב ומקום מסוגל למעשה
 ולפעולה, והוא לא אחר משמוע לעצתה וילך וויענה וכאשר נבאָה לו
 כן היה, כי שם מצא ידים לפעולתו וה' צוה לו את הברכה בכל
 משלת ירו...

בכל שיחה ושיחה פור מלא חפנים כבוד ותהלה לאשתו, עד
 כי לא יכלה עוד נשוא והסגור בירה הקטנה את פיו כאמרה ד'

בשחוק: „אל נא הרבה לדבר הבלים כאלה פן יתייגך ירידך רכעל הויה
זמפריו דבר...”

„לא!” קרא הוא בהסיוו את ידה מעל פיו „למען האמת
לא אחשה. אנכי לא הפרותי על המדה אף כמלא נימא, את אך
את היית לי לעינים, ולוא לא עמדה לי חכמתך, כי אז אבדתי בעניי!”
„ואת החברות?” שאלתי אותו „התשנה עוד באהבתן כמקדם?
היסרת גם פה איזה חברה?...”

„אחת ולא יותר.”

„אחת” שניתי אחריו בשחוק „ושמה מה הוא?”

„אהבה בתענוגים.”

„אמנם שם נאה הוא! — הגם רכשת לך חברים רבים

להברתך?”

„אם תחכה לי כמעט רגע ואציגה אותם לפניך” השיב לי,
מדוי תחו אות לאשתי אשר עוכה ברגע ההוא את החדר. עודנו מרכזים
זהנה לפתע פתאם נשמע קול רעש מאחורי הדלת: תרועת חצוצרה,
קול תוף ושעטת צעדים, והנה חיל גדול הולך ובא אל החדר,
ילדים קטנים כלם מזוינים בכלי נשקם, והם הולכים ובאים איש אחר רעהו
במשטר וצבא. בראש הגדוד: נער אדמוני ויפה-עינים, בן שמונה שנים,
הולך ומכה באכזריות חמה את התוף התלוי בצדו — אחריו ילדה בת שבע
שנים, רבת הן, הולכת ותוקעת בחצוצרה; אחריה שר צבא מלחמה,
בן חמיש שנים, כובע נחושת על ראשו וחרבו, חרב עין, שלופה
בידו; אחריו אחד הפרשים, בן שלש שנים, והוא נוהג את סוסו,
סוס העין, ברסנו ומכה אותו בשוט; אחריה אשה כבודה בת
שתי שנים וצרו מפתחות תלוי בסנורה. כה ילכו מערנות בסדר
ומושטר, כלם מקושטים ומזוינים באופן מעורר שחוק אין קץ... כבר
ספרתי אחד לאחד חמשה חברים, ועוד לא תמה הכבודה, כי המאסף
אחריהם — מינקת גדולה ושמנה ויונק טוב-דואי בין שדיה, ואחריה —
כמעט לא האמנתי למראה עיני — הולכת ובאה מינקת שניה וגם היא
גושאת עולה בין זרועותיה.

„אתכבד נא להציג לפניך את חברי אשר רכשתי לי”, אמר
מאירל בעל הברות בפנים מאירות ובעינים מפוקות עונג וגיל, מדוי
הוליכו אותי מאהר לאהר: „זה בני בכורי הקצין מא”ה יעקב, וזאת הבאה

אחריו האשה החשובה מרת ראָזע, — האדון מו"ה אהרן דוב, — מורג
הרב מו"ה יוסף שמואל, — האשה הצנועה המפורסמת מרת רבקה: ואלה
שני הפרתמים — הוסיף בקול לצון בהראותו לי באצבע על שני הוונקים
בין הדעות מיניקוניהם אלה שריו המדינות רכשתי לי בפעם אתה, כי
הואמים הם, —"

למרות רצוני פדין שהוק גדול מפי עד כי שטפו הדמעות מעיני .
"שהוק צדיק תמים!" קרא אלי בקול מלא חרוה וצהלה, גם לבי
ייהב וישחק בקרבי בכל עת אשר אשים עיני על החברים הקטנים האלה
אשר רכשתי לי — האמנם די מנינם להיות לאספה כללית? אבל נכון
לבי בטוח כי המה לא יחליטו ברוב דעות להרחיק אותי מן הנשיאות,
כאשר היוודו לעשות החברות האחרות. גם מקור הכסף אשר להחברה
לא ייבש ולא ידל, ונהפוך הוא כי עם כל חבר וחבר תגדל ותרכב
החבנסה, האף אין זאת, אה בעלת בריתי?" שאל את אשתו הנצבת
לימינו, הלא גם לך חלק בנשיאות כמוני!

הנשיאה הסתירה פניה אשר אדמו מבוששת בנשקה את ילדיה איש
אחר אחיו בכל סה, ותפקד את הצבא לשוב אל המחנה — אל חיר
הילדים — והנה הגדוד הולך ונוסע אל המחנה בקול שופר ורעש חצוץ
כאשר בא איש על הגלו ואיש על צבאו, והמאסף אחריהם.

"האם אין יתרון לחברה הזאת מכל החברות אשר יסרתני בחיי?"
שאלני מאירל בלוותו אותי הוא ואשתו עד פתח הבית, בוזפרדו מהם—
"האם אין ברכה בה?"

"אמנם עדקת!" עניתו לו, ולא רק בדבר שיהיה רי את המב
לצבי נתתי צדק לדבריו. —

עֲשִׂיר וְרֵשׁ .

„ובכן צדיקים יראו וישמחו וישרים יעלוזו וחסידים ברנה יגילו וטולתה תקפץ פיה וכל הרשעה כלה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זרן מן הארץ“ .

כמה אמללים ישאו את נפשם בתפלה הזאת השמימה , כמה עשוקים ורצוצים ישאלו מאת ה' כי יעביר ממשלת זרן מן הארץ ויכון כסאו בחסד וברחמים , כמה לבבות ישברו ככלי יוצר , כמה דמעות תישפכנה כמים , כמה פיות קוראים לאלהים , קוראים וקורעים לב השמים בקולם ; אבל שתם תפלתם ונאקתם תעלה בתהו , כי סגר ה' שער השמים לפניו ולא יתן רחמים לאוברים , ותהי ממלכת הרשעה נכונה והצדקה מרמס לרגליה —

ובכן צדיקים יראו וימקו , וישרים יבכו וחסידים יאבדו דרך ויואשו מכל תקוה . . .

אנכי מקדמות נעורי לא מונענו ה' מראות דמעות עשוקים ומשמוע נאקות אביונים , ובעלות התפלה הזאת על שפתי נפשי גחלים תלהט ואחד מזכרונות ימי נעורי עלה יעלה כענן על לבבי . . .

בכית אשר שם גרו אבותי בעודני נער התגוררו עוד שני אנשים , כל אחד עם משפחתו , והמה שונים איש מרעהו תכלית שנוי בהלך רוחם ובמצבם . האחד מהם היה נשיא העדה , איש מורם מעם וכל תושבי העיר נתנו לו גודל ויקר ויקראו אותו בשמו הגדול והרהב ר' סענדר ברייטענשטאָלץ . הוא היה בעל זרוע וקדקוד , גדול קומה ורחב־בטן , פניו צהלו משמן , עיניו הקטנות והלטושות כעיני העיט יצאו מחלב , וזקן גדול ופָּדום הולך ומכתיר את סנטרו ויורד כרם על פי מדותיו . וכגודל גוו ורחבו , הרחיב גם את גבולות־מעונו וייתרע במלא גודל העליה , כששה חדרים מרוחים המלאים כל טוב ורחם־ד ומיעדים על עושר בעליהם .

שונה ממנו היה השני , כי חלקו לא היה שמן בחיים , ולכן

מראוהו יושבי המקום בלי כל תואר ומשא פנים רק יעקעלי החנוני סתם .
הוא היה איש קטן ומצומצם, רל בשר וזיע מראה, שחוח וזרכה,
וראשו היה תמיד מט וכפוף על חוהו כמושא כבד מאד; ואמנם מסבל
היה הראש הזה בשאלה גדולה וכבדה אשר לא מצא לה פתרון, בשאלה
המצומצמת בשתי המלות „מה נאכל?“. ובקוטן גוו ודלות תארו היתה
גם דירתו צרה וקטנה, כי הוא היה דר עם אשתו וארבע בנותיו, אשר
הקטנה מהן היתה ידועת חולי, באחד החדרים אשר בקצה הבית, על
יד בית המהראות ושפך הרשן, חדר צר ואפל, מלא צחנה ואויר
מחניק, וקירותיו הרקים כקרוי עכביש היו לחים ורטובים, כאלו כבו גם
הם וישפכו דמעה על גורל בעליהם המר.

וכהשנות גורל האנשים האלה זה מזה כן שינוים היו בהלך רוחם
ובתולדות חייהם, כי האחד ירד ממרומו על אל עמק עכור, והשני עלה
אשפל המדרגה למעלה ראש...

אשר יקרא עתה ר' סענדר ברייטענשטאָלץ, היה מלכנים נער
משלח, איש ריק ופוחז, והוא בא בערום ובחוסר כל אל העיר באין
מכיר אותו ובאין איש יודע מאין הוא בא ולפן הוא הולך. הוא היה
נבער מדעת, ריק ונכוב לב, אך שני כשרונות גדולים היו לו, ערמה
ימזמה, והכשרונות האלה היו לו לשתי כנפים אשר הרימו אותו אל על,
המה עמדו לו למצא נתיבות בית אחד מנגידי העיר ולרכש לו אהבתו
ואמונתו בימים מעטים. בתחלה היה נמנה לעזור על יד השפחות,
לעשות כל מלאכה בבית, אך לאט לאט מושך בחלקות ובשפת הנף
את לב אדונו אחריו וקריבהו אליו ויפקד בידו איזה עסקים, עד כי
בקרב הימים היה למושל בכל עניניו, ובמשך העת ההיא עלתה בידו
להתערב בכל חפציו וקניניו ולהיות להם כמסוס נוסס ובעש לבגד, עד
כי נפקחו עיני אדונו לראות כי אכל הרקב את יגיעו ועמלו. אכן ברדת
איש חסרו מטה ממה ובמשמניו שולה רוזן שמן חלקו מרגע לרגע,
כי מצין כעלקה את דמי אדונו וימלא נפשו מהלכו ומכשרו, ולא הרפה
ממנו עד כי עשה אותו כלה. או השליכהו מעל פניו ככלי אין חפץ בו
וישם את לבו לבנות לו בית ולקחת לו אישה. אחת מבנות החשובים אשר
נודעה נבלותה ברבים היתה לבעלת בריהו, כי האלפים אשר הביאה
לו לנדה היו לה לכסות עינים ולעלה תאנה לכסות את ערותה. במשגת
הכסף אשר היה עתה בידו עשה לו עסק וענין על פי חפצו והתחמשי.

יהעסק ההוא היה — הלואה ברבית. גם חכמתו עמדה לו לבלוע חיל זרים ולהגדיל עשרו מיום ליום ומשבוע לשבוע. כגדול עשרו כן גם גדל כבודו בעיני כל יושבי העיר, כי ידע להתעות את לבם במשאות שוא ולעורר את עיניהם במעשי תעוועים. בבית התפלה היה שמו מתנוצץ באותיות מזהבות מעל הפרוכת אשר נדב, גם בבית החולים היה שמו רשם אשתו חרותים על לוח אבן, כי נדב איוה סך מסוים לטובת הבית, גם בראש השער אשר לבית הקברות היה שמו מתנוסס לגאון ולתפארת, כגלל החומה אשר הציבו להקיף את השרה; ואמנם גם הצדקות והחסדים האלה לא מנעוהו מעשות פרי נשך ותרבות, כי בגלל הדבר הזה נתנה הקהלה את הקולר בצוארו, להיות מוציא ומכניס את כל כסף העדה, ובעל כשרון וחכם עתיק כמוהו ידע לעשות כדת, ואמתחתו הרחבה והעמוקה בלעה את כסף הקדשים כככורה כטרם קיץ.

מי יערב את לבו להטות קורחשו על צדוק תמים כר' סענדר? אך אחד בעיר הקופץ תמיד בראש, נבל את פיו לדבר בר' סענדר כי הוא מועיל בכסף הקדשים, ואמנם מי ישים לבו לדבריו? אך עז פנים וכן מביש כמוהו יוכל לתת דופי בנקי כפים ובר לבב כר' סענדר אשר צדקתו בחוץ תרונה! ויותר משהיה ר' סענדר אוהב צדקות היה ירא שמים, ומדי שבת בשבתו הקדיש את קרואיו לבוא אליו אל הסעודה השלישית, והקרואים האלה היו חסירי העיר אשר כל רו לא אניס להם, והם גם ידעו את דרכי ר' סענדר ותחבולותיו, אך לא יכלו להרוץ לשונם נגדו, כי מלא ר' סענדר את פיהם בבשר וברגים — ובלעדם מי יזיר לדבר בר' סענדר? איוה רובלים וסובבים בעיר הם אך הם שלחו לשונם הרע בר' סענדר באמרם עליו כי מוצץ הוא חלבם ודמם וימלא כרשו מבשרם, אך הלא גם במשה דברו העם — ידברו המה ככל אֶת־דַרְוֹחֵם, ר' סענדר לא יחדל מהיות ר' סענדר, ר' סענדר הצדיק, התמים, הנדיב, הפורן, ויותר מכל — חכם עתיק, ראשה דרהבא!... לא כאלה חלק יעקלי החנוני הגר בחצר מקצה, במקום שפך הדשן. הוא ואשתו היו ילדי בית אבות עשירים ובנעוריהם ראו ימי טובה. המה היו מטבעם נדיבי לב ויתנו לעני מבספם, לא להונות את הבריות, כי אם מאהבתם לעשות טוב וחסד. המה היו חוננים ונותנים לכל הפיגש יד, ולכן פשטו להם ידם כל יושבי העיר. המה ערכו שלחן לכל רעב, ולכן כרעבים כאשר אינם רעבים היו אוכלים תמיד על

שלחנם. המה לא יכלו לראות פנים וועפים מבלי הושיט יד בצלחת, ולכן נראו להם בכל מדרך כף רגל רק פנים וועפים. לבם הטוב לא נתנם לגוש את כל בעלי משה ידם ולכן מנעו כל הלויים משלם להם את נשים. תוצאת הדברים אלה היתה, כי אחרי שנות מספר הלך כל כספם לאבדון, ועם כספם אָבד כל זכר מאהביהם ודורשי שלומם אשר חדלו מבקש עוד את נתיבות ביתם, כי במקום אשר אין מזון שם אין עכברים. עוני ומחסור רק המה דרשו עתה לשכנם ויהיו אנשי ביתם. כאדם וחוה בשעתם גורשו גם יעקלי ואשתו מהיכל תפארתם אל חדר צר ואפל. שמה התגלגלו בחשך עם ארבעת ילדיהם. בחנות הקטנה אשר עשו להם עברו מבקר עד ערב, ולולא אבל הארבה, הוא הנשך, את כל הילם ויגיעם, כי עתה הספיקה להם החנות הקטנה הזאת למחיתם בלהץ וכדוהק. אך זה להם עשר שנים מאז לוו מר' סענדר סכום קטן, ולמן העת ההיא המה משלמים לו מדי שבוע בשבוע את ניטך כספם, עד כי במשך השנים האלה כבר שלמו לו את כסף נשיו עשרת מונים פעמים. את בלעם הוציאו מפייהם וספיו זרעם ויביאו לו מדי שבוע בשבוע את כסף חוקם מבלי אחר המועד, אכן זה להם ירח ימים מאז נפלה בתם הצעירה למשכב, ומן היום ההוא אין ידם מישגת למלא את חובתם, כי כבר נתנו בעכובט את כל אשר להם למען הצל את בתם. חוב האבות להציל את בתם ממוקשי מות היה גדול בעיניהם מחובתם לר' סענדר אשר יבלע היל זרים ולא ידע שבעה. אך אחרת חשב נשיא העדה, הוא לא ידע ולא אָבא לדעת את כל הטענות האלה. „מה לי ולבתם? — קרא בחמתו — אנכי יודע רק את נשוי, ועליהם לשלם לי הקרן והרביית עד פרוטה אחרונה, ואם יקפצו את ידם מתת לי אשר לי, או אגיש משפטי אל השופטים ורדוף ארדפם עד נפש!...“

ור' סענדר המנהיג והפרנס היה בחדש הזה ירא וחרד לעשות רצון קונו רב יתר מכל חרשי השנה, כי הימים היו ימי התשובה והיום אשר בו גמר בלבבו לרדוף את בעל משה ידו עד נפש, היה ערב יום הכפורים. ביום ההוא יכל כל איש לראות אותו שוכב בבית הכנסת בפשוט ידים ורגלים והשמש לוקה אותו ברצועה ארבעים מלקות לכפר על כל פשעיו. אך אין דבר נוגע בחברו, אשר לאלהים הוא לאלהים ואשר לאדם — לאדם.

גם ר' סענדר לא שכח את חובתו לעצמו כאשר הוא אדם, ולכן ישב היום על שלחן מלא, פי כתנתו פתוח למען תת חופש אל צוארו, גם מכנסיו פתוחים לרוחה, כי היום מוטל החוב על ר' סענדר לתת לבטנו לחסדיומים, למלאות את חסרון יום המחר, והחוב הזה קדוש הוא לו, ולכן מפטם הוא בכל עוז את כרשו וימלא את אסמו מוון אל זן מרבה להכיל, עד כי שריקות ותקיעות אין מספר תעלינה ותבאנה מבטנו המלאה דרך פיו. — לכל תכלה יש קין. ובכן תמה גם הסעורה המפסקת, ר' סענדר יכון לבו לברכת המוון ויצוה לאישתו באנחה שוברת מתנים: „עלקעלי תמתי! מלאי לי עוד גביע!" ועלקעלי היא אישה כשרה העושה רצון בעלה, תתן הכוס על ידו, והוא יוריקהו אל פיו בגמיואה אחת, כאשר לו יאתה. עתה יתהיל לברך ברכות המוון. גם לב אבן ימלא רחמים למראה ר' סענדר המפרפר ומתעקש ומהפך פניו ככרום למען הוציא דמעה מעפעפיו. הישמע כואת כי איש יהודי, אפילו קל שבקלים, לא יבכה בערב יום הכפורים בדמעות שלישי? והוא, הפרנס והמנהיג, לא יוכל לבכות, למרות כל יגיעו ועמלו! הוא מעביר לפניו בכני מרון את כל בעלי החובות אשר מטה ידם משלם לו את כסף נשים, למען ישבר את לבבו ויכניע את יצרו — אך לשוא, עיניו נהפכו לצמאון, לסלעי-מדרב, אשר לא יתנו מינום, הוא ישום וישאוף ויתעשת בכל כחו — אך עמלו לריק, לבו ברזל ועיניו נחושה! לולא אהב ר' סענדר את גפשו בכל מאורו ולא ירא מכאוב כי עתה הפה כחרפה את לחייו למען הוש ככאוב ובכות. אכן אם גם נחרב מקור דמעתו עוד קולו לא נהבא, ולכן ירים קול בצוחה וגועה כשור נשחט: „האל האב הרחמן וכו'".

אחרי ברכת המוון ילבש ר' סענדר את מעילו, „הקיטעל" עם העטרה הגדולה, גם את מצנפתו המשובצה כסף יתן על ראשו ואת זקנו הרחב והאָרום יפרש כשמלה על פי מדותיו.

ועלקעלי אשתו גם היא התקשטה בכגדיה החמודות לכבוד יום ה' הגדול, זרפנינים משבץ באבנים טובות על ראשה ושלשת טוררי מרגליות עוטרים את צוארה. הנטיפות האלה הנה דמעות, דמעות אשר נהפכו והיו לה לפנינים, דמעות עניים ועניות, דמעות יתומים ואלמנות, אך איש כר' סענדר לא יתן את לבו לדברים קטנים כמו אלה, ונהפוך דוא, הוא שמה לאדם, כדעתו כי ברוב דמעות רוב פנינים, וגם

על קעלי תמתו הסכינה מנוער לראות דמעות-עשוקים מבלי חוש אחר
כאב, בדעתה גם היא כי כל דמעה ודמעה תהיה למרגלית טובה אשר
תשית נוספות לחרוץ צוארוניה...

עתה יפרוש ר' סענדר את ידיו הגדולות והישמנות על ראשי בניו
ובנותיו ויאציל להם את ברכתו, ולבו באמנה אתו כי ברכת צדיק כמוהו
עליהם תבא. כי הרבים המה לאלהים בני עליה כנוהו הנותנים כבוד
לשמו, ומדוע לא יתן עוז אל ברכתו?..

בעת ההיא ישב יעקלי התנוני גם הוא על שלחנו הנשען עד
יד המטה אשר בתו מוכת השהפת שוככת בו, מסביב השלחן יושבים
בני ביתו, אך המה לא ייגעו להוציא דמעה מעיניהם, כי דמעות
התהוות שוטפות כורם מים מעיניהם ותמלאינה את הקערה עם טעם
המרק הנצבת לפני כל אחד ואחד. אשת יעקלי התנוני לא תשא ור
פנינים על ראשה ולא תערה את צוארה בחרוזים, אך כעוטיה היא
יושבת ומטפחת שחורה על ראשה. בשרה כחוש ורק כשחוף-עין ולהייה
שפו מרוון עד כי יספרו כל גידוד-עורקיה המסתעפים על פניה. יעקלי
לא יגעה כשור שחוט בכרכת המזון, ונהפוך הוא כי ישא כאוב קולו
וזכל עוז יסתור את יגונו ואת עצבון נפשו, עד כי כמעט תשימנה
דמעותיו העצורות כאיש בקרבו מחנק לצוארו. האם האמללה תחבוש
בטמון את פניה בין כפות ידיה ותאנוק דום. גם יעקלי ילבש את
מעילו, את הקיטעל, אך למעיל הזה אין תשבין ואין עטרה, כי
כתונת המות הוא, הכתונת אשר בו ילבש כל איש ישראל בעת יעלה
על משכבו לישן שנת-עולם, ומי יתן והיה כזאת יום מחר — ישאל
יעקלי מאלהיו — כי נפשו עיפה וצמאה למצא מנוחה מרוגו
החיים. על לבו לא תעלה המחשבה לבחץ את אשתו ובניו, כי מה
תסכין ברכת אובד, ברכת איש אשר מארת ה' רובצת עליו מראשית
השנה עד אחריתה? תחת לברכם יבכו איש על צוארי רעהו באין אומי
ודכרים, עד כי יעקלי הוציא את עצמו בחוקת היר מבין דרועותיהם,
וינס מנוסת חרב מן הבית, כי לבו כמעט מת בקרבו מידי יגון
ואנחה.

על יד השער נפגשו שני השכנים, עשור ורש יחדו, ויעקלי
נלחץ אל הקיר למען תת מקום לר' סענדר לעבור. ור' סענדר עבר
קוממיות על פניו, הולך ומחלק וקגו, ושמש בית הכנסת נושא אחריו

את כליו, את סדווי ואת מליתו. רגע קטן הלך ר' סענדר בצערי און
לפניו, אך פתאם עלתה מחשבה על לבבו ויעצור בלכתו, אחריו כן שב
על עקבו וישם את פניו ליעקלי העומד נדהם ונבלם לפניו. „הגני מברך
אותך בברכת גמר חתימה טובה!“ אמר לו ר' סענדר, בהושיטו לו
את ידו, וישב לדרכו, ובלכתו נשא את עיניו השמימה, כמו חפץ
לראות, הישגיח ה' ממכון שבתו, איך הוא מקטין את עצמו בשבילו
ועד כמה ענות-לבו מגעת בחלקו מכבודו לאיש דל ואביון?

ויעקלי הלך בראש מוטה מאחריו ומעמיק במחשבותיו: אולי הפך
ה' לב האבן בקרבו ולא יוסף עוד לרדפני על דבר כסף השבועות אשר
לא שלמתי לו. הכוחן כליות ולב הוא יודע, כי לולא בתי המתהפכת
על ערש דוי אז חשכתי את פתי מפני ושלמתי את נשוי, אך החפץ ה'
כי אתן את נפש בתי לראות שחת מבלי עוד ותשועה? וזה האיש ר'
סענדר לא ידע מחסור, הוא ירחץ הליכיו בחמאה, וכל מוכ הארץ
בירו!

בין כה וכה באו שניהם אל בית הכנסת. נרות דונג לרכבה
פפיצים את אורם בבית ה' המלא מפה לפה אנשים, נשים וטף, עד
כי יגדל הלחץ והרחק מרגע לרגע. כלם עומדים חלוצי-נעל ולבושים
טעילים לבנים כמתי-עולם. כראותם את ר' סענדר נשיא העדה הולך ובא,
והשמש נושא אחריו את כליו, התנגשו זה בזה למען שים לו דרך
לעבור, ומכל עבר ופנה הושיטו לו האנשים את ידיהם וברכה בפייהם;
„ה' ימלא כל משאלותיך לטובה!“ ור' סענדר נענע להם בראשו וילך
מעדנות עד כותל המזרח אשר שם מקומו בין נכבדי העיר, שם פשט
בעזרת השמש את אדרתו מעליו, והנה הוא עומד לפני כל העדה עטוף
במליתו עם העטרה הגדולה וצניף-כסף טהור על ראשו.

„כמלאך ה' צבאות!“ מתלחשות הנשים אשה את רעותה בעזרת
הנשים, וכלן צופות ומביטות אל עלקעלי אשתו, הנצבת בראש כותל
המזרח.

ויעקלי גם הוא בא אל בית הכנסת, אך לו לא פנו האנשים
מקום לעבור, גם לא קדמו את פניו בברכה, אין רואה ואין מתבונן
אליו. הוא שם לו מקום על יד הדלת, כי הלא עני ואביון הוא, והוא
מכיר את מקומו...

כבר עמדו החזן ולהקת משורריו לפני התבה, השמש הרים את

הפרוכת אשר שם ר' סענדר ואשתו מתנוצץ עליה באותיות זהב מעל ארון הקדש ויוצא שלשת ספרו תורה, שלשת הספרים נתן לכל אחד מנישיאי העדה ור' סענדר בראשם, ר' סענדר ושני רעיו פתרו את החון מימינו ומשמאלו ואחרי אשר נתנו לו ההרשאה להתפלל עם העברונים, הרים את קולו בנגינה הקדומה והקדושה השופכת רוח ממרום על כל בשר, היא נגינת „כל נדרו“.

כמו על כנפי רוח התנשא לב המתפללים אל ה'. כאשר יפח הרוח בלשון איש, כן הפיחה רוח הומרה העצומה הזאת באיש החיים ותצת מוקדירי-עולם בלב האמללים האלה, אשר מרוב מהומה ומהגרת יד ה', היה לבם מונח עד עתה כאבן בקרבם. והמון קולות אין קץ בוקעים ועולים עד לב השמים. בלם יזעקו, ישועו, יחננו קולם וישררו בככבי, כלם נושאים את לבם אל אלהי הרחמים — אהה ה' — מה רב ענים, מה גדלה צרתם ומה עמוק מכאובם! עתה, רק עתה, בבתאסא כלם יחד בבית מקלטם, בבית ה', יחושו את מכאובם הנורא וידעו את צרת נפשם. כל ימי השנה משעבדים המה בבשרם ובנפשם את גורלם המר, משעבדים הם לשאת חרפה ובוז מרבה מהכיל, והשעבוד הנורא הזה יכניע את נפשם, ישבר גאון-רוחם וימית את לבם בקרבם, עד כי לא ידעו ולא יבינו ולא יחושו, ושמעו מוסר כלימתם ולא יענו, ישבעו חרפה וירדמו, כי השעבוד הנורא הכביד את אונם, הקשה את רוחם ויהפך מקור דמיהם לקפאון. מקדמות נעוריהם הובאו בעול, והמת נושאים עין כל העמים. אכן אם גם בשרם לא יחוש מכת אויב, פשה תפשה המכה בלבכם, והמכה הזאת מכה נושנה היא, מכת קדומים, וזה אלפים שנה עצורה היא כאש בלבכם, ומדי שנה בשנה תבקע ותקיא דם, מבול דם ודמעות, והרמים האלה צועקים אל ה' מבטן ארמה, וכל אפסי ארץ וכל רוחות השמים עונים אחריהם וצועקים אתם לאלהי הרחמים: ונסלח לעון העם הזה!

גם ר' סענדר הסב פניו אל הקד, עטוף ראשו ורבו בטליתו, ויפתח שפתיו עם אל לדבר אתו דבר, גם הדמעות הקשות והמרירות תכאנה הפעם כורס מים כבירים דרך עיניו, כי השעה דותקת לו להוציא כל רוחו לפני ה' בעוד מועד. בלשון ערומים ובשפת חלקות הוא מבקש מאלהי ישעו למלא כל משאלותיו, וחוא מונה ומספר אותן אחת אחת לפני ה' החופש חררי בטן ויודע כל סתרי לב; בראשונה — שאלתי

ובקשתו כי „דמי השבועות“ מהכסף אשר הלזה ברבית לעניי עמו וכנסו בשלום אל ידו ושפלה לא תהיה בהם — כי יגמר ה' בערו בדבר האשמה אשר נאישים מטעם הממשלה. הן אמנם כי כבר עשה כל המוטל עליו ולא טמן ידו בצלחת, אך מה יסכנו מעשה איש ותחבולותיו, אם ה' לא יגמר בערו? — כי הצוף העיר אשר יספור כל צעדיו ויפרוש רשת לרגליו יחד מהר מן הארץ — כי יוסיף ה' להכות בסנורים עיני כל הקהל הקרוש הזה, למען לא יראה ולא יבין איך הוא פושט עורו מעל עצמותיו — כי יחוקהו ויאמצהו ה', אותו ואת אשתו ואת זרעו ולא יאנה להם כל מכשל וכל פגע בדרך החיים — והאחרון הכי נכבד, כי יעלה בידו להיות חוכר מכס הבשר, כי ה' אשר אין כל נסתר מנגד עיני, הוא יודע, כי העסק הזה יתן לו ידים לגזול צאן קרשים עד זוב דם. הבקשה הזאת יצאה מקרב נפשו, עד כי געה בבכיה גדולת ולא גרע מהכות ומתופף על לבו בתפלת „על חטא“.

גם יעקלי החנוני עמד עטוף בטליתו ופניו אל הקיר, אך משאלותיו לא היו כמשאלות ראש הקהל. הוא ישאל מאת ה' להרים מעט את עולו, עול הברזל, מעל צוארו, כי נלאה נשוא משא צרותיו, ונפשו עיפה עד מות. — הוא ישאל מאת ה' כי יתן לו לחם חוקו, לו ולבני ביתו, ולוא אך גם פת חרבה, אך בשלוח, בכבוד ולא כבויון; — הוא ישאל, כי ישלח ה' עזרו מקדש לבתו החולנית ויחלימה ויקימה מערש דוי — כי יתן חמלה בלב האנשים הרודפים אותו בלי חשך, כי הלא רחום וחנון ה', רב חסד ואמת, שומע שועת-עניים, חוכך גופלים וסופר ומונה דמעות עשוקים...

כל הלילה וממחרת היום ההוא עמדו קהל הנאספים מתמוגגים בבכי ומרעישים שמים וארץ בקול זעקתם, אין עיף ואין כושל, כלם עומדים צפופים ועינם ולבם לה' ומה נם בנטות היום לערוב והחזון פתח את פיו בתפלת נעילה „פתח לנו שער“ או הזקק רוח חדש על קהל ה', כלם התרוממו על כנפי התפלה, כלם מעפילים לעלות השמימה, ור' סענדר גם הוא לא יחוש רעב וצמא, כי נפשו גחלים תלהט, והוא לא יבקש ולא יתנן קולו, כי אם שאוג ישאג כאריה בוער, כי חפץ הוא לההריש בקולו את שאר המתפללים, למען ישא המלאך הממונה על התפלות את תפלתו ראשונה לפני פם ה'. נפשו יודעת כי „מלכותא דשמיא היא כמלכותא דארעא“, ופת

על הארץ עלה יעלה דק איש ורוע, איש אשר כח ידיו יעמוד לו להפיל לארץ כל המתחרים לרוץ אתו אורה, למען יהיו מן המאחרים לבא. „חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני“ ולכן ירוץ ר' סענדר בצואר עתק באריה מסבכו וירעם בקולו: „היום יבא ויפנה נבואה שעריך!“ אמנם יעקלי הקטן והרל עומד בראש כוטה לארץ, מתמוגג בדמעות ויהגה נבאים לפני ה': „מדת הרחמים עלינו התגלגלו ולפני קונך תחינתנו הפילי, כי כל ראש לחלי וכל לבב דוי!“ והתפלה תמה, חדלה הקריאה „ה' הוא האלהים“ וגם התקיעה הגדולה ספה ואיננה...

האח, כשאון מים כבירים פרצו האנשים מכל עבר ומכל פנה, וכלם מסבים את ר' סענדר ותוקעים לו את כפיהם בברכה: „ה' ימלא כל משאלותיך לטובה!“...

ר' סענדר העטוף את טליתו סביב צוארו וישב בלוי' אנשי בריתו העוטרם אותו מכל צד אל ביתו. והבית מלא אורה ושלחניו טלאים תפנוקים ומעדנים.

בעת אשר עלקעלי אשתו המקושטת בעדי זהב ובחרוזי פנינים קבלה עתרת ברכות מאת האורחים הרבים הבאים אל ביתה, הלך ר' סענדר הלוך ושוב בחדר לארכו ולרחבו ויומר מטוב לב אחת הנגינות אישר שר היום החון בבית הכנסת...

לבו היה שבע שמחות וינבא לו כי נכתב ונחתם, הוא וכל ביתו, לשנת חיים וברכה...

גם יעקלי ואשתו שבו אל מעונם אשר במקצוע הבית, אל החדר הצר המלא צחנה ואויר מחניק. פשתה כחה הבווערת על השלחן אשר לפני מטת החולה תפיץ עין-אורה מסכיב ותשפיך בחדר רוח עוצב ויגון קודר...

פני הולדה ההולה היו זועפים, לחייה הרזות לבנות כלבנת הסיר, עיניה אשר כבה אורן מורות עצב אין חקר ושפתיה דקות ויבשות כחרש...

„יונתי, אהובת לבי, מה לך?“ קראה האם ברחמים גדולים ובלב מלא דאגה, בראותה את בתה האמללה.

„ריזועלי אחותנו“ ספרה אחותה הבכורה היושבת על יד מטתה, „לא נהנה כל היום אוכל אל פיה“, אנכי הפצרתו בה להשיב נפשה

כמעט מרק, והוא באחת כי גם היא תתענה היום כאחת מאתנו, ורק לשוא ישחתו את דבריו!"

מה עשית, חמדת לבי?! קראה האם בקול בוכים, התפני לאלהים כי ילדה חולה כמוך תענה בצום נפשה? . . .
ברצוני היה" השיבה הילדה ועיניה הכהות מלאו דמעה, לבקש גם אני חלקי מאת ה', כי ישיב ידו מכם ולא יוסיף לדכאכם גם בשנה הזאת כמו בשנה העברה —"

האם האמללה לא יכלה עוד למשול ברוחה ותתן את קולה בבכי קורע לב, ויעקלי נשך בשר שפתו כישניו עד זוב דם, באוחו לכרוא את דמעותיו הפורצות מעיניו. —

גם לב האמללים האלה חש עתידות למו. —

*

* *

בחם השלישי אחרי הרכבים האלה, והיום ההוא ערב סכות היה — נהרו אנשים רבים אל בית ר' סענדר, והוא בראשם הולך קוממיות ובוהן ידו תקוע באזור מתניו, פניו צוהלים ולבו עלז בקרבו. ואמנם לא לשוא היתה שמחתו, כי עלתה היום בידו להביא מכם הבשר תחת משטרו. הוא שב הפעם מבית העדה כגבור משדה קרב, וכל ההמון הגדול העולה אהו ילוהו לביתו לשמח את אשתו בבשורה הטובה הזאת ולברך את העסק החדש על כוס מלא יין.
השנה החדשה הביאה לו ברכה בכנפיה. —

על יד השער אשר בו הם נכנסים אל הבית נפגשו עמם איזה שוטרים היוצאים משם. האחר מהם נושא מנורת נחושת בידו, השני חליפות שמלות והשלישי איזה כרים וכסתות. גם הם יוצאים ובאים בפקודת ר' סענדר וגם עשו מלאכתם באמונה, המה עבטו מיעקלי כל אשר מצאו אהו בבית, בגלל כסף השבוע אשר לא השיב לר' סענדר; והוא ואשתו לא כהו בהם, כי לבם ועיניהם היו פונים אל בתם, אשר ברגע כזו השוטרים לעבט את עכוטם, יצאה נשמתו בטרה... .

הַשְּׁלוּחִים.

כת עשרים ושנים שנה היתה כיום ראותי אותה בבית האוצר להממשלה וצורך כספה בידה, והיא היתה אז אלמנה עובתה בירח הששי אחרי נשואיה; אכן פניה המלאים קמטים, קומתה הכמופה ושערותיה הלבנות הנשקפות מבעד לצעיפה העירו בה כי כבר באה לשנות זקנה ושיבה. הסבה אשר הניעה אותה להכרית אהל מפיה ולקבוץ על יד על יד פרוטה לפרוטה למען תת אותו לפקדון אל בית האוצר, היתה מוזרה, עד כי כל רואיה נעו אחריה ראש כחשבם כי יצאה מדעתה. הכסף הזה — אמרה תמיד במרידותה — יהיה לי גדה לשלוחים לחתונתי השניה עם בעלי המת...

האם העיב שכרה הגדול את טוהר רוחה ויך אותה כתמהון? .. על זה לא יתפלא כל איש אשר ידע את אמונה הנורא. אישה היה כל הפצה בחיים, רוח אפה וששון ישעה, ובלעדו לא היה לה מודע וגואל. הוא היה לה לאב, לאם, לאח ולאחות. בעודה ילדה קטנה מתו עליה אבותיה והיא נשארה יתומה עובתה באין קרוב ומודע אשר ישום עין לחמלה עליה. בה נדחפה על פני חוץ משולתה לנפשה. לולא רוחה הטהור אשר נחה אותה על ארצות יושר, כי עתה אברה בעניה... בבית אחת התופרות בקשה לה עבודה ותהי עוזרת על ידה. אך מי לא ידע גורל העניות האלה כי ברע הוא? עד כמה פעמים בלעה רוקה כי הציק לה הרעב ויענה באכזריות חמה. אך כל אלה לא עברו את רוחה וגם לא עלה בידם להשתית את תארה; כי למרות עניה ומרודה עלתה כפורחת ותציץ כשושנה ביפי נעוריה, ישנם פרחים הדורשים להתפתחותם חלקה שמנה ויד חרוצים, אמנם יש גם פרחים אשר יעלו מארץ ציה ומבלי כל עזר ישגו ויערו לפעמים פאר צבעים. מלכהלי היתה אחת מן הפרחים האלה. הן אמנם כי מאז מתו עליה אבותיה שבת משוש לבה ורוח נבאה היתה שפוכה על פניה, אך היא הוסיפה עוד על יפיה ותשת עליה לויחתן. היא גם היא משכה אתריה בתבלי קסם את אהר

הבתורים אשר היה אסיר אהבתה. היה ראה אותה יום יום הולכת לרכב בשוכה ונחת, עושה מלאכתה בחריצות כפים, ויתאו יפיה בלבו, ואחרי אשר עלתה בידו להציב לו יד בחיים, בהיותו לראש הבנאים בעירו, התודע אליה ותהי לו לאשה. מי יתאר באומר היכרים את עונם אהבתם זאת תבלם המאושר? החדר הקטן אשר שם שמו קן להם, היה נוה שאנן, משכן ידירות, רוח אהבה מרחפת עליו מבקר עד ערב ומדאכי שלום משיקים בכנפיהם. היריעות הלבנות הפרושות למסך על החלונות, השלחן העגול אשר מכסה בד לבן פרוש עליו, המלתחות, המראה על הקיר, הציצים על יד החלון, השעון המשמיע קול צלצל נעים, כלם אומרים כבוד, כלם מפיקים רצון, שלום ועונה, וישיבועו בצחצחות כל עין רואה ואוזן שומעת. בבקר בבקר יצא לפעלו ולעבודתו ומלכהלי מכסת אחריו מבעד החלון ותלוה אותו בעיניה עד כי נעלמו עקבותיו, וכשבוו בצהרים הביתה מצא אותה על יד הדלת עומדת ושומרת בכליון עינים לקראת בואו. אחווים ושלובים כתאומי צביה הלכו אל השלחן הערוך, מקערה אחת אכלו, מכוס אחת שתו ומנשיקות פיהם ינקו עדן ונופת עד אין קץ. לא הכבירו מלים, כי נלאה כל שפה להגיד אף החני מכל רחשי לבכם, אך עיניהם המרהיבות זה את זו, הנה היו לפה ולמליץ ביניהם, — וכן גם נהיה הדבר, כי עיני מלכהלי הטהורות כעצם השמים גלו לו באחד הימים ההם סוד כמוס בלבבה, סוד המבשר לו כי בעוד יסוים יהיה לאב. לא היה קץ לאשרם ולא תכלה לענג נפשם. אך גילה ורנן מלאו את החדר הקטן אשר הרחיבו ידיעותיו עד בלתי שמים ויהי לערן אלהים, למקדש מלך רב...

אכן אהה, פתאם לפתע בא כשואה אידם ויהרס בין לילה את מקדשם ויהפכהו למעי מפלה, לחל עולם...

באחד הימים ההם אחר אישה משוב למועד הצהרים הביתה, ובאלה לא הסכינה, כי הוא שמר המיד את מועדו. בתחלה השקטה סערת לבבה באמרה: אכן מקרה הוא, אך כעבור רגע על רגע והוא עוד לא בא, גדלה מבוכתה ולבבה כים נגרש השקט לא יוכל, ותריץ בנהמת ריחה על פני חוץ. כמעט הרחיקה צעדיה מקירות ביתה והנה המון אנשים עולים לקראתה וביניהם נושאים מטתדעץ על שכמם. במטה ההיא שכב בעלה מתגולל בדמו, כחות ומעוך, עד כי לא הכירה

מראהו, תקרה גדולה אשר נפלה מאחת החומות, אשר שם עבד עבודתו, נפלה עליו ותרץ את גלגלתו...

בלילה ההוא קפצה עליה זקנה ותלבן את שערותיה ותשח את קומתה הזקופה...

בימים הראשונים אחרי האסון הנורא ההוא היתה מלכהלי המלוכה מנוער לשאת ולסבל בדומיה, כמשגעת ממראה עיניה, ותשב נדהמת כל היום על מקומה וידיה בחיקה, מבלי פתוח פה ודבר דבר, עד כי השבו כל הרואים אותה כי רוח עושים נסך בקרבה; אך אחרי עבור שבועות מספר היתה פתאם רוח אחרת אתה ותשב לפעלה ולעבודתה ותשב כל היום על מחטה ותתפור כיד הרוצים מבלי תת מרגוע לנפשה. אכן זנעה כל אוכל מפיה, בלתי אם פת חרבה לכדה אשר היתה לה לסעודת בקר, ערב וצהרים, על יד על יד קבצה פרוטה אל פרוטה ותבא מדי שבוע בשבוע צרור כספה אל בית האוצר...

„מלכהלי היא קמצנית מאין כמוה“ דברו בה שכנותיה „מי מלל לך זאת מלפנים. ולמי היא עמלה כל היום ותחסר מטובה נפשה?“ ... „אין זאה כי ברעתה להנשא לאיש אחר“ השמיעה אחת מתן את דעתה.

„גם דעתי נוטה לזה“ ענתה אשה אחרת גם היא חלקה.

„תקרננה כן הוא“ החליטו כלן פה אחד.

„מה היה לך, מלכהלי?“ שאלה אותה אחת משכנותיה הטובה לזה מכל יתר השכנות „מה היה לך כי תחשבי אכל מפוך ותשלחי רוון ככשרך?“ ...

„אנכי מקמצת“ השיבה מלכהלי בקול נחר מבלי השבת רגע בעבודתה.

„ולמי את מקמצת, מלכהלי, הבעד פרי בטנך?“ ...

„בפרי בטני אין חיים“ השיבה מלכהלי „כי כבר נכחד קימו בקרבי, זאת אחזה מבשרי!“

„אם כן למי את יגעה ולמי את מקמצת?“

„אנכי מקמצת לנדה ושלוחים.“

„היש גיה נשאר להנשא שנית לאיש?“

„כן הוא - לאישי המת, ולזה דרושים נדה ושלוחים: קבורת, מכריכים ואיש אחר האומר „קמץ“ לבר נשמתו, ולדברים כאלה היש

מעט בסף, ואם אין אני לי, מי יתן לי כל אלה אחרי מותי? ...
 לשמע און אחוה רעדה את השכנה, אך מלכהלי אמרה כל אלה
 בקד-תרוח מבלי הוצא אנחה מפיה ומבלי הפסק אף רגע מעבודתה.
 אמנם גם הלב ינבא לפעמים על שקר ולא יחזה נכוחות, כי לא
 ילך מת היה עוצר במעיה, כאשר דמתה בנפשה, כי אם עצם חי, עצם
 מלא רגש ותנועה...

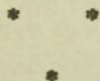
הן אמנם כי כשעה קטנה היתה מרהפת בין החיים ובין המות,
 אך גבר רוח החיים על איוב, והנה בחדר הקטן, אשר שם כרעה
 מלכהלי ללדת, צלל קול קריאה, אחד מאלה הקולות אשר אין אדם
 יודע מראש אם קריאה של שמהה הוא או קריאה של אנחה.
 או החל פתאם רוח חרש לפעמה, רוח לא ידעה שחרו.

כנהר מערן הישתפך בלבכה ובכל חררי בטנה ומשם פרץ ויצא
 דרך עיניה ויהי לגשם נדבות, למטר דמעה, עיניה היכשות והחרבות עד
 כה כארץ מלחה נרטבו בפעם אחת והנה צפות בדמעות העולות וגוברות
 כגשם שיטף, כמו נמס בפעם אחת הקרה הנורא אשר בלבכה ויהי
 למים. כמו מבקר הערפל ראתה את עוללה המונח על צדה, כי צעיר-
 דמעה על עיניה. היא לא ידעה מה היה לה, לבה דופק כהולם פעם,
 רוח גיל מהול בתוגה נעימה מלא את כל בתי-נפשה, ותהי בעיניה כמו
 הזבאה באסורים, באסור-ירגש ובהבלי קסם, אשר תחפוץ לשאת אותם
 כל ימי עולם. היא, המואסת עד כה בחיים, תשתה עתה בצמא רוח אפה
 וברצינה לחיות, לחיות חיי ער, חיי אלפי אנשים, לחיות בעד עולה,
 בעד בת שעשויעה. "ואיה האם בכל מרחבי-תכל אשר נתן לה אלהים
 סגולה כמות? איך תניע את ראשה כחם פז ותפצה פיה לבקש שר-
 אמה, ואיך תפתח עתה סגור עיניה כשתי אבני נזר! שמישות כאלה לא
 זכתה עוד כל אם לראות, ואנכי אראן תמיד, ואם תפתחנה, או נפתחו
 ארבות השמים והבית ימלא אורה — ואנכי אוכה לראות את העינים
 הטהורות האלה ואשבע שמחות את מראיהן. — אלי, אלהי ישעי, האצל
 עלי מכתך הגדול, כי לבי צר מהכיל כל האושר והסגלה אשר כתמם
 באו לי!"

האשה הטובה הזאת אשר מעולם לא הרימה כחוצ קולה ותהי
 כשה נאלמה, דברה ותהגה עתה בכל אות-נפשה, וכורם מים כבירים
 פרץ עתה מפיה המון דברים, המון קריאות של חבה, גם פוזה וכרכרה

גמשתגעת כל היום וירידה לא נחו רגע, רגע לחצה ראש עולה כצורר המור בין שדיה, ורגע הרימה אותה כדגל אהבה ממעל לראשה; רגע שחקה מטוב לב ורגע נתנה בכבי קולה, רגע שרקה אלית ותשחק ותפעה, ורגע עוכה עליה שיחה ולא ידעה מה. —

ביום השמיני אחרי לדתה עוכה מלכהלי את מטתה ותשלח לעבודה ידיה, והמחט חלף כברק בין אנבעותיה ותעשה מלאכתה בהריצות יתרה. עם בתי באו גם עושר ו"שפע" אל הבית. מכל עבר ופנה באו אליה הקונים לבקש חפץ כפיה. ובעת אשר ידיה היו נתונות לעבודתה עמד הערש לפניה, אשר בו היתה מונחה ילדת שעשועיה המוסיפה חן ויופי מרגע לרגע ותשגה כציון על פני שדי; שפתותיה מהגות וממללות מבלי הרף ואורועותיה המלאות והעגולות כגלילי זהב שטות הנה והלום כאשר יפרש השוחה לשחות. מיום ליום גדלה ורבתה ופי אמה לא נלאה מספר עוצם חכמתה הרחכה מני יום. היום הרימה מבלי כל עור את ראשה וחבט בעיניה יונים אל כל כביבה, ומהר אחזה בכפיה הקטנות את צדי הערש ותתעורר מלא קומתה ותתעב קומטיות. היום הושיטה את יד אמה למו פיה ותשקה בכל עוו, ומחר נתנה בשחוק קולה עד כי צהלון אתריה כל פנות הבית. "הי אני — נשבעה מלכהלי באמונתה — כי בשמעו צהלת הילדה, או אאמין לשמוע ברן יחד כל ככבי בקר". באחד הימים ההם רצתה האם המאשרה שכורת גיל וששון משכנה לשכנה ותפצר בהן לבוא אתה החררה למען ראות את בתה בחנה וביפיה ולמען שמוע הגות-שפתה, כי זה פעמים באו היום ההברות הנעימות טפיה: "טא-טא מא! מא! מא!".

בו ביום אשר יצאו ההברות האלה מפי הילדה רצתה מלכהלי בחץ מקשת אל בית האוצר וצורר כספה בידה, עד כי לא ראתה בחפזה את שכנתה הטובה אליה אשר יצאה לקראחה.

"מה לך, מלכהלי, כי מהרת?" שאלה אותה שכנתה, ומה עוד חפץ לך בזה השטר? .."

"הלא לנדה ושלוחים אנכי מקבצתי ענתה מלכהלי.

„גדה ושלוחים?“ שאלה שכנתה בהביטה בה „ומה חפץ לך עוד בשלוחים? האם לא נתן לך ה' את החיים ונוסף על אלה גם ילדה יפה וכריאה ורכת־חן?“

„ולכן חפץ לי בגדה ושלוחים“ השיבה מלכה־לי אמריה לה ועיניה מאירות בגיל אין קץ, „בתי פערלי תוסיף דעת מיום ליום והיא קראה היום זה פעמים באיני: „מא-מא! מא-מא!“ מיום ליום תגדל ביופי ובחכמה וימים עוד יבואו ותגיע לפדקה ואז עלי לתת לה גדה ושלוחים, „מאמא“ מחויבת לקבץ, לקמץ, לצרף פרוטה לפרוטה — „רן, כן, שכנתי היקרה, השטר הזה אשר בידי היה יהיה, אם יחיינו ד'. לגדה ולשלוחים לבתי פערלי ביום חתונתה ושמתת לבה“.

גם בשחוק...

אהרלי ברחן — כן גודע בשמו לכל תושבי העיר, והוא עודנו עומד לפני כמו חי, איש ארוך ורל בשר, ממושך וממורט, בעל פנים לבנים כמת, עינים עכורות ודומעות היוצאות מחוריהן, זקן גדוע הקולט בקרבו איזו שערות מפורזות ומפרדות כעלים נושרים, וראש קרוח הנטוי תמיד אל חוהו כתפוח גדול המתבשל יותר מדי ומוכן בכל רגע לפול מן העץ. הוא היה בעל נפש מרה מאין כמוהו ורוח נכאה היתה תמיד שפוכה על פניו ועל עיניו; ובכל זאת חבלים נפלו לו בחיים להיות „ברחן“ ומשחק, ולא היה משתה בכל העיר אשר לא נקרא שמה לשמח את הקרואים במהתלותיו.

וכי הניע את האיש העצוב הלוח ההולך תמיד קורד בלחץ רוחו להיות לברחן? יקומו גא ויגידו השואלים כאלה, מי הסב את לב ב, אשר בילדותו הפליא כל לב בציוריו וכל רואיו נבאו לו כי ימים יבואו והיה לציר אמן מפליא לעשות — מי הסב את לבו אחורנית להיות אחרי כן לחנוני ולעני מדבא באחת העירות הקטנות? יגידו גא, מי המריץ את האיש ק, אשר בילדותו הרעיש את כל העיר בשכלו התד והחרוץ, עד כי העירו עליו כל רואיו כי לגדולות נוצר, — מי המריץ אותו להיות אחרי כן לסנדלר בעיר מגזרו, לסנדלר עני, מטופל בכנים ובכנות הגועים ברעב? מקרה אחד לכלם. חטאות אבותיהם יאכלו והמה מחוללים מפשעיהם — אבותיהם אשר רוח ילדיהם וזה להם ואשר לא ירעו לשים לב לכשרונותיהם ולמעלות רוחם, ותחת להעמיד במרחב רגלם ולהנך אותם על פי דרכם, הוליכו אותם בתהו לא דרך ויעזבו אותם לנפשם, ובשוא עליהם ים החיים גליו ומשבריו, יאחזו בקנה רצוץ וישחו וימוטו מעוצר רעה ויגון — וכן יהפך הציר לחנוני, בעל

ההשבונה לשמש בית הכנסת, ונכה רוח ומר לב כאהרלי יהיה לברתן ולאיש מהתלות...

ואולם אהרלי יצא טכלל יתר הברתנים, כי הוא היה יחיד במינו, ולו היה סגנון מיוחד לשעשע את לב הקרואים. הן אמנם כי למראה עין חקה את מעשה הברתנים האחרים וירכב את מצנפתו על ראשו כאופן מעורר שחוק לאחד מהם, אף תוסף תמיד באצבעותיו, הוציא צפצופים ושריקות שונות מפהו, ואת רגלו הימנית הניף ויניע על פי הלך הזמרה; אך כל איש מבין אשר ראה לעת כזאת את פניו הזועפים, את עיניו אשר נסך עליהם רוח כהה, ואשר שמע קול נחרו והמונו, ידע נאמנה, כי לא לברתן נוצר אהרלי, ומלבד כל אלה בחר לו דרך חדש בכרחנות, דרך עצב מאד. עד מאה פעמים ראיתי אותו במשתות נשואין ובכל פעם ופעם הציג בחזיון רק אחת משתי אלה: או את העואזל או את המת. ואמנם גם החזיון הזה היה מעורר שחוק והוללות אין קץ, כי הלא חק ונימוס הוא לשחק לכל תעתועי הברתן, ומה גם לעת משתה ושמחה, כטוב לב המסוגלים ביין...

אם היה אהרלי לעואזל, או באו בחברתו עוד ארבעה שרים העוטרם אוהו מימינו ושמאלו וכל אחד מהם נושא גר דולק בידו, והוא לבוש מעיל אדום כרם, כובע גבוה עשוי מניר צבוע על ראשו ובפיהו כלי־מקטרתו אשר העלה עשנו כעשן הכבשן. ואם הציג בחזיון את אחד מיורדי בור, או לא נגלה לעיני הרואים כאיש אשר כבר נגזר מארץ החיים, כי אם כאיש ההולך למות, ולכן נשא ממעל מעיל שחור כאחד האדם, אך מתחת למעילו היה מוכן ומוזמן למיתה, כי היה עטוף בטליתו ובמעיל לבן לאמר: לכשארצה הנני ערוך בכל ושמור למיתה. אכן אהרלי לא רצה להיות למת תיכף וניד, כי ברצונו היה לעשות מקורם איזו הכנות לדרכו; לצאת מעט במחול, להגית איוה בוסות יין אל פיו ולצות אל ביתו — בית המשתה. הצואה הזאת לא היתה ככל הצואות כי אם צואה בחרויים. ור' אהרלי העתיד להיות מת קרא בעצמו את הצואה הזאת כשיר ובנגון באוני הנאספים, בה גלה דעתו ברבים כי הוא הולך למות, אך הוא מצוה במפגיע לכל הנאחפים כי לא ישימו לב למותו, כי אם יוסיפו לפזו ולרכרך ולא ישביתו משמחתם אף רגע, כי חוקת עולם היא בתבל לציץ ולבול, לחיות ולמות, סוכב סוכב הולך המחול, והארץ לעולם עומדת! —

ככלות ר' אהרלי לשיד את צואתו, ההזיק כוס מלא יין בידו, וישוה את רגליו לצאת במחול, אך פתאם לפתע נפלה הכוס מידו ותשבר לרסיסים, וגם הוא נשמש ארצה, ובנפלו נגע בידיו המלאות קמח אל פניו וילבינו כשיד, ואת מעילו נער חיש מעל שכמו — והנה הוא שוכב מת ארצה לבוש תכריכים לבנים כדת וכמשפט.

אחרי מיתה חטופה כזאת לא עלה גם על דעת אחד מהם לבלתי — קים את דברי המת, ונהפוך הוא, ביתר שאת וביותר עזו הוציאו המנגנים בתוף ובכנור שאון עליונים מכלי זמרתם והנאספים מפזזים ומכרכרים כמצוה עליהם, גם לא אחר האחד או השני לשפוך דרך אגב כוס מלא יין אל פי המת הפתוח לרוחה; ואמנם מיתה אהרלי לא היתה מיתה מחלטת, כי בעוד המה מחוללים סביבו והנה נשמע מרחוק תקיעה גדולה וממושכה, היא התקיעה היוצאת מפי השופר של תחיה, ובעוד המה עושים כה וכה והנה מאחד ההדרים הולך ובא קהל אנשים, נושאים אבוקות בידם וביניהם איש שיבה עטוף אדרת שער. הישיש הזה היה אליהו ההולך ובא לעורר ישני עפר לתחיה. ואמנם כמעט לאט דבר באזונו ויגע פיו אל פיו בא מל של תחיה אל המת, ואהרלי התעורר כגבור מיין וימח בידו את הקמח מעל פניו וישב ויחי כאחד האדם, וכל הנאספים הריעו לו תרועת הירד ויחוגו אתו חג גדול, חג של תחיה...

אכן גם משחק החיון הזה לא יצא נקי מתחת שבט הבקורת, כי בין הנאספים נמצא איש אחד המתאמר להיות אחד מיודעי הן והוא חרץ משפט מות על המשחק וביותר עור על המשחק. המבקר ההוא נקרא בפיו כל תושבי העיר בערלי באסס. באסס לא היה שב משפחתו כי אם שם אומנתו, כי הוא היה המנצה על הכנור הגדול הנקרא „באסס“ ומלבד זה היה בערלי במראהו ובתכניתו כמראה ה„באסס“. הוא היה ענק ברחבו ובקומתו, אוניו היו גדולות וארוכות, חוזה בולט ורחב, וקולו חודר ונוקב לב וקרב, ממש כקול הכנור הגדול אשר בשם „באסס“ יכונה. מעורו התימר בערלי בטוב טעמו ובדעתו הרחבה בחוקי היופי. הדעת הזאת הביא לו מעיר בערלין, כי שם גר איזה שנים ופעמים רבות ראה את המשחק הנפלא דאווירואהן בשחקו על צמת ההיון. שם דאווירואהן נשא תמיד על שפתיו לגאון ולתפארת.

ובכל עת אשר עלה שמו על שפתיו קרא אותו בגאווה ובגורל לבב.
„דאוויוֹאָהֶן שלנו“.

„כל איש אשר זכה לשמוע את „דאוויוֹאָהֶן שלנו“ — אמר תמיד בערלי בראותו את הברדחן משחק לפניו — „לא יוכל מצא טעם בפגם. הכזה יקרא משחק? מי ראה מימיו את העזאול עולה מארץ צלמות ונוגה לו מסביב? אי מי שמע את העזאול גועה ושואג כשור טבח? לו ראיתם את הרוח במחזה האמלעט, כי אז ידעתם מה הוא רוח. הנה הוא עולה מתוך החשך, ענן וערפל סביביו, אך כפעם בפעם תהלך איש ארצה ותאיר את הלילה, ואם יפתח הרוח את פיו קולו כנחש הולך ומעפר תשח אמרתו — לזה יקרא רוח!“ ...

גם בדברו עם הברדחן פנים אל פנים לא ישמר לפניו מתסום ויגלת למוסר אונו: „איך תרהיב כנפשך להציג במחזה איש נוטה לטות ואתה לא ראית את „דאוויוֹאָהֶן שלנו“? לא שית ולא שיש לך בחכמת החיון! לא בין רגע ימות איש, אדוני הברדחן, אך לאט לאט למיתה דרושה איזו הכנה ומעט רטט, מעט פיק ברכים — והגסיסה, אדוני הברדחן, השכתת את הגסיסה? מהיר אתה במלאכתך, אדוני! לא במנוסה ובחפזון ימות איש, כי אם לאט לאט, ומכלי גסיסה אין מיתה, ובשעה שאדם גוסס יוצאות עיניו מחוריהן, יאנח, יאנזק, ישום וישאף, כאשר אנכי מראה לך בזה — “ ולהראות לו בהוש את אופן הגסיסה הוציא קול אנקה מצוארו, עד כי דמו האנשים לשמוע דוב שוקק, ואימת מות נפלה עליהם. „שחק נא כנפשך שבעך, אדוני הברדחן!“ הוסיף אחרי כן בראותו כי לא יבלא אהרלי משחוק פיו „אל נא תהי המיתה קלה בעיניך, לה דרושה חכמה יתרה, לה דרושה חכמת „דאוויוֹאָהֶן שלנו“. לו ראית אותו מת על במת החיון, כי עתה ענית ואמרת: לזאת תקרא מיתה!“ ...

הברדחן שמע תמיד מוסר כלימתו, אך בכל זאת לא עלתה בידו אף פעם אחת להפיק רצון מאת בערלי באסס ולשחק על פי טעמו; אך פעם אחת בחייו צלחה עליו הרוח וישחק בטוב טעם ודעת, עד כי גם בערלי באסס הודה בפה מלא כי עשה בהשכל מעשהו, וכי גם „דאוויוֹאָהֶן שלנו“ לא הצלית תמיד לשחק ברוב עוז והדר כמוהו הפעם. והדבר כן היה: הברדחן נקרא אל חתונת אחד מקרוביו, וכיום תהא נחן ככוס עיניו יותר מדי. כדרכו תמיד בא בחצי הלילה אל תרר

אחד לכבוד להתחפש שם, ואחרי אשר כלה שם את מעשהו, יצא מן
והחרר לעיני הקרואים; אך לא כפעם בפעם יצא גם עתה בכסחה, כי
אם מט ושחח, הלוך וכשול על כל מדרך כף רגל, גם פניו לא
היו לו, כי חורת-מות כסתה אותם.

„ראשיתו לא מצער“, לחש בערלי באסס באזני אחד הקרובים
אליו, „ההולך למות לא יצא בקומה זקופה ובצעדי-ראון — שמתתי כי דברי
עשו סרי!“

הברתן חגר שארית כחות והגליו נשמטו מתחתיו, עד כי כאן
שצבו אשוריו...

„טוב מאד!“ קרא בערלי בעליצות רוחו „הפעם יכלכל מעשהו
בהיכל ודעת!“

„הברתן שתה לשכרה“ ענה השני בשפת לצון, „והכוסות הרבות
אשר הגיח אל פיו, המה הביאו לו פיק-ברכים“.

הברתן נכשל ברכו, וימשש בעור באפלה.

„וישר כחך, הטבת עשה!“ קרא בערלי בכל כחו וימחא כפים.
ההכרה הגלויה הזאת נתנה לו כח ללכת מחיל על חיל, והוא
מתנפל חלש אין אונים על אחד הכסאות, וישום וישאף...

„מעשה אמן!“ הריע בערלי בקולו.

הברתן הגדיל עוד עשה כי פניו נהפכו לירקון ועיניו קמו בחוריתן.

„חי אני!“ נישבע בערלי בהתרגשות, כי משחק הוא הפעם ברגש

פנימי כאחד מאדירי החויון, כואת לא פללתי, ולולא ראיתיו בעיני כי

עתה אמרתי, דאוויוֹאָהֶן שלנו עומד ומשחק לפני!“

מבלי ספק שמע הברתן תהלתו מפיו כי הפעם הפלוא עוד

מעשהו וישאג בקול נואש: „מעט מים! הבו לי מעט מים!“

עתה צהלו כל הנאספים בקולם וימחאו כף אל כף.

אך קול התרועה לא הפריע את אהרלי מעבודתו, כי צנח הפעם

מעל כסאו וישאג מנהמת לב: „מים! ... מים! ...“

„כמו חי“ צעק בערלי בחום לבו, ואחריו הריעו כל הנאספים

תרועת הידר, עד כי חררו אמות הספים לקולם, ובין כה וכה פלה

הברתן את מעשהו, כי פשט אתרי איזה נענועים ונאקות את ידיו ואת

רגליו כרת וכמשפט, והנה הוא שוכב כסלע מוצק מבלי הניע יד או

רגל..

„אין זה כי אם נפש „דאוויזאָהן שלנו“ נתגלגלה בקרבנו!“ תרץ בערלי את משפטו, ובחוס לבכו החל להכות כחוקת היר את מיתרי בנו. וקהל נוגניו גם הם שלחו לכבוד את ידם, ויהי שאון ומהומת כבית: שאגת כנורות, רעם חצוצרות, המון נבלים ובכי-עוגבים...

מסביב אהרלי המת יצאו הסחותנים והקראים כמעשיהם תמיד במחולת המחנים, כלם שמחים ועליונים וההמון הולך וסוער...

גם קרב הקץ — ממרתק נשמעה תקיעה גדולה וממושכה, הוא קול השופר של תחיה, והנה מאחד החדרים יוצא ובא קהל־ראנשים נרשאים אכזקות ביריהם, וכיניהם אחר הוקנים עטוף באדרתו וקנו יורד בשלג על פי מדותיו — הוא אליהו המקרב הקץ.

הנביא הישח את גובה קומתו ויגע על פי הברחן, ויגע פעמים שלש; אבל הפעם לא התעורר כדרכו תמיד, כי אם שכב כבול עין סבלי נוע ומבלי נוד.

„גם זה על פי חקי היופי!“ לחש בערלי באזני הקרוב אליו „כי גם התחיה לא בסופה ובסערה דרכה, כי אם לאט לאט...“

הנביא נפח בו בכל עוז מנשמת אפו, אך בראותו כי פעול מאפע, קרא בקול הורד כליות: „צרת, אהרן! למה תישנע בא הפעם. בא יום התחיה!“

אבל גם לקול הכריאה הזאת לא הקיץ אהרלי משנתו. הנביא הניד אותו בחוסת היד הנה והנה וקולו הולך וגדול כקול שואג לעזרה: „הקיצה! הקיצה רי...“ אך אין קול ואין עונה.

„שחוק מחירד נפש הוא!“ אמר אחד הנאספים, „דבריו שחוק כאלה דים במשהו!“

„לא שיח ולא שיוג לך בחכמת החיוון!“ התנגד בערלי כאסם „לו היה „דאוויזאָהן שלנו“ תחתיו, כי עתה שחק גם הוא על פי דרכו!“

* * *

*

שנית ברואה, בערלי! כי „דאוויזאָהן שלנו“ לא שחק מעולם על מי דרכו, כי הוא התעורר תמיד אחרי רגעים אחרים, השתחרר

בענות חן לפני השרים והשרות ויחלה פניהם לבוא גם ביום המחרת אל החויון; אך הברחן האמלל לא יכל עשות כמוהו — כי מת היה באמת ובתמים.

אחרי שעה קטנה נשאו את גוית אהרלי המלובשה בעצם ירו בתכריכי-מתים מבית המשתה, ואשתו האלמנה וששת ילדיה מלוים אותו בקול קורע לב ונפש...

אך מי ישים לב לדברים קטני-ערך כמו אלה? הלא אך בדהן נכה-רוח יצא מן העולם, ולא יפקד מקומו, כי פקודתו יקח אחר. סוף דבר, מוסר החויון אמת ויציב: צבא ותליפות על פני תבל, אלה ישחקו ואלה יבכיו, אלה יולדו ואלה ימותו, אלה יצו ואלה יבולו, ערש וקבר אחווים ברתוק אחד ומות יחיים נפגשו — סובב, סובב, חולך המתול והארץ לעולם עומדת.

מן תחיים

(קובץ תמונות ציורים וספורים, מהיי אחינע)

חיברת שניה

א תקוה נכיבה.

ב חטאים וחטאים.

ג נשיאים ורוח.

מאת

ג. ג. סאמועלי.

הוצאת בני אכילדור.

ווארשא

Минъ Гахаимъ

т. с.

ИЗЪ ЖИЗНИ

сочиненіе Н. Самуели

Выпускъ II.

ВАРШАВА

תְּקוּהַ נְכוּזָה .

תאוה גדולה ועצומה התלקדה בלב ר' אברהמלי הבטלן ,
תאוה זרה מאד , ולה התמכר בגופו ובנפשו , היא היתה שיחתו כל
היום ושעשועו — בלילה , בה שם מעינו והיא היתה תקותו וכל מאויו .
התאוה הזאת היתה — למות בחדש ניסן .

התאוה הזאת באה בלבו אחרי כי שתה לרויה מכות מרורים
ונפשו היתה שכורה מיגון , מעוצב , מפהדימות ומבלהות־שאל .
הוא היה בעל פחד מאין כמוהו , ירא וחרד תמיד משואת־פתאם ; ולא
מבטן בא הפחד הזה בלבו , אך אבותיו היו בעוכריו , אבותיו באהבתם
הנפרזה גזלו מנוחתו ושלות־רוחו ויביאו לו פיק ברכים ומוג־לבב .
בספורי שדים ורוחות ישנו אותו בעודנו ילד . אם חש איזה כאב
הרימו קול צעקה ומרה ויעשו לו מספד כתנים . להגן עליו מרות־
רעה צנפו אותו כדור כחתולים ובכסתות . בחורף סגרו אותו בין
קירות ביתם למען לא תאחזהו צנה ובקיץ למען לא יתחמם . כן המישו
עליו בלהות כל היום עד בואו לשנות בחרות , ובימים ההם מתו עליו
והוא נשאר כערער בערבה , באין כח ועצמה , באין דעת וחפונה ,
גבדל מן החיים אשר היו לו למחתה , גבדל מן האנשים אשר רוחם
זדה לו ונכרת מכל חפצי־אדמה אשר היו מוקשי־מות בעיניו , ויהי
לאיש אין אונים , לאיש אובד עצות , לאיש הולך על גחלים , בורח
מצלו וחרד מקול עלה נדף . . .

למען ישוה הקורא לעיניו את האיש הזה ואת הכונות רוחו ,
הני לתח לפניו איזה פסוקים מקוטעים מחייו . . .
פעם אחת התפרץ בחצי הלילה מחדר אהלו ויחרד בית ויושביו
פקול זעקה ומרה :

קומו , גוסו מן הבית כי מות בהוכו !

תקוה נכונה

כל גרי הבית נבהלו לקולו ויחרדו איש איש ממטתו וכלם
גסבו עליו ערוניים ויחפים ואימת מות על פניהם:
„מה נהיתה? הגד: מה נהיתה?...“
„פרץ בחומה!“ קרא כמהומת רוחו, עוד רגע והבית יהיה
מעי מפלה!...“
אך אחרי רוב עמל ויגיעה הצליח כידם להציל מפיו שורש
דבר, והדבר כן היה:

כדרכו תמיד הפש גם בלילה ההוא בעלותו על יצועו אחרי
ענין רע לענות בו, וכאשר חפש כן מצאו לעיניו נגלה פתאם רסיס קטן
על הקורה ממעל. בתאות נפש נפל על המציאה הזאת ותהי לכלי יוצר
בירו לענות את נפשו. מה נורא הפרץ — הגה ברוחו — מרגע לרגע
יתגדל ויתרחב ויפער פיו לבלי חוק לבלענו חיים. ומי יתפלא על זאת?
הלא הבית כבר כלה מזוקן, עמודיו יתפוררו כי אכלם רקב, הכדים
אך קורי עכביש, הקורה תולה על בלימה, והפרץ, אהה, מה נורא
הפרץ! — למען הסר המראה הנבהל הזה מנגד עיניו ככה את הנר,
אך ללא הועיל, כי לבו הלך אחרי תאותו, והפרץ הצורא לא ימוש
מנגד עיניו, ונהפוך הוא, עוד יגדל מרגע לרגע ויהי לוועה; עין בעין
יראה איך ימך המקרה, ובאזניו ישמע קול שריקות הכדים בנטותם
לנפול, גם אבק החומה יחוש הפעם נופל וסוטר על פיו, וכענק-ברזל
סוכב ומחנק את צוארו עד כי כמעט תצא רוחו. בכל מאמצי-כתו ישום
וישאף. אהה חיינו תלואים לו מנגד, עוד רגע ויהיה למשיסה; ובחשבו
ככה התפרץ ערום ויחף מן הבית ויקרא בלב מלא שממון ותמהון: מי
האיש החפץ חיים יגוס מן הבית, כי מות בתוכו! —

פעם אחרת הלך כחופץ וירא והנה אחד הכלבים הולך אחריו.
כמעט רָאָהו בא פחד-פתאם בלבבו, והפחד ההוא העיר רעיון נורא
בקרבו: הכלב הזה שונה מאוד מכל הכלבים ומראהו מעורר תמהון.
זנבו סרוח על האדמה, לשונו תלויה מעל פיו, גם יעלה קצף, והוא
סוכב הולך לא כדרך כל הכלבים אשר ראה עד עתה; אין זה כי
אם כלב שוטטה הוא! ומה יעשה אם ישוך הכלב הזה את עקבו, או
ישתמה גם הוא ויהיה ככלב לכל דבר, ינבח וילך על ארבע ויהיה
לוועה. בחשבו כדברים האלה נפלה עליו אימה גדולה וינס בפחי-נפש
ממקום הסכנה, וכראות הכלב כי בורת הוא, החל לרדוף אחריו, והוא

גם וצועק בקול חורר כליות: הושיעו, הצילו! כלב שוטה רודף אהרי! ..
 עוד בפעם אחרת ראה את אחד משוטרי העיר הולך אהריו :
 כמדומה לו כי השוטר הזה נתן עיניו בו ויבחנהו בעפעפיו , עתה ברור
 הדבר בעיניו כשמש כי מתחקה הוא על שרשי רגליו וישמור את צעדיו
 זה שעות שתיים ויותר. בכל מקום אשר ילך ילך גם הוא ויספח כצל
 על ידו ! אין זה כי נעליו אשר על רגליו המה ימשכו עיני השוטר
 עליו . ויש שורש בדבר : הנעלים האלה קנה לפני ימים אחדים מאיש
 לא נודע לו , וזה ימים אהדים אשר נמצא חלל לפני שער העיר ונעליו
 היו פשוטים מעל רגליו . ומי יודע , אולי היה האיש אשר מכר לו את
 הנעלים הרוצח בעצמו , והנעלים אשר ילבש עתה על רגליו המה
 הנעלים אשר ילבש החלל , והשוטר יכירם . לולא זאת , מדוע ישים
 אָרְבו לו ? עתה יאסור אותו בזקים ויביאהו לפני השופטים והמה יחרצו
 משפטו למות , והוא נקי מכל חטא . . .

כה ברא לו יום יום ברוח דמיונו משחיתים וכלי ענוי לענות את
 נפשו , ובכל מדרך כף רגל ראה סכנת מות , עד כי היו לו חייו
 המלאים שוֹאָה ומגור למשא , ולא אחת ושתיים גמר בלבבו לשים קץ
 לחייו , ומי יודע אם לא השלים את עצתו , לולא אנה המקרה לידו
 דבר אשר הפר את מחשבתו .

באחד הימים שמע שני בטלנים משוחחים חד את אחד בכית
 המדרש על אדות הדברים המגיעים לאדם אחרי המיתה , מחבוט הקבר
 ומשערי הגיהנם , והשיחה הזאת משכה אותו בחבלי קסם אל חברתם
 למען שמוע מה המה מספרים זה לזה . . .

„האמנם" שאל אותם בכל אות נפשו „האמנם גדלו כל כך
 הענוים אחרי המיתה?"

„ואתה עורך שואל, פתי!" השיב אחד מהם בלעג , „היה
 נכון בטוח כי שם לא ימציאו לך לביבות מרככות בשמן — שם שבטים
 נכונו לנו!"

ר' אברהמלי כרה לו אוון לשמוע .

„ואיש צדיק כי ימות" שאל לתמו „היומר גם הוא?"

„הצדיקים יבואו על שכרם , אבל גם הם לא ינקו ממצרי שאול
 בשבעת הימים הראשונים אחרי מותם , ולאֵלה יקרא „חבוט הקבר" .

אברהמלי חרד כעלה גרף .

"אם כן" שאל בקול חלונה "מה הפיץ לצדיק כי יצדק?"
 "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" השיב השני.
 "התוכל להודיעני, מה המה מצרי שאול?" שאל ר' אברהמלי
 בתענוג וענוי נפש גם יחד.

"קום קרא ב"ראשית חכמה" שער הגיהנום או תדע מה המה
 מצרי שאול: כמעט יסגר הקבר יבוא אחד ממלאכי חבלה המלא עינים
 מראשו ועד כף רגלו ויכה בשבט-לוהט על הקבר ויבקענו...
 "ויבקענו" חזר אחריו ר' אברהמלי בקול חרד "מה גורא
 הדבר!"

"אז יפתח מלאך המשחית את פיו" הוסיף השני, וברקים
 יתמלטו, ומתוך הברקים והלפידים יוצא הקול, קול חורד כליות ולב:
 "מה שמך?"
 "אהה, סמר בשרי!" יקרא אברהמלי במחתת-ירוחו, ומה יענה
 המת? ...

"המת יגמגם בשפתיו ולא ידע מה לענות, כי אין זכרון לו,
 אך המלאך יך אותו כשבט-אשו אחת ושתיים וירעים בקולו: בן אדם,
 מה שמך?" ...

ר' אברהמלי דמה בנפשו כי המלאך בעל רכבות העינים עומד
 לפניו וידו המחוקת שבט לוהט נטויה עליו להכותו...
 "ואיך יוכל המת האמלל לישא מכות אכזריות כאלה?" שאל
 בחלחלה.

"אמנם המכות האלה יכו בתמהון את המת עד אפס כח, אך
 המלאך יפיה כפעם בפעם נשמת חיים באפו ויוסיף להכותו, זה מעשהו
 יום יום עד תום שבעת ימי האבל, ולאילה יקרא "חבוט הקבר"...
 הדברים הנעימים והנחומים האלה אשר שמע ר' אברהמלי מפי
 הכטלן, המה לא נתנו לו לשים קץ לחייו, כי מה יואיל לו אם ינום
 עד בור, אם אין מנוס גם בשאול.

מן העת ההיא סר פחד הפריץ בקיר מנגד עינו, גם הכלב
 ושוטר העיר לא הפילו עוד חתימם עליו, כי כל מעינו היה אך "בחבוט
 הקבר". הוא לא ירא עוד מפני המות כי אם מפני אחר המות...
 משכבו נהפך לו לחופת ומלאך המשחית עומד לפניו כל הלילה
 לשרתו בשכטו הבוער באש, והוא מתחולל ושואג מעצמת מכאוביו...

מי יורע אם לא אבד האמלל הזה בעצבו שארית עשהנותיו ולא יצא כליל מודעתו, לולא הומין לו ה' תקוה חדשה. אשר עלתה פתאם ככבב מאיר לפניו ותאר את מבוכתו.

פעם אחת ישב ר' אברהמלי כדרכו תמיד בבית המדרש אחורי התנור הגדול הבויער כאש של גיהנום, ויתענג על רב טוב בשומו כל מעיניו במלאכי חבלה ובמצרי שאול, אשר היו שעשועיו כל היום, והנה אחד מתושבי בית המדרש אשר התרועע לו תמיד מניה את ידו על כתפו ושואל אותו ברהמים גדולים:

„מדוע פניך זועפים, ידידי?..“

„מה לא יתאונן אדם הי' השיב ר' אברהמלי באנחה שוברת לב „אם ישוה נגד עיניו את יום המיתה“...“

„מות ישרים איננה מיתה“ ענה השני נחומים „כי שכר טוב צפון להם בעולם הבא“...“

„ומצרי שאול וחבוט הקבר?“ התנגד ר' אברהמלי „הלא הם צפונים גם להם“.

„חבוט הקבר“ שנה אחריו השני „אבל צדיקים גמורים יצאו מן העולם כעתם ובזמנם ולא ידעו מצרי שאול, אך הולכים ישר לערן אלהים“.

„לא ידעתי מה אתה שח“ ענהו ר' אברהמלי משתאף „האמנם יש מפלט מחבוט הקבר?“...“

„כן הוא, המרם תדע כי כל הזוכה למות בחדש ניסן חפשי הוא מחבלי שאול?“...“

כאיש היוצא בפתע פתאם מחשכה לאור גדול, כן היה ר' אברהמלי בעיניו... עוד לא נוחלה תקותו, עוד יש פתח תקוה!“...“

„האמת נכון הדבר?“ שאל בגיל וברערה.

„נכון כנכון היום, קום קרא בספרים!“ השיב השני, מדי פתחו לפניו את אחד הספרים.

מן היום ההוא ומעלה החל פרק חדש בחייו, חבלי שאול נסו

כצללים מפני הדר גאון התקוה אשר עלתה כשמש לפניו, התקוה — למות בחדש ניסן.

דמיונו קל הכנפים מצא עתה כר נרחב להרקיע למרומים. נגד הערן לפניו בכל הדרו, רבותים אלפי שנאן... מלאכי אלהים משיקים

בכנפיהם ... צדיקי עולם וישיבים על כסאות זהב ועטרותיהם כראשיהם
 ומלאכי אלהים עומדים עליהם לשרתם... שלחן ה' העשוי מעצם
 השמש... נתח טוב מן הליותן ומן שור הבר... ר' אברהמלי בלע
 רוקו וילקק מצבעותיו מרוב תאוה ועדן... הן אמנם כי הוא לא היה
 מועדו מפונק באכילה, אך זאת ידע נאמנה כי טוב לו נתח אחר מן
 הליותן מעשר שבטים של המלאך המשיחית... האת מי יתן מותו בחדש
 ניסן!...

„רצוני של אדם זו היא אמונהו“ יאמר משל הקדמוני, ולכן
 חאמין גם ר' אברהמלי מדי שנה בשנה בחדש ניסן, כי הגיעה שעתו
 למות, ויעל בחוק וכמשפט על ערש דוי ויצוה אל ביתו וגם הבין את
 סרואיו, עשרה בטלנים „מחברא קדישא“, למען יתורו אתו לפני מותו.
 אמנם כבואם אליו בפעם הראשונה לא האמינו למראה עיניהם ולמשפט
 אונם, כי מעולם לא ראו עוד שכיב מרע בריא אולם כמותו ומעולם לא
 שמעה עוד אונם התפלה האחרונה נאמרה בקול אדיר וחוק כזאת הפעם.
 גם ר' אברהמלי נוכח איזה ימים אחרי כן כי אך ק'שטת היה בו המות,
 כי עוד לא קרובה ישועתו לבא, וכאשר עלה על ערש דוי כן ירד ממנו
 להתהלך בלב נשבר ונדכה בארצות החיים. ואמנם כל שורש מחלה
 לא היה בו, ולו גם קרה לו איזה מחלה, כי עתה בטח לא נתנה
 השמחה אשר הרחיבה את גבולה בלבו להתרבק בו כל צרכו. אך
 כל אלה לא מנעוהו מעלות בשנה הבאה שנית על ערש דוי, מהאמין
 שנית באמונה שלמה כי יזמו האהרון בא ומקרא שנית לבעלי החבורה
 לבוא ולהתודות אתו לפני מותו. כן היה מעשהו מדי שנה בשנה, עד
 כי ידעו בעלי החבורה לבוא אליו בכל חדש ניסן גם מבלי הקרא, ואחד
 מהם חמד כפעם בפעם לצין לו, באמרו: לשנה הבאה כעת חיה
 נתראה שנית פה, או טוב מזה כי מכאן והלאה תטריח עצמך לבוא
 אלינו למען נתודה אתך, כי לאנשים מסוכנים כמורך טיבה מאד
 התנועה!...

כן בגדה בו התקף מדי שנה בשנה ותסובכהו בכהש עד מפח
 נפש. אמנם אחרי מועד ומועדים רחם ה' עליו וישלח לו את הרלקת,
 ל: מחלה דמיונית, כי אם מחלה שיש בה ממש, מחלה עזה ונאמנה,
 אשר הפילה אותו על ערש דוי ותשנה את פניו, גם שדרה כחותיו
 תשלח רזן כבשרו, עד כי לא האמין הרופא עוד בחייו, וגם בעלי

מִן הַחַיִּים

התכורה, אשר התירו גם עתה אתו כפעם בפעם אמרו לו נואש, כי קולו נחבא ורק שפתותיו נעות. ובחדש ניסן באה לו המחלה, בעתה ובזמנה הכל עולה יפה. אין לשער רוב שמחתו וגילת לבו, ומי יודע אם השמחה הזאת לא גרשה את המחלה מהסתפח בו, לולא נולד לה אָח ורע, אשר היה לה תומך ועוזר, ויתן לה ידים לבלות את מעשיה, והאח ההוא אשר התרועע לה היה הפחד. הוא ראה כי יום ירדוף יום ועוד מעט והחדש ניסן איננו, ומי יודע אולי יאחר המועד? ... הפחד הזה נתן עוז ותעצומות אל המחלה לעשות אתו כלה, וסוף כל סוף קרב יום המות ברחמיו העצומים ויכבה את נר חיותו — ביום השלישי לחדש אייר. —

חַטָּאִים וְחַטָּאִים .

„יתמו הטאים מן הארץ, מי כתיב חַטָּאִים, חַטָּאִים כתיב ו!״
פתגם התלמוד הזה נשא תמיד על שפתי אבי, ופעם אחת היתה
הפתגם הזה לכלי מפץ בירו להכות אתור את אחד מצוררי עמנו
ולהשיב את לבנו משנוא אותנו .

כבית איש גרנו בו התגורר גם אחד הפקידים, והוא היה בכלל
איש טוב וישר, אך שנאה עזה כמות היתה עצורה בלבנו לכל איש
אשר בשם ישראל יכונה, שנאה בלי מצרים, עד כי מראה איש יהודי
וחוות פניו היו מעוררים את השנאה הכבושה בלבנו עד להשחית .
להתו ולראבון רוחו היה מכאובו נגדו תמיד, כי הבית היה מלא יהודים
ככלוב מלא עוף, יהודים מכל המינים, גדולים וקטנים, זקנים ונערים,
בחורים ובתולות, טף ונשים, וכל היהודים האלה בדי ריק יגעו לשפר
מעשיהם לפניו למען יסירו מהם עקשות פיו, כי בכל מעשיהם
ותהלכותיהם מצא תמיד אך מגרעות וערות-דבר, אם קדם האחד
מהם את פניו בברכת שלום וירם מצנפתו לפניו; או שפך בוו על ורע
היהודים הווחל כנחש ומלהך עפר רגלי כל עובר, ואם עבר אחד על
פניו ולא שם לבו אליו, או מלא פיו נאצות על עם המרי המתגאה
ומתיהר ולא ישא פני איש. אם ראה איש מהיר במלאכתו ועושה עושר
בתכונות כפיו, או דבר סרה על ערת העברים האוהבת בצע ולא תדע
שבעה; ואם ראה איש מהם הולך בחוץ על משענתו באפס עבודה,
או היה כל העם בעיניו רודף קדים ומואס בכל עבודה ויגיע כפים. אם
קמץ אויה יהודי בהוצאות ביתו או התקלס בעם הכלי, השוכב כעכבר
על הדינר וצובר פרוטה על פרוטה; ואם נהל אחד את ביתו ברחבה,
או דבר רתת על פורנות ישראל הבונה במרום עליותיו והולך בגדולות

ובנפלאות ממנו. כה בקש תנאות כל היום, ולא על האחד לבר נתכה המתו, כי מן הפרט יצא ללמד על הכלל, ויהי כל עם ישראל בעיניו עם כבד-עון, זרע מרעים, אין עושה טוב בהם, אין גם אחד... אכן רוח אחרת היתה את כתו הקטנה, הנקראת מושי--בת שש שנים רבת חן ויפי-- היא לא חשבה כאביה ולבכה לא לקח חלק בשנאתו ובקגאתו אל היהודים. עד עשרים פעמים ביום באה מכרכת כצביה קטנה אל ביתנו, ולמרות שנאת אביה לכל דבר הבא מזרע היהודים, מהוקה היתה לחכה הלבובה אשר נתנה לה אמי כפעם בפעם, מכל הלבובות אשר אכלה בבית אביה. כמעט באה אל ביתנו שלחה את ידה אל צרורה-המפתחות התקוע באפור אמי, ולא חדלה מנהניע אותו ומהשמיע קול צלצול, עד כי עלה על זכר אמי כי בין המפתחות האלה ימצא מפתח אחד הפותח שער המלתחה, וכי בהמלתחה הזאת תמצא הלבובה אשר דעת מושי הקטנה נוחה ממנה. וכמעט הושיטה לה אמי נתח מן הלבובה ההיא, שלחה בו מהר את שניה הקטנות והיפות, עד כי על הנשוך נראו עקבותיהן אחת, אחת. אחרי כן ישבה בחק אמי, ואמי החליקה בידה את מחלפות ראשה, החלק וסלסל, עד כי הפילה שנה על עיניה. אך כמעט נמה שנתה נשמע קול האָמה בחדר החצון: "מושי! מושי! שובי הביתה, כי אביך שאל עליך זה פעמים!" והילדה הנעימה היתה אנוסה לעזוב את מישיכה-- את חיק אמי, אשר ישם ערבה עליה שנתה...

ובבית נתן עליה אביה קול רגזו:

"עורך מחוקת כאולתך ותכוואי אל בית היהודים, עד כמה פעמים הגדתי לך, כי לא ישר הדבר הזה בעיני!"
ומושי שתה לאביה בחלקות ותתרפק על צוארו.

"לו ידעת, אב יקיר לי!" אמרה בשפת חנף, "איך השכנים האלה טובים המה לי, ואיך הם מאירים את פניהם אלי, כי עתה פיך הגיר לי: לכי ככל אות נפשך אל האנשים הטובים האלה!"

לשוא שחת אביה את דבריו באזניה להסביר לה, כי היהודים לא יוכלו היות אהובים וטובי לב. היא הוכיחה לו באותות ובמופתים כי לא כן הוא, כי הלא הלבובה מתוקה לחכה מאד והלבובה הזאת באה לה מיד דורתה היהודית, וכה עצמו ראיותיה עד כי נלאה אביה להוכיח לה את ההפך, וסוף סוף לא יכל לכלא מישחוק שפתיו באמר

אל אשתו: „אין זאת כי היהודים האלה בעלי כשפים הם וימשכו בחבל־יקסם את לב בתנו אחריהם!“ ואמנם כן היה, כי בעוד המה מדברים זה את זה, התחמקה הילדה מביהם, והיא ישבה עוד הפעם בחיק אמי וראשה כתם נשען על לבה, ואם לא מצאה את אמי בבית, או התרפקה על „רודה“ — כן קראה את אבי — ואבי באהבתו את הילדה הנעימה הזאת שעשע אותה על ברכיו ויתן מגדנות וממתקים אל פיה ... אמנם גם שנאת אביה אל היהודים לא על חנם היתה, והוא ידע לתת לו חשבון על שנאתו וקנאתו להם, כי פעם אחת לקח מאיש יהודי אחד מן הרבנים היקרים לו לאדם מכל חפצי ארמה, והמתת הזאת נהפכה לו לרוש פתנים ותשביעהו מרורות.

מאת מושי אהובת לבנו היתה נסכה, כי נגלה לנו באחד הימים ההם מקור שנאתו אל בני עמנו, והדבר כן היה ...

באחד הימים ההם באה מושי אל ביתנו, לא כדרכה מאז עליזה וטובת לב, כי אם עצובה ונבוכה וראשה מט ושחוח כציי־נגנים אשר עבר עליו הסער.

עצבון הילדה הזאת נגע אל לבבנו, ומה גם ללב אבי, אשר אהב את הילדה הזאת כאחד מיוצאי חלציו, ולו היה לב רך ונפש טובה מאד ...

„מה לך, חמדת לבי?“ שאל אותה אבי ברחמיו העצומים. הילדה לא ענתה דבר, אך מעיניה היפות נגרו הדמעות. מראה הילדה בעיניה המלאות דמעה, יסף עוד לעורר את דחמ־אבי.

„אבל הגידו נא לי“ הפציר בה אבי „מי פגע בך לרעה?“. „כביתנו“ פתחה הילדה את פיה בקול בוכים „גדול היום העצבון מאד, ולו ראה רודי היום את עצבון אבותי, כי עתה בכה גם הוא אתם הרבה בכי!“.

„ומה עבר עליהם, חמדת לבי?“ „פליאה דעת ממני לא אדע, אך רואה אנכי את פני אבי כי עצובים הם מאד, והוא הולך הלוך ובכה בבית וקורא לנו, כי מעתה נשבר לנו כל מטה לחם ואין לנו דרך אחרת כי אם לחזור על הפתחים, זהו יטרוף נפשו בכפו!“.

„אך הוא אומר כן בחפזו, ילדה נעימה!“ נחם אותה אבי „בצוף

דוח אנוש יעזוב עליו שיחו ולא ידע מה. שובי למנוחיו, חמרת בפשי!"

"לא כן, דודי!" התנגדה הילדה, "אבי לא יהדול מבכות כל היום, וגם אמי תאנק דוט ותכך כאין הפוגות — אכן דבר הוא!".

אבי היה אז בעל הון ונכסים, ולבכו היה תמיד מקור נאמן לאהבת הבריות, ואמנם די היה פה מלא חן כפי הילדה הנעימה הזאת להעיר ולעורר את רחמיו העצומים.

איוו פעמים הלך בחום לבכו הלוך ושוב כבית, אחרי כן לקח את מגבעתו ויעזוב את ביתו מבלי דבר דבר...

מגמת פניו היתה אל השכן הנוצרי אשר זה לו היום הפעם הראשונה אשר דרך על סף בית.

בהודיע לו השפתה כי אני מבקש לשחר את פניו, קפץ ממקומו כאלו פגעו הנחש...

"הצרה תבוא תמיד בלויית צרה אחרת" קרא בשצף קצף, "הנה היום בא ישכני העברי אלי, והוא גם הוא אחת מן העלוקות המוצצות את דמינו בכל פה — מה לי ולו?"

"אבל" התאמצה אשתו להשקיט את חמת רוחו, "אל תדין אותו כל עוד לא ידעתו. אנכי רק זאת ידעתי, כי שכנינו העברים אוהבים הם את מושי בתנו, וזה לי האות כי אנשים טובים הם, ומי יודע?"

"אנכי הוא היודע!" שמע אותה במרי רוחו, "אנכי יודע כי העברים מביאים רק צרה ומשלחת אל הבית, גם טובם כחדק — אך מה לעשות — הוסיף ברוח נואש — אם נטל עלי לשתות מכוס התרעלה, אמצה עד הקבעת — יבוא נא גם היהודי הזה ויכלה בי את בני אשפתו!"

נרבת לב אבי אשר האירה את פניו השקיטה ברגע הראשון את סערת רוחו ותלכבהו, עד כי פנה לו מקום לשבת על ידו...

"אל נא יפלא בעיני אדוני", החל אבי בשוכה ובגתת כדרכו תמיד, "כי באתי היום בראשונה להראות לפניך —"

שכננו השמיע תחת לשונו איוו הברות בלתי מובנות, אך הנה הגידו כאר היטב את אשר בחבו, כי גם כפעם הזאת לא ישמח יונגר מדי על בואו —

„אך שמעתי אומרים“ הוסיף אבי „כי צורר אתה את בני-עמנו ולא תשא פני אחד מאתנו —“

עוד הפעם יצאו הברות בלתי מוכנות מפיו, וגם הנה הגידו: „כדברך, אדוני! אמנם כעשן אתם לעיני!“
 „אך הפעם“, הוסיף אבי, „הציקתני רוחי לבוא אליך, יען שמעה אוני לי, כי באת במוצר!“

„ואתה ובני עמך“ קרא שכננו אשר לא יכל עוד לשלוט ברוחו „תשמחו על מפלתי שמחה גדולה, כי הלא אך איש נוצרי אנכי — האף אין זאת?“

„אין זאת!“ השיב אבי ברוח נכון „העברי איננו שמח לאיד רעהו, וגם בנפול אויבו לא ישמח, ומלבד זאת, אנכי נשבע לך בקדשי, כי לא מפי איש ישראל שמעתי את הדבר הזה —“
 „ומי איפא הגיד לך כי בצרה אנכי?“
 „כתך מושי הגידה לי זאת!“

„בתי!“ קרא בחמת רוח „זאת הפושקת שפתים תוציא כל אשר אתי בבית החוצה!“

„אל נא תהי לך זאת לפוקה, כי אנכי בא הפעם להיות בעוזריך!“
 השכן ואשתו הקריבו את כסאותיהם אל כסא אבי.
 „אולי יש רצונך הטוב“ אמר הפקיד במענה רך „ללות לי סכום מה, אז לא אישכח גמולך כל הימים, וגם הרבה ארבה לתת לך נשך ותרכיב ככל אשר תשית עלי, כי הכסף דרוש לי הפעם לחלץ מצרה נפשי.“

„לא לוקח נשך אנכי“ ענה אבי בלשון נמרצה „גם לא באתי אליך להרבות חילי, כי אם להיות בעוזריך כמצוה עלינו.“
 „הלא כנוצרי נאמן אתה דובר אתי הפעם“ קרא שכננו מבלי האמן למושמע אוניו.

„כעברי נאמן“ הגיד אבי את דבריו „או יותר נכון, הנני דובר אליך כאשר יאות אל העברי ואל הנוצרי לדבר אל גבר עמיתם, או נכון גם מזה, הנני דובר אליך כמצוה על האדם לרבר אל האדם!“
 „האדם אל האדם“ חזר שכננו את דברי אבי „בוה צדקת, ירדיו! כי הלא התלמוד מצוה עליכם במפגיע לרדף את כל איש אשר לא מבני אמונתכם הוא ולשנא אותו בלבבכם — האף אין זאת?“

„אין זאת!“ השיב אבי גם בפעם הזאת, הדברים האלה שמעת מפי נרגן ודובר שקר, או מפי איש אשר לא שיה ולא שוג לו בכל הדברים הכתובים בתלמוד, כי התלמוד לא יצוה לנו לשטום איש את רעהו, כי תורת-חסד על לשונו!

„תורת חסד!“ קראו שניהם משתאים.

„אמנם כן“ ענה אבי „התלמוד מצוה לנו לאהוב את כל איש ואף גם את החטאים, והוא משנן דברי נעים ומירות ישראל; נתמו הטאים מן הארץ „אל תקרא תטאים אלא תטאים!“

„אמנם תורת חסד היא“ אמר שכננו „ולולא שמעתי את הדברים האלה מפיו, כי עתה לא האמנתי, כי התלמוד עומד במדרגה גבוהה כזו!“

„ובכל זאת כדברי כן הוא!“

„אך הלא זאת לא תוכל לכתר גם אתה, ירדיו!“ אמר השכן אחרי רגע קטן „כי נמצאו פשעים רבים אשר בצדק נוכל לכנותם פשעי-ישראל!“

„לא! — אמנם יש פשעים, אבל לא פשעי-ישראל. מאת השם הזה היה נסבה, כי אתם מגוללים את חטאת האחד על העם כלו, וזה דרככם כסל לכם!“

„אבל שפוט נא אתה, ירדיו! האם לא נמצאו בעלי נשך ותרבות

ביניכם המקשים את לבם כאבן ולא ידעו רחמים? ...“

„אמנם נמצאו אנשים כבדי לב בינינו, אך אין להם חלק ונחלה בשם ישראל, ולו גם יאמנו דבריו כי נמצאו אנשים אשר מן הנשך לחמם נמצא, או עליונו לשנות ולשלוש את די בר התלמוד: „יתמו הטאים מן הארץ — חטאים, אבל לא חטאים“, תכלינה ותתמנה הסבות מן הארץ אשר תמריצנה אותם להזהות את נפשם מן הנשך, והסבות האלה, מי לא ידען? — אכן לא להתוכח אתך באתי הפעם אך לעזור לך בכל אשר לאל ידי, ולזאת אפוא הואל נא להודיעני: מה מבוכתך, למען נחשוב דרכנו ונרעה, במה אוכל לתת לך עזרתי?“

„האמת אגיד לך“ החל שכננו לספר, „כי שנאתי וקנאתי אל היהודים נולדו בי מן היום אשר נודעתי בראשונה אל האיש, אשר ממנו אספר לך הפעם. באחד הימים — ואנכי גרתי אז בעיר ק. הקרובה אלינו — בא אלי איש אחד, והוא אחד מן הנותנים כספם בנשך,

ובפעם בפעם ראיתי אותו בעסק ודברים עם רעי העובדים אתי בלשכה אחת — וישת לי בחלקות באמרו, כי כל הפצו ואותו לבא אתי בקשרי עסק, יען כי מצא אותי טוב וישר לפניו, ואנכי אוכל לשום בו מבטתי, כי הוא מתהלך במישור ובתמים עם אנשי סודו, לא ירחק את השעה ומאריך להם בכל עת זמן הפרעון, אם אין ידם משגת לשלם לו בעתו ובזמנו, וגם לא ירבה עליהם נשך ותרבות. הימים אז היו ימי הקארנע-וואל, ימי משוש ונשפי חשק, ודבריו החלקים מחמאות גם הם לקחו את לבבי, ובכן נרציתי לו ואקח ממנו חמשים כסף נגד שטר חוב על זמן של שלשה חדשים. שלשת החדשים חלפו כקצף על פני מים, ידי לא היתה משגת לשלם לו את נשיו, והוא ידע בכל אלה, ולמ הכבוד אכפו עלי לשלם לו פי שנים בנישך ויארך לי זמן הפרעון עוד על שלשה חדשים. לשמור יום השלום היה קשה לי בפעם הזאת עוד יותר, כי הקרן עם הרבות ורבות דרבית, בנים עם בני בנים, הגדילו והכפילו את חובי, ומצוקתי זאת נתנה לו ידום, למשוך אותי פחבלים למעלה למעלה, והסך חמשים כסף היה בעוד ירחים אחדים בן מאה וחמשים כסף. בעזרת יודי וקרובי עלתה בידי להנצל מתגרת ירו, כי בפעם הזאת שלמתי לו את נשיו. כצפור מפה נמלטתי מידו, ובחפזי נשיתי לדרוש ממנו את שטר חובי הפרוע. כל מעיני היה רק בחובי, כי הוא רכא את חיתי, אכן השטר לא העיק לי ולכן נשיתיו. מלבד זה טרור הייתי או בהעתקת מקומי לעיר הזאת, סוף סוף, את שטרי שבחתי בירו..."

"מי יתן ויתמו חטאים מן הארץ!" שסע אותו אבי בפתגם

התלמודי.

"אל טה ירמוזן מליך?" שאל אותו שכננו...

"הלא גם קלות-דראש עון פלילי הוא" השיב לו אבי.

"צדקת, אדוני! קל הייתי בדעתי מאד, אך קלות דעתי זאת

כאין היא נגר קלות הדעת הבאה בעקבה. העתקת ביתי ומגורי הביאה

אתה הוצאה יתרה, ומאתה היתה נסכה כי באתי שנית במצר. ברגע

הזה עלה לפני המסית והמדירו — בעל נשיו וכספו בידו, אנשים כמוהו

מריחים באפם את ריח טרפס ממרחק כוזריר מתנים. גם הוא חש את

דחצי, וישחרר פני ללוות סכום כסף מידו. במצר הייתי, בנישך לא

הרכה הפעם, וההמא אשר פיך יקבנו "קלות דעת" גם הוא ארח לחברה את

הטעמים האלה, ובכן לא בקשתי חשבונות רבים ואלוה לי ממנו מאה כסף. הפעם השלייתי את נפשי בתקוה לשמור את מועדי. אכן מי ישער גורל מבוכתי, בהשיגי את מכתבו איזה ימיט קודם זמן הפרעון, אשר שם יזהירני לשמור הפעם את יום השלום ולשלוח לו את כסף החוב שתי מאות וחמשים כסף, כי אין את נפשו להאריך לי את זמן הפרעון. נבהלתי ונרעשתי למראת עיני — איך ואיככה נהפכו מאת הכסף לשתי מאות וחמשים? אכן בעוד שני ימים נוכחתי לדעת כי נבל הוא ונבלה עמו, כי הכסף אשר כבר פרעתי לו, ידרוש שנתי ממני, והוא בא בכח שטרי הפרוע אשר לא הושב לי ממנו!

„מה אומר לך, אדוני? לוא היו אז העון והמשרה בידי כי עתה הטבעתי את כל עמך למנער ועד זקן באש ובמים ולא הותרתי מהם פליט!“

„וכל זאת בגלל עון האחד?“ שאל אבי לתמו.

„אז היה כל העם בעיני כעלוקה גדולה המוצצת את דמינו בכל פה. אנכי העידותי בו כי אומינהו לדין, התחננתי, שועתי, הרגזתי עליו שמים וארץ, אך כל אלה היו ללא הועיל, הייתה גבר אין איל, וירי לא היתה משגת לשלם לו גם את מאת הכסף אשר לויתי ממנו, ומה גם שתי מאות וחמשים, ובכן נאנסתי לשום בעפר פי, להתרפס לפני ולהתחנן לו כי יאריך לי זמן הפרעון עוד על שלשת ירחים. אחרי רוב תחינה ובקשה התרצה לי, אך בתנאי כי שני הסכומים יכללו בשטר אחד והנשך יכלל גם הוא עמהם; ואנכי הייתי כשה נאלמה לפני גוזייה ואכתב ידי על שטר חדש, וכן נהפך הסכום של מאתים וחמשים לחמש מאות כסף, כי הנשך היה הפעם נשיכת עקרב. היום תמו שלשת החדשים, ובבקר השכם באני מכתבו, אשר בו יומינני לשלם לו חמש מאות הכסף במועד, כי אם לא אשמור לו הפעם את זמן הפרעון, אז דרוש ידרוש את כספו ממני בפלילים. איש כמוהו עלול לבצע את מחשבתו הרעה, ואז גרש אגרש ממשמרתי, ואין לי דרך אחרת כי אם לשים שק על מתני ולחזור על הפתחים, אני זאשתי ושני ילדי!“

„ואנכי אראה עוד דרך אחרת!“ השיב אבי.

„ואי זה הדרך אשר אתה רואה, אדוני?“

„כי אחזיק אנכי בימינך ואחלצך מן המצר...“

"אתה, אדוני! אתה אומר להושיע לאיש אשר לא קרוב ולא גואל הוא לך?..."

"בני אדם קרובים אלה לאלה ומחויבים לעזור איש את אחיו, ענהו אבי ברוח נכון..."

"חי אני!..." נשבע שכננו, ורמעותיו כמעט הישקיעו את דבריו בחכו "חי אני, כי מימי לא ראיתי... נדיב-לב כמוך!..."

"אל תגדיל מעשי, ירדיו!" ענה אבי בתום לב, "כאשר אמרתי כן אקים. אנכי אעמיד במרחב רגלך, ובעוד ימים יהיה שטרך בידך. אך בדבר מאה וחמשים הכסף אשר גזל הנושך מידך, הוצא אוציא בחוקת היר את בלעו מפיו — כחך אנכי נוסע אתך יחד לעיר ק. עיר מגורו, וכיהודי אל בן עמו אדבר על לבבו, ולא ארף ממנו עד כי ישיב לך את הגולה, ואם ברברים לא יוסר, או אגיש משפטך אל הרב..."

"כאשר אחזה אני" אמר שכננו, "לא ישמע בקול הרב".

"ואיככה תוכל להגיד זאת מראש?"

"כי בעל נשוי הוא אחד מן הנאורים, הוא לובש קצרים וקצוץ פאה הוא, ואיש כמוהו לא ישא פני רב!"

"כזה שגית, אך אם יקשה את לבו לבלתי שמוע בקול הרב, אז אביא אותו באלה ובשבועה, ואיש יהודי לא ישבע על שקר!"

עוד המה מרברים זה אל זה והנה הילדה מושי באה אל החדר. ובראותה את אבותיה יושבים את אבי כאחים ורעים יתרו, עמדה רגע משתאה על סף הדלת ותבחן בעיניה את המסובים אל השלחן, והנה בפעם אחת אןרו עיניה ותקפץ כאילה קטנה אל אכותיה.

"הנה הפעם" קראה בקולה הערב "סר יגונך מעליך, אבי, וגם את, אמי, לא תוסיפי להעצב עוד, האמנם?..."

"כן, חמדת נפשנו" ענה לה אביה "אך בכל אלה היתה יד שכננו הטוב והמטיב, ולו אנתנו מחויבים להודות!"

"הלא מראש ידעתי" קראה הילדה עליוה ושמתה "כי זה הדוי לא יתן איש לראות תוגה, הלא גם על לבי דבר נחומים, עד כי שב רוחי בי וְאֵהי שמתה!"

"צדקת, בות שעשועי" הסכים אביה "דודך זה הוא איש טוב ונדיב-לב ועליך לנשק את ידו!"

„אמנם אנכי הסכנתו לנשק גם את פיו!“ קראה הילדה
מטוב לב. —

„כן, חמדתנו, לכי ושקי גם את פיהו!“
כצבית חן עלתה מושי והשב בחיק אבי וזרועותיה הובקות את
צווארו.

„אבל מעתה“ קראה הילדה אל אבותיה, מדי התרפקה על
„דודה“ „לא תניאון עוד אותי מלכת אל בית דודי ודודתי, האמנם,
אבותי? ...“

„לכי אל ביהם ככל אות-דונך, השדת נפשנו!“ השיבו לה
אבותיה מקרב ולב עמוק.

* * *

*

אבי הקים את הברו וממחרת היום ההוא נסע בלוית שכנו
הנוצרי לעיר ק. הרחוקה איזה פרסאות מעירנו.

האיש אשר אליו היתה מגמת פניהם התגורר באחד הבתים הקטנים
והשפלים המפוזרים ומפורדים מחוץ לעיר.

ברגע אשר באו בעל קורתו מצאו אותו יושב אל שלחנו, סופר
ומונה שטרי המדינה הצבורים לפניו, וארגו כספו הברזל פתוח לרוחה,
מבלי אשר ישבית רגע מעבודתו, וירמו להם בעיניו לשבת על
הכסאות העומדים לפניו. הוא היה ככן חמשים שנה, בעל קימה
ממוצעת, בעל פנים מלאים קמטים, עינים קטנות ודוקרות כעיני העיט,
זקן מגלח אשר שערותיו הצומחות מחדש היו קשות וזקופות כשערות
החזיר.

כרבע שעה ישבו דומם לפניו, והוא סופר ומונה את שטרותיו
ובוחן את כל אחד ואחד לעין-השמש ועושה אותם אגודות אגודות,
עשרות לעשרות ומאות למאות. ככלותו עבודתו שם את השטרות
תכריך, תכריך אל ארגו, וישם פניו אליהם בתמכו את סנטרו על
כפות ידיו.

„עתה הנני לעבדכם, אדוני!“ אמר בקולו החודר ונוקב בקול
העורב „מבלי ספק באת, אדוני הפקיד, לשלם לי את נשוי, והדבר ישר

ונכון: אתה תתן לי המאות ואנכי לך השטרות. ראשית כל הלואה הוא הפרעון, אנכי נותן כספי במוזמנים ועל הלווה לשלם במוזמנים והכל על מקומו יבוא בשלום. — אך מי האדון השני? — הפסיק את דבריו בשימו את עינו על אבי — אולי בא האדון הזה אתך לתת ערובתו, או בא בענין אחר?"

"הוא ידידי ואיש בריתי" השיב שכננו.

"אם כן השערתי נכונה, כי בא אתך לתת ערובתו בחפזך להאריך זמן הפרעון. גם הדבר הזה ישר בעיני. איש כמוני מוכן ומוזמן לכל דבר. מובן מאליו כי עלי לדעת בתחלה אם בעל בטחון הוא, אם ידו משגת לשלם. הלא מלתי כבר אמורה: הפרעון הוא ראשית כל הלואה. אנכי הולך במישור ובצדק עם בעלי משה ידי, אך דורש אנכי מאתם שטרות אשר יש בהם בטחה. עוד לנו שמונת ימים עד יום הפרעון — אמר אל אבי — ולכן יודיעני אדוני את שמו ואת כתבתו, לסען אחקר היטב אם יש לי לכטוח בו."

"אינני בא אליך לתת ערובתי" השיב לו אבי, "כי אם להעמיד את עסקו על נכונה!"

"על נכונה!" קרא בקול דק וממושך, "מה לנו לבקש השבונות הרבה? הוא יתן לי את כספי ואנכי אתן לו את שטרו, ואין לנו עוד דין ודברים איש את רעהו!"

"את כספך!" שנה אבי את דבריו, "אבל לא הכסף אשר לא לזה מאתך. האיש הזה שכח מקחת כסף בחזרה את שטרו הפרוע ואתה אמנם שכחת ותדרוש בשטר הזה שנית את כספך אשר כבר שלם לך — ובגלל הדבר הזה אנכי בא אליך להעמיד הדבר על נכונה!"

"שטר פרוע!" קרא בקול הומה בהתנועעו הנה והנה, כאילו שפכו מים רוחחים על בשרו, "כזאת ספר תספר לילדים קטנים, אך לא לאיש אשר מוח בקרקרו. הכל יודעים כי אין אדם עוזב את שטרו הפרוע ביד המלוה, ונוסף על אלה, הנה הוא בעצמו כלל את השטר הקודם עם השטר האחרון לחשבון אחד, וזה האות כי לא היה לו שום טענה ומענה נגדי!"

"אתה, אדוני, הנהח את החרב על צוארו ותאמר לו: 'כזה עשה!' ולכן היה אנוס למלאות רצונך. אמנם האיש הזה הוא בעל

אשה ובנים, ולבך גם הוא יגיד לך כי עון פלילי הוא לפשוט עור אנשים בחוץ ולהביא הגולה אל תוך ביתך!"
 "עון פלילי או לא עון פלילי — אחת היא. אם יש לו לאיש הזה איוו טענה נגדי יגיש את משפטי אל השופט!"
 "אבל במקום שאין השופט יכול להוכיח את האמת, אז עלינו למסור את הדין אל השופט הגבוה ממנו היודע ועד".

"ומי הוא זה השופט?"

"הלב — הוא הדין ומוכיח ויודע ועד!"

"לכיס אין לב כי אם בטן!"

"ובעל הכיס?"

"על בעל הכיס להתאחד עם כיסו, ואלה המשליטים את לבם על כיסם, ושלחו בו המגערה — אמנם מה לנו להרבות דברים של מה בכך? אנכי דורש את חובי ושטרי בידו — ודבר שפתים אך למחסור!..."
 "וחלול השם?" שאל אבי בקצף, "הטום תדע כי גול ואכזריות כאלה הבאים מאיש יהודי מביאים חלול השם ומכשול רבים?..."
 "מאיש יהודי" שנה את דברו אבי בתמהון רב, "חי אני, כי לא אדע ולא אבין דברך!"

"אל נא תעשה עצמך כאיש בער לא ידע — כמוני כמוך עברים אנחנו, וחוב משנה על העברי להוחר מחלול השם!"
 "עברי אנכי!" קרא בקול שחוק פרוץ, ויחזק בשתי ידיו את בטנו לבלי יבקע מקול השחוק המניע כל אבריו, "עברי אנכי... שחוק עשה לי האיש הזה, הוא יחשבני לעברי — אורך על חסדך ואמתך, אמנם אין לי חפץ בשם הכבוד הזה. אבותי ואבות אבותי מדור דורים לא היו מבני העם השותים לעג כמים, הרודפים גול וחמם, הבולעים חיל זרים, מבני העם אשר... ובדברו הורה באצבע על הקיר, והגה שם תמונות מתמונות שונות המציגים צלמי קדושים... "מי התעה את רוחך לאמר כי מורע היהודים אנכי? לא עברי אנכי ולא בן עברי, כי אם נוצרי נאמן למשיחו!..."

אין לשער את גודל מכות אבי ושכנו בשמעם את הדברים האלה, אשר פקחו עיניהם לראות כי משנה אתם, כי האיש הזה, אשר היה כעברי בעיניהם, הוא נוצרי מלדה ומבטן — אמנם אבי התעורר כרגע.

„אם כן“ אמר אליו במנוד ראש, „לגבר עמיתך אתה עושה כן, לבעל בריתך ואמונתך — ואת המצוה לאהוב איש את רעהו אתה דש בעקבך!“

„העמט לא ידע מאהבת רעים“ השיב בקצור נמרץ.

„ואם יביאך השופט באֵלה ובשבועה?“

„הנני מוכן ומוזמן ככל רגע להשבע!“

„הנה כי כן“ אמר אבי אל שכנו „אל נא נוסף עוד להשחית את דבריני, כי על נקלה הוא לאיש כמוהו להשבע על שקר, הוא לא ידע תוכחת-לב ומוסר כליות“ וכדברו הוציא את הכסף מאמתחתו ויתן על ידו באמרו: „הנה הכסף, השב לנו את השטר!“

עיני האוהב-בצע נוצצו כברקים למראה הכסף.

„לזה יקרא בעל חוב!“ קרא מטוב לב, בשימו את השטר על

ידו „ועם איש כמוך שמח אני לבא בעסק ודברים, זאת הפעם אנכי רואה כי אנשי יושר עומדים לפני!“

„אכן אנחנו לא נוכל להגיד כאלה גם עליך!“ ענה אבי בלשון

חרה, וכדברו משך את שכנו, העומד נבוך וגדהם כל העת, אחריו. ויעזוב עמו את בית הנושך.

„ובגלל העברי הזה“ אמר אבי אל שכנו בהיותם בדרך „היית

עלול להטביע את כל העבדים בדם ובמים ולהשמיד כל זכר מהם.

פוך יענה בו הפעם: האם איש עברי הוא? לא! האם נוצרי הוא?

גם זה לא! כן המה כלם העושים נבלה כמוהו, לא עברים ולא נוצרים.

החטאים אינם תלויים בדה, וכל האומר פשעי-ישראל או פשעי-נוצרים

אינו אלא טועה. כל איש החוטא נגד תקי המוסר הוא פושע, אחת

היא אם ישראל או אם נוצרי הוא. ובכן אני קורא ושונה את פתגם

התלמוד: אל תקרא טַפְּאִים אֶל טַפְּאִים!“

* *

*

למן היום ההוא חרל שכננו מהיות צורך היהודים. אך אני מחליט

כי כל היהודים אשר ראה מאז היו כלם זכים מכל חטא ועון, אבל

הוא לא טפל את העון בדת או בעם, מתעב היה את החוטאים על כי

יְהוּדִים וְשֵׁם, עַל כִּי אֲנָשִׁים רַעִים הֵם, אֲכַל לֹא תֵּלֵה אֶת הָאִשְׁמָה בְּעַמֶּם
 דְּבִאֲמוֹנָתָם, גַּם הִיָּה דָן מִן הָעֵת הַהִיא אֶת כָּל אֲדָם לְכַף זְכוּת, וְלֹא
 אַחַת וּשְׁתַּיִם הוֹצִיא אֶת יְהוָה נֶגֶד הַסְּכוּת, אֲשֶׁר הֵן מִקּוֹר מִשׁוּחַת לְכָל
 רַע וְלְכָל חַטָּא וְעוֹן כַּתְּבֵל, וּבְכָל עֵת הוֹכִיר בְּשֵׁם אָבִי אֶת פִּתְגָם
 הַתְּלִמּוּד: „אֵל תִּקְרָא סְטָאִים אֵלָא סְטָאִים וְ!"

לֹא כֵן בָּתוּ הַנְּחֻמָּה, הַיְלֵדָה מוֹשִׁי, הִיא בְּאַחַת, כִּי מְכַל
 הַרְדִּים וְהַרְדוּת אֲשֶׁר לָהּ, הַכִּי נִכְבַּד בְּעִינֵיהַ דּוּדָה הַיְהוּדִי וְדוּרְתָהּ
 הַיְהוּדִיָּה, וְהַלְבִּיבָה הַיְהוּדִית תִּמְתֵּק לַחֲכָה מְכַל הַלְבִּיבוּת שְׁבַע־עוֹלָם.
 לְאִשְׁרָה לֹא שָׁמַע אֶת דְּבָרֶיהָ אֵלָה אַחַד מִן הָאֲנִטִּיסִימִיטִים, כִּי לֹא
 הִגִּיעוּ דְבָרֶיהָ לְאוֹזְנֵי, כִּי עֵתָה שִׁפְךְ חֲרוֹן אָפוֹ עַל הַיְהוּדִים הַמְּסִיחִים
 וְמַדְיָחִים אֶת הַנּוֹצְרִים מֵאֲמוֹנָתָם, וְעַל הַיְלֵדָה הַזֹּאת חָרַץ אֶת מִשְׁפָּחוֹ
 זֹאת הַקְּטָנָה הַתִּיֵּהֲדָה מִכַּף רֵגֶל וְעַד רֹאשׁ. —

נְשִׂאִים וְרוּחַ.

המאיר הגדול, הוא רב העיר, הנקרא בפי כל „בעל מוסת ויודע נסתרות“, יצא היום מטהבואו להגלות לעיני כל יושבי העיר, כי שבת הגדול היום, וכמעשהו מדי שנה בשנה, הוא עולה גם היום על במת בית הכנסת לרוז ברבים מעניני דיומא ומדברים הצפונים והנעלמים מעין כל בשר. לפני שער ביתו עומדים צופים כל בני העדה, אנשים למאות, ומיחלים לקראת בואו, כי ליות כבוד המה נוהגים לו המיד בלכתו להטיף להם את דבריו. כלם מלובשים בגדי תפארתה: צניפי הזנבות על ראשם, הסנדלים על רגליהם ובגדי משי הסרוחים על הארץ על מדם. בראש הולכים ראשי העדה, עוטרם את רבם מימינו ומשמאלו. גם הם מלובשים בגדי חגם ושתם, אך כזה יכדלו מבני דלת העם, כי מצנפות ראשם עשויות ממיטב העורות וזנבות רבות להן ולבושיהם אינם בלים ומטולאים מוזקן, כי אם חדשים ומגהצים, ונוסף על זה יעטו גם מעטה משי על לבושם וידיהם חבוקות ושלובות מאהוריהם והמה מתנהגים בכבודות. מלבד הסימנים האלה אין הבדל ביניהם, כי כלם ישאו את מטפחותיהם אם כאזור סביב למתניהם, אם כענק סביב לצוארם ואם כשרוך נעל על רגלם, ובוה פוטרם הם את עצמם מעונש חמור, ה„ערוב“ המקוף את העיר כי נקרע היום, ומבלעדי התחבולה הזאת אסור היה להם לשאת כל דבר אשר ינשא, מלבד בגדיהם וכסותם אשר עליהם; ובדבר הזה לא יכדלו מנונבי המכס המעבירים דברים אסורים מחוץ לגבול, אשר גם הם יתלכשו בהם, למען אשר יחשבו למלבושיהם הם ובוה פוטרם הם את עצמם מן הקנס. הקהל הרב והעצום הזה עושה בסערה דרכו אל בית וזכנסת. חלונות כל הבתים פתוחים לרוחה ומכל הלון וחלון צופות הנשים אל ההמון הרב המעלר

אבק ברגליו, ער כי כענן כבר הוא מכתיר את כל המחנה מסביב, גם מכל בתי המריח יתנגשו הסוכאים והשכורים אל הדלת לראות בהדר המוחה הזה.

פתאם לפתע ירים הרב את ראשו המט עד עתה על תוהו הגבה למעלה ויעצור בלכתו, וכל ההמון גם הוא יעמוד נצב על מקומו...

„מה הקורות שם?“ שאל האחד את משנהו.

„רבנו הקדוש, ה' יאריך ימיו ושנותיו, עמד בלכתו ענה השני.

„על מה זה?...“

„כלי ספק יש טעם ברבר...“

„הודיענו גם אנו!“

„מבלי ספק באה השפעה עליונה על הרב, כי זה דרכו המיד, בכל פעם אשר תצלח עליו רוח ממרום יעצור בלכתו ויעמוד הכן על מקומו.“

„צמא אני לדעת, כמה מעמיק עתה הרב חקר?“

„גם אנכי צמאתי לדעת.“

„גנענדיל!“ חקרא אשה אחת מן הצופות מבעד אחד החלונות

אל רעותה הנצבת על ידה — „הרבי הקדוש עצר פתאם בלכתו, הרוֹאֶה

את?“

„אנכי רוֹאֶה, אך לא ידעתי פתרון הדבר!“

„רבנו הקדוש נתעלף לפתע פתאם.“

„אבל, גנענדיל! הלא רואה את, כי רבנו הקדוש נצב כריא

אולם על מקומו כאחד מאתנו!...“

„בהמה גסה את ולא תדעי עד מה, המרס תדעי כי בעל

נפלאות כמוהו יוכל להתעלף ולעמוד עם זה הכן על מקומו כאחד

מאתנו?...“

בין כה וכה נתן הרב אות אל נאמן ביתו, הגבאי, וילחש דבר

באזניו ובאצבע הורה לו על אחד הכתים.

הגבאי נשא את רגליו וירץ כמטחוי קשת אל המקום אשר הורהו

הרב.

„הרבי הורה באצבע נטויה“ דברו חר את אחד.

„אמנם כן באצבע נטויה — הפלא ומלא!“

„ואל מה ידמו הרבר?...“

„כי לצלע נכון הבית הזה...“

„צלע — נורא הדבר!...“

„לאשרי אינני גר שם!“

„איזה הוא הבית?“

המון־אצבעות נטויות מתרוממות בפעם אחת למעלה וכל אחת

ואחת מורה על מקום אחר... .

„זה הוא הבית!“

„לא, כי אם זה!“

„איש נבער אתה, זה הוא!“

„אתה הוא הנבער, כי הוא זה!“

„אולי יצאה אש מאחד הבתים?“ שאל אחד מהם לתמו.

בין כה וכה והנה אחד מן הקרובים אל הרב שם פניו אליו

וישאלהו :

„איפה שלח אדוני את הנכאי?...“

„אין דבר!“ ענה הרב כתנופת יד:

„מה בפי רבנו הקדוש?“ שאלו ודרשו אנשים רבים, מהנזשים

איש באחיו.

„לא שמעתי אל נכון“ השיב האחד מהם, אך שמרמה לי כי

קרא רבנו „אוי ואבוי!“

„אוי ואבוי!“ עברה הצעקה מפה לפה, „השמעתם כי קרא רבנו:

„אוי ואבוי!“

„מחלתו הנושנה אחותו“ שער אחד מהם, „כי בכל פעם אשר

יחוש את מכאובו יקרא: „אוי ואבוי!“

„מהרו אל הרופא!“ קרא אחד הנאספים, „מהרו חושו!“

„אל הרופא! אל הרופא!“ ענו אחריו קולות מקולות שונים, אך

מכל הצועקים אין איש מש כמקובו.

„מה נהיתה שם?“ שאלו איזה אנשים העומרים בשורה האחרונה.

„אוי ואבוי!“ צעק רבנו“ השיב אחד מהם „הטרם שמעת את קול

רבנו בקראו?“

„אם כן הלא צדקתי כאמרי כי יצאה אש מאחד הבתים!“

„איה האש? איפה הבעיה? הגידו, איפה יצאה האש?“

נשמעו קריאות רבות בבת אחת.

„איפה הרליקה? איפה?“ ענו רבים אהריהם .
 „אדה אש יצאה בעיר!“ קרא עתה קול גדול מתוך ההמון
 וקולות רבים עונים אחריו: „אש יצאה, דליקה, חושו לעזרה!“
 כמעט יצאו הקולות האלה, נמצאו רבים הרואים בעיניהם את
 לשון האש היוצאת מאחד הבתים .
 „איפה הבערה?“ שאלו רבים לעמתם .
 עוד הפעם מתנשאות אצבעות נטויות מתוך ההמון, וכל אצבע
 ואצבע תורה על בית אחר .
 „פסל חרש!“ קראה גנענדיל אל רעותה בחרוק שנים, הטרם
 תשמעי כי בערה יצאה בעיר?“
 „ומה אעשה אני?“
 „מה אעשה?“ שאגה אהריה גנענדיל כמשגעת, נחוצה אל מקום
 הבערה!“
 שתיהן לקחו המעטפות על ראשן ותרוצנה .

„עת לעשות היא!“ אמר אחד הסובאים לפני בית המרוח אל
 אנשי בריתו הסובבים אותו „עת לשלול שלל ולבוז בו...!“
 ברגע הזה שב הגכאי מאחד הבתים ועמו נער נוצרי קטן, הוא
 האוורילקה המכבה את הנרות והמשיק את התנורים בכל שבתות השנה
 בבתי ישראל, ושניהם רצים כחץ מקשת אל אחד הבתים הקרובים .
 „איפה הם רצים?“ שאלה אחת מישתי הנשים את רעותה .
 בהתבוללן בין ההמון .
 „פותה אין לב!“ ענתה לה גנענדיל „הלא אונך מלין תבחן —
 הטרם תשמעי כי פרצה האש?“
 „ומדוע קראו להאוורילקה הקטן?“
 „לכבות האש!“
 „האוורילקה!!“ התפלאה האשה „ההוא יכבה?“
 „ומה בכך?“ ענתה גנענדיל „האם לא יכבה מדי שבת בשבתו

את הנרות בכית הכנסת — המככה את הנרות וכל לכבות גם את הכערה!

„התרוין” הוזה הניח את דעתה של רעותה, ובכן רצו שתיהן אחרי דגבאי יהאזורילקה לראות ככבוי האש...

פראש המחנה אשר הרב ונשיאי העדה עומדים שם, לא ידעו מכל הנעשה והנשמע בקצה המהנה, כי הקריאות השונות בלעו אשה את אחותה, עד כי לא נודע על נכון מה הן, כי ברגע אחת נשמעו קריאות שונות ולא יכלה האוזן להבחין ולהבדיל אשה מרעותה ותעלינה בלולות ותהיינה לקול ענות אחר...

„מתי נעשה דרכנו?” שאל אחד מראשי העדה את הרב.

„כעוד רגע קטן” ענה הרב „כי לא יתמהמה עוד לבוא”.

„לא יתמהמה עוד לבוא” הרים האחר אל חכו שופר „רכנו

הקרוש מבטיח כי לא יתמהמה לבוא...”.

„הוא יבוא כמהרה!” הריעו המון קולות אחריו.

„הרבי מבטיח כי יבוא כמהרה!” חלפה הקריאה מפה לפה.

„מי יבוא כמהרה?” שאלו איזה אנשים לעמחם.

„ואתם אינכם יודעים, מי יבוא?”

„כוי זמי הבא?”

„משיח צדקנו יבא כמהרה!”

„משיח צדקנו! משיח צדקנו!” נשמע הקול כהמות ימים מכל

אפסים.

„הרכי מבטיח כי יבוא משיח צדקנו!” קרא אחד הנאספים

ויקפץ כאלו בן האחד אל השני „הרכי מבטיח! הרכי מבטיח!”

„משיח כא! משיח בא!” עזו אחריו קולות שונים וההמון הלך

וסוער...

* * *

*

„הלא פה לא תבער הבערה" שאלה השכנה את גנענדיל רעהה
 ועומדת עתה אצל אחד הכתים אשר שם נכנסו הגבאי והאורילקה
 „למה לי לדבר עם פרה סוררה כמוך אשר לא זויץ רי את
 אכוס בעליה?" התקצפה גנענדיל, „הלא רבנו הקדוש יציר תמיד
 האומיות לאחור, ואם לא תבער הבערה עתה או תפרוץ האש אחרי
 שעה או יותר — דברי רבנו לא ישובו ריקם!"
 „הלא פה ינוה ה„רכי" בכבודו ובעצמו" התנגדה השכנה.
 „ולכן שלח להגיד לאנשי ביתו, כי יהיו נכונים לקראת הבערה..."
 „ומה להאורילקה בבית הרב?" עמרה השכנה על דעתה.
 „דברי אל העצים ואל האכנים!" קראה גנענדיל ותספוק את
 כפה „הלא אמרתי לך כי הוא נקרא לכבות את האש!"
 „התירוץ" הוה הניח עור הפעם את דעת השכנה ושתייהן עומדור
 חבוקות ירים לפני הבית ומתכות עד אשר תפרץ האש.

* * *

*

הסוכאים העומדים ומכיטים לפני פתח בית המרוח נשאו ונתנו
 זה את זה בענין אחר.
 „איפה הלך היהודי הארור עם האורילקה?" שאל אחד מהם
 את מרעיו הסובבים אותו.
 „הם! הם!" ענה לו משנהו, והוא אחד הטכחים, איש זרוע
 עם גבורה — „הלא ברור הדבר ונכון בנכון היום!"
 „ומה ברור ונכון?"
 „המעשה אשר יעשה היהודי עם האורילקה. לו עשה לכם כדבר
 הוה, כי אז לא יספתם עוד לשחת כיום הוה!"
 „ומה יעשה לו? הודיענו גם אנו!"
 „הידעתם את החג הקרוב לבוא ליהודים?"

"איזה חג? מה החג? הודיענו!"

"חג המצות —"

"חג המצות!" ענו כלם אחריו בקריאה ממושכה.

"הגם אתם ידעתם, מה היהודים דורשים מאתנו בחג הזה?"

"דורשים הם את דמינו!" ענו כלם כגרון נחר.

"ועתה, הטרם תדעו לאיזה תכלית הוליד היהודי את האוורילקה

אחריו?..."

"לטבח —" ענו כלם בחלחלה.

"אבל הלא האוורילקה הלך אחריו ברצון ולא כאונס?" שאל

אחד מהם.

"ראש חמור!" התקלס בו השני, וכי מאמין אתה כי היהודי

הגיד לו, כי יובילהו לטבח?"

"ימה הגיד לו?"

"הוא התעה אותו אחריו!"

"אבל הלא אסור להיהודים לשחוט בעצמם?" הטיל הראשון

ספק בדבריו.

"ימה בכך, החסר שוחטים המה?"

"אבל הלא גם על שוחטיהם אסור לשחוט בשבת?"

"פתי אין לב, רק חיות ועופות אסור להם לשחוט בשבתם,

אבל לא בני אמונתנו..."

עתה הכין גם הפתי כי כדבריו כן הוא.

"היהודים הארורים צמאים לרמנו!" קראו כלם בקול מהומה

ועיניהם הבעורות מיון ברקו כחרכות לטושות ותשאפנה לרצח, "ומה

נעשה לקדם פני הרעה?"

"נתנפל על היהודים הארורים ונעשה אתם כלה!"

"אבל הלא רבים הם היהודים הארורים מאתנו! איך נוכל להם?"

"נבקש עזרה משוטרי העיר!"

ברגע ההוא יצא הגבאי עם האוורילקה מן הבית והאוורילקה

נושא בירו איזה דבר אדום, ושניהם מכוננים אשוריהם אל הרב מבלי

פנות אל האנשים האומרים לעזור אותם בדרך.

"כפי הנראה לא שחטו אותו היהודים הארורים" התפלסף הפתי...

כן אדמה גם אני" ענה השני.

„אבל בכל אופן“ עמד הטבח על דעתו „ראינו ביר האווירילקה איזה דבר אדום, ומי יודע אם לא לקחו מעט דם ממנו בכסף מלא!“

* * *

1.

במשך העת היא עמד הרב צופה ומביט טביבו ועיניו מפיקות תמהון ורגשות נעלמות. גם ידיו לא תנוחנה רגע, רגע הן מתליקות את זקנו ורגע תעתקנה את צניף שבתו כל עמת ערפו וכפעם כפעם דובכות גם שפתיו איזה מלות בלתי טובנות ותנועותיו מכיעות אירצון. התנועות הנסתרות והנעלמות האלה הפליאו והרעישו את לב כל הקהל וכל אחד ואחד עמל למצא להן פתרונים...

ברגע ההוא נראו הגבאי והאווירילקה באים בחזון מאחד הבתים והאווירילקה נושא דבר אָדום בידו.

„מה ישא האווירילקה בידו?“ שאלה השכנה הנגררת אחרי רעותה גנענדיל בקוצר רוח.

„החסרת עינים את?“ קראה גנענדיל בחמה שפוכה „עיניך צופיות ומביטות ולא תרענה מה!“

„אם כן הודיעני נא את!“

„המצנפת האדומה של רבנו הקדוש הוא נושא בידו, מורשה היא לו מאבות אבותיו הקדושים, ובכל עת אשר רוחות רעות מסתערות לבוא בעולם, ילבש רבנו את המצנפת הזאת ויבטל כל גזרה קשה ורעה מאתנו, ואת, הלא בת ישראל את ולא תרעי עוד מזה — כדי בזיון וקצף!“

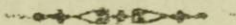
„לא שמעתי מזה בלתי היום“ הצטרקה השכנה.

„עליך התחנה הקדושה אומרת „עינים להם ולא ישמעו אונים להם ולא יראו“. זה לפני שמונת שנים — כלנו עוד זוכרים את הרבר — פרצה החליירע בעירנו, אז לבש רבנו את מצנפתו והמגפה נעצרה.“

„אם כן“ השיבה השכנה, נרוצה נא עד מהרה, למען נראה בשום הצדיק את המצנפת על ראשו!“

„מה הוא נושא? מה בידו? מה האדום הזה?“ הומים וסוערים האנשים סכל עבר, ורבים רוחפים זה אצל זה ובכתף לקחתי את

רעיהם, למען יראו בעיניהם את הדבר המזכיר הפעם אל הרב
 בין כה וכה והגבאי והאזורים באים לפני הקדוש, והאזורים
 מסר ליר הרב את הדבר הארום אשר הביא לו.
 או לקח הרב את הדבר הארום ויפרש אותו כשמלה לעינו כל
 הנאספים, וכל העם רואים בעיניהם, ואלה אשר לא ראו בעיניהם
 שמעו באזניהם, כי כקול הרועה עלה באונם — אמנם מרביתם ראו וגם
 שמעו ככל אות נפשם; ובכן שמעו וגם ראו כל אלה אשר זה לפני
 רגעים אחדים האמינו לראות אש מתלקחת פורצת ועולה מכל בתי
 העיר — גם גנענדיל החכמה ושכנתה הפתיה המתאמרות לראות את
 הקדוש וכובע ישועה בראשו, לא האמינו למראה עיניהם ולשמע
 אונם הפעם — וסוף סוף שמעו וראו גם הטבח ומרעיו אשר האמינו
 בלבם כי היהודים האזורים קנו כמיטב כספם מעט דם מכשר
 הנוצרי הקטן ללוש בו את מצותיהם — כל אלה אשר עינים להם
 לראות ואזנים לשמוע ראו וגם שמעו כפרש הרב את הדבר הארום
 כשמלה לפניו — ויגה בו את הוטסו בקול רעש גדול.

מן החיים

(קובץ תמונות, ציורים וספורים מחיי אהי"ט)

חוברת שלישיה

(א) המכוב באמת ובתמים.

(ב) ר' מרדכי המן.

מאת

נ.נ. סאמועל

הוצאת בן-אביגדור.

ווארשא

Минъ Гахаимъ

т. е.

ИЗЪ ЖИЗНИ

сочинение Е. Самуели.

Выпускъ III.

ВАРШАВА.

הַמְּכֹזֵב בְּאֵמַת וּבְתַמִּים.

„ר' גבריאל המכזב באמת ובתמים" — כן קראו לו כל אנשי העיר למגדול ועד קטן, והשם הזה נאה לו, כי הוא היה פובן יחיד במינו. ר' גבריאל היה ענק בקומתו וברחבו. לו היו: קדקד אדיר, פנים עגולים ומלאים עם עינים גדולות, חוטם גדול, זקן מלא ורחב, ידים עבות ושמנות, שוקים, רגלים, כלם כמו מחוטבים מאבנים שלמות וכל אחד ואחד ואומר: הִנֵּנִי, הִנֵּנִי! למען לא יבוא בעליהם ויכחיד קיטם מראש עד כף רגל, כי ר' גבריאל לא הונה מעולם בכזביו בלתי אם את עצמו בלבד ויהי רק שם שקר בנפשו. ר' אהרן גרויסמאן, שוהפו ובעל בריתו זה רבות בשנים במסחר העורות, אשר ידע אותו כאשר ידע איש את יד ימינו, היה אומר עליו תמיד, כי הנקלה הוא לר' גבריאל להגיד כי רכש בעד העסק במקת או בממכר פי שנים מאשר הרויח באמת ולהשלים החסר מכיסו, וכל זה מבלתי יבלתו להגיד דבר אמת. אכן למרות חטאת שפתיו היה ר' גבריאל איש נאמן רוח מאין כמוהו, ור' אהרן שותפו אשר נסוהו במסות ובאותות היה שם בו מכשחו ויעווב את כל הנהגת העסק בירו, כל הונו ורכושו, מכלי חקור אחריו. ר' גבריאל היה כזבן שלא על מנת לקבל פרס, אך מאהבתו את הגוומא וההפלגה כאונן האוהב את אומנתו באשר היא מלאכת מחשבת, מלכר זה לא היה משקר ר' גבריאל בכל דבר אך פעם אחת, כי כמעט יצא יצא השקר מפיו היה מתחוק בלבו כדבר אמת, ומוזה היה נסבה כי יצאו הכוזבים תמיד ישרים וחלקים מפיו מכלי מכשולים, והוא גם הוא

לא העלה רגע על דעתו כי אנחנו מטילים ספק בדבריו, ולכן הפסיק כפעם בפעם את ספורו ויתן לנו אות בידו כי נשלים אנחנו תהתיו את סוף הספור, כאומר: „הלא מובנים הדברים האלה מאליהם, ודבר שפהים אך למותר!“ אנחנו, מאהביו וידידיו, היינו ממלאים תמיד את רצונו ובכל פעם אשר נתן לנו את האות בידו היינו קוראים כאיש אחד חברים את המלה הנותרת. לא כן שותפו ר' אהרן, הוא לא שם לבו אל האות והמופת אשר נתן לו בידו, ובכל פעם אשר הפסיק ר' גבריאל את דברו ענה לו הדודים: „אנכי לא אסים בעדך, כי אין אנכי משתתף אתך בשקרנות, העסק הזה לך לבדך הוא, ולי אין חלק בו!..“

אך למרות חרדיו אוהב היה ר' אהרן את שותפו אהבת אה את אחיו וכמעט לא עברו יום אחד אשר לא דרש לישכנו. גם אנחנו, אני ואחותי מרעי, באנו כפעם בפעם לבית ר' גבריאל, להשתעשע בהכרתו איזו שעות. ואמנם חברתו היתה לנו לשעשועים, כי הוא היה תמיד שמח וטוב לב, מקבל כל אדם בסבר פנים יפות, אוהב להתרועע, גם אשתו היתה אשה טובה וישרה ועינה לא צרה באורחיה, והיא העבירה תמיד את כל טובה לפנינו, מן המאפה ומן התבשיל; ובעת אשר רוינו עונג מן המטעמים אשר הכינה לנו, היה בעלה ר' גבריאל כמעין המתגבר, כי לא פסק פיהו מספר לנו את כל המוצאות אותו, ומגבב גומא על גומא, עד כי היה בעינינו כקוסם המהלך על כנפי רוח.

באחד הימים ההם, וערב ישבת היה, קדמה אשתו את פנינו ברגים, ואנחנו הללנו אותה לפני בעלה, באמרנו כי לא רבות נשים ההכמנה לבשל את הרגים בטוב טעם כמותה...

„רגים“ התל ר' גבריאל, אשר על כל קוץ וקוץ היה דורש תמיד תלי תלין של גומאות — „הגם לאלה תקראו רגים? קראו להם „נבליים“ ולא רגים, כבר חרלה עת הרגים. לא ידעתי אם בשכבר הימים ירדו הרגים לטמיון, או כי גם בהם הולכים הדורות ומתדלדלים מיום ליום, אך זאת ידעתי כי בימי היו רגים אשר להם יאמר רגים. במשתה תהונתי היה כל רג ורג גדול כמו הלל...“

ר' גבריאל נתן לנו האות בידו ואנחנו נפלנו על המציאה אשר תרצה גבריאל לפנינו ואיש איש מאתנו „לקח את חלקו“...
כמו הלויתן! „קראנו כלנו פה אחד...“

"כמו הלויתן, כן, אחי" אשר ר' גבריאאל את דברינו בקורת רוח,
 "כמו הלויתן ועוד גדול ממנו, ועתה שערך נא כנפשכם, כמה מלח נצרך
 לבשול הדגים..."

ר' גבריאאל חכה לו בדברים, אך אנחנו לא יכולנו לשער כמי.
 זלכן החרשנו.

"לא פחות" הוסיף הוא לברו "לא פחות מארבעים כבר מ..."
 "מלח!" הטפנו אנחנו את הנותר ספיו.

"כן אחי, מלח. ומה אומר לכם, אחי? בכל קצויו תבל דבריו
 האנשים בחתונתי ובדגי המשתה, כי דגים באלה לא עלו עוד על שלחן
 מלכים..."

"ובכל זאת" התערב עתה גם שותפו ר' אהרן בדבריו "ובכל
 זאת שמעתי אומרים, כי בדגים ההם אשר הישמו בתכשולם ארבעים
 כבר מלח, היה חסרון גדול, עד מי לא עמד טעמם בם..."

"ומה היה החסרון?" שאלנו כלנו, כמהים לשמוע אהרן
 מחדרויו אשר היה תמיד כהן שנון..."

"ומה היה החסרון?" שאל גם ר' גבריאאל לתמו.

"חסרון מלח" ענה ר' אהרן "הדגים לא היו מלוחים כל צרכם!
 "אמנם כן היה" הסכים ר' גבריאאל "האם שמעת גם אתה
 שמע הדגים ההם?"

"לא אחת ושתים!"

"ומי ספר לך כל פרטי הדברים?"

"ר' גבריאאל בכבודו ובעצמו..."

"ואתה? האינך מאמין בזה?"

"כבלו לא אאמין, אבל כחציו..."

"ובמה תאמין אפוא?..."

"אני" ענה ר' אהרן בהלצה גלויה "אני מאמין באמונה שלמה,
 כי הדגים לא היו מלוחים דירצרכם..."

פעם אחרת נסבו הדברים על הבעיר, והאחר מואתנו השמיע את
 דעתו, כי השנה הזאת שנה מבורכת היא בגפנים.

"שנה מבורכת" לעג לו ר' גבריאאל "לזאת תקרא שנה מבורכת,
 שנת רווח היא לעמת השנים שקדמו לה. אנכי אוכל לספר לכם מאחת

השנים המבורכות אשר הפליאה או כל לב ונפש... היש את נפשכם לש..."

"לשמוע" ענינו כלנו פה אחד "ספר ונשמעה!"
 "אם כן שמעו ואספרה" החל ר' גבריאל לספר בהעבירו את ידו על זקנו "כזאת היתה בשנת 831... לא, כמעט שקרתי בדברי, כזאת היתה בשנת 835, או גם זאת טעות בידי, אמנם כזאת היתה בשנת 836, ואנכי הייתי אז באחד הכרמים בארץ אונגארן, והימים אז ימי בכורי-ענבים — מה ארבה עליכם דברים, ידירי? הגפן שחחה תחת משא אישכלותיה, עד כי נראתה כגבעת-ענבים, וכל ענב וענב היה גדול פי שנים מאחד האבטיחים, אך כל זה לא לפלא יחשב, כי כאלה יקרו גם היום, אך הדבר הזה אשר אספר לכם הפעם הפליא את לבבי במאד מאד, וכמעט שם אותי לשחוק בעיני הכורם. והדבר כן היה: בלכתי כה וכה עם בעל הכרם, הגיע לאוני פתאם קול נורא מאד, כקול רעם בגלגל. אנכי בתומי האמנתי כי קול הרעם הוא, ואקדם לברך "שכחו וגבורתו מלא עולם" אך כברכי את ברכתי נתן בעל הכרם בשחוק קולו, באמריו: "הלא לא מן השמים בא הרעם הזה" — "ומאין?" שאלתי אותו — "מאחד הענבים" השיב לי, ובדברו הראה לי בידו על גפן אחד הענבים אשר נתבקע ועסים שוטף ממנו כנחל איתן. "הענבים האלה" באר לי הכורם "ימלאו עסים, ומרוב שפעת ברכתם יתבקעו כאובות חרשים, ובהתבקעם יתנו קול רעם כזה". בתחלה אחזתני הלחלה בכל פעם שמעתי את הקול הזה, אך לאט לאט הסכינה אני עם הרעמים והחזוים האלה ולא הביאו עוד מורך בלבי; אך אחרי רגעים אחדים נאלצנו לעזוב את הכרם, כי פלגיה-העסים השוטפים ארצה מן הענבים המתבקעים, נקוו ויהיו לנהר שוטף, עד כי כמעט טבענו במצולה ואין מעמד, ולולא קדמנו לברוח, מי יודע אם לא שטפתנו השבולת?..."

"ומדוע לא תספר הדבר עד תומו?" שאל ר' אהרן.

"ומה לי עוד לספר?"

"כי המים הודונים האלה שטפו ויהרסו את כל בתי העיר, בי מרבית בני העיר טבעו במצולות ומרביתם היו לחרשים מקול הרעמים והחזוים אשר הגיעו תמיד לאזניהם — הלא יש לך מקום להתגדר בו...!"

פעם אחרת ישבנו ודברנו מהמצאות האנגלים, ואחד מאתנו דבר על אדות תנועת השלחן מעצמו על ידי מגע-ידיים.

„על דבר ההמצאה הזאת" הגיד לנו ר' גבריאל „אספר לכם אנכי דבר פלא, אשר ראו עיני בבית אחד הרוונים בעיר ג. הרבו היה בשנת 835, ועודני זוכר כל פרטיו כאלו ביום אתמול היה הדבר. שם חנך אחד האנגלים את השלחן כאשר יחנך איש את כלבו. מדי יום ביומו למועד הצהרים הלך השלחן מעצמו אל בית המבשלות ושם ערכו אותו השפחות ערוך בכל, ואחר העריכה הזאת שב השלחן אל הדר האכל ויתיצב הכן על מקומו. אחר משתה הצהרים התעורר השלחן שנית על רגליו וילך הלוך ושוב אל בית המבשלות ושם הסירו מעליו השפחות את הקערות, הכפות והמוזלגות, ואחרי כלותם מעשיהם, שב אל החדר ויתיצב על מקומו..."

„ולסעורת הערב" הוסיף ר' אהרן „עשה השלחן את דרכו כמו לסעורת הצהרים — האף אין זאת?"

„לא" ענה ר' גבריאל „כי השלחן לא היה מחונך רק לסעורת הצהרים, ובשובו למקום עמדו לא יכלו כל הרוחות שבעולם להזיזו נטקומו!"

בפעם אחרת היו נסבים הדברים על כח אבן השואבת.
 „בדבר הכח הזה" אמר ר' גבריאל „אוכל אנכי לספר לכם דבר פלא, אשר היה לנגד עיני, ולא אנכי בלבד ראיתי את המראה ההוא, כי עוד היים אתנו אנשים לאלפים, אשר ראו כמוני את המחזה הנפלא ההוא, המבהיל כל אוזן שומע. בשנת 848, או 49 — אינני זוכר מספר השנה — אז התגוררתי בעיר פ. ושם מת אחד משרי הצבא, שר וגדול אשר עשה לו שם על מרומו-שרי — ולהגדיל כבודו האחרון, החיה אחד החכמים הנודע למישגב את גוו אחרי מותו באמצעות אבן השואבת — ועתה שערו נא בנפשכם את החזיון אשר היה לנגד עינינו..."

„מבלי ספק" שער ר' אהרן בנפשו „יצא המת לעין כל במחולת מחנים..."

„לא ולא" קרא ר' גבריאל „אבל עוד גדולות ונצורות כאלה. שר הצבא המת עלה בראש לויתו לבוש שריון-גבורים וחרבו שלופה בידו, ויפקד לברו את הצבא, וכה בא בראש הגרוד עד שדה הקברות

ואהרי אשר ירו המורים שלש פעמים בקנה הרובה אשר בידם לזר
בשמתו —

„ירד בכבודו ובעצמו הקברה" השלים ר' אהרן .
„גם הפעם לא באת עד חקר דבר" ענה ר' גבריאל כמנצח „אך
הוא בעצמו נתן צו: שימו אותי בארון ! „וישימו אותו בארון ויקברוהו . . .
וכל זה נעשה בכח אבן השואבת” .

כה הגדיל ר' גבריאל מיום ליום לעשות חיל , ומה גם בלילות
החורף הארוכים , בשבתנו יחדו על כוס מלא חמים , או חשף ר' גבריאל
את זרוע עווז ויראה נפלאות על שדה הגנומא , ואנחנו תלמידים
מקשיבים לקולו , היינו עוזרים על ידו , בהשלימונו און המלה אשר
הותר לנו בחסדו .

אך פעם אחת נמלט גם דבר אמת מפי ר' גבריאל , כשגגה
היוצאת מפי השליט , והדבר הזה הפליא את לבבנו וכל השומעים לא
האמינו למשמע אונם , כי דבר אמת בפי ר' גבריאל היה דבר יקר ,
חזון בלתי נפרץ , ואמנם אנחנו הטלנו ספק בדברי הוה , אבל ר' גבריאל
הוכיח לנו במופתים חותכים , כי נוכח האמת דרכו הפעם , וזה הדבר :
באתר הלילות ההם דברנו על אדות החלומות וכל אחד
מאתנו נשא את דעו על הענין הזה , איש איש כאשר הורהו הנסיון .

„החלומות שוא ידברון" החליט ר' גבריאל בתנופת ידו „מבשרי
אחזה ואת , כי פעם אחת הוליכני חלומי שולל ויתעה אותי עד היום
חזה , ער כי רב כספי היה לו לשלל . החלום ההוא נפלא וזר מאין
כמזרח , ואם יש את נפשכם לשמוע אספר לכם את הדבר כמו שהיה ,
בלי הוספה וגרעון” .

„הסכת ושמע ! " קרא ר' אהרן שותפו בשפת לצון „עתה יבוא
האות והטופת על אמתת החלום , כי הלא ר' גבריאל שלנו יספר
לנו הפעם דבר המוכיח את ההפך” .

„הטו אונכם ושמעו לי ! " החל ר' גבריאל לספר מבלי שום לב
למהתלות ר' אהרן , ויחלק בשתי ידיו את זקנו עבור וחלק לכל צדו
„זה שנתים ראיתי בחלומי והנה אבי זקני נצב לפני כמו בחיים חיתו
עם זקנו הלכן ושמרות עיניו העבתות , והוא קורא אלי לאמר :

„החפץ אתה , גבריאל נכדי , למצא עושר רב בפעם אחת ? ” מי
האיש אשר לא יחפץ למצוא עושר רב ? ” שבתו ושאלתי אותו . „הנה

כי כן" ענו "לך והעמד המספרים: 19, 38, 75, בגורל, כי
המה יעלו ויוכו, אך אל תאחר המועד, כי נכון הדבר כנכון היום".
אחר החלום הזה הקיצוני משנתי ואומר בלבי: אך חיוון שוא הוא,
ומי ישגות בחלומות? בן כה וכה ישנתי שנית, והנה עוד הפעם אבי
זקני עומד לפני ומדבר עלי ברוח קשה: "גברואל, גברואל! אינך
תאמין בדברי זקנך, והוא חטאת מרי, כי הדברים אשר אומר אליך
עולים ובאים מעולם האמת, אך למען תוכח לדעת כי לא חיוון מתעה
אתה רואה הפעם, ראה הנה אנכי כותב לך בעצם ידי את המספרים
האלה על השלחן וראית ונוכחת בהקיץ, כי החלום אשר אתה רואה
הפעם גלוי השמים הוא, ואם מעט לך האות הזה, ואתן לך עוד אות
אחר גדול ממנו: השכם מחר בבקר ולך אל בית-המועצות ושם תמצא
במבוא השער אשר לאולם שטר-מדינה בן חמשה כסף, ואותו תוציא
לקנות שטר הגרלה באחד מהמספרים אשר אנכי כותב לך בזה". בהקיצו
משנתי נבהלתי וניסתוממתי למראה עיני, כי המספרים אשר הגיד לי
בחלומי היו כתובים לפני על השלחן, אחד מהם לא נערד. מהרתי
לקום ממשתי ואלכה אל בית המועצות והנה כמעט הייתי כמשנע
למראה עיני, כי השטר בן חמשה כסף היה מונח לפני על יד שער
האולם, פרוש במלא רחבו כמו היה מחכה לקראתי. מבלעדי אגיד
תדעו, ירדתי, כי בכסף הזה מהרתי אל בית הגורלות, ולבי היה
כאמנה אתי כי עושר רב שמור לי בעוד ימים אחדים; אבל שערו נא
בנפשכם, אחי ורעי, את תמהוני ומבוכתי, כראותי בעוד ימים אחדים
כי מן המספרים האלה לא עלה אף אחד בגורל, ומן העת ההיא אנכי
קונה מדי שבוע בשבוע את המספרים האלה, אך לשווא, כי מאחרים
המה לבוא — ועתה, האם לא תתנו גם אתם לדברי צדק באמרו: כי
החלומות שוא ידברון!..."

"אמנם מעשה נורא הוא!" אמר ר' אהרן בהלצה נסתרת, אך
כאשר אדמה אני, כל הדברים אשר ספרת לנו: המספרים הנכתבים על
השלחן, חמשת הכסף אשר מצאת על יד השער, וכל יתר הדברים,
אך חלום אחד הם!"

האם לא תאמין לי? שאל ר' גברואל בחרי אף.

"הלילה לי מעשות כדבר הזה, אך מתאווה אנכי לראות את
הפתקא מישבוע זה, כי מבלי ספק שמור הוא אתך!"

ואשר לא קוינו — כי הושיט ר' גבריאל ידו אל צלתו
 ויצא משם פתקת-הגידולות ויתנוה על יד שותפו ר' אהרן...
 „הפלא הוה” קרא ר' אהרן בקהתו את הפתקא וישם עיניו
 בה „עולה על כל הפלאות; — ואמנם גם המספרים היום וקיימים 19,
 38, 75 — אין זאת כי קרוב הקץ לבוא!...”

הפתקא סבבה כרגע מיד ליד, וכלנו לא האמנו למראה עינינו —
 ומי פלל כזאת כי ר' גבריאל יעלה דבר אמת על לשונו? ...

„ויען כי חזון יקר הוא הדבר הזה אשר אנחנו רואים בעינינו”
 אמר ר' אהרן אחרי כן, וכתוב איש איש מאתנו את המספרים האלה
 לזכרון לפניו — אלהי האמת ישלם לך את שכרך ויוכך בגורל, כי
 נתת כבוד לחותמו!”

כלנו כתבנו לנו איש איש כפנקסו את המספרים האלה
 „אבל אם תזכה הפעם בגורל, גבריאל יודי” אמר ר' אהרן
 בהשיבו לו את הפתקא „או נעשה לנו את היום ההוא ליום חג
 ומשנה, האף אין זאת?”

„יום חג ומשנה!” קרא ר' גבריאל אשר מריח תקוה התלהב
 לבבו ככתיל הנעורת בהריחו איש „לימי משתה ושמחה, בן תגיד,
 ידירי, אנכי אורכם אז לדעת מי אני. גם זאת לך לדעת, כי ביום
 אשר יעלו מספרו בגורל, עליך להת לאשתי על חשבוני שתי מאות
 כסף, להכין לימי המשנה יין וכל תפנוקים, כי הלא מחר אנכי עושה
 את דרכי ליום השוק לאיטקאוועה, ובשובי מדרכי אויל הוהב מניכי
 והיין ישפך כמים!”

„ומה הברכה אשר תאציל או לי?” שאלה אשתו אשר גם
 עליה האציל בעלה מרוחו.

„ולי אבי?” שאלה בתו הבכורה.

„ולי?” — בתו השנייה.

„ולי?” — שני נערים קטנים

„מה זה תגשו בי?” התקצה ר' גבריאל — „הלא כל אשר לי
 לכם הוא. הרק לי לבדי חילי? הלא חלק כחלק תקחו מכל הטוב
 אשר יתן לי ד'. אתכם אלביש ואנעיל כיד מלאה ורחבה, ולא יחפר
 לכם כל טוב, מלבושים וחכשושים — אבל אתה, ר' אהרן ידירי, ראה

צויתוך כי בעלות המספרים האלה בגורל עליך לתת על חשבוננו
לאשתו שתי מאות כסף!"

כמצותך, אדוני!" ענה ר' אהרן, אבל בגורל שמחתך ועליצת
נפשך, אל נא תשכח שכוח, כי עליך לעשות מחר את דרכך
לאשקאוצה!"

"הא לחוד והא לחוד!" ענה ר' גבריאל שמח וטוב לב, "הלא
לא תמול אנכי, ואתה הלא ירעת מאו, כי מימי לא אחרתי ממלא
את חובתי"...

ליל זכרון היה לנו הלילה ההוא, כי גם בדבר הזה לא שקר
בנו ר' גבריאל, כי אמנם הוא היה איש נאמן רוח מאין כמהו ויודע
את חובתו.

ממחרת היום ההוא ראינו אותו נצב על הר גדול של עורות
ועוריו עומדים עליו מימינו ומשמאלו, והוא מפקד אותם כשר
צבא מלחמה. ולא רק בדבר שפתים הראה את כחו כי גם הוא
יעבד עבודתו ביד חרוצים. הוא היה מסדר את העורות מין למינו
ויעשה מהם חבילות, חבילות, ועל כל חבילה וחבילה היה שם את
הותמו, ויתן אותן על יד נושא-סבל לטען אותן בעגלות, ואחרי
התימו עבודתו זאת, עלה גם הוא על אחת העגלות הטעונה עורות,
ואחר שעה קטנה ראינו אותו נוסע לאשקאוצה אל השוק.

השוק ההוא היה נמשך חמשה ימים, ור' גבריאל התמהמה
שם תמיד במשך העת ההיא, כי שותפו מסר כל העסק בידו, הן
בקנין הן בממכר...

הימים האלה היו לנו ימי נסים ונפלאות. כשלושת ימים אחרי
הדברים האלה הלכנו כלנו אל בית חוכר הגורלות וכמעט היינו
לנציבי שיש, בראותנו — כי שלשת המספרים 19, 38, 75, הם
מאויים לפנינו באותיות גדולות על הקרש. קראנו, שנינו ושלשנו,
אכן לא מקסם כזב היה לעינינו, כי אם חזון אמת — המספרים קוראים
וצועקים נגדינו מן הקרש התלוי על הקיר.

כלנו רצנו אל אשת ר' גבריאל ור' אהרן בראשנו, לבשר לה
את הבשורה הטובה הזאת.

"האמת תוכיח דרכה" קרא אליה ר' אהרן כבואו אליה התרחה.
על מה ירטזון מליך?" שאלה אשת ר' גבריאל אותו.

רצאי לאמר כי שלשת המספרים זכו בגורל!"
 הלהתל בי אתה אומר? קראה כמו בתלונה מבלי שימך
 אמן בדבריו.

"א התולים עמדי. הפתקאות האלה אשר אנחנו מביאים לך
 מהזכר הגורלות, עדים המה לנו, כי כדברי בן הוא!"
 וכדבריו הושט לה את הפתקא.

"ואם מעט" הוסיף ר' אהרן, בתתו שתי מאות כסף על ידה
 קחי נא אלה והיו לך לשני עדים נאמנים. הכיני והומויני בכסף
 הזה כל הדברים הדרושים לימי משתה ושמהה. בעוד שני ימים
 ישוב בעלך מדרכו, ואנחנו נצא כלנו לקראתו עד הכפר אשר לפני
 העיר לשמח את לבו בתשורה הטובה הזאת וגם את תצאי אתנו!..."

ביום ההוא וממחרתו היתה רבה התכונה בבית ר' גבריאל.
 חיטים, סנדלרים ומשרתי הנויות מלאו את הבית, איש איש וכלי
 מלאכתו בידו, אלה בנעל ובמרצע ואלה כמחט ובכלי-מדה, וכלם
 נחפזו לערוך את המלבושים והמנעלים ליום השני, ליום שוב ר'
 גבריאל מדרכו, גם השפחות והאמהות היו יגיעות מן העבודה לערוך
 כל מעשה תבשיל ומאפה ליום המשתה אשר הוכן ליום המחרת כדבר
 ר' גבריאל, הן אמנם כי לא הספיקו שתי המאות לכל הכבודה
 הגדולה הזאת, אך הלא עושר רב שמור לר' גבריאל. יקח נא את
 הרכוש אשר רכש בגורל, אז יויל זהב מכיסו יתר מדי!...

ביום השלישי, הוא היום אשר אמר ר' גבריאל לשוב מדרכו
 הביתה, יצאנו כלנו לקראתו עד הכפר הסמוך אל העיר ועמדנו צופם
 ומחכים על יד הדרך לקראת בואו. כשעה קטנה עמדנו שם, והנה
 ככדור חול הולך ומתגלגל ממעלה ההר, וזאת היתה העגלה אשר בה
 שב ר' גבריאל מדרכו, כי גדול היה החום ביום ההוא, באחד מימי
 התמוז, והסוסים היו מנערים במרוצתם את החול המתנשא למעלה ראש.
 ברנות אותנו ר' גבריאל עומדים ומחכים לקראתו השתאה
 למראה עיניו.

"מה היום מיומים?" שאל אותנו "מדוע יצאתם היום לקראתי?"
 "באנו להגיד לך" ענה ר' אהרן שותפו "כי האמת העו לבעליה
 מעשרה שלימים!"

„אל תהסוד לצון לך" אמר ר' גבריאל „דבר אתי במראה ולא בחירות!"

„כן דברת, במראה" ענה ר' אהרן בשומו פתקת הגורלות נגד עיניו „שא נא עיניך וראה כי מספריך זכו בגורל!"
 „מספרי?" שאל ר' גבריאל במבוכה „איזה מספרי?"
 „מספריך אשר העמדת בגירל!"

„מספרי? מספרי?" שנה ושלוש ומבוכתו גדלה מרצע לרצע.
 „כן, מספריך — האם לא תשמח על הבשורה?"
 „כן... כן...". גמגם בשפתיו „הלוי תהתל בוי?"
 „לא, הוצא נא הפתקא מצלהתך וראית ובחנת!"

כמו למרות רצונו החל ר' גבריאל לחפש באמתחתו, אך לישוא חפש בחפש מחופש בכל אמתחות בגדיו, גם אנתנו עורנו על ידו, אך פעלנו מאפע.

„איפה הנחת את הפתקא?" שאל אותו ר' אהרן בלב נפעס, וגם אשתו ובנותיו סבו אותו מכל צד, קוראות וסוערות „איפה הפתקא?"
 „הידעתי?" ענה ר' גבריאל נבוך ונדהם „יוכל היות כי היא מונחת בשולחני, או אולי... אבדתיה..."

כערת אבלים שבנו עם ר' גבריאל נדהמים ונאלמים, איש איש מאתנו תפוש ברעיוניו: איך היה הדבר? הלא בעינינו ראינו את הפתקא ואת המספרים? הכל זה היה אך מעשה תעתועים? האך מקסם כזב היה לעינינו? ...

אך עורנו הולכים עם ר' גבריאל הלוך וקרוב אל ביתו, והנת איש אחד מסתער על ר' גבריאל בשאון עליונים:

„אתה, ר' גבריאל, הסכות לי את העושר הגדול תזה! ... ער עולם לא אשכח את טובך וחסדך!"
 „מה העושר?" שאל ר' גבריאל.

„הטרם תדע כי המספרים אשר בחרת למעני כאשר בקשתך במרם נסעת מפה, זכו בגורל? לולא מלאת או את שאלתי, כי עתה לא באתי אל הרכוש הזה — בשלך לי כל העושר הזה!"

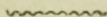
עתה מציאנו את החירה הסתומה לנו. כל הספור בדא ר' גבריאל סלבו והפתקא אשר הראה לנו או לא לו היתה, כי הוא

היה רק השליח לקנות פתקת-הגרלה בעד אחר אשר השיב אתרי
 כן ליד בעליו — וכל דברי החלום היו רק חזיון לבו...
 גם הפעם התעה ר' גבריאל בכזבו רק את עצמו בלבד,
 הטאת שפתיו היתה לו למוקש...
 כבואו הביתה מצא את כל הכבודה אשר בלעה את רוב כספו,
 ערוכה על השלחן: בגדים, נעלים, מעשה אופה ומעדנים, הכל
 ערוך לסעודה!

ועיני האטלל רואות וכלות!

האם היה לו הדבר הזה לשבט מוסר?

על נקלה יכולתי להגיד, כי למן היום ההוא שב ר' גבריאל
 בתשובה שלמה ולא הוסיף עוד לשקר, אך לא אוכל להוציא
 הדברים האלה מפי, כי עוד לא האציל ר' גבריאל מרוחו עלי. —

„ר' מֵרְדֵּכִי הַמֶּן“.

„זה החצוף, השקץ“, עו הפנים, בן טובש, מחה אמהה את זכרו מלבכי, כי נבל הוא! כן קרא ר' מרדכי, הנקרא „ר' מרדכי המן“, בהודע לו כי בן זקוניו ברח מביתו, — ויתפח ויגו שער ראשו, ויירץ כמשוגע בבית ולא נח כל היום וכל הלילה.

ר' מרדכי הוא איש בחצי שנותיו, בעל פנים דלים וכחוישים, זקן אשר שני ראשיו פונים לעמדת פניו, עינים אמוצות, מפיקות חסד וטוב לב ומתנגדות לשפתיו אשר שחוק-לצון ומהתלות מרחף עליהן תמיד. פיו היה פה מחרף ומגדף מבל-השך, והוא הסב לו את השם „המן“, אשר לא היה לו לכבוד ולתפארת, כי אמנם לשונו היתה משוחה תמיד בחמת פתנים, וכל יושבי העיר טעמו את מורתה. אין גם אחד בהם אשר לא מחץ אותו ר' מרדכי בחץ לשונו. כאשר שלח, למשל, את משרתו לקרא אליו את אחד סבני עירו היה אומר אליו בסגנון הזה: „לך וקרא לי את משה גרינשפאן, הנקרא משה חובק אשפתות“, ואביו הוא גם הוא נודע בשמו „יעקב הקרר“, והוא יושב בשכונה אחת עם גובר העדה, הפותח בתכמה שערים... ואחי-אמו הוא אחד מראשי בריוני אשר כעיר, וגם בניו לא טובים ממנו, ולכן אני קורא אותם תמיד „כלכי דמצופין“ — התדע עתה אל מי אנכי שולח אותך?“

מן הדברים האלה הנולאים חרפות וגדופים יחשוב הקורא כי זה האיש ר' מרדכי היה צר ואויב לכל הנכרא בצלם, ואולם ר' מרדכי זה היה באמת טוב לכל, בעל נפש נדיבה, יד פתוחה ורחבה, ובכל האנשים אשר שפך עליהם זעמו לא היה גם אחד אשר לא השפיע עליו ר' מרדכי מטובו ואשר לא פתח לו את ידו בעת צרה, היא היד אשר היתה כאמונה את לכבו הטוב, ולא את פיהו הקורא

לריב ולמצה כל היום. הוא היה ראש וראשון לכל המתנדבים בעיר, ומתת ידו היתה פי שנים מכל נדבות בני ערותו. עקבות צדקתו וחסדו היו נודעים בכל בתי הצדקה אשר להעדה, בבית החולים ובבתי כנסיות. לפני רעב וצמא פתח ר' מרדכי את ביתו לרווחה. הוא לא הוקיר את רגליו מלכת יום יום אל בתי הערכאות להמליץ בעד עניי עמו ולהעביר מהם כל גזרה קשה ורעה, כי דבריו היו נשמעים לרבי העיר ופקודיה. אמנם כל הטובות והגמולות האלה היו משוחות ברעל לשונו, וכל אחד ואחד אישר השפיע עליו ר' מרדכי רב מוכו לא יכול מלט נפשו מעקשות פיו ומלוות שפתיו, כי בנפש ר' מרדכי היו אחוזות ורבקות שתי קצוות: הלשון והלב, וכל אחת ואחת משלה עליו ותטהר אחריה, מבלי נגוע אשה ברעותה אף כמלא השערה. ממשלה אחת מיוחדה היתה ללבו והירים היו עוזרות על ידו להשלים את הפצו, וממשלה אחת — לפיהו והלשון זרקה מרה ונזשלת חציה לכל אחד ואחד אשר נהנה מטוב לבו ומשפעת ידו.

אמנם האנשים שכחו עד מהרה את טוב לבו ויזכרו רק את לשונו אשר פגעה בהם תמיד לרעה, וגם לקחו את נקמתם ממנו בהוספם לו שם חדש על שמו, השם „המן“. לא אחת ושתים המר השם הזה את חייו, כי כל ריק ופוחז קרא אחריו מלא „המן“, ורב יתר מכל ימי השנה הצר לו השם הזה ביום הפורים, כי בעת מקרא המגילה קראו כפעם בפעם כל חובשי בית המדרש את הקריאה: „המן! המן!“ בקול גדול ור' מרדכי ידע כי הקריאה הזאת עליו מכוננת, וכן נהפך לו תמיד יום הפורים ליום נאצה ותוכחה.

וכן היה גם אחד מימי הפורים אשר הביא עליו שור פתאם, שור גדול ונורא מאד, כי ביום ההוא ברח בן זקוניו מביתו ולא נודע מקומו איה. אמנם גם בדבר הזה היה לו פיהו למכשול ולפקה, והדבר כן היה:

בהיות עוד בן זקוניו בילדותו אסף אותו דודו, הוא אחי אשתו, אל ביתו ויאמצהו לו לבן, כי בניס לא היו לו אז. וגם אחרי כן בלדת לו אשתו בת לא שלה את הנער שמואל מכיתו, כי לא חדל מאהוב אותו כמאז. שני הילדים גדלו כשתילי זיתים בביתו, אמונים עלי הולע ונצורים מאת אבוחם כאישון בת עינם ויאהבו זה את זה אהבת אח ואחות. אמנם בהגיע הנער לשנת הארבע עשרה,

היה אנוס לשוב אל בית אביו, כי העתיק דודו מוגורו לאמעריקא אשר
 שם היחה לו נחלת אבות. רבות הפציר דודו באביו להחזיק את בנו
 ללכת איתו אל ארץ אבותיו ויבטיחהו כי ידאג לו וכל מחסורו
 יהיה עליו, גם יחנכהו בארץ טוב ובקרב הימים יהיה לאיש בין
 אנשים. אך אביו מאן למלאות שאלתו ובכן גאנס הנער לשוב אל
 בית אביו. אמנם הנער הזה אשר מעודו סכך עליו דודו וימשכהו
 חסד, היה כור בבית אבותיו, כי פה לא נפלו לו חבלים כנעמים
 ברגו רוחו לא חדל ר' מרדכי מענות את בנו כל היום וישם אותו
 למפגע ולמטרה לחצי לשונו. ר' מרדכי אהב את בנו אהבה בלי
 מצרים ומאהבתו אותו הכביד ידו עליו, באמרו כי לא טוב לנער
 להיות מפונק מנעוריו, עליו לשמוע גערה, כי תוכחת מגולה מאהבה
 מפתרת תביא לו יתרון בחיים. כה לא נמלט הנער כל היום מזעמו
 וישמע מוסר כלימתו כל היום. וביתר עז נהכה עליו חמת אביו
 מיום השמיעו את הפצו ורצונו ללכת אחרי דודו לאמעריקא, באמרו
 כי טובים היו לו ימי שבתו בבית דודו מהיותו בבית אביו הוועף
 עליו כל היום. מן העת ההיא המטיר עליו אביו בלי-השך את חצי-
 עברתו, וכל אלה הגדילו והרחיבו מיום ליום את הפרץ בין האב
 והבן. אמנם כמשך העת אשר הרחיק האב את לב בנו מלבבו
 משך דודו את לבו אחריו בחבלי אהבה, כי הוא לא נלאה להעתיק
 את מכתביו על גיסו ולהפציר בו כי ישלח אליו את בנו הצעיר, כי
 הצליח ד' את הפצו באמעריקא וביתו בית חרשת המעשה עשה חיל
 זילך הלוך וגדול; שם יתחגך בנו להיות רגיל בעבודה ויודע להלוך
 נגד ההיים. עתרת הדברים האלה הוסיפה עוד להקשות את לב האב
 ולמרר את רוחו, ויגור אומר, כי לא ישקוט ולא ינוח, עד כי כלה
 גרש יגרש את ההפץ מלב בנו לעלות לאמעריקא. בתוכחת חמה
 ובדברים קשים כגידין אמר לבצע את מעשהו. אכן שגגת האב בדבר
 הזה העלתה זרון בלב הבן, ובכן היתה כלה ונחרצה מאתו לנוס
 מבית אבותיו וללכת אחרי דודו. אך מי יודע אם גם השלים עצתו,
 לו לא נתן לו אביו בפחותו ידים להוציא את מחשבתו אל הפועל.
 באחד הימים האלה — ויום הפורים היה, שב אביו מבית המדרש
 שבע כעס ומכאובים מן הקריאות אשר קראו אחריו בני-עולה, ויוצא
 בל רוחו על בנו בהמטירו עליו קללות וחרפות, עד כי לא יכל עוד

בנו לכלא את שפתי באמרו: „לא אוכל עוד נשוא את זעמך כל היום, אלכה נא ואשובה אל דודי, כי טוב לי אז מעתה!“ „עשה כדון לבך, בן מביש!“ ענה לו אביו בקצף „לך לך לכל אשר ישאך הרוח, ואנכי אאסוף ירי מאתך ואשמיר את זכרך מלבכי!...“

הרברים המרים האלה הוציאו את מחשבתו אל הפועל. הנער שמואל היה בעל חפץ עז, לא חת מפני כל, גם לכסף היה לו מוצא, כי דודו נתן על ידו בטרם עלה מארצו סך מסוים, ובכך מצא לו מועד מוכשר לפעולתו, ויצרור את חפציו במלתחה ויתגנב הרש מבית אביו, גם ידע להסתיר נתיבותיו לבלי יודע הדרך הלך בו.

„זה הנבל, זה החצוף, זה בן הסורר“ הרעים האמלל בשנף קצף בהודע לו כי נמלט בנו מביתו, „מחה אמחה את זכרו מלבכי, לא אעלה עוד את שמו על שפתי, ילך לאבדון, ימות ברעב ותהי נבלתו כדומן על פני חוף, לא אשים לב אליו, כי נבל הוא, בן מביש ומחפיר, בן גדלתי ורוממתי לפצעיו ולחבורתי, בן ממרה, פושע מבטן ומהרוין!“

„כפרה הנמשכת אחרי עגלתה“ קרא לאשתו בחמת רוח, בראותו אותה בוכיה על בנה „כפרה אשר נאבד ממנה עולה, כן את נוחמת באזני כל היום, כי אבד ממך כלי-חמדתך; אבל אנכי הכרתי והשמרתי את זכרו מלבכי. לוא יסיתוהו לבו לשוב עוד אל ביתי כי עתה במטאטא השמד אגרשנו על פני חוף, ואכלא את רחמי ממונו!...“

אמנם הרברים האלה לא יצאו מקרב לבו כי אם מן השפה ולחוף, כי לבקש את העגלה האובדת הזאת נדר ר' מרדכי מעיר לעיר ומארץ לארץ, לא נתן שנה לעיניו, לחכו לא ערב כל אוכל ולעיניו לא מתק עוד אור השמש, וישבע נדודים וירעש שמים וארץ בצעקותיו — ובגלל העגלה האובדת הזאת הגיע כמעט עד שערי מות, כי נפל על ערש דוי, והרופאים אמרו נואש לחיתו...

אמנם אז בהתהפכו בחליו על משכבו נפקחו עיני כל יושבי עירו לראות כי למחיה ולברכה רבה הוא ר' מרדכי להם, כי למרות לשונו החרדה אוהבים הם אותו בגלל סגלות נפשו העדינה, ובאהבה הזאת לקחו כלם את חלקם כעשיר ורש, כי על מי מהם לא השפיע מחסרו וטובו? ביתו היה כעיר נצורה, כי כל היום סביב שתו עליו

אנשים רבים מכל פנות החברה, מנאורים ומחסידים, כלם באו לראות בשלומי, כיהודים כאינם יהודים התפללו בעדו לאלהים, גם נציב העיר בא מדוי יום ביומו לשאול כרופאים על דבר בריאתו; כל אנשי העיר למגדול ועד קטן מלאו פיהם תהלתו, בלתי ר' עזרא לברו, הוא ראש חברה קדישא, לא היה בין המהללים, וטעמו ונמוקו עמו, כי במשך ימי חליו, שלח בו ר' מרדכי פעם אחת את זעם לשונו ויפצעהו. כבוא ר' עזרא עם עשרת חבריו להתפלל עם ר' מרדכי את התפלה האחרונה, הודוי, היה הוא המתפלל לפניו ור' מרדכי חזר אחריו כל מלה ומלה, אך מגדול חלשותו נבלעו איזה מלות בחכו, וזה לא עלה לרצון לפני ר' עזרא, "כי כן לא יאמר" התרה בו בלזות שפה, "כי אם מלה במלה, די באר!". התוכחה הזאת העלתה המת ר' מרדכי, וישנן נגדו לשונו לאמר: "אם אין דעתך נוחה ממנו, לך לביתך והתורה אתה כטוב וכישר בעיניך!" אמנם גם ר' עזרא, רב חסד ואמת, לא נטר לו שנאתו לנצח, כי בקום ר' מרדכי מחליו הרים נדבה גדולה בעד החברה ולו לברו הקריב אישכר לרצותו.

בימים האלה הביא לו נושא המכתבים מכתב מאת בני כאמעריקא אשר בו יפס את אביו בדברים היוצאים מן הלב ומבקש ממנו סליחה ומחילה על חטאתו אשר הטא נגדו בכרחו מביתו, וגם יודיעהו, כי ספח אותו דודו לאחת הכהונות בבית חרשת המעשה אשר לו, והוא עובד כל היום מבקר עד ערב, והעבודה הזאת נעימה לו מאד, וגם יבטיח את אביו כי לא יט מדרך הישר, ולבו כאמנה אתו, כי עוד ישוב אביו לשוב אתו משיש, והוא יקדיש כל כחו ואונו ולא ישקוט ולא ינוח, עד כי יתרצה לו אביו ויאמר: "סלחתי!"

"בן מביש הוא!" קרא ר' מרדכי בהתימו לקרוא את המכתב הזה, "לא אוכה לדעת אותו, כי השמד הישמדתי את זכרו מלבבי!" — ולהראות לעין כל עד היכן שנאתו לבנו מגיעה, הרים נדבה גדולה בעד עניי עמו ושתי מאות כסף נתן על יד אשתו באמרו: "שלח הבסף הזה אל ילד שעשועיך, הוא עגלתך, והיה לו למספא. אנכי לא אוכה לדעת אותו, כי בן מביש הוא, בן סורר ומורה!"

מאז לא חדל בנו מכתוב לו מדי שבוע בשבוע, וככל מכתב ומכתב התרפס לפניו ויבקש ממנו סליחתו, וגם דודו, הוא אחי-

אשתו כחב בכל מכתב ויבטיחהו כי בנו יעלה מחיל אל חיל, ובימים
זבואו גדול יהיה שמו בין כנעני ארץ, ובכל פעם ופעם בקראו דברים
כאלה עלץ לבבו מרוב נחת, אך שפתו לא מנעה מקרוא את הפתגם
הרגיל על לשונו יום יום: „בן מביש הוא, לא אוכה לדעת אותו
לעולם!”

אבל הבן המביש הזה, אשר לא אבה ר' מרדכי לדעת אותו,
הגדיל את ששון לבו עד אין קץ בכל פעם ופעם אשר הגיע אליו
מכתבו, ואם אחר מכתבו מבוא במועדו או לא מצא מרגוע לנפשו
ושנתו נרדה מעיניו.

אכן בזה עמד ר' מרדכי על דעתו, כי לא אבה להשיב לבנו
על מכתביו, אך לבלי העציב את לב בנו יתר על המדה במנעו את
מכתביו ממנו, מצא תחבולה טובה לפניו, ויכתב לו בעצם ידו
איזו דלתות בשם אשתו. הוא בתואר אם יכול לכתב לו מכתב מלא
אהבה וידידות כאשר יש לבנו בפיו, אך בסוף מכתבו הוסיף תמיד
את פתגמו, גם כן בשם אשתו: „אביך אומר עליך כי בן מביש
אתה ולא יאבה לדעת אותך עוד!”

יוום הפורים היה לו אחרי כן ליום שמחה וצהלה, כי ביום
ההוא השיג מימים ימימה מכתב מבנו, ובמכתב ההוא היתה לוטה תמונתו
אשר הוכיחה אותו לדעת כי בנו „חסור ומורה” ישגה כתמר והוא
הולך וגדול מיום ליום.

התמונה הזאת לא משה משלחנו ותהי לנגד עיניו כל ימי
השנה, עד בוא יום הפורים החדש ויבא לו תמונה חדשה מבנו
„החצוף אשר לא אבה לדעת אותו”.

אבל פעם אחת נאנס היה לדעת אותו, כי באחד הימים
האלה הגיע לו מכתב מבנו ובמכתב ההוא בקש ממנו רשיון להאָרש
עם בת דודו, אחי אמו. הדבר הזה הביאהו במיצר, אבל תחבולתו
עמדה לו להוציאהו גם הפעם מן המבוכה, ויכתב לו גם הפעם בשם
אמו, והאב בתואר אם יכול לכתב ככל העולה על רוחו, ומלבד
כי אמר לרבך טוב, עוד אצל לו עתרת ברכות, וגם שלח לו תשורה
דבת הערך בעד הכלה, ובכל אלה לא חסרו המלות השגורות בכל
מכתב ומכתב: „אביך יגיד כי חצוף אתה ולא יאבה לדעת אותך!”
כבה היו המלות האלה קצובות ושגורות בפיו, עד כי בהן

נגלה נגלה תמיד משוש-לבו על כל כשורה משמחת אשר באה לו מבנו .

„בננו הסורר והחצוף“ קרא פעם אחת בקול צהלה בפתחו בפורים הבא את מכתב בנו „בננו החצוף כותב לנו כי ארש את בת גיסי, וראו כלוית תמונתו באה גם תמונת ארושתו — מי ראה עוד נערה רבת-חן כמוה? יפה היא כחרצה, גובה לה כתמר, ומראָה, האח מראָה, אמנם עלמות כאלו תגדלנה רק בארץ החדשה, ואלה העינים — מי פלל זאת מעוז פנים וחצוף כמוהו? — לכן אחת אמרתי, לא אובה לדעת אותו!“

אבל רב העיר, הדינים, והשמושים, כל עניי עמו וכל המון המתחפשים, אשר בקשו היום נתיבות ביתו, המה ידעו אותו, את בנו החצוף והמכורה, כי פור נתן להם היום ר' מרדכי שכס אחר על כל ימי הפורים אשר היו עד כה; גם כל קהל יידידיו, בין שהם בני ברית ובין שאינם בני ברית, וביניהם גם נציב-העיר ואשתו, המה ידעו כלם את בנו החצוף, כי לשמחת ר' מרדכי אין קץ ואין תכלה, ועליצות לבו שטפה עברה על כל גדותיו!

עוד גדולה מוזאת היתה שמחתו בשנה הבאה, כי בבקר השכם הביא נושא המכתבים מכתב מבנו ובו יאמר: דע לך, אבי, כבודי ומרים ראשי, כי אסתר בת דודי המאורשה לי היא עתה אשתי ונות ביתו. אך אתם, אבותי היקרים, תדעו ותחושו מה גדול אשרי, אין לו קץ וגבול. נפשי בתקותי כי הפעם לא תוסיף עוד, אבי יקירי, להראיב את נפשי ותאמר סלחתי, כי הלא לבך לב מלא נדיבות, הנינה ורחמי אב מאין כמוך, עיניך הטובות והטהורות לא הוכלנה לראות בצרת איש, יהיה מי שיהיה, מבלי הושיע לו, ולי, בך, המתנימר באהבתך, תטור איבתך לנצה? הלא עיניך הרואות כי מאלהים היה הדבר. פה בארץ החדשה הייתי לאיש הולך מישרים, אוהב צדק ועובד באמונה, כאשר דודי וחונני, הוא גיסק, מעיד עלי במכתב הזה. הלא אלהים שלחני הלום ומאתו היתה נסכה, כי ברחתי אז מביהך, למען אמצא פה סגולת-חיי; אשה משכלת ויעלת חן כאסתר יפתי לא כמוהרה תמצא, ולמצא כלי-חמדה כמוה כל מרחק לא ירחק. נפשי בשאלתי, אבותי היקרים, בואו אלינו לארץ החדשה וראיהם ונהרתם, כי הארץ הזאת ארץ מבורכת היא, לא

יהמר כל בה, ובכל הטוב אשר תמצאו בה, תמצאו גם את כלתכם ואת בנכם המתאבק בעפר רגלכם. שמואל^ל

„מי הגיד כזאת מראש על בננו החצוף הזה?“ קרא ר' מרדכי בקול גיל וששון „הוא ידרוש ממני כי כימי זקנה ושיבה אצא ואבוא אליו לאמעריקא, כמו היה המקום הזה אך מרחק איוו פרסאות מאתנו— ואנכי הן לא אוכה לדעת אותו!“

„אבל אנהנו הפצים לדעת אותו“ ענתה אשת נציב העיר, אשה טובה ומשכלת, אשר גם היא היתה בין עדת אוהביו ואשר כבדה את ר' מרדכי בגלל לבבו הטוב, „ולמן נשיש גם אנחנו ממוש עם אב אכזרי כמוך אשר יכלא רחמיו מאת בנו, ובימים האלה נבוא גם אנחנו בין הבאים לברכך בביתך, ונאכל שם מן העוגות ומן הליבבות אשר הכינה אשתך לכבוד שמחת היום“.

מי שלא ראה את בית ר' מרדכי, האב האכזרי הזה, בערב ההוא, לא ראה עוד שמחה והצלחת בית אבות מימיו. מנורות הכסף, בעלות שבעת הקנים, וגם המנורות התלויות על הספון ממעל שפכו אור יקרות, אור שבעתים, ככל חררי הבית. כחדר האוכל נראה השלחן ערוך בכוסות, בבקבוקיין, במגדרות ובכל מיני מטעמים, ומסביב לו ישבו אנשי הבית ואורחים רבים הקרואים אל המשתה, כלם מלובשים בגדי תפארתם, ור' מרדכי ואשתו בראשם. לימין ר' מרדכי עמד שלחן קטן ועליו סדורים שטריימדינות ומטבעות כסף ונחושת, איש על דגלו ועל צבאו, העשרות לבד והאהדים לבד, ור' מרדכי יחלק ביד נדיבה לכל הפותח יד. על השלחן הקטן הזה מונחים לפניו בקערת הכסף תמונת בנו ואשתו אשר באו לו היום עם מכתבם. הדלת סובבת על צירה באין מנות, ובכל רגע ורגע תבאנה ותצאנה חבילות אנשים, כלם ששים ושמחים, כי הרוה אותם ר' מרדכי מטובו וחסדו. — הסכת, קול שאון נבלים וכנורות לפני הדלת, והנה המה עולים ובאים דרך הפתח אל החדר, והבית מלא ממשפחת הזמרי והברחן בראשם...

„היודר!“ השמיע הכרדחן קול המונו כפתח בכיאה, והוא עולה ומרקד לפני המנגנים, לבוש באופן מעורר שחוק והוללות „היודר! שאו זמרה לכבוד אדוננו ואדירנו ר' מרדכי יהיה ואשתו הרבנית השולמית

מרת ביילה תהיה — הירד!" והנה שאן הזמרה עולה מכל אפסיד
בקולות מקולות שונים: הכנור הגדול שוקק כדוב, הכנורות הקטנים
עונים אחריו וצוהלים בקולם, הנבלים כיצחיים זה על זה, העוגבים
פוצחים רנה ומריעים, המצלצל יתן קולו וכל חדרי הבית המלאים
אורה ושמחה יענו בתר קול לעמתם...

כמעט כלו המנגנים את מלאכהם והנה שני נערים קטנים מפוזים
ומכרכרים אל הבית, פניהם מושחים בפיה כבשן ולבושיהם מטלאים
בעלי גונים שונים, ארומים, ירוקים ואמוצים, והמה מדלגים ומזורים
בקולם:

„שָׁמְעוּ נָא שְׁמוֹעַ, אֲדוֹנֵינוּ הַיְבָנִים,
הִנֵּה בָּא יוֹם חַגֵּנוּ, יוֹם חַג הַפְּנִיָּים —
הַיּוֹם בָּא, מִיָּחַד גַּלְיָה בְּמְרוֹצָה
הָבּוּ לָנוּ הַפְּרוֹצָה — הַשְּׁלִיכוּנוּ הַחוּצָה!"

„הא לכם עשרים, עשרים פרוטות" ענה להם ר' מרדכי עלו וטוב
לב, בתתו מטבעת כסף לכל אחר מהם „והיה לכם המותר בעד טרחתכם
כי תשליכו את עצמכם החוצה!"

כטוב עליו לבו שגן ר' מרדכי היום את לשונו ולא אחד מקרב
הקרואים עזב היום את ביתו מבלי אשר ישלח בו ר' מרדכי את הצו...
בין המון המתחפשים בא גם נער קטן, נמהר ונרחף החדרה,
והוא לבוש צניף ניר גבוה מאד, עד כי ראשו מגיע עד הספון ממעל,
והוא מומר בקול דק את מזונו:

„מַרְקֵד אֲנִי בְּאֵלֶּה"...

„לאט לך נער" הפסיק אותו ר' מרדכי „על מה אתה מרקד?"

„יָחַף בְּרַגְלֵי הַפְּשׁוּטָה"

הוסיף הנער לומר.

"מה לך לשקר? " הפסיק אותו שנית ר' מרדכי, הלא נעליב
ברגליך! "

"לְקַשְׁקֵשׁ, הָהָה, לֹא אוֹכֵלָה"...

הוסיף הנער לומר.

"ומדוע? " שאל אותו ר' מרדכי.

"בִּי בְּיָסִי אֵין אֵף פְּרוֹטָה".

ענה הנער ויכלה את פזמונו.

"גם זה שקר" אמר ר' מרדכי, "כי כוסך מלא היום פרוטות רב
מאשר תוכל נשוא...".

הנער שם פניו אל הדלת ויאמר לעיוב את החרד...
"ושכר פזמונך? " שאל אותו ר' מרדכי, האינך מבקש שכר
בעד פזמונך? "

"לא" ענה הנער.

"ומדוע? "

"יען כי אדוני התחרה אתי בפזמונו וישר גם הוא חלקי, ושכר

פזמון — פזמון! "

כל המסובים הרימו קול שחוק ור' מרדכי לקח מלא קמחו
אגורות כסף ויתן אל הנער שלומים בעד תשובתו המחוכמה...

"קח, נער שובב!" קרא לו בשחוק והיה לך לקיש-קיש-קריא! ".
ההכרה הזאת הרחיבה את הברחן, אשר שתה לשכרה, לענות
גם הוא חלקי בחדורים.

"ויאיל נא, אדוני" אמר לר' מרדכי, "לתה לי את העוגה הנקראת
„צלחת-המן".

ר' מרדכי נתן לו את חפצו.

"לא מלויש בְּצֶק חֲשִׁבְתִּי לְקַמֵּת.

בִּי אִם מִבְּגֵדֵךְ הַצִּלְמַת!"

ענה הברחן לר' מרדכי ויור באצבע על צלחת כגדו .
 החרוד הוה עשה רושם מאדיב על לב המסובים ורכים מהם
 שלחו בו את עיניהם כמדרקות , ולכן מהר הברחן לתקן המעוות בהריכו
 בגגון קולו :

„מי מקם , אדוני , נגיד יודיענו
 תכינת נפש ר' מרדכי אדוננו ?”

הברחה הפסיק רגע קטן , כמו חכה לתשובה ; אחרי כן נתן
 שנית בגגון קולו וישנה .

„המן ומרדכי בו יתאחדו ,
 יתלכדו בו , וגם יתפרדו —
 לשון המן לשוני , בחרב שנונה ,
 ונפש מרדכי נפשו , טובה גערינהו !”

„הפעם לא נתרחקת מן האמת , בן בליעל !” אמר לו ר' מרדכי
 וישט לו שטר מדינה אחר ...

„התואר „בן בליעל” נתן לי המן והשטר — מרדכי” ענה הברחן
 ויתן השטר בצלחת כגדו .

בין כה וכה לא נחה הדלת רגע על ציריה , כי כל עניי
 העיר וכל משרתי הקהלה באים אגודות , אגודות לאסוף נדבות . כלם
 יצאו שבועירצון מאת פני ר' מרדכי , כי הוא מעניק להם מטובו וחסדו
 ולא ישלח אף אחד מהם רקים מעל פניו . עתה נשמעו שעטת רגלים
 וצלצל פעמונים מעבר לדלת , והנה אורחת ישמעאלים הולכת ובאה —
 השעה משחקים , כלם לבושים כבני קדם . מדיהם משלל צבעים וראשיהם
 עטופים מטפחות אדומות , כמו מארץ הישמעאלים הם באים . כלם
 מקטרים ומעלים עשן מפייהם וכל אחד ואחד נושא תוף-מצלתים בידו ,
 וכפעם בפעם מכה בו , עד כי תחרשנה האזנים מקול השאון והמהומות
 העולה מן התופים והפעמונים .

עוד צללו האזנים מקול המונענעים והמנצללים אשר הישמיעו הישמעאלים בצאתם מן הבית, והנה נשמע קול צעדים לפני הפתח: נדוד משהקים חרשים הולך ובא החררה ובראש זקן ונשוא פנים אשר מחלפית ראשו כצמר צחר וקנו יורד כשלג על פי מדותיו. זה „יעקב אבינו” עם עשרת בניו, בחורים כארוים, המה הגבורים אנשי השם, אשר מכרו את אחיהם אל המדינים וישלו את נפש אביהם באמרם כי מצאו את כתנתו, כתונת הפסים, מגוללה בדמים. זה פעמים אין ספורות ישא היום האב הישכול והאלמון את קול כביו ויקרא בגרון נחר:

„אוי לי, אוי לנפשי האמלה,
בני יושף תיה רעה אכלה! ...”

אך פתאם חדל קול נאקתו, כי שני משחקים חרשים באו השקט אל הבית, איש ואשה חכוקי זרוע, והמה לבושים כחור-ארץ, עד כי כל עין ראתם הכירה בם כי מבני אפרתים הם, ואמנם כמעט נראו בבית נבעה מצפונם, כי כל אחד מן המסוכים המה את ראשו וילאט באזני רעהו: „זה פקיד העיר ואשתו!”

„לאלה אקרא ירידים!” קרא ר' מרדכי בקול עלז ויסר גם הוא מצנפתו כועל ראשו.

„ירידים, אמנם כן!” ענתה האשה בקול ערב ותשתחו בענות חן לפני ר' מרדכי ואשתו „ואנחנו באים להאציל לכם ברכותינו להתונת בנכם, כי שמענו אומרים כי בנכם היושב באמעריקא בא בברית נשואין, האזנם? ...”

„אורכם בכל לבי, על כל הכבוד אשר חלקתם לי בבואכם בצל קורת, כי יודע אנכי מי ומי העומדים לפני — האגלה את מסתרכם? .”
„כור אתר אל תגלה!” ענתה האשה בשיחה שתי אצבעותיה למו פיה.

„טוב איפא, אך מבקש אנכי מאת כבודכם כי השבו אתנו אל השלחן!”
האיש לא אחר כמלא את חפצו וישב על הכסא לימין ר'

מרדכי, אך האשה שמה פעמיה אל השלחן הקטן ותבט על כל סביבה...

"למי כל הכסף אשר הכינות לך כזה, אדוני?" שאלה את ר' מרדכי.

"בעד העניים הבאים אל ביתי" השיב לה.

"ואלה פה למי המה? הבעד העשירים?" הוסיפה האישה לשגול בקחתה את התמונות המונחות בקערת הכסף...

"בעד המאשרים" הגיה האישה, מתנכר בקולו, וישם גם הוא את עיניו על התמונות "בעד האבות המאשרים. התמונות האלה, תמונת בןך ובלתך, האמנם?..."

"אמנם כן!"

"ואהובים המה לך מאד" הוסיף האישה, "כי שמורים המה לפניך בקערת הכסף..."

"בלתי אהובה לי כלבבי" ענה ר' מרדכי בפנים מאירים, אבל בני, הוא... "על שפתיו עלו המלות השמורות על פיו, אך כהד אותם החת לשונו בדעתו לפניו מי הוא עומד, ואך כלה את פתגמו: "אותו לא אובה לדעת!"

"כלנו יודעים כי אין אתה חפץ לדעת אותו" שהקה האישה משוב לב "כי כן יעשו תמיד האבות אשר ירחיקו את בניהם מלבבם, ימלסלו וישעשעו בהם ותמונתם לא תמוש מנגד עיניהם כמעשיך, אדוני!"

"הלא זה דבר גברתי אלי יום יום" ענה ר' מרדכי בקול שחוק, ולא בי האשם אם גברתי לכרה הגלה את סודה, כי מי לא יכיר מדבריהן אלה, ממי הם באים? הנה כי כן נפשי בשאלתי כי תמירי אה האפר מעל פניך ונחזה כך!"

"הנני למלאות שאלתך, אם גם אני בשאלתי!"

"ומה גברתי דורשת ממני?"

"כי לא תוסיף גם אתה להתנכר לנו. יודעים אנחנו כלנו כי תשים גם אתה סתר פנים לך ואת לבך הטוב המלא אהבה ורחמים לבנך הכחיד תחת לשונך. הסר אפוא גם אתה את האבר מעל פניך,

דבר בלבבך, שים תורה כי זה כבר מהית כעב הטאת בנך. כושפס
אחר לנו. התודע אתה לנו ונתודע גם אנחנו לך! *

ר' מרדכי הסתיר מבוכתו תחת שחוק שפתיו.

עורך מתנכר לנו, אדוני, דע איפא כי אם המלא שאלתי
ותאמר סלחתי, או נגלה לך כוד אשר ידשן עצמותיך והיית משתאה
למראה עיניך! "

ר' מרדכי היה צמא לדעת הפעם מה אתם, כי דכריה היו לו
סתמים והתומים, ומבלעדו זאת הציקתהו גם רוחו להניד הדברים
האלה והאונם הוה היה לו לרצון.

"את הפצך אמלא, גברתי! ענה ר' מרדכי וטרות לבבו הרחיבו
בקרבו. והנני נותן תודה קבל עם, כי נפשי קשורה בנפשו, כי
אהבת עולם אנכי אוהב את בני, וטוב מזה, עוד היום אכתב לו
כאר היטב את הדברים האלה ואשחר את פניו לבוא אלינו עם אשתו,
היא כלתי, אשר גם אהב אותה כנפשי. עתה הגרתי דיי ואשר הגרתי עולה
מעמק לבבי, יהי כן ה' בעוזרי! עתה ראי, גברתי, הנה שמרתי
פקודתך, ועתה הסירי גם את שרתי, את ובעלך, את האפר מעל
פניכם, והגידו נא לי את הבשורה אשר תדשן את עצמותי, כי
נפשי גחלים תלהט ותתאוה לדעת מה אתכם! ..."

"כדברייך כן יהי!" ענתה האשה, בתתה אות אל אישה, והנה
לפתע פתאם נפלה מזה ומוז המסכה הנסוכה על פניהם, וברגע ההוא
פרצה הקריאה מלב ר' מרדכי; "האח, בני החצוף, בני הסורר!!! —"
ואב ובנו נופלים איש על צוארי רעהו ובוכים מרוב רגשות לבם...

מי יערוך בדברים שמחת האב וגילת האם בראותם עין
 בעין את בנם אשר לא קוו עוד לראותו, ולא אותו בלבד כי אם
 גם את אשתו היפה בנשים. גם האורחים מסביב השלחן היו כחולמים
 והישיש יעקב גם הוא עמד זדהם ונפעם על מקומו, כי כל החיוון
 אשר אמר להציג לעיני הקרואים בהתודע יוסף אל אחיו היה עתה חי
 וקים לנגד עיניו, לא נערר דבר. קול נאקתו "יוסף איננו" היה נחב
 כעצם בלועו. לתאר כל הדברים האלה אשר נקרו ויאתיו לפתע פתאם,
 אין די אומר ודברים. ר' מרדכי היה כאיש אשר עברו יין ומרוב
 גילת לבו נהפך והיה לאיש אחר. לבבו המלא שטף ועבר על כל
 אפיקיו ויפרוץ מפיהו בנשיקות ובהמון קריאות של חבה. כל חבתו,
 אהבתו ורחמי העצומים אשר נקבצו ונכלאו זה שנים רבות כהמון גלים
 בלבבו שטפו עברו כורם מים ככירים מפיהו ומעיניו. חליפות, חליפות
 בשק את בנו, את אשתו ואת כלתו ויקרא בעוצם שמחתו: היטבת
 עשה, בני, בלכתך לאמעריקא, כי למצא מרגלית כמוה כל מרחק
 לא ירחק!

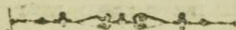
"הלא אך מהתל היית כי" קראה אסתר אל אישה בשמעה
 דברי חן אלה יוצאים מפי חותנה "הלא אביך, זה דודי וחותני, הוא
 איש ידידות ואב רחמן מאין כמוהו, ומדוע אמרת לי כי הוא מכסה
 תמיר על אהבתו וישים לה סתר פנים? ..."

"דעי לך, יונתי! השיב לה אישה בפנים מאירים, כי אבי לא
 הפיל מעולם דבר ארצה מהכטחתו, והלא הבטח הבטיח לנו כי יגלה
 פני הלוט מעל לבבו ולא יוסיף עוד להתנכר לנו — וכאשר הוציא מפיו
 כן יעשה! ..."

אמנם הברחן אשר גם הוא נתן המחזה הזה אל לבו ויגית
 בין כה וכה כמה וכמה כוסות אל פיהו, לקח את המגלה מאוצר

הספרים ובגללו אותה לפניו נתן בשיר קולו ויזמר את התרועוע
האלה :

שישי אסתר , גילי הבסקה ,
צחלי ורזני בת אביסלולו
ממשלת הקון מקוה פסקה ,
ישרדבי אבר תעלה מילי

Handwritten signature or stamp in the top right corner.

מן החיים

(קובץ תמונות, ציורים וספורים מהיי אחינו)

חוברת רביעית

(א) צורר היהודים.

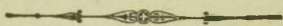
(ב) המשגע.

(ג) באין אמונה.

פאת

נ.נ. סאמועלי.

הוצאת בני-אבינדרור.

ווארשא

Минъ Гахаимъ

т. е.

ИЗЪ ЖИЗНИ

сочиненіе Н. Самуели

Выпускъ IV.

ВАРШАВА

צוֹרֵר הַיְהוּדִים.

תחת פקודת שר העיר ס. המושל בה מלפנים היה קהל ישראל שם שוקט על שמריו ואין מהריר אותו מרצו, אין משטר ואין ממשל, אין מיצר את גבולם ואין מכנים ראשו בעיני עדתם; — אז עמדה קוממיות לפני כל אחד מבתי היהודים ערמת-אשפה הנותנת קטורה באף כל עובר, ואין מכלים דבר; — אז לא הרים איש את ידו על הבתים הדחויים אשר מטו לארץ מרוב זוקן ואשר היו צפויים בכל רגע לפול תחתיהם ולהיות קבר ליושביהם; — אז צצו בתי החסידים כעשב מעיר; — אז נטעו בעלי המופת את אהל אפדנם במרום קרת ואיש לא כהה בהם אם פשטו כילק על יושבי הכפרים ויאכלו וירוששו אותם מבלי השאר להם שריד ופליט; — אז עשו גם המוכסים את מעשיהם ביד רמה ויגנבו ויחמסו, ותהי להם העדה לפרה חולבת הנותנת להם חלבה ודמה — גם נגד החדרים לא הרים איש את ידו לנגוע בהם לרעה. סוף דבר, היהודים היו בני חורין, הפשים לנפשם, עושים כטוב וכישר בעיניהם ואין מרגיז אותם...

אבל לימי אישרם בא הקץ. אחרי מות הפקיד הזה בא על מקומו אחר והפקיד החדש הוא היה — כפי דברת בני העדה — דוב שכול, אכזרי, קשה לב, גוול משפט, בקצרה: עוכר ישראל, אנטיסמיט. הוא צוה — וערמות האשפה נכחדו מן הארץ ולא נודע מקומן איה. הוא לא נשא פני הזקנים, המה הבתים הדחויים והמטים לנפול, ויהרסם כלם; את בעלי המופת ובני לוייתם גרש מן העיר; את בתי החסידים סגר על מסגריהם, וגם על החדרים הניף את חרמשו ויאמר לעשות אתם כלה...

ומי יתפלא אם קמו כל בני העדה כאיש אחד חברים לעצור בעד הרעה ולאמר למלאך המשיחית: הרף? — הישמע כזאת? הפקיד

הוה נתן פקודתו כי יבוא לפניו כל אחד מן המלומדים וכתביתעודתו בירו — „מה לכתביתעודות ולתורתנו הקדושה?“ הוא נתן צו כי יהיו „החדרים“ מרווחים ולא יחסרו להם אור ואויר צח — „וכי מבלי אור ואויר לא יוכל היהודי להיות כשר וישר ונאמן לאלהיו? אבותינו ואבות אבותנו הלכו מנעוריהם אל „החדר“, והחדר ההוא היה צר ואפל באפס אור ואויר, ולא נבצר מהם לבוא מן החדר אל תחת החופה, וישאו נשים ויחיו זרע, בנים ובני בנים, גם באו באנשים, שלחו ידם במקנה וקנין ויעשו עושר ויהיו לאנשי מעלה. מה לו ולנו? מי בקש זאת מידו כי ידאג לבנינו? עוד מעט ויתן אומר כי נשלח ילדינו אל בתי הספר ויתן לנו מורים קצוצי פאה וגלויי ראש, ומי יודע עד היכן יגיעו הדברים אם לא נגדור הדרך בעדו? עלינו לקדם פני הרעה, לעמוד בפרץ — עת לעשות היא!“

ובכן החליטו ראשי העדה בעצת הרב לקרא את כל בני הקהלה „לאספה גדולה“.

עוד ביום ההוא סבב השמש על כל בתי העיר והוא מכה במקבת על כל בית שתי הלומות לאות כי היום תהיה „האספה“.

אנשים, נשים וטף, נקבצו וכאו יחדו אל בית הכנסת, עד כי גדל הלחץ והרחק והבית מלא מפה לפה המונים, המונים, כמו ביום הכפורים.

ומה היה תוכן האספה? מי מאנשי גליציא לא ידע תכונת אספות כאלה ותכליתן? כלם צועקים, מהגים, קוראים ושואגים, עד כי לא יבין איש את שפת רעהו, וכל הקולות האלה יעלו כלולים כהמון גלים. אז יעלה השמש בפקודת ראשי העדה להשתיק את העם ויכה בידו על השלחן אשר על הכמה, אך המכות האלה לא תשבתנה את הרעש, כי אם תהפכנה אותו להמון שריקות ותקיעות המתרישות כל און, כי כל אחד ואחד ישרוק אל רעהו להשתיק אותו, וקרא איש אל גבר עמיתו: „הם!“ והשני יענה נגדו גם הוא „הם!“ להשתיקה, וימלא הבית קריאה אחת: „הם! הם! הם!“ והקריאה הזאת היא קריאה ממושכה עד בלי קץ, ובין כה וכה מכה השמש על השלחן במקבתו וכל מה שהוא מוסף להכות יראה כל אחד ואחד את עצמו מחויב לקרא „הם!“ אל משנהו, והקול לא יחדל, וכן יקראו, וישרקו, והשנים לוקה באכזריות חמה את השלחן — עד כי תמה האספה.

אך אל נא ירמה הקורא כי האספה הזאת לא מלאה את הפקידה, כי בתוך הרעש הגדול והנורא הלזה החליטו כל קרואי-העדה פה אחד — להזמין את כל הנאספים לאספה שניה. — והאספה השניה גם היא היתה ככל פרטיה כהראשונה, אך כזה עלתה עליה כי כל הנאספים באו לידי החלטה גמורה לעמוד על גפשמם ולהגן בעד החרדים ככל מאמציו כחם. וכאשר גמרו כן עישו:

ביום השני לשבוע הבא — היה יום צום ומספד לכל העדה. אכן התחבולה הזאת היתה ללא הועיל. הצום הזה אשר היה להם מאז מעולם לכלי נשק נגד כל צד ומשטין היה קהה נגד פקיד העיר, כי לא הכשיל את כחו ולא השיב ימינו אחור מבלע את קדשי החרדים ומעשות אתם כלה. הוא שת כסף-ענושים על ראשי העדה, גם הוציא בחוקת היר את התלמידים מחדריהם, גם על המלמדים הניף מטה ועמו בהעידו בהם כי אם יעיוו עוד לאסוף את הנערים אל בתי חדריהם, או יוציאם אל בית האסורים; ובכל אלה עוד לא אמר די, כי החל להוציא בחוקת היר את הילדים מבתי אבותיהם ולהביאם אל בית הספר הכללי, סוף דבר: צום כל העדה לא ענה את כחו ולא הניאהו מבצע את מעשהו...

בין כה וכה חדשה העיר ס. כנשר נעוריה, הבתים הרחוקים בהפכו ויהיו למשכנות מבטחים. מכל עבר ומכל פנה עלו והתנשאו בתי-חמד מרהיבים כל עין בהדר בנינם, העקוב היה למישור, הנלוזים והמעקשים היו לנתיבות ולדרכים סלולות. במקום העזובה באו מישטר וסדרים; מגרש העיר המלא עד כה סרכים וסלונים היה לפרדס נחמד עם שדרות אלונים, ברכות מים, ערוגות הבשם וסכות-צאלים, הכל נעשה יפה כטוב טעם ודעת, ותושבי העיר הנוצרים הולכים שם לשוח עם כניהם ובנותיהם וישאפו רוח היים וישמחו בכל הטוב והחמודות הבאים להם מידי הפקיד המוציא נגהות מאופל וסדרים מצלמות. אמנם גם הם לא נשאו ממום פניו, באמרם כי נכרתה האמונה מלכבו, כי יוקיר רגליו מבוא אל מקדשם ולא יעלה להתודות אל הכהן כחוק זכמשפט, לולא החסרון האחד הלזה כי או נשאו את שמו לתהלה ולכרכה על שפתם. לא כן תושבי העיר היהודים, להם היה שר העיר לקיץ מכאיב, כי הלך אתם בקרי ויחדש יום יום את גזרותיו

נגרם. היום נתן צו לחוק את בדק בית הכנסת אשר מטו קירותי לנפול, מחר שלח את השוטר לסגור את אחד מבתי החסידים, היום גרש את אחד מבעלי המופת המתישב בעיר אל מחוץ לתחום, ומחר שת' כסף ענושים על אחד מבעלי הבתים על כי לא היה נזהר בנקיון וטהרה. כן בקש לו תואנות יום יום ויכבד את עולו על צוארם...

וכל אלה עוד לא השקיטו את רוחו, כי גם בבית הכנסת שם ארבו להם, וגם שם לא מצאו להם מנום ומפלט מפני זעמו. באחד הימים ההם, לעת הפלת שחרית, בא שליח בית פקידות העיר אל בית הכנסת הגדול, וחתיתו נפלה על כל העדה. — מה לשליח בית הפקידות בבית ה'?

כל חברי הקהלה נבהלו נחפזו לקראתו, אך הוא הראה להם פנים זעומים, כחך לאיש הבא מטעם הרשות, ולא ענה לאחד מהם דבר, וישם אל כותל המזרח פניו, אשר שם מעמד ראשי העדה.

„זה לי הפעם השלישית היום“ אמר אל אחד מהם „אשר בקשתיך בביתך, כי בא אנכי בפקודת שר העיר“.

„בפקודת שר העיר“ שנה אחריו נשיא העדה בשפתים רועדות מפחד „ומה שר העיר שואל מאתי?“

„הוא דורש מאתך כי תבוא אתה, או אחד מחבריי, אליו מחר בבקר, כי דבר לו אליכם...“

„ומה הדבר?“

„מחר בבקר וידעת“ ענה שליח הפקידות בלשון עזה.

וכאשר בא כן הלך מבית הכנסת בצעדי און מבלי שים לב לתמהון האנשים ולמבוכתם.

אך אחר רגעי מספר געורו האנשים ממבוכתם ואיש איש מהם החל להשמוע חותידעתו והשערהו..

„מי יודע מה יולד יום?“ קרא אחד מהם.

„גזרה קשה קרובה לבוא“ ענה משנהו נגדו..

„הוא אומר לאנסנו לשלוח ילדינו לבית הספר“ שער השלישי.

„הוא אומר להדיח אותנו מדרך ד', ואנחנו מחשים!“ קרא

חריביעי.

„היה לא תהיה“ ענו אחריו רבים „אנחנו לא נוציא את בנינו

להורגים!“

„לא נתן אותם לראות את בית הספר!“ צעקו כלם אחריהם.

„כלכם לא תדעו עד מה!“ קרא עתה איש אחד מתוך הכנופיה...

„ומה ידעת אתה? הודיענו!“

„ברצונו לסגור את בית הכנסת!“

„ומדוע ולמה?“

„יען כי זה שהי פעמים צוה עלינו במפגיע לרפא את שבריו!“...

„ילך וידאג לו לבית תפלתו ולא לנו ולבית תפלתנו!“ צעקו

דכים מהם בכעס.

„לא כבית הכנסת הכתוב מדבר“ קרא עתה אחד מהם „כי אם

בהמקוה, חפץ הוא לסגור את המקוה על מסגרו!“

„ולאיוו תכלית?“

„מעצמו מוכן, למען לא יתרכו בני ישראל יותר מדי!“

„כלה הוא עושה אתנו!“ נתנו כלם בקולם...

„ומצות מילה יאמר לבטל“ הריע איש אחר.

„ואנכי יודע ממקום גבוה“ מלא איש אחר אחריו „כי בעוד

ימים תבוא מאתו הפקודה, לקבר את המתים רק בארונות“.

„ורק אהר עשירים וארבע שעות“ שת איש אחר מלואים לדבריו.

„אוי נא לנו כי נגזרנו!“ קראו כלם בקול תאניה „עוד מעט

ויקרא גזרת „שמד“ על הארץ!“

„ומה נעשה לקדם פני הרעה?“ שאל עתה ראש הקהל העומד

נפעם ונדהם.

„עלינו לקרא את כל חברי הקהלה לאספה“ ענו כלם פה אחד.

וכן היה. עוד ביום ההוא נראה השמש סובב הולך מבית לבית

ומזמין את העם לבא אל האספה.

באספה הזאת עלתה בידם לבוא לעצה אחת.

ר' געצעלי כל-בו המעורב בין חבריות קנה תחבולה ויעץ עצה.

כמה לקנות את לב שר העיר ולשעבד אותו לחפצם...

„יום חג להם מחר“ אמר אל חברי האספה „ולכבוד החג יכינו

מאכל ומשתה, ולכן לוא תשמעו בקולי, כי אז נקריב אשבר אל אשת

שר העיר. הוא משבע ועומד ולכן לא יקח מאתנו מאומה, אך מאתה

לא יבצר לקבל מידינו כל אשר נתן לה, ואם נקנו את לכבה, אז

מִן הַחַיִּים

יעלה גם הוא כחכה, כי באלה נסיתי זה רבות להביא על ידי האשה את הבעל כאסורים...
 „טובה עצתך” ענו כלם פה אחד „אך מי ומו יבוא אל הגבירה להקריב לה את האשכר?”...

גם בדבר הזה הוציא געצעלי את כל העדה ממבוכתה; כי היה לבו אמיץ בגבורים ולא חת מקול גערה. פעמים רבות גרשו אותו מבית אחד הפקידים והוא לא הוקיר את רגליו מבוא אליו דרך הפתח השני ולא שב אחור עד אשר הצליח חפצו בידו. גם בפעם הזאת לקח את המשרה על שכמו להיות המוליך והמביא את האשכר אל בית הפקיד.

עוד כיום ההוא שם געצעלי את דרכו אל בית הפקיד וכל טוב הארץ בידו: דגים מלוחים, מגדנות, דבש ושתי אוזות שמנות, גם לא שכח להתור את העורף בביתו, כי כבוד עליו מנשא את כל הכבודה הזאת, ולכן אמר לאשתו: גם לך לב לדעת, מה יעשה בדברים כאלה — וכי גרועה את מאשת שר העיר?...

כל בני העדה עמדו צופים ומוחכים לפני בית השר, למען רדת האם עלתה מנחתם לרצון לפני אשת הפקיד אם אין? .. אין. מה נבהלו בראותם את געצעלי שב מבית הפקיד והמנחה בידו, לא נעדר דבר... „יקולל שמה עד דור דורים!” קרא געצעלי בשנף קצף „שערו נא בנפשכם, אדוני, גודל כעשי והותי. כדרכי על מפתן ביתה שאלה אותי: „למי אתה הולך, ומה כל אלה לפניך?” „אליך, גברתי, רבת החסד!” עניתי לה „מנחה היא שלוחה מראשי ערת ישראל!”. כשמעה את הרברים האלה פתחה לפני הרלת ותצעק ככרוכיא „כאשר באת כן תלך, אל תעמוד רגע!” אבל אנכי נסיתי באלה ועניתי ואמרתי „אל נא תהי לך זאת לפוקה, גברתי, אך אשכר הוא ליום חגך ומועדך, אכלי מכל הטוב אשר הבאתי לך, את, בעלך וצאצאיך, וד' יברך טעמך, הטובה בנבירות!”. אז נתנה בשחוק קולה ומרוב שחוק והוללות ירדו עיניה דמעה. אנכי אמרתי כלכי כי עת רצון היא ואניח את משאי לפני, אכן בפעם הזאת בערה חמתה עד להשחית, ותצו על נערה משרתה ויאחו אותי בציצת ראשי וישליכני כנצב נתעב מן הבית ואת כל הכבודה השליך אחרי דרך

הפתח... ועתה הגידו, האם לא ראוייה החציפה הזאת לדרת שאול היום בקרה וערתו?"...

את דבר השאלה הזאת לא הביאו בני העדה בעצה והחלטה כי שאלה גדולה ממנה עמדה על הפרק, והשאלה הזאת היתה: מה לעשות?

כלם באו בעצה אחת, כי החוב על אחד מראשי העדה לביא ולהראות לפני פקיד העיר, למען לא יוסיפו עוד עצים על הגחלים! אך מי ומי ההולך?

"ר' מענדל" אמר האחד אל משנהו, אתה תלך לפנינו, כי אתה לנו לראש!...

"אנכי לראש!" קרא ר' מענדל וינער את כפיו, מי אנכי ומה אנכי? ונהפוך הוא, אתה לנו לראש, לך הדרת פנים ולב אמיץ!"

"אם כן היה נא אתה, ר' אהרלי, למליץ לנו" פנו שני הנשיאים אל השלישי, לך מתת הדבור ולשון מדברת גדולות!"

"חס וחלילה!" קרא ר' אהרלי בחלחלת מתנים, "מה אתם אומרים? לי מתת הדבור, לי לשון מדברת — לא מניה ולא מקצתו!"

ואמנם הצדק היה עם ר' אהרלי, כי כבוד לשון היה, אך בשעת שלום התאמר תמיד להיות לראש המדברים ולא בשעת חירם, ולא

לעתות בצרה ככפעם הזאת!

אחרי רוב וכוחים התאחדו ראשי העדה ויגמרו אומר לעלות שלשתם אל שר העיר ולקחת חלק בחלק בכל החבלים אשר יחלק להם באפו.

ובכן הלכו שלשתם אל בית השר וכל בני העדה עומדים בפתי נפש ושומרים להם לפני הבית לשמוע מה בפיהם...

דלת החדר אשר שם ישב השר היתה סגורה, כי שני בעלי דינים עמדו לפניו, לכן חכו ראשי העדה בפרוודור ולבם נוקפם. כובע הדלת שמעו את קולו העז, קול מדבר קשות, והדבר הזה לא היה להם למשיב נפש.

"לכו רע עליו הפעם" לאט האחד באוני רעהו, "אמנם עת צרה היא!"

צורר ישראל הוא, ר' ישמיד זכרו!" ענה השני אף הוא חלקו. מי יהוש עתידות לנו?" שאל השלישי סר וועף,

בין כה וכה נפתחה הדלת, והמה נקראים על ידי השוער לבוא ולעמוד לפני השר. בפיק ברכים ובמוג לבב המה עומדים לפניו ומיחלים אל מוצא שפתיו...

"מדוע באתם אלי כלכם, אדוני?" שאל הפקיד בשפתי רצון "הלא אנכי לא חפצתי להטריח, כי אם את האחר מכם", ובדבריו הורה להם בידו לשבת על הכסאות אשר לפניו.

גם אחד מהם לא הרהיב בנפשו לשבת לפני שר העיר, אך ר' אהרלי כבד הלשון הרגיש בנפשו כי כח הדבר החל לפעמו.

"כן, אדוני רב החסד!" ענה ברוח אמיץ, "כלנו באנו להפיל תחנתנו לפני הרום רגלך!"

"תחנתכם? ומה התחנה אשר האמר להפיל לפני?"

"כי לא יוסיף אדוננו לרדפנו!"

"לרדפכם?" שנה אחריו הפקיד ופניו לא היו לו עוד, ובמה

אנכי רודפכם?"

ברגע זה נפל לב ר' אהרלי בקרבו ורוחו עובהו, עד כי לא

יכול לפצות פה.

"בדבר החרדים" השלים רעהו תחתיו.

"לרדיפה הזאת אקרא תרופה" ענה פקיד העיר, "אמנם על העדה:

הזאת רוכצת האלה והיא חולה עד הנפש, ועוד רע מזה כי לא תחוש חליה ותמאן הרפא, ולכן עלינו לרפא אותה בחוקת היר, כי מלבד החרדים נדבקו בה עוד חלויים רבים ונאמנים, ואנכי לא אשקוט ולא אנוח עד כי ארחיק מבתי נפשכם את הנגע אשר יאכל וישחית כל חלקה טובה בקרבכם...

נפעמים ונדהמים עמדו ראשי העדה לפניו, אך הפקיד ראה

מבוכתם ויוסף לדבר אליהם בשפת רצון ובלשון רכה:

"חלילה לי, אדוני, מבער את הקדוש לכם. לכל קדשי ישראל

לא אשלח את ידו, גם בחדרים מאנה נפשי לנגוע לרעה, אך רצוני ומגמתי להביא בקרבכם משטר וסדרים. יהיו נא חדרים חדרים מרווחים, חדרים מלאים אור ואויר צח, לבלי יבואו חלילה נוק ומכאינות לילדיכם, והמורים גם הם יהיו עומדים על משמרתם, משמרת הקדש, אך לא ידרו עם ילדיכם בפרך, במקל וברצועה, כי אם בתבונה ובשים לב, או אויר פני אל חדרים ואל מורים, ומלבד כי לא אהיר

לשטן על דרככם, כי אם עוד אהיה לכם למגן ולעזרה. — אך נהשוך
 צא דברינו לעת אחרת, כעת שאלה אחת קטנה לי אליכם" —
 ראשי העדה נשאו את ראשם אליו, כי דבריו המלאים ידירות
 גתנו אומץ בלבכם.

"ומה אדוננו מבקש מאתנו?" שאל ר' אהרלי נאור בגבורה.

"כי תאבו להביא מחר אל בית מגורי עשרה אנשים במנן".

"עשרה אנשים?" שאלו כלם, "ולאיוו מטרה?"

"תקופת השנה לי מחר" השיב הפקיד "מיום מות

עלי אמי ז"ל, ולכן אחפץ להתפלל מחר בצבור
 ולאמר קדיש לזכר נשמתה".

"קדיש!!!" קראו כלם משתאים פה אחד; אכן כמעט שב

דוחם אליהם מצאו כלם עוו בלבם לשבת על הכסאות לפני שר

העני, ור' אהרלי מהר לתקוע לו כפו בכרכת "שלום עליכם" ויאמר

בשמחה: "אם כן הלא אהינו בשרנו אתה, ואנחנו חשבנוך לצרנו,

סעתי שאתך לא תבעת אותנו עוד, כי מאתך לא הצא לנו הרעה!"

הַמְשָׁנָה.

בכל מושבות בני ישראל בגלוציה לא תמצא עיר אחת אשר לא יתהולל אחד המשגעים בחוצותיה, והמשגע הזה הוא קנין כל העדה, כי היא בתבונות כפיה מסכה עליו רוח עושים ותגדלהו ותרוממהו להיות לה שעשועים יום יום — וכמה יבלו יושבי הערים האלה את עתם וזמנם אם לא בדברים כאלה? ללכת בטל כל היום, לחבק ידים, לפהק, לאכול, לשתות, לישן ולקום — כל הדברים האלה ינעים והנפש לא תמלא מהם; — לכן יבחרו באחד מהם ויתנו עמל לנפשם להוציא ממנו כלי למעשיהם. הדבר הזה יתן ענין לענות בו, גם יחדר את השכל ויגדל כח לבב, כי כמה החכולות דרושות לו לאדם להוציא איש מדעתו. למטרה הזאת נהוצות ודרושות שערורות ורדיפות, צבאות שמות של גנאי, הפחדות פתאם, משאות שוא ועוד המצאות כאלה ההותות גחלים על ראש האמלל וממיטות עליו בלהות, עד כי ישתולל ויאבד עשתנותו — סוף דבר, לא במהרה יצלת דבר כזה, אך ההכרח הוא אבי כל ההמצאות, ומה לא יעשה אדם למען מצוא חפץ בחיים? ...

האיש אשר שם ספורי נקרא עליו הוא לי עד על אמתת דברי, כי גם הוא היה בחור מעם, משומר ומוזמן מאת כל העדה להיות לה למשגע בבוא מועד, יען כי מצאה בו כל המעלות והסגולות הדרושות להפצה ...

ואמנם כל הסגולות האלה לא נברו בו לעין רואי, ונהפוך הוא כי תואר פניו היה כתואר פני אחד הרבנים או אחד מנשיאי העדה. הוא היה בעל בשר ולו שמורות עינים עכתות וסביכות, זקן גדול ורחב הזרד על פי מדותיו, וגם כגדיו כבגדי איש אחד מנכבדי העדה, מצנפת שער על ראשו, מעטהו מעטה שחור יורד עד קרסוליו

ומשקפים גדולים על עיניו, ונוסף על אלה נשא מקל תפארה עם ראש נחפה בכסף בידו, וכפעם בפעם הוציא מצלחתו תבה עגולה המלאה לה אבק ניתוח וירח כמנהג אחת ושתיים, גם הלך תמיד בשובה ובנחת. סוף דבר הוא היה ככל תהלוכותיו כאחד מבני העליה; ובכל זאת כל איש ואיש הקרוב אליו נוכח לדעת, כי עתיד האיש הזה להיות משגע בישראל, וכי העבודה לא תכבד על העדה למסוך עליו רוח עושים, כי הוא כלי מוכשר לקבל...

דודי, בעל אחות אמי, התודע אל האיש הזה איזה ימים אחריו נשואיו, וההתודעות הזאת נחרתה בזכרונו עד היום הזה...

דודי זה בא מאחת העירות הקטנות אל בית אבירוקני, אשר השיא לו את בתו, אחות אמי, לאשה. הוא היה איש יודע ספר ולכן היתה מגמתו להתודע אל בני תורה ואל נכבדי העדה. איזה ימים אחר נשואיו פגש על דרכו את האיש אשר אספר על אדותיו, והוא הולך מעדנות כאחד מנשואי העדה, מקלו בידו, הכובע על ראשו, על עיניו המשקפים, ובין אצבעות ימינו גמיוֹא גדולה מאבק הטבק; בכל תהלוכותיו ותנועותיו נכר כאחד מאצילי העדה, עד כי נכספה נפש דודי להתודע אליו. מכלי התמהמה שאל מאת גיסו על דבר האיש הזה; אולם גיסו זה תמר לצון לו כפעם בפעם, ולכן השיב לו בדברים נמרצים:

„הטרם תדע את ר' סנדק שלנו, את האיש הנודע למשגב כפי

כל?"...

„ואיככה אדעהו?" הצטרק דודי לפניו „הלא גר אנכי פה ורוב

יושבי העיר מזורים לי" .

„השתדל איפא בכל טאמני כחך להתודע אליו, והדרך היותר טובה היא כי בבואו לקראתך תדרוש את שלומו בקול רם כמו: „צפרא טבא, או ערבא טבא, ר' סנדק!" ובדבר הזה תישר המסלה לפניך להתודע אליו" .

דודי שמע לעצת גיסו, וביום השני בפגשו את האיש ההוא ברחוב בלכתו לבית התפלה וילקוט מליתו ותפיליו תחת זרועו, קרא אליו בקול:

„צפרא טבא, ר' סנדק!"

אך מה נבהל דודי בהרם ר' סנדק את מקלו הגדול ויכה בו אתה ושחים על קקרו... .

"מדוע אתה מכה אותי, ר' סנדק, על לא חטא בכפי?" שאל דודי הנרעש והנפעם.

אך ר' סנדק מוסיף להכות אותו מכה רבה וקורא בקצפו: "הצוף שבחצופים, עו פנים, חכה ואורך לדעת מי אני!!" דודי לא חכה למשנה התורה אשר אמר לתורות אותו, כי מוצא די ספקו גם בתורה הזאת וישו רגליו כאילות ויברח ממוקום הסכנה...

ור' סנדק רודף אחריו ומכה בו באכזריות חמה וקורא בשעף קצף: "חכה לי עוד מעט, כלב נסרח, ואשבר מפרקתך כשבר נבלים!". גם ההכמתה הטובה הזאת לא הניעה את לב דודי לעצור במרוצתו, ויגם בפחי נפש, עד הגיעו אל בית חותנו ואז התפרץ החרדה אל אשתו עיף ופצוע.

"מה היה לך?" שאלו אותו כל אנשי הבית, מה יגה לך בדרך?"...

"האיש בעל צנוף-השער"... קרא דודי בקוצר רוח.

"מי הוא זה ואיזה הוא?"

"הסנדק"...

"ומה עשה לך?"...

"הכני באכזריות חמה" ענה דודי בקול בוכים.

"ומדוע? האם מרית את רוהו?"...

"לא; ונהפוך הוא, אנכי קדמתי את פניו בברכת שלום וקראתי

נגרו: צפרא טבא לך, ר' סנדק!"...

"אם כן הלא העטית עליו כלימה"...

"ובמה הכלמתיו?"...

אז נודע לדודי מי הוא זה האיש אשר מבלי משים נגע בכבודו,

וגם נודע לו מדוע נקרא בשמו סנדק. סנדק היה רק כנויו של גנאי,

כי בשמו הנכון נקרא אברהם יוסף, וזה הדבר אשר הסב כי הוסיפו לו

יושבי המקום את השם סנדק על שמו: —

בעוד אברהם יוסף ילד מתו עליו אביו ואמו, ולולא אחר

מקרוביו אשר אסף אותו בחסד וברחמים אל ביתו כי אז אכר בעניו.

ויאולם הקרוב הזה היה גם הוא אביון נדכא, ולכן היה נאנס הנער, בהיותו בן שמונה שנים לצאת מביתו ולבקש טרף לפיו. אחר מבדלי החנויות בעיר קבלה למשרת בחנותו והיה עובד שם את עבודתו מבוקר עד ערב, ויעל מעלה מעלה, ממשרת לעוזר ומעוזר לרוכל, עד כי השיגה ידו לעשות לו חנות לבדו...

אכן זה האיש אשר היה מעורו משולח לנפשו מבלי אומן ומנהל, ועובר כל היום עבודת פרך להחיות את גפשו, לא מצא ידים בכל העת ללמוד דבר מה ויגדל כפרא לא לומר מבלי דעת לשון וספר, וגם קרא עברית לא ידע; אולם למרות כל אלה נמצאה נערה מבני דלת-העם אשר לא מאסה בו מהיות לו לאשה וגם ההצלחה לא בגדה בו וירכש לו הון ומעמד נכון בחיים. אבל ההצלחה הזאת עוררה בלבבו תאוה גדולה ועצומה, היא תאות הכבוד, והיא היתה כל מעינו וכל חפצו ותלהט כאש בקרבו ולא נתנה דמי לו. אך לשוא דרף אחרי הכבוד, כי ברח ממנו, ובני העדה מנעו מתת לו איזו התמנוח ביניהם, יען כי היה ריק ונעור מכל תורה וחכמה, ומי מבני העדה יחשוב איש כזה באנשים וירכיבהו אָדון לראשו? ...

אך אברהם יוסף עודו מחזיק בתאותו ולא הרפה ממנה; ואם יניאון אותו בני עדתו להתחשב בפועל את ראשיהם ומנהיגיהם, הלא לא יבצר ממנו להתראות כאחד מהם. ואמנם מראהו וצלם תבניתו שוו עליו הוד והדר, לו קומה זקופה, משמץ בשר ובטן מלאה, זקן גדול ורחב, מתינות וכבודות בכל תנועה ותנועה, ושאר הסגלות החיצונות שהם קניני כסף, מצנפת שער, מקל עם צפוי כסף כראשו, משקפים גדולים על אפו, ומעטה שחור עשוי מצמר מגוהץ. ועם כל הכבודה הזאת היה נראה אברהם יוסף בחוץ כאחד הרבנים או כאחד מנשואי העדה. רבים מבני העדה לא יכלו לכלא משחוק פיהם בראותם את אברהם יוסף מתנפח בחוץ כתרנגול הודי ומתימר כאחד מראשי העדה ולומדיה; אך אברהם יוסף לא ידע כל אלה והיה מאושר, ורק דבר אחד היה חסר לו למלא סאת אשרו: בן או בת, כי זרע לא היה לו; אך איש כאברהם יוסף ידע למנות לו גם את החסרון הזה. וימלא ירי סופר אמץ לכתב לו ספר תורה להכניסו לבית הכנסת, כי ספר תורה כזה — כן שמעה אונו — נחשב לו לאדם במקום בנים...

אברהם יוסף שמח מאוד על ההמצאה הזאת ויגמר בלבו כר
יום הכנסת ספר התורה הזה אל בית הכנסת יהיה יום משתה ושכרון
לכל בני העדה, "למען ידעו כי אני אני הוא!" ...

ואמנם מי שלא ראה את אברהם יוסף כליל הושענא-דרבא,
הוא ליל הכנסת ספר התורה אל בית הכנסת, לימין הרב, הנושא את
הספר תחת חופת כבוד, עם זקנו הגדול והחבב ופניו הצוהלים
והמאירים, לא ראה עוד איש מאושר מימיו. ואלהים גלוה עוד אספסוף
עצום ורב, המון נערים שובבים, וגם רבים מחסירי העיר, המוסרים
את נפשם בעד כוס רויה וארוחה שמנה, גם בעלי "הכלי-זמר" הלכו
עמם ושאוּן מנגינתם עורר את כל יושבי העיר ויצאו חוצין כלם
לראות בשמחת אברהם יוסף היוצא בפזו ורכוז לימין הרב. גם אשתו
והמון רעיוותיה נספתו ותלכנה עמָה, וכה עברו בהמון חוגג הלוחך וסבוב
את כל העיר עד בואם אל בית הכנסת.

בבית הכנסת הטיף הרב, בטרם הכניס את הספר אל הארון,
דרשה גדולה לכבוד ר' אברהם יוסף ויטעם בדרשתו את מאמר הו"ל:
"תולדותיהן של צדיקים אלו מעשים טובים" ויחבר אל המאמר הזה
מעשה אופן בתוך האופן את המאמר "איזה נותן צדקה בכל עת זה
המשאיל ספריו לאחר". "והנה" — הוסיף הרב נופך משלו — "אנחנו יודעים
כלנו, כי נתינת הצדקה היא אחד מהמעשים הטובים היותר גדולים,
אם כן גם שאילת ספר לאחר נחשבה לתולדה; ועתה הגע בעצמך,
אם שאילת ספר כל שהוא נחשבה לתולדה, נתינת ספר תורה
לחלוטין אל בית הכנסת על אחת כמה וכמה. מזה אנו למדין כי
על ידי נתינת ספר תורה הזה עשה לו ר' יוסף שלנו תולדות, ולא
רק לבן לבדו נחשבה לו המצוה הגדולה הזאת, כי אם לבן
ולבנה".

לשמחת אברהם יוסף ולהמון עליצתו אין קצה, וכל כך היה
גדול גשונו עד כי לא יכול להתאפק ויריץ ברוב רגשותיו בקרבן אל
לשכת הנשים ויחוק ביד אשתו וימשכה בחזקה אחריו עד לפני ארון
הקדש, אשר שם עמד הרב וספר התורה בידו ויקרא בקול גדול:
"הכימי וראי, אשתי, הנה רבנו זה הוא לנו לסנדק והספר
תורה: ישר בידו הוא לנו לבן וכת!"

הקריאה הזאת עוררה שחוק גדול בין ההמון, עד כי צללו

האזנים לקולו, ואברהם יוסף נבוך ויתקצף: הוא, אשר הרב בעצמו נשא את ספרו לבית הכנסת, הוא יהיה לקלם ולעג? לוא היתה היכלת בידו כי עתה הכה אותם שוק על ירך, אך על כל פנים לא יכול לכלא את רוחו ויקרא בהמה שפוכה אל קהל הנאספים: „התניאו אותי מהגיד לאשתי כי רבנו הוא לנו לסנדק והספר התורה לכן ובת?” השנות הדבר הזה הוסיפה עזים על הגחלים, והשחוק עלת כרעם בגלגל מכל עבר ופנה, עד כי נעו אמות הספים לקולו. מרוב כעשו והמהו אבד אברהם יוסף שארית עשתנותיו ויקרא בקול גואש: „הכו, ישקצים! שימו בעפר פיכם, עדת מרעים!”.

בוה חתם אברהם יוסף את גזר דינו.

„הסנדק והבן ובת!” היה הפתגם אשר עבר בכל העיר מכית לבית וממקום למקום, כל בני העדה מנער ועד זקן היו אך שפה אחת ודברים אחרים: „הסנדק והבן ובת!”. אם נראה בחוץ או נפתחו ארבות כל הבתים בפעם אחת ומכל חלון וחלון יצאה הקריאה „הסנדק והבן ובת!”. הוא הרים את מקלו, באמרו להגיל חתיתו על הורפיו, אך עודו עושה כה וכה והנה קול קורא מאחוריו, קול נער קטן: „הסנדק והבן ובת!”; הוא הסב פניו אליו, והנה קול צפצוף עולה באוזניו מעבר השני „הסנדק [והבן] ובת!”. „הסנדק והבן ובת” מלפניו ומאחוריו, מימינו ומשמאלו, עד כי כמעט השתולל למשמע אוזניו.

אך בכל זאת לא הדל אברהם יוסף מהחויק עצמו לאחד מנכבדי העיר, ובכל עת אשר הלך בחוץ היתה מצנפת השער על ראשו, מקלו הגדול עם צפוי הכסף בידו והמשקפים על אפו, ובאלה בא בקרב וערב אל בית הכנסת לתפלת שחרית וערבית...

אמנם בית הכנסת הזה היה מקום מוכן לו לפרעניות, כי בבית הזה שתה, מצה את כוס התרעלה עד הקבעת.

אהבת הכבוד המקננת בלכבו הביאתהו בבית הכנסת במבוכה גדולה, כי הלא לכבוד יהשב לכל איש ישראל להיות קרוא כפעם בפעם לתורה, ואברהם יוסף האמלל לא ידע את הברכות בעל פה, אף כי עמל ויגע הרבה לצרור אותן בזכרונו. ימים ולילות שגן את הברכות האלה, וגם עלה בידו לקרוא אותן, אך רק בינו ובין עצמו, ולא באזני כל הקהל, כי כמעט עלה על הבימה ועיני כל העדה רואות

אותו ואזוניהם שומעות כל הגה אשר יצא מפיו יבש מקורן ואף גם מלה אחת לא יכול להוציא מפיו.

אמנם איש כאברהם יוסף נתבנו עלילות להנצל מפח, וכן מצא עצה ותחבולה איך לכסות על קלונו, הוא עשה חוזה עם השמש, כי בכל עת אשר יעלה לברך על הספר יחל לשעול בכל כחו, ובין כה וכה יעלה בידו להכהיד את הברכה תחת לשונו מבלי אשר ישמע איש קולו...

כן עברו עליו ימים רבים מבלי כל מכשל ותקלה, ובכל עת אשר נקרא אברהם יוסף אל הספר, בא השמש לידי שיעול, עד כי החריד הבית בקולו, ואברהם יוסף עלה בשלום ויצא בשלום, ואיש לא ידע כי בשלו היה השיעול החזק אשר אחז את השמש בכל עת ברוך אברהם יוסף על הספר.

אך לא לעולם היה הסוד הזה צפון ונעלם. אין איש מאתנו יודע אם בודון או בשגגה עשה זאת השמש, אך הכל יודעים כי באחד הימים ההם מצא השמש רפואה שלמה למחלתו ולא יסף לכעכע עוד בעלות אברהם יוסף על הבימה. האמלל עמד לפני השלחן — אין קול ואין חוון. הקורא גלל את הספר לפניו, והגאולה עוד לא באה. הוא מורה לו באצבע על התורה — אבל האמלל עומד כבול עין ולא יפצה פה. "נו!" "נו!" יקרא הגבאי להעיר ולעורר אותו — אברהם יוסף יפתח פיו כרג על היבשה, אך מלה לא באה על שפתו, כי הברכה פשטה כילק מזכרונו ואיננה. "נו!" "נו!" "נו!" נגשו בו המתפללים איש איש ממקומו, והוא כאלם לא יפתח פיו, ברכיו כשלו, עיניו חשבו ונטפי זעה יורדים ומתגלגלים כאגוזים ממרום מצחו, והשמש האכזר עודנו בריא אולם ואף קול שיעול אחד לא יתפרץ מגרונו, והקהל דוחק: "נו! נו! נו!" או אבד אברהם יוסף מרוב מבוכתו את שארית אונו ויחוק את השמש בערפו וילאט באזניו: "עד אן לא תשעל, פסל חרש?!" הקריאה הזאת הביאה לו רוח והצלה רב מאשר חפץ, כי לא השמש לבד נתן עתה קול שיעול, כי אם כל העדה למטף ועד זקן, וקול השיעול הזה הלך ויחפשיט בכל העיר מן הקצת אל הקצת...

ביום השני הוכחה כל ערת בני ישראל בעיר N במהלת השיעול, ובכל העיר לא נמצא איש אחד, מן החנוני היושב על

פנקמו עד הסנדלר והחיש היושב על דפוסו ועל מחמו, אשר למראה פני אברהם יוסף לא חש הצורך בקרבו לכעכע בכל מאמצי כהו. אם רק נראה אברהם יוסף בחוץ או נתן אחר הנערים אות אל רעהו, ורעהו אל רעהו, וברגע אחר הקיפה הועקה את כל העיר, וכל אשר נשמתו באפו היה משעל בכל כהו, ההיט עם עדת תופריו, החנוני עם משרתיו, האמהות, הרקחות, כל העובדים בצבא, כלם משמיעים קולם בשיעול גדול ונורא, אלה מצפצפיט כצפרים, אלה נובחים ככרבים, אלה מיללים כחתולים, בקוצר מלים: בשיעול הזה עלו בלולים קולות של כל חיות ועופות...

מחזה מכאיב לב היה לראות את האמלל הזה גרף בחוץ מהמון נערים שובבים אשר כעדת דבורים סביב שתו עליו, כלם מתגרים בו, הומים ותוקעים באוזניו, והוא חוזר תלילה ביניהם כגלגל לפני רוח, שואג, בועט ברגל, נושך בשניו ומכה במקל על ימין ועל שמאל, אך לשוא, כי כזבוכימות נדבקו בו מכל עבר ופנה, מבלי יכלו לנער אותם ממקומם.

לשוא לא חשך עמל מנפשו ויבקש עצות ותחבולות לעצור בעד הרעה, אין חכמה ואין תכונה ואין תרופה למכתו. פעם אחת אהז את אחד מרורפיו בציצת ראשו וימשכהו אחריו בחזקת היד עד מקום המשפט.

„אדוני השופט!“ קרא בקול נואש „הנה האישה הזו ידריכני מנוחה כל היום“...

„ומה הוא עושה לך?“ דרש השופט.
בטרם פתח פיו לענות אותו דבר והנה קול שיעול אדיר והוקך התפרץ מפי איש-ריבו...
„ירא נא אדוני וישפוט“ קרא אברהם יוסף בקול כואב „ירא נא, אדוני, איך הוא מכעיסני המרורים במקום המשפט!“

„ובמה הוא מכעיסך?“
„במה? עוד אדוני שואל“ קרא מעצמת מכאובו „הטרם ישמע אדוני איך הוא מחרף ומגרף אותי בפני?“...

„לא ידעתי ולא שמעתי“ ענה השופט לתמו.
הגם אתה, אדוני, בקושרים?“ שאל האמלל כמשתגע, הטרם תשמע כי שועל הוא?“...
השמע כי שועל הוא?“...

„זמה בכך?”

„הוא שועל להתגרות בי?”

„וכי אוכל לעצור בעדו משועל?”

„כן, אדוני השופט!” קרא האמלל בקול חודר כליות „בשם אלהי

הרחמים אנכי מושביעך כי תעצור בעדו!”

השופט עמד על רגליו וקרא בהלצה מסתרת אל איש ריבו:

„בשם החוק והמשפט אנכי מצוה עליך במפגיע לכל תוסף עוד

לשועל!”

אך האיש אשר התרה בו מאחו בשתי ידיו את זהו ומשמיע

מפיהו שיעול אחר שיעול.

„לא... אדוני... רב החסד!” ענה השני דבר ושועל... „לא

אוכל להתאפק... כי ידוע חולי אנכי!”

„לא, אדוני השופט!” קרא נגדו אברהם יוסף „אל תאמין בו,

כי שועל הוא לבעבור הרעימוני!”

עתה התפרץ קול שחוק גם מפי השופט, עד כי מרוב שחוק

אחו גם אותו השיעול. ובראות השני כי גם השופט שועל מטוב לב,

לא אחר מהיות לו תנא דמסעיא, והשופט ובעל דינו מתחרים זה

בזה בקולות השיעול, והאמלל אחז בשתי ידיו את ראשו וינס מנוסת

חרב מבית השופט; אך בחוץ חכו לקראת בואו כל צבא השועלים,

ובראותם אותו יוצא מבית השופט קדמו את פניו בשירים ובזמירות,

עד כי כמעט השתגע למראה עיניו ולמשמע אזניו וימהר לברוח

מפניהם; אולם המה לא הרפו ממנו וילוו אותו כל הדרך בתקיעות,

בתרועות ובגניחות מגניחות שונות, והאמלל נרדף כצבי-מדה, וישם

מפלט לו אל בית הרב. אך כמעט נראה על מפתן הדלת, השמיעו כל

הנאספים שם גם הם את קול שיעולם...

„מדוע אתה שועל לקראתי?” שאל הנגש והגענה את האחד

מהם.

„אך לכבוד עצמי אני שועל!” הצטרף השני.

„שקר אתה דובר” שאג אברהם יוסף וירקע ברגליו „אך לבעבור

הרעימוני אתה שועל!”

אכן ברגע ההוא נתנו כל הנאספים בקולם וישעלו איש איש

כיר ד' הטובה עליו.

„רבי, עזרו ומפלטו!“ קרא האמלל בקול בלבים בהתנפלו לרגלי הרב „חוסה נא, רחם נא, הושה לעזרתי, רק אתה תוכל למלט מצרה נפשי, עוד מעט ואפול שרוד על פני חוץ; הביטה נא וראה איך שחתתי ונדכיתי, איך הייתי לשמה מרעה ויגון, ואם אתה לא תמלטני מריב-יעם כי אז אין עזרתה לי!“

אכן כנים היו דבריו האמלל, כי רק צל נשאר ממינו; עינים שקועות בחוריהן מפיצות שואה וזועה, פנים קודרים, לחיים נומקות, זקן מסבך-שערות בלי תואר והדר, וכל יצירי גזו היו נרפים והלשים...

מראה האמלל הזה העיר רחמי-הרב.

„אל נא תשים לבך להם“ אמר לו הרב...

„איך לא אשים להם לבי“ בכה האמלל „והמה יעניני זימרונני כל היום ולא יתנוני השב רוחי — הנני נא, אדוני, וחלצני מיד רודפי נפשי, כי עוד מעט ואהי טרף לשניהם!“

„הרגיע נא רוחך“ נחמהו הרב „והיה נכון בטוח כי אנכי אעשה כל אשר לאל ירי ואצילך מכף כל הנחרים בד“...
והרב הקים הבטחתו:

בשבת הבא עלה נשיא העדה אחרי קריאת התורה בכבודו ובעצמו על הבימה ויקרא הקריאה באזני כל העם:

„בשם הרב ובשם נשיאי העדה אנחנו מבקשים מאת כל הקהל הקדוש הזה לבל יוסיף לשעול כי...“

אך פה נבלעו דבריו לקול שיעול אדיר וחזק המתפרץ מכל עבר, כי כל חברי הקהל הקדוש הזה גנתו כאיש אחד חברים, עד כי עלה הקול כהמון ימים, ואך לשיא עמלו ראשי העדה להשביח שאון גליהם... האמלל ירד מיום ליום מטה מטה, מקלו לא היה עוד בידו למטה זעם להכות בו רודפיו, כי אם למושענת לבלי יפול שרוד על מקומו, גם קולו לא היה עוד אתו, כי מרוב המיתו וצעקתו כל היום נחר גרונו, ואך הברות בלתי מובנות נשמעו מפיו כקול נביחה הכלב; אך בכל אלה עזר לא חדלו האנשים מרדפהו...

אכן לכל תבלה יש קץ, וכן חדלו אחרי ימים ומועדים גם אנשי העדה לשעול ולכעב, „לכבוד הסנדק“, כי לא הוסיף עוד להראות את פניו על פני חוץ, אך הפעם שעל הוא „לכבוד אנשי העדה“,

והשיעור ההוא היה שיעול אכזרי, שיעול בלויה וריקת דם.
 הרופאים בקשו תחבולות לישום מעצור אל השיעול הנורא-
 הזה, אך לא עלה בידם, כאשר לא עלה מלפנים להאמלל לשייב
 מעצור לשיעול כל העדה...

אך גם הוא לא שעל לנצח נצחים, כי בא היום וגם מחלתו
 דפתה ממנו, ובו ביום נקבצו ובאו כל אנשי העדה לפני שער ביתו,
 לא לשיעול במקהלות לכבודו, כאשר הסכן הסכינו לעשות מלפנים,
 אך לשמור לו על יד השער, ואמנם בעוד רגעים אחרים נשאו אותו
 ארבעה אנשים על המטה מביתו החזנה...

אין משמוע עוד קול שיעול, לא הוא ולא אחרים, אך תחת
 זה מקשקשת לפניו קופת הצדקה והשמש קורא כפעם בפעם: "צדקה
 תציל ממות!"...

כני העדה בעיר N. אוהבי צדקה המה, ולכן השליך איש איש
 מהם את פרוטתו אל הקופה.

אין אחד מהם מונע את עצמו מלוות אותו אל בית עולמו...
 הלא את הכבוד הזה לא מנעו ממנו גם בחיים חיתו...

בְּאֵין־אֶמוּנָה.

יעקלי פפעפערואמען היה איש ארוך, דל־בשר ורע תואר, ולו עינים אמוצות, לחיים נופלות אשר צפר עורן עליהן וזקן דק וארוך בעל שני קצוות. הוא היה נודע בכל העיר לאחד מקטני־אמונה המטילים ספק בכל דבר. הוא לא האמין למראה עיניו ולמשמע אזניו, וגם ברברים הברורים כשמש בצהרים ואשר עמדו לפניו חיים וקיימים לא נתן אמון.

סגנון מיוחד היה לו להכחיש בכל דבר: זקנו הדל והקטן נער מול עבר פניו, את הקצה האחד הושיט אל פיו ואת הקצה השני סלסל באצבעו, את הכתף האחר הגביה למעלה ואת השני הוריד למטה, ואחרי כן שם שמאלו תחת לראשו ויקרא בגאווה ובגודל לבב: „אני, יעקלי, אינני פתי מאמין לכל דבר!“

כן הכחיש וישם לאל כל דבר תחת השמש, וגם בעצמותו לא נתן אמון; רק בשני דברים האמין יעקלי מלפנים אמונה בלי־מצרים, עד שבא הרוח וישרש גם את האמונה הזאת מלבבו. הוא היה מאמין בקדושים ובכעלי מופת כי כחם רב להם לנער ארץ ממקומה ולשנות סדרי בראשית, ולכן לא חשך מהביא להם כפעם בפעם כסף פדיונו וישאל בעצתם כשואל באורים, אמונתו השניה היתה בר' אהרן גראסקאָפּף, אחד מקציני העדה. הוא היה בעיניו איש נאמן רוח מאין כמוהו ובו בטח לבו, וזה היה דברו תמיד: כל איש ואיש יוכל לתת לו בעינים עצומות את כל כספו וזהבו. ארגז ברזל סגור ומסוגר הוא אשר לא יעלים ולא יברית אף פרוטה אחת, וטוב לו לאדם אשר כל הוננו מונח שם לפקרונ. ואמנם לא יעקלי בלבד חשב כן, כי אם כל אנשי המקום

למקטון ועד גדול, כלם שמו מבטחם בר' אהרן גראסקאפף. — יתומים
ואלמנות הפקידו בידו חבל נחלתם, כלות וחתנים השלישו בידו את
כסף הנדוניא, בעלי מלאכה הביאו לו פרי עמלם ויגיעם אשר חשבו
לד' ליום רעה; באחת, כל איש אשר נמצא בידו כסף מאום נתן
אותו לפקדון בארגז הברזל ההוא...

אמנם לא נמצא בכל העיר אף איש אחד אשר ידע לתת
חשבון לנפשו, מדוע ישים מעוזו ומבטחו בר' אהרן גראסקאפף? כי
זה האישר ר' אהרן לא הביא הזן ועושר מכיתו, גם תורתו וישרת-
לבו לא באו עד הנה בנסיון, גם לא היה נודע לאיש כנעני ולבעל
נכסים. אך מראהו ותואר פניו המה קנו לו לב כל העם ויתנו עדותם
על יושר לבו ואמונת רוחו: קומתו הזקופה, פניו המלאים והצהלים
משמן, עיניו אשר כסו מחלב, עד כי נראו רק כשתי נקודות קטנות,
בטנו המלאה והרחבה אשר שלח תמיד לפננו להורות כי בעל בעמו
הוא זוקנו אשר ירד כשגג על פי מדותיו; כל אלה היו בעיני כל
העם לאות ולמופת כי שמן הלך בחיים וכי נאמנה את אל רוחו.
ומלבד כל אלה היה תמיד ספר עב הכרס פתוח על שלחנו, ואם
כי לא ידע ולא הבין מכל הכתוב בו, בכל זאת השקיע ראשו ורבו
בספרו בכל עת אשר שמע קול צעדים לפני דלת ביתו, ויעש עצמו
כמו שכח בעיונו ובחדורו תבל ומלואה. בכל ערב שבת הלך
קוממיות בלויית משרתו, אשר נשא כליו אחריו, אל בית הרחצה;
ובשובו משם הראה לעין כל את פניו הלוהטים כאש זוקנו הגדול
והרחב אשר נתעלמו רסיסי מים בתוכו. בשבתות ובמועדים הלך
לאטו לבית הכנסת, ידיו שלובות מאחוריו, מעיל המשי אשר לו
פתוח לשני עבריו, וצינף הזנבות הרכים ממעל לראשו לעמת ערפו,
למען יראה מצחו הגדול בכל עצם תקפו וגבורתו. שלחנו היה מלא
תמיד מעדנים וגם לא חסר המוג; ובבית אשר לא יחסרו בו מאכל
ומשקה, שם לא יחסרו גם איהבים וידידים, והאזהבים האלה נשאו
את שמו לתהלה על שפתם ויעשו לו שם בכל העיר.

כל הרברים האלה עשו רושם גדול ופעולתם היתה עזה על
יושבי העיר, עד כי הבהילו כל אחד ואחד להביא לו צרור כספיהם
וחמודותיהם, וגם ר' יעקלי, המסופק הגדול, האמין בר' אהרן
גראסקאפף אמונת אומן, ולא רק כי האמין בו, כי אם גם בטח

בו בכל לב ובכל נפש ויתן לו בהלואה עד חצי רכושו, חמשת אלפים כסף, לוא בא איש אחד להוכיח לו באותות ובמופתים על דבר ברור כנכון היום, כי אז לא אחר יעקלי לשום לאל את דבריו ולתת דופי בכל אותותיו, אך נגד ר' אהרן בעל צורה וקומה לא עמד לבו, כי מבטח עזו היה לו לבן־זקנו ובטנו המלאה — קריה נשגבה...

ר' אהרן גם הוא האמין בעצמו אמונה שלמה, הוא האמין בחכמתו ובתבונתו וישלח ידו בכל קנין וענין אשר פזרו את כספו לכל רוח; ובאבוד כספו ממנו, אז האמין אמונה שלמה כי כל הכספים אשר לוו לו אנשי העיר, נתונים לו לצמיתות ויעשה בהם כאדם העושה בשלו; ואחרי כי נאבדו גם המה בענין רע האמין אמונה שלמה בשטרות מזויפים וישלה את נפשו כי המה יעמידו במרחב רגלו, בטרם יגלה תרמיתו לעיני השמש, ובעבור מועד ומועדים וימי השלום נגשו ובאו כמלאכי תופת ובפיהם הקריאה: „בית האסורים! בית האסורים!“ אז חגר שארית כחו ואמונתו, ובכחו ואמונתו אסף פליטי רכושו, בגדים, כלים, מעט הכסף אשר נותר לו כאור מוצל מאש, ועם כל אלה התמודות המליט את נפשו כצפור מפח, וכן גם נסו כצלליט ככף אלמונת ויתומים, נדת כלות וחתנים, ככף בעלי־חנייות, הלואות קטנות עם גדולות, ואתם הלכו לאבדון גם חמשת אלפים כסף אשר נשה בו יעקלי, המסופק הגדול... אמנם ר' יעקלי־אבד לא רק את כספו, חצי רכושו, כי אם גם אמונתו האחת אבדה ונצמתה מלבבו, האמונה בבני אדם, ובכל עת אשר שאל איש ממנו משאת מאומה, הושיט את קצה זקנו אל פיהו ויקרא בעוזו אפו: „האמינו באשר האמינו, אכן אנכי, יעקלי, אינני פתי מאמין בכל דבר!“

אך אחרי אבדן האמונה האחת עוד נותרה בלבבו האמונה השנייה כיתד במקום נאמן, היא אמונת צדיקים, אשר היתה עתה רוח אפו ופליטת תקותו. מעת עת נסע אל הצדיק בשאלתו ובבקשתו להאיר לו החשכה ולגלות לו מקום הנוכל אשר בערמתו ובודון לבו גנב את לבבו ויגול ממנו חצי רכושו, חמשת אלפים כסף, והאמונה הזאת לא לשוא היתה, כי הצליחה גם עשתה פרוי, כי בעזרת אחד הקדושים הושב לו כספו בטנין ובמספר, עד הפרומה האחרונה, אך

התשועה הגדולה הזאת, אשר הביא לו בעל המופת הצמיחה גם האמונה השניה מלבבו ותבערנה עד הומה... ומעשה שהיה כך היה:

יעקלי עבר בדרך לרגל מסחרו בארץ רומניא, שם נגע לאוניו שם אחד הקדושים, עושה נפלאות עד אין חקר, עד כי כל בעלי המופת נחשבו נגדו כקליפת השום. כמעט שמע יעקלי את הדבר הזה, לא אחר רגע ויעיש דרכו אל הרב. בית הצדיק היה כעיר נצורה, סביב שחו עליו המון עם רב, אנשים, נשים וטף, כלם מתנגשים איש באהיו, קוראים, מהגים ומצפצפים, ומגמת פניהם אל שער הבית. גם יעקלי מתנגש ביניהם, אך הוא בעים רוחו הרים כל מכשול מלפניו, דחף בזרועו על ימין ועל שמאל, וכה שם לו דרך, עד בואו אל הדלת; אך כתומר מקשה נצב על סף הדלת אחד הגבאים, איש זרוע ובעל אגרוף ויעצור בעדו, לבלתי עבור את הגבול. אמנם יעקלי היה מלומד מלחמה והוא ידע להכריע תחתיו צר ואויב כזה, כי קסמים בידו, וכמעט נגעה ידו לידו סר כחו ממנו, ויפן לו מקום לעבור.

החרר אשר שם ישב הקדוש, לבוש תכריך בויץ לבן, בראש השלחן, היה מלא עלטה, כי כבר פנה היום לערוב והיריעה העבה הפרושה על החלון הוסיפה עוד אופל ותשכה בבית. החרר מלא מפה לפה אנשים, נשים וטף, המון עם רב, כלם עומדים צפופים, נאנקים ונאנחים מכובד הלחץ. מפני הצדיק לא ראה יעקלי כי אם את זקנו היורד על פי מדותיו, והוא יושב ומתנועע ולפניו צבורים על השלחן פתקאות ומטבעות כסף בלולים יחד. שנים, שנים נגישו הנאספים לפני הקדוש לבקש את ברכתו; אך הגבאי לא נתן להם להתמהמה לפניו, כי המלאכה מרובה והיום קצר. בשובם מאת הרב היו כלם שמחים ועליונים, כי לקחו את הברכה ממנו והוא לקח מאתם את כסף פדיונם, בהכטיחו להם כי קרובה ישועתם לבוא.

עתה נגש גם יעקלי בתוך הבאים לפני הקדוש, ולמרות החשך אשר בסה את החדר, חש הרב בכח המשוש אשר בידו, כי היא האיש אתו פדיום גדול ויקרבהו כמו נגיד.

„מה שאלתך?“ שאלהו הרב בהושיטו לו שתי אצבעותיו לאות שלום.

„שאלתי ובקשתי“ חנן יעקלי קולו, „כי יגיד לי הרבי הצופה

זמביט עד סוף כל התורות, איה מקום הנוכל אשר גנב את לבבי
דיגזול את כספי?..."

"שוב לשלום הביתה" ענהו הרב אחרי דומיה ממשכה, הנוכל

יביא את הגזלה אל ביתך!"

"למתי, רבי וקדושי?"

"שוב מהר הביתה, הגה הוא בדרך!"

"רבי אלופי!.. הוסיף יעקלי נבוך מרוב שמחה בשמעו את

הבשורה הטובה הזאת יוצאת מפי הצדיק...

"ומה תבקש עוד מאתי?" שאלו הצדיק כמו בקוצר רוח.

"חפץ אנכי להודיע שמי להרבי למען יזכרני לברכה."

"הגד!"

"שמי יעקב בן ג. ועיר מגורי ס."

"ידעתי מראש, לך לשלום, אנכי אזכרך לטובה!"

"קדוש אלהים", הוסיף יעקלי, חפצי להגיד לך גם שם הנוכל

והחונם, למען תזכירנהו לקללה!"

"כבר ידעתי אותו בשם" נמגם הקדוש בשפתו, לך לשלום!"

אך ברגע הזה בא הגבאי אל החדר ובידו שני נרות דולקים.

הסר ממני את הנרות!" קרא הרבי בקול נואש ויליט פניו

בשתי ידיו כמו הכה אור הנר את עיניו בסנורים.

הגבאי עשה כמצוה עליו, אך ללא הועיל, כי הנר הפך

ליעקלי פתאם את החשכה לאורה ויגלה לו כל סתום. —

"צאו כלכם מן החדר!" הרעים הקדוש בקולו. כלם יצאו

דחופים, אך יעקלי סרב בפעם הראשונה לפקודת הרב, וישאר אתו

בבית. אחרי כן נגש לפניו אל השלחן וילחש באזניו דבר-מה.

אין איש יודע עד היום מה לחש באזניו ומה השיב לו הרבי, אך

זאת יודעים כל אנשי העיר, כי יעקלי נשאר כשעה חרא עם הרבי

בחדר אשר סגר אחריו, והשומעים מאהרי הדלת הקשיבו קול נאצה

וקול תחנונים עולים בערכוביאו.

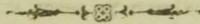
האנשים אשר נסבו על הבית דברו חד את אחר, "הצדיק יגרש

עתה את הדבוק אשר אוה למשכן לו את גו האמלל — מבלי ספק

יביא לו הקדוש רוח והצלה..."

וכאשר אמרו כן היה.

אחרי עבור שעה אהת עוב יעקלי את הרבי שש ועלו זפניו היר
 מאירים, הצדיק הביא לו רוח והצלה:
 חמשת האלפים שקל, אשר לא ידע עד עתה מקומם
 איה, היו שמורים וספוגים באמתחתו...
 המופת הגדול הזה אשר הראה לו הקדוש, היה לשיחה בפי
 כל יושבי העיר וחסידי-הרב המקורבים בקשו את יעקלי לספר להם
 פרישת הדבר; אך יעקלי שם לפיו מחסום, כי השבע השביע אותו
 הקדוש לבלי גלות את הסוד כל ימי חייו.
 אמנם כל אלה לא היה להם לפלא, כי הסכן הסכינו לראות
 נפלאות אין מספר ברבם; אך קשה היה להם להבין, כי מעת אשר
 נושע יעקלי ע"י הצדיק, לא הרים עוד את רגליו לנסוע אל בעלי
 המופת, ובכל עת אשר דברו החסידים על דבר מפלאות צדיקים ירק
 יעקלי בבזז אחת ושתים ויקרא בשצף קצף: "נובלים, צבועים, עדת
 תנפים כלם, בקדושים לא אאמין!"
 ובכך נשאר יעקלי באין אמונה.

מן החיים

(קובץ תמונות, ציורים וספורים מהיי אחינו)

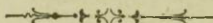
חֹבֶרֶת חַמִּישִׁית

- א) מדה כנגד מדה.
- ב) "השושנה".
- ג) "החדר".

מאת

נ. נ. סאמועלי.

הוצאת בני-אביגדור.

ווארשא

Минъ Гахаимъ

т. е.

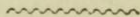
ИЗЪ ЖИЗНИ

Сочиненіе Н. Самуэли.

Выпускъ V.

ВАРШАВА.

מדה כנגד מדה.

צלה היתה אורבת את יוסף אישה אהבה בלי מצרים, והיא גם הוא היה אוהב אותה כנפשו; אך דבר היה עם לבבו אשר אהבו עוד רב יתר מנפשו, ובכך גדלה אהבתו אל הרבר ההוא מאהבתו אל צלה אשתו, והרבר ההוא היה — הבירוזה. עקב הרבר הזה היתה צלה מתקנאת באויבתה, הבירוזה, המושכת בכל עוז את לב בעלה אחריה ותתחרה אתה להשמיד את זכרה מלבבו: שתה בחלקות לו, לבנתהו בעיניה היפות, גם לא חשכה את פיה מריב ותראה לו פנים זעומים, דגזה וגם רגנה; אך כל אלה היו ללא הועיל, כי צרתה קננה במוחו, כנפשו ובלבבו, וכל כלי יוצר לא הצליח עליה לכלותה ולהשמירה. כמעט בא עתה, עת האסוף עוגביה אליה, שכח יוסף ולא העלה על לב את כל אהבתו לאשתו, וישמט בחזקת היר מבין זרועותיה וילך אחרי תאות-לבו, אחרי הבירוזה, ואמנם להבירוזה היה בימים ההם די כח זאון למשוך כל אדם אחריה, כי היא ברוב כשפיה המטירה מטר כסף וזהב על ראשי עוגביה, וכל אחד ואחד מהם אשר פשט ידו אליה לא השיבה ריקם אל חיקו. ולא רק ידו האחת פשט יוסף אליה כי אם את שתי ידיו, והיא העניקתהו מטובה, מחלכה ומדשנה, מרבה להכיל. גם צלה לקחה חלק בחלק מכל הטוב אשר אצלה לו צרתה הבירוזה, כי כמעט לא עבר יום אחד אשר לא הקריב לה יוסף אישה אשר ומנחה לכפר את פניה, צעיפים ומצנפות, שני עם עדנים, צמידים ונומטים, מעשה רקמה וצעצועים; אך כל התשורות האלה לא היו לה לרצון.

ותחי להפך, כי הן הוסיפו עוד לעורר את קנאתה ושנאתה לאויבתה. צלה היתה בת אבות ישרים, העמלים מבקר עד ערב להביא טרף לביתם, וכל מותר היה לה לזרז ולתועבה...

"הרף ממני" הוכיחה אותו בלזות שפתים בהקריבו לה פעם אחת כדרכו יום יום אחת התשורות היקרות "אין חפץ לי במנחותיך, יען כי מפזר אתה..."

"בנשיקות" מהר הוא להוסיף על דבריה ויסגור את פיה בנשיקותיו...

"לא" קראה בכל עוו, ותתאמץ להסיר אח זרועותיו מעל צווארה "אך מפזר אתה את כספך להכל ולרוק, ואמננ גם יודעת אנכי, על מה אתה עושה ככה!..."

"על מה, אשת ריבי, הגירי ונשמעה!"
 "יען וביען כי לא תספיר ולא תמנה את הוצאותיך, יהרביים אשר אינם מן המנין מאפע נחשבו..."
 "וגם לנשיקותי לא אדע ספורות" שחק מטוב לב, מדי הוסיפו לנשק את פיה הקורא לריב...

"לו הוצאת גם אותן במספר ובמנין" התלוצצה גם היא, בהרחיקה בשחוק את פיה מפיהו "כי עתה ידעת לשית גם להן קצב וגבול!"
 "כן דברת, יונתי, מהיום אוציא אותן במספר, וזה החלי: אחת, אחת ושתיים, אחת ושלוש; אחת וארבע..."

"לא" התרגזה בשחוק, בהתרפקה על אישה ואת שפתיה חלצה משפתיו "אם ידעת חשבון לנשיקות, צא וחשוב לי גם את כספך במחירן!"

"גם לזה אשא פניך" ענה יוסף ויוצא מלא קמצו מטבעות זהב מאמתחתו ויפורן אל חוקה "ראי הנני משלם לך במיטב כספי, מטבע, מטבע — לנשיקה, נצא ונחשוב!..."
 למראה הכסף הטיבה צלה את פניה אליו ותשב נשיקותיה לו, ובשפת חנפים הטיפה אמריה לאזניו:

"ראה נא גם ראה, הנה אנכי אהבתיך, אהבת אמת ואמונה, אך הבורה הזעומה נצבת כצר ביני ובינך, גרש נא אותה מלבבך, והייתי רק אנכי לך סגולה, אני ולא אחרת. מה לך ולהבירות זעומת נפשי? הלא אין לאיש כמוך להבזיל על הון!..."

אמנם הבירוה זעומת נפשה היתה עוינת לה גם הפעם, ובעודה משתעשעת ומשחקת עם בעלה השמיעה ממרום מגדלה את קול פעמונה, לאמר! "עתה הגיעה עתי, עת דודים", והוא כמעט שמע את קול הפעמון הומה ומצלצל, מהר להפרד מעל אשתו, וירץ בחפזה ובמנוסה אל הבירוה, כאלו עבר עליו רוח רעה ותסערהו ממקומו...

כה עברו ימים ומועדים וצלה הוסיפה מיום ליום לרגוז ולרגון, אך ברבות הימים סרה כל תלונה מפיה, כי גם לבה הלך אחר תאיתה, למן העת ההיא חדל קצפה ורגזה, ונהפך הוא, כי היא האירה אליו פניה בשובו מן הבירוה, ובאהבה וחסן לקחה ממנו כסף הכפורים אשר הביא לה דבר יום ביומו, תחת התשורות אשר נתן לה מלפנים, כי כן היו דבריה אליו: שים כסף בידי ואנכי בעצמי אקנה לי כל המנות והחפצים האלה!". אכן בלכתו מאתה לשוב אל הבירוה, היתה אורבת לו בעד החלון, ובראותה כי אבדו עקבותיו, לקחה מהר את הצעיף והתעטף באדרתה ותלך גם היא אל המקום אשר מצאה חפץ בו. כן היו מעשיה יום יום, זולתי ביום סגריר, כי אז שלחה דבריה בכתובים אל המקום ההוא, ומן המקום ההוא הביא לה נושא המכתבים ביום המחרת אגרת תשובה, ואת המכתב הזה סגרה תמיד באוצר בלום בסתר מלתחתה. כפעם בפעם בהיותה לברה בבית ואיש אין אתה, פתחה את צרור מכתביה ותקרא בשום לב את האגרות האצורות בו, אך כמעט נשמע קול צעדים מאחורי הדלת, באה במבוכה כגנב כי ימצא ותמהר להחביא את מכתביה בסתר מלתחתה.

כן עשתה צלה בסתר מעשיה ואיש לא ידע מה אתה. אך כפעם בפעם היתה מדברת אל לבה: "עתה נרצה עוזנו, כי הלא גם אנכי אשיב גמולו בראשו. אמנם עלי הטובה להיות זהירה במעשי, כי ישכנתי אורבות לי על דרכי, ואם תדענה דבר מה, או ישלחו בי לשונן, לשון אפעה, ומי יודע?..."

אכן כל עמלה ויגיעה להסתר מחמת לשונן היו לדיק, כי שכנותיה, אשר גם בעליהן היו משוחרי הבירוה, אָרבו לה במסתרים ותספרנה את צעדיה, לדעת מסתרי-דרכה. בהקבצן יום יום יחדו אל כִּשְׁתֵּה הקהוה, היתה צלה להן לשיחה, וכל אחת ואחת מהן שגנה את לשונה נגדה, ואמנם יודעות היו כלֵהן את דרכה יום יום, ולא

בלבד את דרכה, כי גם בביתה שמו לה אורב, ותדענה מכל הנסף והזהב אשר יעניק לה בעלה יום יום, וכי אוהב הוא אותה אהבה בלי מצרים, וכל אלה היו להן לקוין מכאיב, כי קנאו באשרה, וביותר גדלה שנאתן לה על כי גבה לבה נגדן ועל כי מאנה לבא בחברתן...

"דבר מוזר היא, מבלי נשמע כמוהו" אמרה אחת מהן הנקראת בשמה הילזא, "הנשמע כזאת כי תמכור אשה את נשיקותיה לבעלה במחיר כסף?..."

"חירה היא ותהי לחירה!" השיבה אחרת אחריה בקול יונה תמה, והיא אשה דלה וצנומה, בעלת פנים ירוקים ולחיים נופלות. "אכן בשגעון תנהג!"

חא! חא! חא! "השמיעה ליזא קול לענה, והיא אשה צעורה המתימרת ביפיה ונושאת משקפים על אפה," לאשה הזאת מקח וממכר בנשיקות, אך כפי הנראה לא תצלח במסחרה ותשתכר אל צרור נקוב, כי הלא לבושה היא כאחת מבנות דלת העם, ואיה כסף ממכרה?..."

"הלא בת גליציה היא" עזרה אחרת על ידה, והיא אשה דשנה כאחת מפרות הבשן, המתגאה בכספה, ומדי דברה הפיחה בהמנשב אשר בידה על צוארה החשוף ועל כתפותיה הערומות, "אחת מבנות דלת העם היא ובני משפחתה עניים מדכאים הם, ובכן תהפך כל נשיקה ונשיקה לככר לחם, אשר בו תשביע נפש רעבים!"...

"ואנכי אחרת חשבת" התנגדה לה רעותה פעפי, — אשה ברוב שנותיה הקולעת בפוך עיניה ופניה המעידות בה כי כבר אבד עליה כלח.

"ומה תחשבי את?" שאלו כלן יחד, צמאות לרעת, הודיעונו זנרעה!

"אנכי" השיבה פעפי בבטחה, "אנכי אחשוב כי הממכר ישוב ויהיה לקנין!"

"דברי נא דירבאר, כי לא פותרות חירות אנחנו!" קראו כלן. "אנכי אחשוב" בארה פעפי את דבריה, ובדברה עלה שחוק מהול ברעל על שפתיה, "כי לאישה תמכור הנשיקות ובכסף הזה תקנה נשיקות מאיש אחר. הלא יודעות אנחנו כלנו, כי עושה היא את דרכה יום יום אל מקום צפון ונעלם!"

„כן דברת!“ קראה ליוזא המתיפה ומרוב רגש שמהתה קפצי המשקפים מאפה.

„צר לי על בעלה המזוכה בספורים!“ ענתה אחריה אנאטע התמימה „ועלינו המצויה לפקוח בחזקת היד את עיניו המזוכות בעורון!“
„לו יהי כדברך!“ ענו כלן אחריה...

אך כל הלהג הזה לא עצר את צלה מחיות עם בעלה חייב מאשרים, ומה גם אחרי כי לא עבר עוד עליה רוח קנאה ולא היתה עוינת עוד את אויבתה הבירוזה, כי הלא גם היא הלכה אחרי אותה רוחה ותשלם גמולו אל חיקו. אמנם גם שכנותיה לא טמנו יד בצלחר ותהנה עמל לנפשו להפך לה ערנה לתופת.

באחד הימים ההם שב יוסף מן הבירוזה כדרכו תמיד עלו וטוב לב, אך הפעם חדשות היו עמו.

„צלה חמדת נפשי“ קרא יוסף כמעט הציג כף רגלו על מפתח ביתו „חדשות אתי!“

„שב על ימינו ונשמעה“ ענתה לו צלה, בהכינה לו מקום על ידה.

„הנה נודע לי ברגע הזה“ ספר יוסף „כי צלה חמדת נפשי תשנה באהבת־ספרים ויום יום תשחר את פני מאהבה. הביטי נא וראי את המכתב אשר בידו, כי הוא יגלה את אוני על אדות הדבר הזה, ויזהירני להיות על המשמר!“

ובדברו מסר לה מכתב אחד כתוב פנים ואחור.

צלה קראה את המכתב, ובקראה עבר חלף כצל על פניה.

„האמנם חדש הדבר בעיניך?“ שאל יוסף את אשתו בהשיבה לו

את המכתב „מובלי ספק לא שמעת מזה בלתי היום?“

„זמי הגיד לך זאת?“ שאלה גם היא בשחוק ירירות „מי הגיד

לך כי לא ידעתי מכל אלה? ...“

„כי לבי באמנה אתי אשר לא תעלימי ממני דבר או חצי דבר,

ולו ידעת מזה כי עתה מהרת לגלות גם את אוני — האף אין זאת? ...“
שניהם שתקו מטוב לב.

אנכי בוגדת באמונתו, — אמרה צלה אחרי כן אל לבה, —

אמנם לא כיושר אעשה זאת. אך מי נתן לו הצדקה לעשות ככל איתך רוחו? גם לי לב כטוהו, גם לי חפיץ ורצון. ילך הוא אחרי אהובתו

הבירוה, וגם אנכי אחזיק בתאומי, ובוה אשלם לו כפעלו במה ומשורה!..."

וכאשר אמרה כן עשתה, כי לא מנעה רגליה מלכת ים יום אחרי חפץ לכה, אך כן העת היא הוסיפה עוד להוהר מחמת שכנותיה, ותסתר את דרכה מהן...

אך בכל זאת לא עלה בידה להצפין את דרכה ימים רבים, כי באחד הימים האלה נבעו מצפונייה, והדבר כן היה:

באחד הימים האלה שב יוסף מן הבירוה סר וזעף...

"על מה פניך רעים היום?" שאלה אותו צלה אשתו,

"אין דבר" השיב לה יוסף אישה, ויתן עמל לנפשו להסתיר את מבוכתו.

צלה לא העתירה עליו דבריה, ותחכה לו בדברים, אך ביום ההוא היתה גם היא נבוכה ולא עלה על לבה לעשות גם היום את דרכה, כמעשיה יום יום.

בערב שב יוסף שנית מן הבירוה ופניו עוד רעים מבראשונה, עד כי לא יכלה עוד צלה להתאפק מבלי ישאל את פיו.

"כואת לא פללתי כך, אהוב לבי" אמרה אליו בקול מושך לב, "לא פללתי כי תסתיר צרת נפשך ממני, הלא אנכי אשתך האוהבת אותך, ועלי לקחת חבל בכל הגוגע לך, אם לטוב ואם לרע!"

"לא מרוע לב החשיתי עד כה" הצטרק לפניה, "אך מבלתי חפצי להעציב את רוחך, אך בראותי הפעם כי תחשבי לי זאת לעון, אין לי דרך אחרת, כי אם לגלות את לבבי לפניך: ידוע תדעי, ידירת נפשי, כי רוח רעה מתחוללת עתה בבית הבירוה, עד כי גם זקני-הבית יספרו ויגידו כי לא היתה כזאת בימיהם, והרוח הרעה הזאת גולה במשך שני ימים עד חצי רכושי!..."

"אכן אך רוח היא" נחמה אותו צלה, "ואתה הן לא תמול אתה, ועליך לרעת את הבירוה ואת רוחה, כי אין מעמד לה, תרקיע לשחקים ותציע תהום. אל תדאג הרבה; אך לו תאבה ושמעת כי עתה דכרתי הפעם את דברי לך!..."

"הלא יודעת את, כי דבריך לי תמיד כדברי האורים, דברי נא זאשמעה!..."

"ראה נא גם ראה, אהוב לבי" החלה את דברה בקול מושך

לב, מדי העבירה כף ידה על שער ראשו העב והחלק, "הנה הבירוזה הזאת אך בשגעון תנהג, ולא לאיש כמוך ללכת אחריה, כספה כסף נמאס; פנה עורף לה, בהר לך אחר העסקים המכלכלים את בעליהם ביושר ובאמונה, כי באלה ישמן חלקך; אתה איש ישר ותמים דעים ולא נתנה הבירוזה רק לאובר דרך!..."

"עצתך נכונה" השיב יוסף, "גם אנכי החלטתי בלבבי לעזוב את הבירוזה, מבלי שוב אליה, אך כעת עודנה מחוקת בכנף בגדי, כי עלי לרכוש לי את כספי אשר אָבד ממני!"

תאות בצעו תבה אותו בסגורים — אמרו: צלה אל נפשה אחרי לכתו מאתה — הוא מאמין בשוא נתעה, כי הארורה הזאת תוציא בלעה מפיה, ואמנם היא כשאול לא תדע שבעה, לבי נכון בטוח כי תבלע גם שארית הפלטה. אך תכלה נא חציה בו ואז יקח מוסר לבלתי הוסיף עוד לפזר את דרכו אל הבירוזה הבוגדה הזאת.

כדברה כן היה, כמחרת היום ההוא שב יוסף מן הבירוזה נבוך זנבהל ופניו זועפים מאד.

"צלה אישון עיני" אמר אליה בקול רועד, "כבית הבירוזה הומה סער קטב המשרש ארוזים ממקומם — עלי להציל את נפשי, הגידי, התעשי את שאלתי?"

"שאל ככל אות נפשך, אהוב לבי!"

"שאלתי ובקשתי — החל יוסף לגמגם בלשונו, "אך אין בי די- איל לבקש כזאת מאתך!"

"כל אשר תשאל ממני לא אמנע ממך, לו אך יהיה לאל ידי!" "הנה כי כן לא אכלא את דברי: הפצי ומגמתי להציל שארית רכושי, אך הנה הכסף אָזל מכיסי, ואם לא אתן את ערפתי לבעל משה יזי או ימכור כל שטרי המזגחים בירו..."

"ומה אתה דורש מאתי? דבר כרוח נכון!"

"את עדיך" ענה כרוב עמל, "אם את עדיך אתן בערבון, או יש רוח והצלה!"

"אל תאבד דברים הרבה, אהובי, קח את עדיי, כי למותר הוא לי" ובדברה הוציאה ממלתחתה את תכשיטיה ותתן אותם על ידו, "מלאך מושע את לי, מפלטי וקרן ישעי!" קרא יוסף בהאצילו לה עתרת נשיקות וירץ בחפזו ובמנוסה מן הבית.

„תכלע הארורה הזאת גם את ערעי — אמרה צלה במנור ראש —
 עתה יש תקוה כי תהיה לו נפשו לפלטה, ליום מחר לא אדאג, כי
 אהוב-נפשי אשר עגבתי אליו במסתרים, לא יתן למוט רגלינו, הוא
 ינהל את ביתנו בלחם; או יראה יוסף ויוכח לדעת, כי יתרון לתאומי
 מתאומי כיתרון האור מן החשך — תאומי הציגתהו ככלי ריק ותאומי
 תהיה לנו למחסה מזרם. עוד מעט ויפול המסך ויראה את מסתרי!”

שלושת ימים אחרי הדברים האלה רבתה המהומה והמבוכה
 בהיכל הבירזה, אשר כמוהן לא היו עוד מיום הוסדה, ותהי יללה
 ומפלה בכל העיר. „הקראך” הגדול והנורא הרגזו את כל הארץ: איתני
 הבירזה נפלו לבלוי קום עוד, אירי הכסף היו כלא היו, בתים גדולים
 ובצורים נהרסו ונפלו תחתם כגדר הדחוייה, הזעקה הקיפה את כל העיר
 מקצה, והשערוריה גדלה ורבתה מרגע לרגע בחוצות וברחובות, כאלו
 בא הקץ לכל בשר והשמים נפלו למדהפות והוכו יממה ארץ ויושביה;
 גם על השכנות בא פחד פתאום, כי בין-לילה אבדו בעליהן את כל
 הונם ורכושם, לזוה המתיפה שכחה מרוב כעש ומכאובים לתת את
 המישקפים על אפה ותמרר בכבי ותקלל את הבירזה ואת עונביה קללות
 נמרצות, אגאטע התמימה שפכה דמעות כמים ותהגה נכאים, פאלבינע
 השמנה שאפה רוח כתנים, וגאועללי המתימרת בעשרה פרשה כפיה
 ותקרא הוי והי, כי בא בשואה אידה והנושה לקח מבית תענוגיה את
 כלי חמדתה ויציונה ערום ועריה לעיני כל עובר. כה רבתה העוובה
 בין השכנות, וזלתי צלה לבדה לא אבדה עשתנותיה, כי כמשפטה יום
 יום זיתה לבושה גם היום כטוב טעם ודעת וכל עוצב לא נראה על
 פניה, ונהפוך הוא, כי ביום ההוא היתה שבעה רצון רב יתר מכל
 ימי השנה ושחוק גיל לא מוש מעל שפתיה...

לעת הצהרונים שב יוסף מן הבירזה נבהל ונדחף, שערותיו פרוקות
 ופניו לבנים כפני מת:

„צלה, חמדת נפשי!” קרא בקול בוכים „אהה, אבדנו כלנו
 אבדנו!”

„אל תואש מטוב” השיבה צלה בנחת רוח „כי אנחנו מן האובדים
 העתידים להמצא, אך נחפשה דרכינו ונתיצב על דרך טוב!”
 „אהה!” צעק יוסף במרירות „הכל הלך לאבדון, כספי, עריך,
 אהה, גם עריך גזלתי מידך — אכזרי אנכי, עוכר שארו!...”

"אל נא תהי לך זאת לפוקה" הטיפה לו אשתו נחומים "כי אין חפץ לי בצמירים ובנזמים, לא על התכשיטין יהיה האדם? ..."
 "אבל, אהה" מרר יוסף בכבי "מה נאכל מעתה? ..."
 "כל דבר אשר יאכל" השיבה צלה בשחוק "לחם, בשר ומעדנים!"
 "איך, ואיככה? — איך אכלכל עתה את ביתי?"
 "בדעת ובחשבון" השיבה צלה בהשקט ובכטחה "הלא תדע, כי אוהבת אנכי להביא את מעשי בחשבון!"
 "עתה לא יסכון לנו כל חשבון" קרא יוסף "כי אבד מנוס מאתנו, אין כסף ואין עדי, ולא זאת בלבד, כי גם הבירוה תסגור עתה בריחיה בערי!"

"הנה כי כן, לא אוסיף גם אנכי ללכת אחרי מאהבי!" שחקה צלה...

"מאהבי!" שנה אחריה יוסף בהלונה "מה תהגי ריק, צלה? הלא ידעת, כי לא עת שחוק לנו הפעם!"
 "ומי הגיר לך כי משחקת אנכי, הלא אנכי מראש הגדתי לך, כי המכתב אשר השגת אז, לא ברוח יסודו!"
 "צלה!" שאג יוסף בקול חורר כליות "האמנם הסתרת דרכך מפני?"

"בדברך, ידירי, אך מדוע פזרת אתה את דרכיך אל הבירוה? גם אנכי הלכתי אהר חפץ לבי — אנכי מדותי לך כפעלך, מדה כנגד מדה!"

"צלה!" שאג יוסף וינופף את ידו "אל הביאיני לידי נסיון, כי דברייך ימסכו רוח שגעון בקרבי, השמרי לך, פן..."
 "אל נא באפך!" שסעה אותו צלה "חכה אך רגע וראית, כי רצוֹי־נפשי אשר הלכתי אחריו יהיה לנו משגב בצרה! ..."

"הלא אחת אמרת לך" שאג יוסף "כי לא תוסיפי לדבר אלי כדברים האלה, כי לא אוכל עוד לכבוש את רוחי בקרבי — ואמנם מהתלה את בי, אין בדברך דבר אמת!"

"אמת" השיבה צלה "אך לו ראית רק את אחד המכתבים אשר הריץ לי רצוֹי־נפשי זה, כי עתה אהרת דברת!"
 "שימי לפני המכתב ההוא ואל תשחקי כי כצפור, כי עוד נעט זבח סבלי יהיה לאפס!"

„אך בזאת אאות לך להראות לך את המכתב ההוא, אם תשבע לי באמונתך, כי לא תוסיף להציג כף רגלך על מפתח הבירוה!“
 „נשבעתי לך בקדשי, אך שימי קץ אל העמל, הראי לי את המכתב ההוא!“

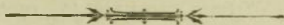
צלה מהרה לפתוח את מלתחתה ותוצא מצרור מכתביה אגרת אחת אשר מסרה על ידו.

„מה זה!“ קרא יוסף משתאה ומשתומם „הלא המכתב הזה הוא מכתב-קבלה מבית האוצר — מכתב קבלה על חמש מאות כסף!“
 „זה תוכן גם שאר המכתבים“ השיבה צלה בשחוק „זה הוא אשר אמרתי לך, כי מדותי לך כפעלך, מדה כנגד מדה. אתה פורת את דרכך אל הבירוה ואנכי התניתי אהבים עם רצוי נפשי, עם בית האוצר, אך יתרון לתאותי מתאותך, כי תאותך בלעה בשאול כל יגיעך, ותאותי קלטה ואצרה בקרבה כל אשר נתתי לה בבור סוד שאינו מאבד מפה. ואם יש את נפשך לראות את הפרי הגדול אשר גמלה אהבתי ברויב ימים, קום קרא בספר הקטן הזה!“ ובדברה מסרה על ידו פנקס קטן מבית האוצר.

„חמשים אלף כסף!!!“ קרא יוסף, מבלי האמן למראה עיניו „חמשים אלף כסף — אלי, אלהי עזרי!... איך עלה בידך לקבץ על יד, על יד סכום גדול כזה?“

„זה הוא אשר אמרתי לך עוד מלפנים, כי לא תביא בחשבון את כספך ולא תדע מכל אשר נחסר לך — הספר הקטן הזה הוא לי לעד!...“
 „אילותי, מלאך מושיעי!“ קרא יוסף מנהמת לבו ויפול על צוארי אשתו „לולא היית את בעוזרי כי עתה אבדתי בעניי! אך כמה אקדם פניך, ומה אשלם לך על כל תגמוליכי?...“

„מדה כנגד מדה“ ענתה צלה בשחוק לוקח לב „מעתה לא תוסיף לפזר את כספך, אך אהוב חשבון ויושר, ובעמל ירך תכלכל ביתנו ולא תוסיף לראות את פני הבירוה הארורה הזאת המושכת בחרמה כל בשר!...“

„השושנה“:

חראית מעודך, קורא יקר, את אחד הציורים הקטנים אשר
 פי העם יקבנו „שושנה“? ... אם לא יליד ארץ גליציה אתה, כי אז
 בלי ספק, לא ראית עוד את הציורים האלה ולא שמעת את שמעם
 בלתי היום, אך לו יביאוך רגליך באחד מימי חג השבועות אל אחת
 העירות הקטנות בגליציה, או תראינה עיניך ציורים שונים נשקפים
 מבעד החלונות, ציורים המעבירים לפניך מחוות שונים מארץ קדומים,
 את יער הלכנון, עיר התמרים, ראש הכרמל, את ההר הכוער באש,
 זה הר סיני, וכמוהם רבים; ואם תפנה אל אחד הנערים הקטנים
 הבוססים ברגליהם היחפות מיט חוצות, ושאלת אותו לאמר: מה אלה?
 אז יקרא משתאה אליך: הטרם תדע מה אלה? מי לא ידע זאת? הלא
 „שושנים“ המה, שושנים אשר הציגו אבותינו ואבות אבותינו מדור
 דורים מדי שנה בשנה בחלון ביתם, — ושושנים המה שושנים...“

„שושנה“ כזאת מונחת למשמרת בספר תפלתו זה רכות בשנים,
 ואם כי העת שנתה את מראיה לרעה, בכל זאת כל עין רואה העיר
 בה כי „שושנה“ היא.

האיש אשר חוללו ידיו את „השושנה“ הזאת לא יוכרנה עוד,
 אך אנכי זכור אזכרנה בכל פעם אשר תבוא לידי, ומה גם היום אחי
 קראי באחד מכתבי עתים הגדולים הודעה אחת הנותנת יקר ותהלה
 אל הציור אשר צר אותה לפני עשרים שנה, ואלה דברי ההודעה ההיא:
 „הציור הגדול והנפלא ה' ארטור ליעבגאטט הציג כימים האלה אף

ציורו האחרון בשער המצבה, והציור הזה ימשוך לב כל אדם אחריו בחבליו קסם, ולא לשוא הפליאה הממשלה את התמונה הזאת בתתה לה את הפרס הראשון, כי אמנם עוד לא בא כבושם הזה בשער המצבה...

מי מלל לנו לפנינו כי „בשושנה“ קטנה כזאת די עוזו וכח להעלות את יוצרה משפל המדרגה על גפי מרומי קרת! לולא היא שעמדה לו או, כי עתה לא נקרא היום בשמו: „הציר הגדול והנפלא ארטור ליעבגאטט“, כי אם אהרלי השחור, והוא היה היום גבר לא יצלת, עני מדכא הנודד ללחם איה...

ומאין בא הרוח לאהרלי השחור לציר תמונותיו על לוח? החפץ לדעת זאת ילך נא וישאל את הרבורה, מאין לקחה לה כח לדרות את דבשה, ישאל בעצוב, מי יכסה מדי שנה בשנה את מערומיהם, מי ילמד לצפרים להגביה עוף, מי יעטוף את השושנים פאר צבעי רקמה וילמד את הזמיר לתת בשיר קולו; הכח הנעלם והנסתר המחיה את כלם, הוא גם הוא העיר את רוח אהרלי לציר תמונותיו, כי לא מאביו ולא מאביו־אביו למד את הכמת הצירים, כי הלא המה היו נבערים מדעת ואין שם ואין זכר להם. ומי יודע, אולי נטע ה' הכח ההוא גם בלבכם, אך מאפס תומך ועוזר לא יצא הכח ההוא אל הפועל ונר אלהים כבה בלבכם טרם האיר לארץ ולדרים.

אכן גם אהרלי השחור שבע כעש ומכאובים והוא לחם ברוח נואש נגד צורריו ומתקוממיו מבית ומחוץ, אשר סערו עליו לבלע ורהשחית את הקדש אשר בלבבו. בראש צורריו עמד מלמדו, והוא איש קטן קומה, עז כנמר, ולו עינים חדות ולטושות כעיני העיט וידים חזקות אשר הפליאו מכותיו יום יום עד אין קצה...

„חכה לי, בן בליעל!“ קרא אליו בחרוק שן, בראותו אותו מתוח על הגליון אשר על ברכיו את אחד מציוריו בעת אשר הגמרא היתה פתוחה לפניו על שלחנו — „חכה לי ואחיה לך גם אנכי בכתובת קעקע דבר מה על עורך ועל בשרך והיה לך לזכרון!“ וכדברו הניף עליו את קנה־מקטרתו ויחרוש על גבו, עד כי צללו שפתיו מרוב מכאוב, ועוד בשרו נהפך לירקק אדמדם, ובעשותו את מלאכתו הנוראה הזאת ער באזניו את נגון הגמרא: „ביצה שנולדה ביום טוב, חוזר כך, כלב נסרת, ביצה שנולדה ביום טוב!...“

ואהרלי האמלל מתאנח מעצמת הכאב וקורא אחריו בקול בוכים

„ביצה שנולדה ביום טוב!“ ובלבבו קלל את הביצה ההיא עד דור אחרון על אשר לא הספיקה לה עתה להוליד אחר יום טוב, למען מלט נפשו ממכות רבות ונאמנות, אך לא לעולם שמוך לה את עברתו, כי כמעט חלפו רגעים אהדים שכת את מלמדו ואת מכותיו, ויזכר באהבה וברחמים את התרנגולת הטובה, כי שב שנית לציר אותה על הגליון, אותה ואת ביצתה המפדרת ממעיה...

אבות אהרלי עשו גם הם כל אשר עלה בידם להכרית ולהצמית את אות־רוחו ונטות לבו, ויתאוננו כל היום רע עליו — אין זאת כי אם מארת אלהים רובצת על הנער הזה! יומם ולילה ישגה רק בציווריו, כל השלחנות מלאו שריטותיו ושקערותיו אי נקי, לא בדברים יוסר ולא בשבטים — ומה יהיה קץ העמל הזה? לו היו ידיו מסגלות לתפור, לכתוב, לבנות, כי עתה אמרנו, זה הנער יהיה לחיט, לסופר או לבונה, ויחיה מעמל ידיו, אבל השקערוריות האלה, מה יתנו ומה יוסיפו? הן אמת הדבר כי יודע הוא להתוות שקצים ורמשים כמו שהם בעצם טבעם, אך החסר שקצים ורמשים אנחנו, כי בא זה להוסיף עליהם? גם יודע הוא לציר עצים, ממש כמו שהם, אך המבלי אין עצים ביערים, כי יעשה לנו גם הוא כצלמם וכדמותם? נתבונן ונראה, האם יתנו לו עציו את פרים לאכלה, האם נסיק בהם את התנור? הלא אך מעשי תעתועים הם, ומו ימצא חפץ בהם? אין זאת כי אם רוח עוועים מסוך בו!

אך לא אל עצמו בלבד הרע אהרלי בשריטותיו כי אם גם לנו חבריו הציוק מאד מאד, כי גם אותנו פקד מלמדנו בשבט ועמו עקב חטאו, ולא אחת ושתים כלה חמתו גם בנו וירגנו מרורות מקנה מקטרתו, אשר היה לרעם מפיץ בידו. עד עולם לא אשכח את המכה הגדולה אשר הכה בנו מלמדנו פעם אחת ואת הדבר אשר העיר או חמתו, וזה היה הדבר: מבלי משים שם מלמדנו פעם אחת את עיניו על הגמרא אשר לפני אהרלי, והמראה אשר נגלה לפניו פתאם על העמוד הראשון, הביא אותו במכוכה גדולה, עד כי כמעט היה משוגע ממראה עיניו, צמאים לרעת נגשנו גם אנחנו לראות, והנה ראה, תמונת המלמד לפנינו, כמו חי, כמו חרוץ, והתמונה ההיא מציגה אותו ברגע אשר יתנפל כדוב שכול על אחר מאתנו, עיניו בוערות־כאש, פאות שער ראשו וזקנו מעופפים ברוח, כמו עשו להם כנפים, ומצנפתו גם

היא מעזפת מעל ראשו ותגלה פני הלוט הלוט — את השחין הנורא הפורח עליו. השחוק הגדול אשר התפרץ מפינו למראה התמונה הזאת, היא אך היא העירה אותו ממבוכתו ומתמהוֹן־לב, כי כארי טורף התנפל עלינו, מן האחד על השני, ויחלק לנו חבלים באפו, מכות ומהלומות עד אין מספר, ולא הרלי נתן מנה אחת אפים כי כורם, ברד המטיר עליו את מכותיו, ובעת אשר נחת עליו זרוע־עווז קרא בעים רוחו; חכה לי, כלב שב אל קיאו, אנכי אתה צלמי בלהה על עורך יעל בשרך ולא ארף ממך עד כי בלה נרש אנרש את רוח הרעה מקרבך, למען תרע ולמען תזכור כי אני אני הוא!!!...

אך לאֶשרנו ולאשר אהרלי, לא עלה ביד המלמד להקים את דברו, כי הקים ה' לו גואל, אשר הוציאהו מאפלה לאורה ואשר האיר לו נתיב בארץ החיים, והגואל ההוא נקרא בפי כל יושבי העיר — הגראף המשגע.

הגראף המשגע ההוא היה בעיר ס. לשבט ולחסד גם יחד, כי בידו הגדולה והרחבה חלק ליושבי העיר מכות רבות ונאמנות וגם צדקת פזרון, הכל לפי ערך המקבל. הוא היה זר ומוזר במעשיו וגם פעולות צדקותיו ונדיבות רוחו היו מלאות זרות ותהפוכות, וכמעט אוכל להגיד, כי הפך את הצדקה על פיה לעיני כל, ראשה מלמטה ורגליה מלמעלה, ויתענג לראות את ההפכה הגדולה הזאת. ואמנם גם בתהפכותיה לא חדלה הצדקה מהיות לצדקה. למען תת לקורא מושג קל מתכונת רוחו, הנני להעביר לפניו איזה פסוקים קטנים מקורות ימי חייו: פעם אחת הלך, בדרכו תמיד, ברחוב היהודים וירא והנה אחד המזוגים הולך מבית לבית ולוחות זכוכיותיו תחת זרועו, הלוך ושואל: החפץ לאיש בעבודתו?" אך כאשר יבא כן ילך, ריק ונעזר ובכפו אין מאום. המראה הזה העיר את רחמיו.

"הגירה, מזוג" שאל אותו, "הרבשת לך היום כסף־מה למלאות

את כטנך הרעבה ולסתום את פיות אשתך ועולליך? .."

"לא, אדוני רב החסד" השיב המזוג בשפל קולו ויסר מצנפתו

מעל ראשו — "חכי יבש כחרס, כי לא בא עוד היום לחם אל פי! .."

"אם כן, בואה נא בעוד ישעה קטנה אל בית היין ל... כי שם

אתכה לך, אך הביאה אתך, אתה ועוזריך, לוחות רבות ככל אשר

תוכלו שאת — הבנת לרעי? .."

המוגג שם לבו לדבריו ובשעה המיועדת בא הוא ועוזרו, שניהם מסובלים בלוחות, אל בית היין ל... אשר מצאו את הגראף עומד ומצפה לקראת בואם...

"מה ארוני מצוה על עבדו?" שאל המוגג...

"למלאות החלונות בזכוכיותיך, נבל!"

"איפה?...?"

"פה, מה תשאל הרבה?...?"

"הלא החלונות פה שלמים הם וממלאים."

"אבל במנך תחסר, פתי, ולכן תחסרנה בעוד רגע הזכוכיות

בחלונות, כי לכל יש עת, עת לשבור!" —

והנה ראה הגראף המישגע מנופף את מקלו ויגפץ את החלונות

הרום ולא חמל, עד כי כלה את מעשהו בכל חלונות החדר, מבלי

השאר אף אחד!...

"התראה, בול-עין, כי לאיש כמוני לא תחסרנה עצות ומזמות,

ועתה עשה כמצוה עליך!"

המוגג רפא את ההרום וימלא את כל החלונות בזכוכיותיו, עד

כי לא נשאר בידו אף לוח-זכוכית אחד, כי בהשאר עוד איזה לוחות

בידו, שב הגראף לנפץ במקלו איזה חלונות עד כי תמו כל הלוחות...

"עתה נקבה שכרך!" אמר לו הגראף בכלותו את מעשהו...

"יתן לי ארוני כלכבו!..."

"אם כן הא לך חמישים כסף" אמר לו בתתו לו שטר בן חמישים

"לך הבא פרי יגיעך לאשתך ועילליך וסתום את פיהם כנפשם שבעם!..."

פעם אחרת רכב על סוסו הלבן בין יושבי קרנות וירא את אחת

הנשים המוכרות כלי חרס, קערות וקדרות, והיא קוראה בקול גדול

לקונים עד כי נחר גרונה, ואין איש מן העוברים פונה לשועתה, אז

עבר עליו רוח רחמים וינף שבטו על סוסו, וכרגע היו כל קערותיה

וקדרותיה לנבלי חרס, כי נהוצו תחת פרסות הסוס לרסיסים, אך בטרם

מצאה האשה דימועד להרים קול צוחה נפל צרור מטבעות של כסף

לרגלה, סכום כסף אשר עלה שבעתים על נוקה...

כאלה וכאלה היו מעשי צדקותיו, כלם מלובשים במעטה זר...

ומדוע בחר האדון ההוא, האוהב חסד ומישרים, בזרות ובתהפוכות

כאלה? על זה ידטו האנשים לענות תשובה נמרצה: "יען כי הפכפך

הוא!" אך אהרת היתה עם לכבו, "אני מפתגמי לא אמיש" היה תמיד דברו בפיו, "לחיות ולהחיות, הפץ אני להחיות נפש רעבים, אך גם לי הפץ בחיים, גם אני הפץ לראות טוב, ומראה חלונות מנפצות יתן לי ענג ושעשועים, ומדוע אחסיר מטובה נפשי? מלבד זאת אני פי מלך אשכור: "לכל עת, עת לבנות ועת לנתון". כל איש תעודתו לפניו, זה להרוס וזה להקים, אם לא ימצאו המהרסים, מה יעשו הבונים? אם מיר האחת החלונות לא ינפצו, מה יעשו המזוגים והעוזרים על ידיהם? או יתעלפו בראש חוצות מולעפות רעב, המה ובני ביתם. חקת עולם היא, שחת ובריאה רתקו בחבל אחד, מעפר-מות יצמח פריד חיים, ופרי חיים ישוב ויהיה לרקבון — הכל יפה בעתו!"

והגראף המשגע הזה נועד מאת ההשגחה להיות לאהרלי לפודה ומציל, מעוז ומשגב!

והדבר כן היה:

חג הבכורים, זה חג השבעות, בא, ובתי בני ישראל לבשו לכבודו מעטה יצאים ופרחים וחלונותיהם שתו את עדים עליהם, הלא המה הציורים הנקובים בשמותם "שושנים". עשירי העם התחרו זה בזה בהרבותם לפאר חלונות בתיהם בציורים מציורים שונים, נבל דירזהב מצא היום תחבולה טובה לפניו להראות לכל באי שער עירו את כבוד עשרו, כי תחת הציורים הביא האלפים אל תוך חלונות ביתו, בהדביקו על כל לוח ולוח שטר אחד בן אלף כסף לאמר: לא רבים יחכמו לתת ציורים כמו אלה בחלון ביתם. יעקלי החיט, אבי אהרלי השחור, אשר ירו לא היתה משגת לעדות חלונות ביתו בציורים כאלה, אמר אל בנו אהרלי: הראנו נא היום את כבודך ופאר לנו את חלונות חדרינו במבחר ציורך!" ואהרלי לא אחר מעשות מצות אביו ויעדה את החלונות הקטנים המטים לארץ בציוריו מעשה ידיו.

מי לא ידע מראש כי מכל העוברים בחוץ לא שם גם אחד את לבבו אל ציורי-אהרלי, ותחת זה התנגשו כלם לפני בית נבל לראות בשטרותיו הנשקפים מבעד החלונות; אכן גם לציורי-אהרלי נמצא צופה ומביט, והוא היה הגראף המשגע, נשען על ימין אחד מרעיו בא לעת הצהרים אל רחוב היהודים והוא הולך מעדנות מבית לבית לראות בחמדת העיר. "מה היה היום ליהודי" אמר אל משנהו, "כי הציגו היום את כל חמדתם בשער בת רבים?" אך פתאום לפתע התלקחה חמתו

כאש, כי ברגע ההוא לנה עינו בחלונות בית נבל וירא את שטרותיו, „הסר את כל הצעצועים האלה, בן בלועל!“ קרא אליו בשנף קצף בהרימו את מקלו מול חלונו, „כי נפין אנפין את חלונותיך ואת שטרותיך אקרע לגזרים!“ לקול רגזו אחז את נבל פרצות וימהר להסיר את אלילי-כספו מעל חלונו ויסתר עמיהם בפחי נפש בסתר חדריו.

אך לא כן דבר הגראף בבואו לפני חלון בית יעקלי החיט וכשזמו עינו על ציורי אהרלי בנו. מחריש משתאה עמד רגע על מקומו ואחרי כן פנה אל משנהו באָמרו: „ראה זה פלא, מי זה הביא ציורים כאלה אל בית היהודי? אתערב נא ארך, כי יד אמנן בראה אותם, לאיש הזה אחוש עתידות, אם כי לא השלים עוד כשרוננו, אך זאת אדע נאמנה, כי עתיד יוצרם להיות אמנן נפלא בימים ויצרו. אַל אלהים, מה נפלא זה השושן, וזה ההר הבוער באש, מעשה ידי אמנן הוא! נסורה נא ונראה —“ ובדברו השח את גובה קומתו ויעבור עם משנהו דרך הפתח הנמוכה אל חדר החיט אבי אהרלי. למראה הגראף נבהלו נחפזו כל גרי הבית והחיט הנרעש והנפחד מהר להסיר את מצנפתו מעל ראשו ויקוד לפניו בהכנעה רבה, עד כי נראה כאגמון אשר יחולל עליו הסער. אשתו באה בטבוכה ותרץ הנה והנה מבלי דעת מה, והילדים הקטנים אשר מלאו פני הבית רצו איש נגדו כעכברים בעלות עליהם החתול.

„חיים, משה, פייבוש, או שם אחר אשר תקרא בו“ החל הגראף על פי דרכו, בשומו אל החיט פניו „שיים תורה, יד מי עשתה אח הצעירים האלה אשר על חלונותיך? ...“

החיט גרר בגבחתו אחת ושתיים מבלי דעת מה לענות אותו, אך אחרי רגע קטן שם נפשו בכפו ויען בלעגי שפה:

„אדוני רב החסד! יד בני עשתה זאת!“

„בנך, הוציאהו נא אלינו ונחזה בו!“

החיט מהר אל בנו אהרלי הנלחץ אל הקיר ויסחבהו בחוזק יד אחריו עד לפני הגראף.

„זה בני“ הציג אותו לפניו.

„הגידה לי, נער“ נתן אליו הגראף בקולו „האלה הצעירים מעשה

ידיך הכה? ...“

הנער האמלל אשר דמה בנפשו כי שבטים נכזנו לו ענה בקול

בוזים:

„לא אוסיף עוד לעשות כאלה!“

„לא שאלתי אותך אם תוסיף או אם תחרול, אך חפצי לדעת,

אם הצוירים האלה מעשי ירך המה?“

„מעשי... ידיו“ נמגם האמלל בלשינו „אך לא אוסיף עוד!...“

„ונהפוך הוא“ קרא הגראף בהאירו אליו הפעם את פניו „מעתה

תוסיף ותוסיף עוד, כי כאלה חפצתי, אך הגידה לי, בני, מי העיר

את רווחך לדבר הזה?“

„מי העיר?“ חזר אחריו אהרלי אשר למראה פני הגראף החליף

כח „ימי יעירני? אין מעיר ואין מעורר אותי, אך את אשר אחזה לי

אחקה על לוח!“

„אמנם צדקת, בני, אך מי עורר את התשוקה כך לעשות

כאלה?...“

„עיני“ ענה אהרלי בתום לבו „הלא נתן לי ה' עינים לראות!“

„ולב לדעת“ השלום אחריו הגראף „כי העינים לברן אינן

משפיקות לדבר הזה, אך הודיעני נא, בני, מי נתן את המחשבה בלבך

לציר, או מי אמר אליך בפעם הראשונה: ראה בעיניך ועשה כתבניתם

אשר אתה רואה!“

„אין מגיד ואין מעיר“ ענה אהרלי, „אך זאת אנכי יודע כי

תעלוונה כליותי תמיד בראותי הדר התבל, את עצם השמים, את

העצים הרעננים, את הציצים, את הפרחים, את כל דבר אשר לו יופי

ויפעה, ואז לי יאמר לבי: לך ועשה גם אתה כצלמם וכדמותם!“

„כן דברת, בני, השכלת פיך, אך הגידה לי, שאהבה נפשי,

מאין ידעת להתוות ולציין על ידי קוים דקים מן הדקים את עלי-השושנה,

עלה עלה לברו, לכמען יודע כי השושנה הזאת תפתח עתה

ממסגרותיה — מי סגל ומי שכל את ירך לשפוך פה את האור ולשוות

פה את הצל?...“

אהרלי לא יכול עוד להתאפק ויתן בשחוק קולו.

„אור וצל“ חזר אחריו „איפה אקח אור וצל? הכי ביד יקחו?“

תב אני לא אדע!...“

„שים לבך לדעתי, בן יקיר“ אמר אליו הגראף בהקריבו אותו

בזרוע אליו „הנה הקיום הזיקים האלה המבדילים את העלה מן העלה יקראו בשפת הצירים: צללים, כי על ידם יבראו רמות ושפלות, כי הציור הלא הוא על גליון חלק, והקיום האלה ירחיבו ויעמיקו ויעשו את הצורה כולטת, עד כי נדמה בנפשנו לאחוז ביד את הדבר המצויר, ולפעמים נדמה לראות עד למרחקים, וכל אלה נתכנו לנו מאת הציורים האלה — הבנת לרעיו? ...”

„לא דבר ולא חצי דבר!“ השיב אהרלי לתמו „אך זאת ידעת:

כי פה צירתי שושנה ולכן אָנוס הייתי לעשות כן ולא אחרת!...”

„אנוס הוא“ אמר הגראף אל מישהו „גם בזה שכל את פיו, כי רוח החושב אָנוס הוא על פי הדבור, לא יבקש חשבונות הרבה, אך אָנוס הוא, כאשר נטל על העץ לתת את פרוו, על הדבורה לרדות את דבשה ועל הזמיר להרים בשיר קולו. אם לכשרון גדול כזה ילון עוד סדר ומשמעת, או ישגיא פעלו, או יפליא לעשות. הנה אבן טובה מונחת לפנינו בתוך אשפתות, הבה, נרימה, נתננה על יד לוטש ותהי בעוד ימים לאבן נזר!“

אחרי כן פנה אל אהרלי.

„הגירה לי, שאהבה נפשי, היש עם לבבך ללמוד את חכמת הציורים על פי חק ומשפט? כי עליך עוד ללמוד, ללמוד הרבה. את אשר תציר עתה, לא יקרא עוד חכמת הציורים, עליך עוד לבוא עד חקר החכמה הזאת, למען תדע למשוח בששר; עליך לתקן את רווחך לדעת את ערוב הצבעים, רק אז תעשה חיל, אז תמצא ירך לציור מוצאי בקר וערב, את זהר הרקיע, ים סוער, או תדע לחקות את מפלאות הטבע, לציור הרי בשמים, גנות ופרדסים, שדה-תרומות מלא ברכת ה' הרועש בהמון שבליו כיס-גלים, חרש מצל בעלות עליו השמש ויצפה אותו זהב טהור מסכיב, וכמוהם רבות — היש עם לבבך לתקן את רווחך באלה?“

עיני הנער אורו בדברו אליו.

„אח! אח!“ קרא מנהמת לבו „מה נכספה וגם כלתה נפשי ללמוד

את כל הדברים האלה!“

„אז תדע“ הוסיף הגראף „למשוח תמונות שונות גם ממחזות

החיים, או מראות קדומים מספר תורתך, כמו את המחזה בהתודע יוסף אל אחיו וכאלה וכאלה“.

„אח! אח!“ קרא אהרלי שנית בעליצות נפש וימחא את כפף
„מה נאוו המראות האלה!...“

„אמנם כן“, הסכים הגראף ויפן בדבריו אל אבי הנער „הגד
לי אפוא, ידידי, התמציא לך אומנתך די מחסורך?“

„לא, ארוני רב החסד“ השיב החיט וישתחו לפניו אפים ארצה
„אנכי ואשתי נעבוד עבודתנו למבקר עד ערב, עד כי תכצקנה ידינו
מרוב עבודה ויגיע כפים, וכל עמלנו ויגיענו מאפע, כי נשתכר אך אל
צרות נקוב, ואומנתי לא תמציא לי גם פת חרבה לשובע!“

„ולו נתתי לך אנכי תשלומים על שכרך שלש מאות אלף כסף
מדי שנה בשנה, ומצא לך?“

„שלש מאות כסף!“ קרא החיט, אשר מעולם לא היה סכום
גדול כזה בידו — „שלש מאות כסף! למה לארוני לשאל עוד כדבר
הזה?...“

„אנכי המצא אמציא לך את הסכום הזה מדי שנה בשנה והיה
לך תשלומים מדי שנה בשנה למען תחיה אתה ובני ביתך!“

„שלש מאות כסף!“ שנה ושלש החיט „אמנם ארוני רב החסד
יחמוד לצון לל!“

„שונא לצון אנכי“ השיב הגראף בשובה ובנחת „אמנם דע לך
כי לא על חנם אתן לך הכסף הזה!“

„האם אתפור במחיר הכסף הזה בגדים לארוני?“ שאל החיט.
„בכל אות נפשי, ארוני, כי יודע אנכי לתפור שמלת גבר כחק
וכמישפט!“

„אין חפץ לי בעבודת תפירתך, אך במחיר הזה אדרוש דבר
אחר ממך!“

„וכמה ארוני שואל מאתי?“

„את בנך תתן לי במחיר הכסף ההוא!“

„את בני!“ קרא החיט משתאה ולבבו אמר לו כי עתה החל
הגראף לנהג בשגעון כדרכו תמיד „ואיזה האב בעולם אשר יתן את בנו
במחיר כסף ולו גם יהיה הבן ההוא אבן נגף לאבותיו כבני זה?“

„פתי!“ ענה הגראף „האם האמר כי אקח ממך את בנך
לצמיחות, השב אשיבנו לך אחרי מועד ומועדים, אך בשובי יהיה איש
בתפארת אדם!“

„ומה אדוני אומר לעשות בו?“
 „בטרם כל הגד לוי“ קרא הגראף „התקוה כי יהיה בנך לרב?“
 „לא אדוני רב החסד, כי נתון הוא בראשו וברבו אל שקעורותיו
 ושרטוטיו ולא ישמע בלמודים!“
 „אם כן אין תקוה לך כי יהיה לרב — האם תאמר כי יחזיק
 באומנתך ויהיה לחיט?...“
 „גם זה לא, כי הוא לא ידע גם להביא את החוט אל חזר
 המחט?...“
 „אם כן מה תאמר לעשות בו?“
 „חי אני כי אנני יודע עד מה, אך זאת יודע אנכי כי לא יצליח
 לכל מלאכה!“

„אבל אנכי הוא היודע ולכן אנכי שואל את בנך מאתך!“
 „את בני“ נגמם החיט „אך הלא אדוני רב החסד יודע כי
 עברי אנכי!“
 „ומה בכך?...“

„ולכן גם על בני להיות כאבותיו!“
 „פתי, מי הגיד לך כי חפצי ומגמתי להסיר את לבנו מלב
 אבותיו ואמונתם? ונהפוך הוא, ברצוני לגדלהו ולרוממהו, למען יכלכל
 את ישיבתך בעשר ובכבוד, אתה בעצמך תמסרהו לקראקוי, אשר שם
 ילמד מלאכת הצירים, על יד איש כשר וישר, למען יהיה לו בביתו
 ארוחתו ולא יבא אל פיו מכל המאכלים האסורים לכם — ועתה הטובה
 עצתי בעיניך?...“

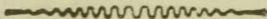
„יחי אדוני רב החסד עד מאה שנים!“
 „ויכל שנה ושנה“ ענה הגראף בהוציאו בים כספו מצלחתו
 „אשלם לך כמיטב כספי שלש מטבעות לשנה, שלש מאות כסף מדי
 שנה בשנה, ובמהיר הכסף הזה תתן את בנך על ידי. אך לא שנים
 רבות תהיינה עיניך נשואות לכספי, כי בטרם תעבורנה שלש שנים
 פעמים יהיה בנך לתהלה בארץ ומפרי כפיו תאכל אתה וביתך לשובע!...“
 „וכל אלה על ידי שריותיו ושקעורותיו!“ קרא החיט שובע
 שמחות בנשקו את ידי איש-חסדו — „מי מלל לנו זאת מלאנים!...“

הארון המשגע לא הפיל מהבטחתו דבר ארצה. אחרי עבור ימי החג נסע בלוית אהרלי ואביוהו עירה קראקוי. הארון שם מקומה בין תלמידי האקאדעמיה למלאכת הציור ואביו הביאהו אל בית איש יהודי תמים עם אלהיו למען יאכל על שלחנו כדת; ושנה בשנה נתן הארון על יד אבי אהרלי שלש מאות כסף; אך עוד לא עברו חמש שנים ואהרלי שב מבית האקאדעמיה מכתר בתארים הנותנים כבוד לשמו, ולמן היום ההוא לא הוסיף עוד אביו לקחת כסף חוקי מיד הגראף, כי בנו כלכל את שיבתו בריוח ולא בצמצום.

אם בא דבר הגראף ואם קמה נבואתו לאהרלי על זה יעיד העתון אשר לפני. עתה לא יקרא עוד אהרלי השחור כי אם הציר הנפלא ארטור ליעבנגאטט וציוריו מצוינים ומכתרים בפרס הראשון, ביתו יתנוסס על גפי מרומי קרת ויושבי עיר מולדתו יחשבו להם לכבוד ולתפארת כי ילד שם.

וכל אלה באו לו מאת „השושנה“ — מי מלל לנו זאת מלפנים! מי יודע כמה ילד נמצאו עוד ברחוב היהודים אשר גם ידם תכון לציר „שושנים“ כאלה —
אך שאלו בחוצות וברחובות אם תמצאו עוד גראפים משגעים אשר יתמכו אותם בימין צדקם! —

הַחֶדֶר.

החדר אשר שם שמענו לקח מפי מורנו היה צר ואפל ולו חלונים קיזנים, כתלים דקים ותקרה גמוכה מלאת בקיעים ופרצים נטויה ממעל לראשינו, וכמו מחשבת בכל רגע לנפול ולקבור תחתיה בית ויושביו. בעשרים תלמידים היינו שם, מבקר עד ערב, מלבד מורנו אשר דר שם עם אשתו „הרבנית“ ושלשת ילדיהם, מהם הבכור בן חמש שנים והצעיר עוד יונק שדי-אמו, ומלבד החיה והעוף הרומש שם על הארץ: התרנגול השחור, מהיר החמה, המכה כפעם בפעם בכנפיו וקורא בקול חורר כליות: קוקוריקו! ואשתו התרנגולת עם המון צאצאיה החוסים תחת צל כנפיה הסרוחות, ומלבד החתול הקשור בחבל לרגל המטה ומשמיע כפעם בפעם קול שועתו ונאקתו...

כל הבא אל הבית הזה כפעם הראשונה אָנָּם היה לאטום את אזניו לבל תחרשנה מקול ההמולה והמבוכה, מכבי הילדים, צעקת התלמידים, קריאת השכוי, צפצוף האפרוחים ושועת החתול...
ממול הדלת לצד דרום יעמוד השלחן המלא שקערורות ומכסה צלמיתתהו אשר רשמנו עליו בפחם ובנתר, איש איש כוד הדמיון הטובה עליו. לשני צדי השלחן שני ספסלים ארוכים, שם ישבנו דחוקים ולחוצים איש באחיהו, עד כי כמעט היינו לבשר אחד, כי לא היה רוח בין הדבקים אף כמלא השערה. בראש השלחן ישב מורנו כמלך בגדוד ואותות יקר וגדולה מימינו ומשמאלו: כלי-מקטרתו, מטפחתו הגדולה וקיפסת הטבק אשר שם חתרו וחפרו אצבעותיו באין מנוח, אם לא היה להן

דין ודברים עם חטמו. כן עברו וישבו אצבעותיו תמיד מן הקופסא אל החוטם ומן החוטם אל הקופסא. קימתו היתה ממצעת, מראהו כהה, פניו דלים וכחושים וזקנו כזקן התיש, דק וארוך, ואת הזקן הזה החליק בידו מול עבר פניו וזה גרם בדבר כי היה זקנו אוצר ומקלט להלק גדול מאבק הטבק אשר הפליט אפו מאפס מקום...

לא רחוק מן השלחן נראו שתי מטות עץ מנסות שמיכות לבנות, ועל היתד בקיר תלוי דף למעשה האיטריות, הנקרא „לאקשענר-ברעט“. בצד הדלת מימין נראה התנור הגדול, מעמד ומצב „הרבנית“, אשת מורנו, הטובה בנשים. אם הניחה את היעה מידה אשר נקתה בו את הקירות וכלי הבית מכל חלאה וזוהמא, או לקחה עמדתה על יד התנור ובכנף בגדה אחוזים שני ילדיה, מזה אחד ומזה אחד, ועוולה ועוולה על זרועותיה; כה עמדה תמיד נוספת ברוח פיה באש אשר על האח ופני להבים פניה.

האשה הטובה והישרה הזאת היתה לנו למגן ומושיע בכל עת אשר התגעש עלינו בעלה ויאמר להכות אותנו בשבט זעמו. ואמנם גם הוא היה טוב לב, ומעולם לא עלה על לבו להכות את אחד מאתנו, רק הפיל פחדו עלינו; ולא זאת בלבד, כי כפעם בפעם נתן לנו חפש וררור ויהי שמח לראות אותנו מפוזים ומבכרים על פני הככר שלפני החדר. גם עצם את עיניו מראות אם התגנב אחד מאתנו בלילות החרף ויסב את מורה השעון קדימה, למען הביא לנו את הגזולה. לעת כזאת תקע מורנו את ידו אל תוך קופסתו לקחת משם מנה גדולה מאבק הטבק, וברגע שזמו את המנה אל אפו הסתיר בידו את השחוק אשר עלה על שפתיו, ויסגור אחרי כן את הספר אשר לפניו, ואנחנו חקינו את מעשה מורנו ונקם ונתעורר בקול רעש גדול, לבשנו בגדינו, גם העלינו נרות בפנסינו וכאסורים מבית הכלא יצאנו ששים ושמהים מבית הספר לשוב הביתה...

אך בלילה אחד בשבוע, הוא ליל החמישי, לא ארכה לנו העת, כי מצאנו ענג ושעשועים בלמורים, עד כי הלפו לנו השעות כרגעים. אז התרועעה אלינו גם הרבנית הטובה, בשומה את הדף למעשה האיטריות על הצי השלחן ללוש עליו את הבצק ולעשות גלוסקאות וחלות יפות לכבוד יום השבת, ואנחנו עמרנו צופים מסביב למורנו ונעשה אויזנו כאפרככה לשמוע ולהאזין כל הגה אשר יצא

מפיו. שמים חדשים וארץ חדשה נגולו לעינינו בספרו לנו ספורי קדש מספר התורה: איך ברח יעקב מפני חמת אחיו פדנה ארם; איך ראה בחלומו „סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה“; איך בא אל הבאר ויגול האבן מעל פיה, אבן גדולה וכבדה, אשר כל הרועים גם יחד לא יכלו להמיש אותה ממקומה — איך באה רחל היפה כאחת מבנות אלהים, עט העדר אל הכאר, איך נפעם לב יעקב אבינו בראותו אותה ואיך נפל על צוארה ויבך וישק לה. מובן מאליו — הוסיף מורנו גופך משלו — יעקב ראה ברוח הקדש כי היא תהיה אִם לשבט־יורה, ובגלות בניה מעל אדמתם אז תקום מקבדה לבקש רחמים בעדם כמו שכתוב: קול ברמה נשמע, רחל מבכה על בניה. גם הקורות אחרי כן לכן זקונו יוסף לקחו את לבותינו, איך רדפוהו אחיו בשנאתם ובקנאתם, איך מכרוהו לעבד וישלו את נפש אביהם באמרם כי מצאו את כתנתו מגללה בדמים, איך קרא עליו אביו הוקן בני ומספד: טורף טורף יוסף, ארדה אל בני כיגון שאולה!“ ואמנם הפליא ה' לעשות עמו בארץ שבותו, כי עלה למעלה ראש והיה שליט במצרים — איך התורע יוסף אל אחיו, ואיך נפל אביו על צואריו ויקרא בבכיו: „רב לי, עוד יוסף בני חי?“ אז התחמץ גם לבכנו ונככה עם הישיש, כי ראינו אותו עומד לפנינו חי וקים, גם הרבנית לא יכלה להתאפק ועיניה המפיקות רך מלאו דמעות, ורבית מן הדמעות האלה התבוללו עם הבצק והיו לגלוסקא יפה לכבוד יום השבת. כבוד ה' חופף ברגעים האלה על „החדר“ ורוח קדשו שפוך על כל היצור אשר בתוכו. הילדים הקטנים האחוזים בכנף בגד אמם עומדים כחולמים ומביטים בעיניהם הטהורות אל אביהם, גם החתול הקשור בחבל לרגל המטה עמד מבלי נוע, מאוזן ומקשיב, ואנחנו שכחנו את העת, שכחנו את הלילה, שכחנו תבל ומלואה, ואזנינו לא שבעו משמוע. — מה טובים היו הלילות האלה. ומה הומה לבי גם הפעם מדי זכור אזכרם!...

אכן גם בימים האחרים בשבוע לא חשך מורנו מהמציא לנו רגעים לשהוק ולשעשועים, ובימי הקיץ נתן לנו חפשה מדי יום ביומו לרחוץ בנהר: וגם אנחנו לא היינו כפויי טובה ונקרב לו כפעם בפעם מנחת תודה לרוח נוח — תכריך גדול מלא אבק־טבק, כאשר אהבת נפשו. ואמנם הטבק הזה הוא גם היה בעוכרנו, כי לא אחת ושתיים בא גם לאפנו והיו לנו לזרא. בחטא האחד מאתנו נגד מורנו, אם לא

הטה אוננו לשמוע בלמודים או עשה אחד המעשים אשר לא יעשו ,
או תחת להניף שבטו עליו הביא מעט טבק אל אף החוטא ויכלא אותו
תחת השלחן . לפעמים ישבו שם שלשה עד ארבעה פושעים נמקים
בעונם ומתעטשים מרנע לרנע בקול רעש אדיר וחזק , עד כי חרד
הבית לקולם . אמנם אחרי כל רעם ורעם הבא מלמטה , השיב מורנו
מלמעלה : אסותא ! וכל תלמידיו העוטרם אותו ענו גם הם אחריו בקול
שחוק פרוע : אסותא ! אסותא !

גם לאשתו הרבנית היה הטבק הזה למפלצת . אם מאנה
שמוע לתוכחתו , באמרו לה אחת ושתים להנפש מעט מעבודתה הקשה ,
או נגש אליה וכלי נשקו , קופסת־הטבק , בירו ויער בה לאמר : „אם
תמאני ומרות , ראי , הנה אנכי שולח את הומורה הזאת לאפקך !” והיא
בשמעה את הרברים הנוראים האלה יוצאים מפרשים מפיו , וכלי זעמו
בידו , לא ערבה עוד את לבה למרות את דברו , ותנח בשחוק את
היעה או את המטוה מירה ותשב לימונו . . .

אחד ממנהגי מורנו היה , כי שאל ע"ל כל דבר הקשה בספרו
כשואל באורים . אם לא ידע דבר משפט , ריב אם היה בין שני
תלמידים , אם נבוך היה בדבר הנוגע לפרנסתו , — כל אלה הביא
לפני ספרו , והוא הוכיח לשבט אם לחסד , לעשות אם לחדול .

באחד הימים ההם קרבה הרבנית לפני אישה באמרה :

„רבי , יש את נפשי לנסות את מולי בגורל הלאטא !”

„טובה עצתך” הסכים לה כדרכו תמיד „לכי ונסי את מולך !”

„אבל דורשת אנכי ממך כי תגיד לי את המספרים אשר אבחר

לי בגורל” .

„הגביא אנכי בי אדע ?” השיב בתיאנה „נשאל בספר ויגיד

לנו !” .

„גם אנכי חשבתי כזאת , שאל בספרך !”

„בזה צדקת — אלכה ואשאלה” .

ובדברו פתח את הספר , באשר עלה בירו ויכרו בקול רם

„דף ה” .

„ה' ?” פקפקה הרבנית „האם ה' אתה אומר ?” .

„כן דברתי” .

„יהי כדברך , אך הוסף נא לשאל !”

מורנו אחו מספר עלים בידו ויכרו שנית
 „דף ל"ז“.

„טוב מאד — ל"ז — ומה עיוד?“

בפעם השלישית החויק מורנו מספר עלים בידו באמרו:
 „דף פ"ט“.

„חמשה“ החזיר הפעם אחרי דבריו בכתבו אותם על לוח לזכרון

„שלשים ושבעה ושמונים ותשעה!“

„חמשה“ שנתה גם אשתו, ברשמה גם היא את המספרים על

פסת ניר „שלשים ושבעה ושמונים ותשעה“.

הרבנית הסתירה את הפתקא בצלחת כגדה ותברך אותנו לשלום

ותלך לרכה...

„לז אמצא חן בעיני ה“ פנה עתה מורנו אלינו בדברים, כאשר

הסכין מאז לשפוך את שיחו לפנינו בכל עת „לז יזכני ה' בגורל, כיה

ישפר אז חבלי בחיים! בעול „המלמדות“ אשא גם להלאה, כי הלא

כבר מלתי אמורה: לז אתנשא אנכי להיות לשר, אז יגדל עוד הוגי

זרנשי מן שאר שרי ארץ, כי מלבד שכירת שררותי אשתכר גם מן

המלמדות והיה לי כסף משנה; ומבלי הלצה, כמאז גם להלאה אחויק

במלמדות, אבל אשכר לי דירה נאה בעלת שני חדרים, למען ירוח

לנו מעט, גם אשחד מכספי לאמה, למען הקל העול מאשתי היגעה

מרוב עמל ועבודה. איש איש מכם אשר יביא לי את הבשורה הטובה

כי זכיתי בגורל, לז אהי אמיר-תודה כל ימי וחופשה אתן לז מן החדר

בכל עת אשר ידרוש ממני!“...

בכליון עינים חבינו עד יום הראשון לשבוע, הוא יום הגלות

הגורל. השחר טרם האיר על הארץ והנה בית סוכן הגורלות כעיר

נצורה, כי עשרים ושנים נערים חנו עליו כמעגל, מצפים ומיחלים עד

תפתח דלת הבית לפניהם. כמעט נפתחה הדלת והנה אנחנו פורצים

הביתה ואיש איש מאתנו ידו פרושה אל הסוכן; „הבה לנו פתקאות!“

דסוכן לא מנע הפצנו מאתנו, אכן כמעט שמנו עינינו לראות בפתקא,

והנה נבהלנו למראה עינינו, כי כתובים היו בה שלשה המספרים, אחד

מהם לא נעדר — ראינו ונשב לראות, אמנם לא חלום ולא מקסם כזב

הזא, כי אם אמת ונכון כנכון היום, הלא עינינו הרואות ולא זר:

חמשה, שלשים ושבעה ושמונים ותשעה.

כרוח סער נשאנו על כנפים מן הבית אל „החדר” וכמעט פתחנו הדלת צעקנו בקול שאון ומהומה באוני מורנו :
 „מזל טוב רבנו, הרבנית זכתה בגורל !”

ברגע הראשון לא האמין הרבי למשמע אזניו ויהי כנציב מלח, אבל לאט לאט שב רוחו אליו ועיניו בחנו את זפתקא ואת המספרים אשר רשם על הלוח, זה קבל זה והנה מתאימים הם, אמנם כנים הרברים — אשתו זכתה בגורל !...!

„טוב הרבר” החל עתה לנאום לנו נאום „טוב הרבר כי הרבנית איננה אתנו בבית. את הבשורה הטובה הזאת אביא לה אנכי, אני ולא אחר — שבו נא, בני, איש תחתיו ואל ירים איש את ידו ורגלו עד שוב הרבנית !”

מלאנו מצות רבנו ונשב איש איש על מקומו, יחיל ודומם עד שוב הרבנית מדרכה.

בפתחה הדלת והנה מורנו יצא נגדה וספר התלמוד בירו... „אשתי” שם אליה את דברו בשובה ונחת מדי הגישו את הספר אל עבר פניה „נשקי את הספר הקדוש הזה ואל תשאלו הרבה...”
 הרבנית שחקה משוב לב באמרה :

„איזה הרוח עבר עליך הפעם ?”

תחת להשיב לה על דבריה הוציא מצלחתו את שבט זעמו, את קופסת הטבק, ויקריבה אל אפה...

הרבנית הוסיפה לשחוק בכל פיה...

„אין צורך לך להפיל עלי בלהות” אמרה בנשקה את הספר במו פיה „גם בלערי זה אשק ספר קדוש כזה בכל לבי...”

„עתה” החל הרב לבאר לה הרבר בשומו את הפתקא לפניו „עתה אודיעך מדוע צייתי עליך לנשק הפעם את הספר, כי הספר הזה פתח לפנינו את שערי ההצלחה, התבוננו וראוי : חמושה, שלשים ושבעה ושמונים ותשעה...!

הרבנית שמה עיניה על הפתקא ופניה הלבנו כשיר...

„אכן הרעותי לעשות” קרא מורנו „כי הרעשתי את לבכה פעם אחת בבשורה הטובה הזאת. עלי היה לבשר לה זאת לאט לאט ולא בהפזון !” אכן עד מהרה נוכח לדעת, כי לא הבשורה הטובה הרעישה את לבכה ויבא רטט בעצמיה, כי אם בשורה רעה. המכפר

חמשה אשר קטן ומצער היה בעיניה ההליפה למספר ארבעים והמישה.
 יעתה נבהל גם מורנו למטמע אזניו, אך עד מהרה שב רוחו אליו בראותו
 יצרת אשתו ומר רוחה, אשר נתעלפה ותפול שדודה על מקומה...

"אל נא, יונה פותה" נחם אותה "אל נא תצטערי הרבה על
 הדבר הזה, הלא מאת ה' הוא, בעזר אלהים חיים ובריאים אנחנו
 יולדינו, התקטן ואת בעיניך? ומה היה לו אבדנו את ילדנו, בחלותו
 זה לפני ימים? חיים אנחנו כלנו, הלא טובה לנו בריאותנו מעשרה
 בגורלות, אל תחטאי בנפשך, אשתי היקרה!"

אך אשתו לא הרפתה ותבך ותאנק. במבוכת נפשו שם מורנו
 מפלט לו אל הלצון ויאים אותה באבקת הטבק אשר בין אצבעותיו,
 אך גם זה היה ללא הועיל הפעם, כי כמעט נמוג לבה מרוב דמעה
 וזכבי תמרורים.

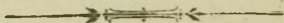
בעוד רגעים הביאו אותה אל מטתה, כי כאש צרכת להטו
 פניה ושניה דא לרא נקשן, ביום השני גברה עליה מחלחה עד כי אנוס
 היה מורנו לשאל ברופאים.

למחרתו הלכנו כלנו עם מורנו אל בית הכנסת להפיל תחנתנו
 לפני ה' להחיות ולהקים את הרבנית הטובה והישרה...

גם ה' שמע קול שועתנו וישלח לה עזרתו מקדש ותקם ותחי
 זכמאז כן הוספנו לראות בפניה המאירים והמלאים תם ורך.

לא אחת ושתיים נגשה אחרי כן הרבנית לפני בעלה ותאמר לו
 "שאל נא בספרך, מה המספרים אשר יעלו עתה בגורל..."

גם מורנו לא מנע שאלתה כמנה.
 אך כמו קצף הסמר עליה על כי הובישה פעם אחת את עצתו,
 ולא אבה עוד להגיד לה קוישט אמרי אמת...

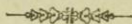
נפש אחת מישראל.

ספור

מאת

דוד ישעיהו זילברבוש.

הוצאת בן-אביגדור

ווארשא

Нефешъ ахатъ миизраель

т. е.

еврейская душа.

Разказъ

Д. И. Зильбербуша.

Изданіе Бенъ-Авигдора.

ВАРШАВА.

יְרִידָה לְצוּרָה עֲלֶיהָ .

בעיר לבוב נהיתה החרשה . אנכי כתבתי לזכרון בספר-הימים
אשר לי , אנכי כתבתי כדברים האלה : בשנת חמשת אלפים ושש
מאות וארבעים ושבע ליצירה , בתשעי לירח סיון , אור ליום רביעי
לסדר , נשא את ראש בני ישראל" נדרה שנת הכתולה מרת חנה בת
שמעון הגאיוני .

אל יהי הדבר הזה קל בעינינו .

כשעה וחצי התהפכה חנה בלילה ההוא על משכבה עד אם
אחזה השנה שמורות עיניה והיא נרדמה . לאור הבקר נעורה משנתה
זתהי כגבר עברו יין . הכרת פניה תענה בה כי ראשה עליה יכאב ,
אולם היא תסתיר את מכאובה מעיני אבותיה . היא התאמץ להצהיל
פנים לעיני רואים פן יכיר איש כי אין שלום בעצמיה .

ומה אות ? כי רבות מחשבות בלבה , כי הלך נפשה כחר לן
דרך לא ידעתהו סתמול שלשום . ואם לא הפלא הוא כי על לב
חנה תעלה מחשבה חרשה , מחשבה אשר תגזול רגע שנתה מעיניה ? !
הדור אתם ראו , הנה נפש אחת מישראל לעיניכם , הנה
הכתולה מרת חנה בת שמעון הגאיוני לפניכם בכל גאונה והדר
תפארתה והיא צעירה לימים , כמעט מלאו לה שבע עשרה שנה ;
הנה כל רואיה יגידו תהלתה באזניה תמיד כל היום כי היא
סמל החן והיופי , כי היא משוש כל עין כן בקומתה הדומה לתמר
וכן בקוצות שער ראשה הסדורות לה תלתלים ובמראה עיניה הטהורות
כתכלת השמים , כי כלולה היא בהדר פניה שכל רשמיים וקיהם
ותויהם מתאימים ושכלה גדולה או קטנה אין בהם ; הנה כל השומעים
לשכל מליה יהללוה על פניה כי גם שאר רוח לה וכי דגולה
היא מרכבות בנות גילה כן בחכמת לבה וכן בהכשר דעתה ; הנה

רבים המה אשר רוממות יפיה והכמתה בגרונם, ומעל לכוכבי מעל ישימו קנה", רבים המה אשר יגלו את אוניה כי "היא בת השמים", כי "הפרה הלבנה ובושה החמה לנגה פניה וליפעת זרהה", כי גם פני החכמה יחורו למפתח שפתיה".

וחנה? — היא שומעת תהלת כבוד הפארתה ומפקח. לא כי תחשוב את מגידי תהלתה להוללים מתליקי לשון, לא כי תצחק בקרבה על משמיעי הפארתה בשער וכמו תשער כנפשה כי המה מפליאים לעשות חונף. חלילה לה ממהשבה זרה בזאת. הן גם הראו המלטש יופיע על דבריהם כי אמת יהגה חכם ואין בלשונם רמיה; הן באמנה יפה היא חנה ונאוה עד למאד וגם כל המעלות והמדות התרומיות שמנו הכמי העת בכנות הדור החדש קברו לה יחדו.

יחידה היא חנה לשמעין הגאיוני אביה, רכה וענגה לפני דבורה זמה. אבותיה המה מאלה העשירים הבוטחים בחילם וברוב הונם יתהללו כל היום, והמה לא יאצלו דבר מכל אשר תשאל נפש בתם ויחידתם, משוש תפארתם ועטרת גאונם.

ותיף חנה בגאון יפעתה ותכא גם לבב חכמה. היא למדה טוב טעם ודעת, טוב טעם ללבוש בגדי המורות אשר יוסיפו על יפיה לוית הן, ודעת דרכי נעם כי תשכיל הליכותיה ופתחי דבריה בחברת אנשים. כשפת ארצה תמהר לשונה לדבר צחות, כשפת אישכנו תבין לדבר כן וגם שפת צרפת תמתיק בפיה. אף פורטת היא על פי המנים בצבונות כפים, כי אל הקי השורה והזמרה תבין, וגם לא הישה אלוה שיא הרוח ותועפות נפש משכלת.

כי שם חנה אקרא הבו תפארת לה, כי תפגשוה ברחיבות קריה הרימו את המגבעת מעל ראשכם ותנו כבוד לה כי לה יאתה. אבל מפנקה היא מנער, מעודה לא שלחה ידה להחזיק שרוך נעלה. בכית תקדמנה האמהות את פניה בכל עת ומיחלות לפקודתה, ומחוץ — עבדה רכה לה מאד. אל כל אשר תפנה עומדים הגברים, מבקשי קרבתה, בחורי חמד כלם, למצותה, והמה ששים ושמיחים לעשות רצונה עוד טרם תדרשם. האחד יתהלך כצל על יד ימינה וישא את מעטפתה על זרועי ידיו בלכתה לשוה בגן לפנות ערב, השני ישיש כגבור לרוץ ארת להביא למענה כוס מים קרים בשבתה בבית התיאטרון

והם לה, וכן השלישי והרביעי והחמישי עד אין מספר. כלם ברורים, כלם עושים בגיל ורעה רצון היפה בכנות, כלם ירוממוה תחת לשונם, כלם יפזרו לה מלא חפנים כבוד ותהלה.

וחנה בת שמעון הגאיוני יודעת מאד חין ערכה. אולם כבר עברו לה הימים אשר לשמע מהלליה מפי גבר פחד ורחב לבכה וגם נפשה לבשה חרדת קדש. עתה כבר חדלו כל התהלה והכבוד מהרהיב את לבכה ברב או במעט. הלא כבר הסכינה באלה, הלא כבר שמעו אוניה מהללי הגברים פעמים אין ניספר ולכלם שפה אחת ודברים אחדים. והיא מאשרת ומברכה על כל ברכה ומפקת.

חכמי הנפש אומרים כי גם השבע לעשיר איננו מגיח לו לישון, כי מקרת המאשר ומקרה האמלל מקרה אחד להם, כי שניהם לא ימצאו חפץ בחייהם. והיה כקהלת בן דוד מלך בירושלים כאיוב הנגוע והמדכא, כהמלט כפייסט. הן תוחלת האמלל נוחלה אכרה ומה כחו כי יאריך נפשו, כמבטו יבוש ומקור חייו ייבש, על כן נפשו נקטה בחיים. וכן גם המאשר. דרכיו יחילו בכל עת ולבו חלל בקרבו; ברבה עד בלי די יריקו לו מלאכי שמים ונפשו רקה. ברבות הטובה רבה העוובה בקרבו. כל מנעמי התכל לא זרו מתאיהו ויהיו לזרא באפו; כל מחמד עיניו וכל משא נפשו נתנו לו, על כן חייו עליו למושא. — אולם יגידו נא אשר יגידו, יתחכמו באשר יתחכמו והמאשר לא יהרל למצוא נחת באשרו ולקרוא לחייו ענג באשר יגידו או יתחכמו המה. וחנה תוכיח. חנה היתה מעודה בכל טוב, מימיה לא ידעה כל עצב ודאגה, ובכל זאת הגום שנתה תמיד במנוחה. טובע נעימות בימינה והיא החדה בשמחה את פני כל רגע ורגע המתעתד לבוא לקראתה.

אם לא כי רב כח הנוער, הוא כל יוכל ולא יבצר ממנו מאומה. לו נתכנו עלילות לקרב צפון וימין בורוע, בירו העו לעשות שלום לשתי הקצות ולהרכיב שני הפכים כי יתלכדו ולא יתפרדו והיו לאחדים. הנה חנה היא מאשרת ומפקת, מפקת והיא מאשרת ומברכה על כל ברכה, כי — עצמותיה מלאו עלומים, הרם ישיש לרוץ ארחות דרכו בעורקיה. גם תום ילדות בלבכה וכל רעיון ומחשבת מחוץ לארבע אמותיה רחקי מכליותיה.

זה היום היתה החרשה, ומה זה היה לה, מדוע שנתה פתאם את דרכי חיה והליכות נפשה לא היו לה עוד כתבול שלשום ?

הבתולה מרח חנה! — סלחינא לי, עלמה כבודה, כי קראתיך בשם העברי כהקרא אחת הבתולות מבנות הדור הישן, הלא כבר הגרתי כי מבנות הדור החדש את וכמעט שכחתי לספר כי לא הנה יקרא שמך בפי אבותיך ומיודעיך כי אם אננא. אולי בהגיגי עברית האמנתי כחפזי כי הודעתי לך חבה יתרה בקראי אותך בשם חנה. אמנם אם כה ואם כה יקרה אף נכבדת בעיני. הלא גם „אננא“ נפש אחת מישראל היא.

— אבל, אננא הגאיונית! במה תדעי כי בת ישראל את ?

— הניחו לה, למה תלאו את היפהפיה בחידות. הן עתה היתה מכונתה; הן עתה תאבד עצות ואין בפיה תוכחות, הן — היא יודעת ואיננה יודעת מה היא יודעת.
היא יודעת —

הנה בילדותה שעשעה איש יהודי על ברכיו, איש לבוש בגדים ארוכים כמדו, איש אשר זקנו יורד על פי מדותיו וגם פאות שער ראשו מסלסלות בטוב טעם לשני עברי פניו... מה טוב ומה נעים היה היהודי ההוא בתאר פניו ובמדברו הנאווה, כי אהבה כנפשו ותהי הוא שעשועיו כל היום. הוא היהודי אשר למד אותה קרוא עברית גם העיר בלילה בלילה על ערש יצועה וילמד לשונה „להאריך באחר“, הוא אשר סגר בנשיקות פיהו את שמורות עיניה. אחרי היהודי ההוא דבקה נפשה בילדותה במאד מאד. הלא הוא היה אבי אמה... אמנם היהודי ההוא הסתיר פתאם אור פניו ממנה, כי הדל מבוא לבית אבותיה, ואחרי ימים מספר עזבו הוריה את ארץ רוסיא, ארץ מולדתם, ויבאו ארצה גליציה; אמנם כבר עברו שנים הרבה מיום ראותה אותו וגם אבותיה כמו נזהרו בה לבלי הזכיר אף את שמו באזניה, בכל זאת לא ימוש זכרו מעל לוח לבה. על מעבכה בלילות

תתיצב לפעמים תמונתו כמו חיה לנגד עיניה. אכן נוי גבר וישנח את זכרונות ימי ילדותו הנעימים ?

היא יודעת —

הנה אביה ואמה בהיותם לבדם בביתם ואין זר עמהם או נדברו יחד ותהי שפתם יהודית, שפת היהודי שעשוע ילדותה.

היא יודעת —

הנה זה לפני ירחים אחדים כבוא ימי הכחירה לראשי עדת בני ישראל בעיר לבוב ויביע גם אביה הפצו להבחר לראש וירם כשופר קולו ויקרא בראש הומיות כי על משפחת גאוני ישראל יתיחש, כי יהודי נאמן הוא לעמו וכל לבו ונפשו ומאדו נתונים נתונים המה להיהדות מקור מחצבתו אשר בכבודה יתימר, בשמם ידגול ולכל בת הוי רוחו.

ואיננה יודעת מה היא יודעת —

הנה אבותיה בני הדור החדש המה ולא לתורה ולא לאמונה, כי אם לאוצרות כסף ולמשמן בשרם יגברו בארץ; הנה אבותיה יפרו בגאון עשרם ברית אבותיהם, יעברו בזדון לבכם כל חקי הדת, ימחו מביתם כל זכר ושארית לקדשי בני ישראל. מרק פגולים ינעם להכם. את שבתם יעשו הול, את חגיהם ומועדיהם לא ישמרו בימי הצום לא ימצאו חפץ לענות נפשם, שם ציון לא יזכירו וירושלים לא תעלה על שפתם. ובמה איפוא תדע אננא בהם יחידתם כי יהודיה היא? איזה הדרך תצלח עליה הרוח לדעת את עמה ואת סגולותיו ושרידי מתמדיו?

ואיננה יודעת מה היא יודעת —

הן גם אל בתי הספר אשר להעם לא הלכה אננא מעודה, ובכן לא שמעה את השם „יהודיה“ מנאץ בפי רעותיה בנות עם הארץ ולא התעורר בלבבה כל רגש לשאת הרפה על עמה או להשיב שבעתים אל חיק חורפיו; הן גם המורים אשר לא מזרע היהודים, אף המה בכואם אל ביתה ללמדה לשון וספר שמרו לשונם מכל משמר לבל יזכירוה כי ממו יהודה יצאה. נפלאה אהבתם לה בהיותה בת מקשבת וכורה און לשמוע בלמודים, ואיך ימלאם לבם „להאדיה“ את נפשה התמה ולמסוך רעל בכום ששון נעוריה?

אננא הגאיונית יודעת את מולדתה ואיננה יודעת את עמה,

יודעת היא את מקום מחצבתה ודרך ישראל נסתרה מעיניה. היא טרם באה כסוד יהודה ולא תראה לא את השקוצים אשר מאז השליכו עליו צורריו ומנדיו מחוץ ולא את כבודו ותפארתו ואת גאונו ומשוש דרכו מכית, לא את פניו אשר קבצו פארור ולא את עיניו המזהירות כזהר הרקיע. וכן לא על עמה גאותה ולא על עמה הסון מעיה, בכבודו לא תרים ראש ובחרפתו לא תרים קלון, וכבן היא מאשרה ומפקת, מפקת והיא מאשרה ומכרכה על כל ברכה.

אמנם הלעולם תהי בתולת ישראל ספונה בחדרי משכיותה? הלנצח תשת קירות ביתה סתרה ועתותי עמה נצפנו ממנה? הלא כבר מלאו לאננא הגאיונית שבע עשרה שנה, הלא כבר בחר קהל הערה כאביה ויהי אחד מראשיה. והפעם, לפני ימים מספר, באה העת כי גם כבוד אננא יחד בקהל היהודים, כי גם נפשה תבוא בסודם. . . . הן זה דרך כל בנות עשירי ישראל בעיר לבוב, הן זה דרכן תפארת למו לשיש עשות, צדקה בקהל רב ובלכתן אשה אשה יומה אל בית המבשלות אשר לבני דלת העם ובהתנדבן לשרת את פני תלמידי בתי הספר העניים, ולהטות למו אוכיל בלא כסף ובלא מחיר; בהראותן את ענות לבן במקום שאנחנו מוצאים את גדולת עשרן וגאון עון. הן נאוו נדיבות לבת עשיר, הן החנינה תוסיף לה לווית חן, ומדוע פקר מקום אננא בת שמעון הגאיוני? הלא גם אביה איש אוצרות וגם היא נדיבת לבב ככל בנות גילה, גם היא יודעת עת להננה. . . .

ותלבש אננא את בגדי החמורות אשר לה ותעד עדיה, נזמה וחליתה, ותוף בלכתה בגבה לבב וברום עינים, ויגדל חנה בהכינה צעדיה ללכת אט ומערנות, כאחות רחמניה, כי תעלה במעלות על הגבעה אשר לפני בית המבשלות בעיר לבוב — ושפחתה נחשלה אחריה.

התכבדו מטובדים! הנה כבר פתחה אננא הגאיונית את דלת החדר אשר בו נקבצו באו התלמידים העניים מבני ישראל לאכול ארוחת הצהרים, הנה כבר הופיעה כרב הדרה וגאון תפארתה על מפתן הפתח, והנה — כל התלמידים המתעתדים להעמיד חזון החכמה והמדע בישראל כבר חדרו לקראתה, כבר קמו עמרו לפניה וכבר קדמו פניה בקידה והשתחויה.

אחנפל לרגליך! — קרא האחד.

אתנפל לרגליך הקטנות והרכות! — השמיע השני .
אתנפל לרגליך הקטנות והרכות בכל הרגלים הקטנות
והרכות! *) — הצהיל השלישי קולו .

הנה כי כן החרו החזיקו איש אחרי רעהו להשבין לעפר
כבודם לפני העלמה הכבודה והעדינה . הרכה והענוגה , אשר בכבודה
ובעצמה , היא ולא אחרת , הואילה לבוא לשרת את פניהם .

והעלמה הכבודה והעדינה , הרכה והענוגה כבר פתחה שפתיה .
כבר התנפחו נחירי אפה , כמעט פערה פיה — לפהק , והנה הוא
היושב שמה בקצה השלחן , הוא לא קם ולא זע מפניה , הוא השפיל
מבטו אל הקערה הרקה אשר לפניו , ענה כבדה תשכן על מצחו
וכמו תכה עינו מכעס אנשי מדע , כי יסגרו אף ישתחו לאליל
הזהב , כי יצהילו פנים ללעג השאננים , כי ישישו לקראת בוז
הנאיונים , כי ירנו אף יתרועעו לקראת האומרים לנפשם שחי ונעבורה...
וברגע ההוא , ברגע ראותה אותו והנה כמו שמה יד נעלמה מתסום
לפתחי פיה , כמו החזיקה מסגר על סגור שפתיה , כמו הרכיקה
לשונה לחכה ותעוה את פניה .

ובכל זאת עוד היתה הפעם מבוכתה עד ארגיעה . עשחתה
חגרה מתגורת בד לבן מסביב למתני גברתה , והיא — הגבירה —
תעשה בחפץ כפיה : בידיה הקטנות והרכות בכל הידים הקטנות והרכות
תקח כפעם כפעם מיד המבשלת קערה מלאה מרק לתתה לפני אחד
התלמידים העניים .

דעת לכל מבין הליכות עולם נקל , כי בטרם תשא העלמה
הכבודה והעדינה , הרכה והענוגה , את רגליה הקטנות והרכות בכל
הרגלים הקטנות והרכות , לגשת אל התלמיד ההוא והוא יקדם פניה
בחרדת הלולים והוא יכוף כאגמון ראשו להשתחות לפניו בחן ונעימות
ולקחת מידיה את הקערה אשר הוכנה לו . הנה מה יטעים האחד את
ה"נסוג-אחור" , מה יחיל לב השני בקרבו ומה תרעד הקערה ביד

*) לאלה אשר לא מארצנו אעיר כי כן דרך המולדת לקדם פני אשה כבודה . והחי
המרגה הראשונה : Upadem do nóg , השניה Upadem de nóżek השלישית
Upadem do nóżeczek.

השלישי בנגעו מבלי משים באחת מאצבעות ידה הקטנה והרכה ככל הידים הקטנות והרכות!

רק הוא האחר היושב על מושבו בקצה השלחן, הוא לא יניע יד או רגל עד אם תקרב אליו ועד אם תגיש את הקערה לפניו. גם — הה, רעם ורעש! — הנה תחת כל תודה וברכת שפתים מרחף שחוק־לעג על פתחי פיהו, הנה נחירי אפו הרחיבו, הנה עיניו מסתרות בחוריהן וכמו תפצנה מסתר מחבואן גם זעם וגם כוח... עתה עברו כל שלל הצבעים הליפות על פניה, עתה גם כל חכלילן מלחייה ופניה חורו כשיר, עתה היתה מבוכתה שלמה...

הוא איש כבן שלשים שנה, שפל קומה ודל בשר, מראהו משתת מאיש, לא תאר ולא הדר לפניו הארוכים עד למאד והחשכים משהור. גם חוטמו השקוע ושפתיו העבות ופאת זקנו המגדל פרע לא ישוו הוד והדר עליו. בכל חוות פניו אין דבר אשר ימשוך את לבנו אליו בלתי אם מצחו הרחב ונסב למעלה, גבות עיניו הארוכות והשחורות ועפעפיו הקטנים ומסתתרים בחוריהם, והם בורקים מבעד לגבותם כברקים מבין מפלשי העבים.

אף בגדיו לא ילבישוהו הוד. לא קרעים הוא לבוש אבל גם לא מכלול. נקיים המה הבגדים אשר עליו, נקיים המה מכל חלאה וכתם, אבל כל עין רואה תעידם כי לא תמול המה, כי ימים רבים כבר חלו בהם ידים חרוצות להסיר חלאתם עד אם שרטו כמו שרטת שרטת ומראיתם נהפך לירקון; כל עין רואה תעידם, כי יחסר למו טוב הטעם, כי לא כמדו ילבישוהו ולא כפי גוו יאורוהו.

עני הוא האיש הזה. הוא אוכל ארוחתו בבית המבשלות אשר להעם וגם שמלתו לעורו אולי נתונה היא לו מידי אנשי חסד. ובכך מדוע תשית אננא הגאיונית אליו לבב, מה לה ולו?

רגע בחרות אפה על עזותו השלח בו חץ מבטה בגאווה ובזו ותאמר להסתיר פניה ממנו, אבל בו כרגע ירים הוא את גבות עיניו הארוכות, בו כרגע יצא מבטו כברק וישיב חץ גאותה אל לבה, אף יוסף להרעימה בהרחיבו פתחי פיהו כשחוק קל בוטה כמדקרות חרב. מי שמע כזאת? הלא האיש ההוא מזור לכל רואהו, הלא זה מעט שבתו בעיר לבוב ואיש לא ידע אי מזה בא ומה משפטו ומעשהו, ואיככה ירהיב כנפשו עז לשים דופי בעלמה כלילת ידפי.

מה ימריצוהו כי יכעיסנה וירעימה? מה לו ולה כי ישיאהו ודון לבו להשפיל כבודה ולהבוותה?!

אננא הגאיונית היא האחת אשר הדעהו מתמול שלשום, לאכר זה כחדש ימים מיום בואו לבוכה — היא האחת אשר הדע כי מארץ רוסיא הוא בא וכי כורה הוא הוראות שעה בשפת עבר, וגם את אחי מתילדה רעותה ילמד שעה אחת ליום, היא האחת אשר מפיה אולי נציל פשר דבר על אדותיו, ופיה יעיד כי הוא לא יזיר עליה, כי הוא לא יחפוץ קרבתה ולא יבקש החבולות לבוא בחברתה ולהאדוּב את נפשה. הפככם! הנה זה פעמים אין מספר התחמק מפניה בהפגשם בבית מתילדה, כמו ירא פן תפתח שפתיה עמו והוא לא ישלט ברוהו ויגיד באזניה את כל אשר עם לבבו...

אולי רק זעם המקרה הוא. הן גם היא כבר התקוטטה עם נפשה על כי חשית אליו לבב, הן לא אחת כבר יעניה כליותיה להביט אליו בשאט נפש ולהרחיק צעדיה מקרבתו, הן ימים אחדים כבר הוקירה רגליה מבית רעותה פן תבוא בדברים עמו. אולם על אפה ועל המתה הוא כצל על יד ימינה. אל כל אשר תפנה תפגשהו, כמו הולך הוא מלפניה ומאחריה להבהיל רוחה, וכפעם בפעם תמשוך יד נעלמת את לבכה אליו לשמוע ריבות שפתיו.

ואם לא זעם המקרה הוא? הנה זה אמש נפגשו בבית מתילדה ותקשב לתוכחות פיהו, ואלה התוכחות אשר העירו מחשבות רבות בלבכה, ותחשב דרכה על משככה כלילה ותרד שנתה כועיניה כשעה וחצי. וגם עתה לאור הבקר בקומה ממשככה מרם תדע שלו, שרעפיה בקרבה לא יהנו דמי לה ויחפש רוחה למצוא חשבון הליכותיה. אף — שמעו נא והשתוממו! — כרב שרעפיה בקרבה בא פתאם רעיון חדש אל לבה, רעיון זר לרוחה ומוזר לררכיה. הלא הוא הרעיון לבקש מאכותיה כי יתנו את גבריא ל זה המורה לאחי מתילדה לבוא אל ביתה יום יום וללמדה קרוא עברית.

— איזה הדרך בא אליה הרוח לבקש כזאת?

— הלילה לכם משאול על זה. אות הוא כי לא באתם עד נבכי נפש עלמה צעירה לימים כגעת בה רוח שאינה מוציאה והיא מתהפכת מסכות בתחבולותיה... אולי לא תדע גם היא נפשה, אולי תחמך גם היא בבלי דעת ברבלי תכניה. הלא זאת הפעם בהקשיבה לתוכחות

פיהו ולריבות שפתיו נפעמה למשמע אזניה, זאת הפעם ישבחה הגאיונית דרכיה לפניו ורוח אהרת היתה אתה.
ותהי הירידה כי הוריד זה האיש גברואל את כבודה „ירדה לצורך עליה“.

ב.

רִישׁ וְעֵשֶׂר נִפְגָּשׁוּ.

ראשית הודע חנה אליו, ראשית התהלכו אתה קרי היה אז לפני ירח ימים, עת ריש ועשר נפגשו ראשונה בסבכי היער ווישר האחד מבטו אל פני משנהו להרהיב את הפרץ אשר ביניהם.

היום יום בהיר בשחקים, יום צח ונעים, אחד מהימים האחרונים לירח זיו. ביום ההוא נועדה לה אורחה „כבודה“ מבני ישראל וישבי עיר לבוב, נקבצו באו — על פי הדבור — אנשים ונשים, בחורים ובתולות יחד, רגעו ארץ ושלוי עולם, לעזוב תשואות קריה ולבוא אל הכפר „מים-קרים“, להשתעשע שמה על הדר יפי הטבע, כי יעטף פרהי הוד ונצני חמד וכל היקום נחפה בירקק חרוץ מרהיב כל עין ומשיב כל נפש.

גם אננא וגם דבורה אמה ומתילדה רעותה היו כתובם.
ומה התעלסה כל האורחה ההיא בתענוגים ובשעשועי-אהבים כל היום! בבקר השכם כמעט באו אל הכפר ותהי ראשית מעשיהם — כחק לאורחה כבודה אשר כזאת — לצאת השדה ולראות בעבודת האכרים, כי ירוו תלמיהם בועת אפם. אז נדברו יחד וישוחחו במעשי ידי אלה האכרים ובגורלם ומנת הכלם. רבים מבני האורחה הכבודה נדו להעובדים האמללים, ורחמיהם הואילו ברב טובם וגודל חסדם להכמר אל גורלם, כי תכבר עליהם העבודה ולא ימצאו בה בלתי אם לתם צר ומים לחץ, ותנה — „גם המה אנשים כמנו ומדוע יגרע חלקם?“ ולעמתם חכמו השכילו רבים להשפיל עדי רגע גבהות לבבם ולקגאות

באשר האכרים, ככתוב בספרי המליצים, כי אהליהם ישליו למו
 יעמל יסתר מעיניהם, כי יקראו לעבודה ענג ולכם מלא דשן, גם
 נפשם רווה, כי שנתם מתוקה ולא יפקדו רע, כי לחמם ינעם למו
 ומיניהם נאמנים. — ויהי כחום היום וגם לבס חם בקרבם בהגיגם
 כגורל האכרים אם מ"המון מעיהם" ואם מ"רב קנאה", או סמכתם רוח
 נדיבה ויתנדבו לשכון את דכא ושפל רוח. ויבאו המה בכבודם
 ובעצמם אל אחר מבתי בני הכפר, והמה בכבודם ובעצמם, המה ולא
 אחרים, הואילו לקחת דברים עם בני הבית ויאכלו פת קיבר וחמאה
 וחרוצי גבינה וישתו מי הכאר מן הדלי וישיבו לבם ויפזרו כסף לילדי
 הבית, ויתענגו על תמהון אלה "הפראים" ועל שממונם, כי "שרים
 וגדולים באלה באו בצל קורתם", ויחמרו למו לצון והתולים וירבו
 שחוק והוללות. — לעת הצהרים באו אל היער, ושם בסבכי היער,
 על הכר הנרחב המשתרע תחת צאלי האלונים רמי הקומה, שמה על
 יצוע הדשא ערכו שלחנם, וכל איש ואיש הוציא מסלו את הצידה
 אשר הביא, אוזות מפוטמות וכרבורים אכוסים, עופות צלויים ובשר
 צלי עשן, לביכות ממלאות והופינים מהופינים שונים, גם בקבוקי
 יין אשר לא יספרו מרוב. ויאכלו וישתו כלם יחדו, וישכחו את
 החקים והגמוסים אשר לאיש ואיש בביתו ויאכלו בכל פה וישתו עד
 בלי די.

ובכח האכילה ההיא והשתיה אשר לא כדת התרפקה כל
 האורחה הכבודה על יפעת התולדה, עד כי שוכבו כלם, כאנשים
 כנשים, כבחורים כבתולות, משובת ילדים, ויצהילו קולם וישחקו מטוב
 לבב וירבו שעשועים אין מספר.

הדור היה המחזה! בני הכפר אשר התחבאו מאחורי עצי היער
 לראות בשעשועי "השרים" ולהתבונן אל דרכיהם ועלילותיהם, המה
 ראו כן תמותו איש אל רעהו והיו כמתעתעים ממראה עיניהם ומשימע
 אוניהם: הנה אחר השרים איש הדור בלבושו ונשווא פנים, איש אשר
 שער ראשו וזקנו כבר הפך לכן, איש גבה קומה ודל בשר כעץ יבש,
 הוא עומד בתוך המעגל ובידיו הארוכות ימיש סביבו כאשר ימיש
 העור באפלה, כי — על גבות עיניו חבושה מטפת לבנה. כל האורחה
 הכבודה תרוץ מסביב לו והוא נחשל אתריה כהתעות שכור עד אם
 השיג אישה אחת שפלת קומה וכריאת בשר, אשר רגליה כבדו עד למאד

ותשם ותשאף יחד, וכמעט לא נותרה בה נשמה ותכשר ותכבד יד עליה. וירוגו כל בני האורחה ויצהלו איש אל רעהו ויהי קול השחוק הולך והזק נואד. כי אז הוא מעורון נחליץ ותבא האשה ההיא תתחיו, ולמרכה המשובה אין קץ. — הלא הוא המישחק הנודע בשם, הפרה העורת".

הנה... הנה... אהנה השרים והשרות נותנים בשיר קולם ויוצאים במחול...

השתעשעו והתהוללו שרים גדולים ונכבדים כמושבות נפשכם, אבל הלילה לכם מהרבות תהפוכות ושכרון, הלילה לכם מנגוע בכבוד איש זר, פן תנקשו ופן נכזבו מידו שבטים לתעתועיכם!

אננא הגאיונית התנוססה היום ביקרותיה על כל רעותיה ונפש דבורה אמה בגיל התמוגגה. ענג לא נדע נכנהו, ענג לא תדע גם כל שפה להביע ערכו וכאמר ודברים התענגה דבורה על היום ההוא. הלא הדוקטור ב. זה העלם המאשר ככל בחורי המד בני גילו, כי אליו השא כל עלטה עשירה בכנות לבוב עין ונפש, זה הדוקטור אשר הודו כזית וחסנו כאלון, גם הון ועושר כביתו, ועל אחת המשפחות המיוחסות בישראל ימנה, זה עורך המשפטים אשר כבר עשה לו שם כחכמת דת ודין ועל פני כל יודעיו יכבד; הוא הראה כל היום ההוא ראשית לאננא הגאיונית ותהי לו סגולה מכל רעותיה. הוא היה צלה על יד ימינה, וגם — לדבורה אמה שת בחלקות בגללה.

הדוקטור ב. היה כיום ההוא גם המנצח על כל האורחה. על פיו יצאו במחולות ועל פיו שחקו את משחקיהם ואיש לא המרה אמרי פיהו. הלא הוא יארח תמיד לחברה עם אצילים ושועי ארץ, הלא אותו ימשכו שרים גדולים ונכבדים אהוה, ומי יודע דרכיהם וארחות חיייהם חוץ ממנו, מי כמהו זקן ורגיל בשעשועים ומשחקים?!

רק אננא הגאיונית התפרצה לפעמים מפניו ותמאן הלוך אחרי צו. אז נתן הוא עליה ענש של חבה וייסרה ב"יסורים של אהבה", כאשר ייכר איש את ילד שעשועיו.

וימצא לו הדוקטור עת להראות את רוב חכמהו בהמציאו ל'אננא עונשים לא שערסם השופטים ומשפטים כל ידעום כל גדולי

הקרי לב. כל האורחה ששה ברי גיל ויצהילו קולם בשהוק — ותשחק גם אננא עמהם. ודבורה התכוננה כגאווה אל הליכות בתה ותעלוזנה בליותיה.

ביום ההוא היה לב הדוקטור ב. טוב עליו מכל הימים הטובים אשר עליהם התענג בסוד עליונים. ויעבר את כל טוב לבבו ואת כל יתרון הכשר דעתו בארחות האצילים על פני אנשי חברתו. ויגל כבודו כי יראה נעם פעלו על כבירים ממנו לימים והדרו על כל הנשים. ותנה גם עליו רוח העושים אשר מסך הוא בקרב כל האורחה, וישכח גם הוא ברוב ששוננו את מצבו ומשוש דרכו בחברת האנשים, ויהי אף הוא שובב בכל דרכיו.

ברבות השעשועים כן עברה משוכת כל בני האורחה הכבודה כל חק.

בכל זאת — הנה מתילדה, אשר מאו כאחות תתהלך עם אננא הגאיונית, היא רק למראה עינים תצהיל פנים, אבל בסתר לבבה היתה כמתאוננת ויהיו לה כל מעשי האורחה למרת רוח ולמגנת לבב. האמנם כי עליה עבר רוח קנאה ויסר ממנה את השכרון? לפנות ערב אוז למו „הנכבדים“ עוד מחוזה אתר לשעשועים יהיו להם המחזה ההוא למוקש.

הנה אחד מבני החבורה יושב על הכסא וכל האורחה נצבה סביבו במערכה. הדוקטור ב. עובר על הנצבים מסביב כמפקד צבאו ואיש איש יגיד באזניו הרש את דעתו ומשפטו על היושב לכסא. אחרי כן נגש הדוקטור אל זה היושב ויגלה לו כי אחד מבני החבורה הגיד עליו כזאת וכזאת. והיה אם חכם לבב „המלך“ לדעת מי ומי המגיד או ירד הוא מכסאו לחפשי והמגיד „ימלוך“ תחתיו, ואם לא יותן ערבון. והיה ברבות הערכונות ונשא כל בעל ערבון עגש, כפר פדיון ערכונו, ככל אשר ישית עליו השופט.

גם על אננא נפל הגורל וגם היא נתנה ערבון. והפעם התחכם הדוקטור ב. הרבה הרבה מאד ויצא עליה משפט קשה: הנה שם מרחוק, על שוכת עץ גדועה, יושב איש לא נודע לכל „האורחה הכבודה“ מתמול ילשום, איש זר אשר לא יתערב בשמחתם וכמו לא יראה ולא יתבונן אל כל מעשיהם, כי תפוש הוא ברוב ירעפיו ופניו יזעפים ונזעמים מאד. אל האיש ההוא נגשה פתאם אננא הגאיונית —

על פי הגזרה שיצאה מלפני השופט — ותכרע לפניו בדרך ותחליק לך אהבים וכמו תשאל ממנו מענה לשון... והאיש ההוא לא נע ולא זע ומזויבו, גם העמיד את פניו כמו לא שנו אף במעט, אבל גבות עיניו האריכו יתר על המדה וישפל מבטו אליה ויתמלטו מפיהו מלים מספר, וכמו תחלפנה פתאם קשת נחושה ותמהר לקום ולנום מזה כנס מן המהפכה.

ברגע ההוא יצא מבטה כחץ שנון אל הדוקטור ב, וכמו התקצף עליו כי נואל ליסרה קשה. אבל איש מכל העדה הזאת לא שת לבו אל מבטה אף לא אל שלל הצבעים אשר עברו על פניה הליפות. כי — פיהם מלא שחוק ולשונם רנה להכמת הדוקטור ולמפלאת משפטיו.

ומתילדה היתה גם הפעם האחת אשר ראתה למבוכת רעותה והצחק בקרבה. הנה מבלי משים וכמו עבר עליה רוח לא הדע גם היא הכנהו הקריבה אל מושב האיש הוד ותבט אל מראהו ותתבונן אליו הרבה הרבה מאד.

האם עלה ברגע ההוא הרעיון על רוחה, כי זה האיש יהי לרעיחה לצלם בלהות והוא ישפיל את גאותה, או האם התחמק לבה בקרבה על רשע־כסל אשר עשו בני חבורתה לאיש לא נודע לטו מתמול שלשום?

הלא אך צחוק עשתה לה האורחה העליוה, ומה אנוש כזה כי יחשבוהו?

והעליוים לא חדלו שאון. הדוקטור ב, הוסיף אמץ להבריק את תדודיו והתוליו, ובני חבורתו, השרים הגדולים והנכבדים מלאו שחוק פיהם.

ככל זאת כמו שכנה פתאם עננה, לא ידע איש שחרה, על כל האורחה והשהוק לא היה עוד תמים בקרם, כמו יחוש איש איש בנפשו כי איזה שטן מרקד ביניהם וישבית את מוששם.

לאט לאט היו כמעט כלם כמקיצים מיינס. הקולות יהדלון ושחוק והוללות לא ישמעו עוד.

רק שמחת דבורה הגאיונית לא ערבה אף במעט, ויהי בבוא מרכבת הקיטור לשוב לכובה ותהי עצתה לכל בני האורחה

הכבודה, כי ישנו הפעם, השרים הגדולים והנכבדים" את דרכם מני אז ויסעו בהתאים השלישיים אשר במרכבה.

לא כי חסה עין הגאיונית על מספר האגורות אשר בהן יוקר מחיר המושבות בהתאים השניים או הראשונים. במה נחשב היום הכסף המעט בעיני האם העלויה והעניגה על כל ענג; גם הלא זה דרך הגאיונים מאז לבחור למו את התאים השניים או את הראשונים, כי שם חלקת מושבם רבודה מרבדים, ושם יארחו לחברה את בני גילם, שם יתודעו אל שרים זהב להם ויתרועעו את נדיבים וחורי ארץ. אבל רבודה לא בסתר הגידה, כי כל ישעה וכל הפצה לשנות הפעם דרכיה, למען יראו הצעירים מבני החבורה וידעו גם את ארחות הנוסעים, מבני דלת עם הארץ.

ודרך האורחה הכבודה היתה "צלחה".

גם האיש הזר ישב בתא מסעם. שם באחת הפנות בחר לו מושב וישקף מבעד ההלון החוצה מבלי שום לבב אל יתר הנוסעים. אחרי רגעים אחרים, כמעט עוכה המרכבה את התחנה, ויוצא את קנה מקטרתו מצלחת בגדו ויעל עשנו בכל פה, כי תפוש היה במחשבותיו, פתאום השל נעלו מעל רגלו ויוצא ממנו צרור עפר אשר העיק לו, אף פשט את מעילו וינקה את אחד הכתמים אשר דבקו בו. כל האורחה הכבודה, התעננה" על המראה.

"אך פראים המה בני דלת עם הארץ" אמרו איש אל רעהו, אנשים לא אמון כם והמה לא ידעו כל נימוס ודרך ארץ".

— ואיך לא תהום עינך על העלמה היפה היושבת ממוֹלךך? — בחר לו הדוקטור ב. מהתלות וינס דבר אל האיש הזר — "הלא בעישן מקטרתך השחית את הוד יפיה".

זה עתה פנה האיש הזר אל הדובר בו וירא את אננא הגאיונית היושבת ממולו ופניו רעמו.

— מה לי ולפסלי שעשועיכם? השמיעו ברגו קולו זיטעם את שתי המלים האחרונות — אם שרים גדולים ונכבדים הם, אם חברת בני דלת עם הארץ לא תנעם לכם, ברו לכם מושבות בהתאים הראשונים אשר במרכבת הקיטור".

כל האורחה שחקה לדבריו.

ואננא ומתילדה הביטו פתאם אישה בפני רעותה מבלי

דעת מדוע ולמה, גם מבלי התכוונן כי -- פני הראשונה חורו ופני השניה נהרו.

* *

*

לא! לא אך מקרה היה. ממחרת היום ההוא נראה את האיש הזר, את האיש הנקרא בשם גבר יאל, בבית מתילדה. ועל פי עצתה לאבותיה נועד לבוא יום יום להורות את אחיה דעת שפת עבר. מתילדה היתה כבירה לימים מאננא רעותה, כבר מלאו לה עשרים שנה בכחוליה בית אביה. גם היא היתה יפת תאר ויפת מראה וגם היא למדה, חכמה ורעת' ככל בנות גילה, ואף היא תלבש גאות כאחת מבנות „אצילי בני ישראל“. בכל זאת רב ההבדל בינה ובין אננא רעותה, כי היא יודעת להלוך נגד החיים יותר מרעותה, כי שיח ושיג לה עם בני אדם ולה נתכנו עלילותיהם ותחבולותיהם. הן אביה הוא מאז איש עשיר, נכבד ונשוא פנים בעדתו. רבים המה הסוחרים באי ביתו כמחויקים בנושגות כמשכילים בני הדור החדש. כמעט כלם יקחו דברים עם מתילדה, יספרו באזניה חדשות ילדי יום, וישיחו ויגידו משפט על גוי ואדם יחד, ואף היא תביע למו דעתה, גם לפעמים ידמו כבירים ממנה לימים לעצתה.

בימים האחרונים בא רוון באוצרות אבי מתילדה, כי אבד כסף רב בענין רע. רבים התלחשו על אדותיו, כי עוד מעט ובא כמתהלך רישו. גם מתילדה הכירה בפני אביה כי אינם כתמול שלשום. בכל זאת לא נשתנו סדרי הבית במאומה. אוהביו וחושבי שמו לא חדלו מבוא ביתו, וגם הוא גם מתילדה בהו שמרו דרכם מאז לקדם פניהם באותה אהבה ורצון רב.

אפס כי בימים האלה האירה מתילדה פניה לרעותה יתר על המדה וכל עין כוחנת תעידנה כי לבה כל עמה, כי בקרבה ותחולל רעיון זר, כמו תתאמין לתקן את המעות אשר עות עליה לבה להעזר בה חמת קנאה לרעותה הטובה, אולם בכל פעם התגבר עליה זאת המגאה העצורה בעצמותיה וכלכל לא הוכל.

והדון לכה השיאה להקים לרעותה את גבריאל המורה לסמך
הקנאה המקנה .

— הירעת , יקרתי ? — אמרה פעם לרעותה בשבתך יחד בחדר
הנשען אל החדר אשר בו השמיע המורה את לקהו — הירעת כי זה
גבריאל אשר למראה עינים בער הוא מאיש ולא כינת אדם לו , כי זה
המורה הוא איש אשר לבו ראה הרבה חכמה ודעת וגם שאר רוח לו ?
— ומה לי ולו כי אשית אליו לבי אם הכם הוא או כסיל ? —
השמיעה אננא כמו ברגו קולה .

ומתולדה הכירה בקול רעותה כי לכבה לא כן יחשוב . על כן
לא הרפתה כמנה ותאמר : תלילה לנו מהבוות חכמת מסכן ומהתגאות
עליו . אם תאבי ננכה אליו דבר אחרי גמרו חק למורו ונשמע מה
בפיהו .

כמו מבלי משים ובכלי דעת , בטרם מצאה אננא בפיה
הוכחות , כבר היו שתייהן בחדר המורה וכבר פתחה מתולדה שפתיה
עמו ותבחר לשון ערומים ותתהפך בתחבולותיה להסב את לבו אליה ,
כי ישמיע משפטיו על מקרים ומעשים אשר בתולדות גוי ואדם מני או ,
על המסכות אשר בדברי ימי עם בני ישראל ועל התהפוכות אשר
בסדרי חברת בני האדם .

המורה אשר בתחלה החשה התאפק ויגמגם בלשונו ויבקש
תחבולות להתחמק , בהאבקו עם נפשו גלחץ פתאם בין המצרים ולא
מצא דרך לנטות ימין או שמאל , כי באה אליו הרוח והצרור אותו
בכנפיה . לפתע פתאם קרן עור פניו , גם לעיניו היה ברק נפלא ,
כמו חופף עליו כבוד החכמה , וכהקיר ביר מימיה כן הקרו משפטיו
בשפה ברורה , בהגיון נכון וישר ובאמרי נחת וידבר גדולות , רמות
ונישגכות , גם המתיק כפעם בפעם התולים בפיהו וימשל משלים בוטים
כמדקרות חרב ומשביעים גם רצון .

אננא הקשיבה רב קשב ובקרבה התחולל סער : הוזה הוא
האיש אשר יאמר עליו הרוקטור ב . כי הוא זה פרא אדם ? מה נפלאו
דרכיו ומה עמקו מחשבותיו ! .. אבל אם חכם לבו וגדולות ידבר ,
מדוע רק אותה שם מטרה לחצי לעגו ? מה עול מצא בה כי אליה
יבונן מרבית התוליו ! ? ..

לא אחת מצאה אננא תואנה להובח עמו , ויהי כל ישעה וכל

הפצה רק להוכיחו, כי גם לבכה איננו צפון משכל, כי גם אותה לא הישה אלוה דעה ומשפט וגם בפיה תוכחות. אבל — לבב זה המורה חוק מצור, נפשו שמיר, רוחו נחושה ופניו כחלמיש. הוא לא בסתר יגיד כי כל דבריה מהכל המה יחד, כי אין בכל משפטיה אף צל של הגיון, כי כל חכמתה היא רק חכמת אנשים מלומדה, כי דרכי החיים זרים לה ועת ומשפט לא הדע. הוא יתאכזר עוד להרבות לעג על מוריה, כי לא חזו לה נכחות בלתי אם עועים ומהתלות ויתעו את רוחה כהו לא דרך.

— ובכל זאת הוא פרא אדם — הגידה אננא לרעותה ממחרת היום ההוא — לא אחת אבהל מפניו כי רוחו יוציא משפט בלשון מדברת גדולות וקולו כקול הסלע עת יפוצצהו הפטיש. אות הוא כי אין לב לו, כי רק רוח מכינתו יענהו אמרי השכל ודעת, אבל האמרים האלה ריקים ואין בהם הצלצול הנעים של רגשי הלבב. מתילדה התפלאה למשמע אוניה ותשתומם להלך נפש רעוטה, כי זאת הפעם שמעה מפיה דברים נכוחים, אשר לא הסכינה בהם, ומשפט חדש אשר אף אם לא נכון בעיניה, בכל זאת יענה במגידו כי דגות לבו תבונות.

„הצרה תלמד את האדם תפלה“ יאמרו החכמים, והיא תלמדהו גם הגיונות חדשים ומחשבות חדשות. רבות מחשבות בלב אננא הגאיונית על אדות זה המורה הנפלא, ותהי זאת נחמתה, כי אף אם חכם הוא ויודע עת ומשפט להפצים רבים, בכל זאת לא נתנה החכמה את העולם בלבו והוא לא ידע מה נועם ומה יופי... אולם גם אם תצויע אשה שאול בהלך נפשה, שם תמצאנה עין רעוטה המתקנאה בה. היא מחשבות תבחן ואין חשך וצלמות להסתר מפניה.

מתילדה באה עד נככי תהום הגיונות רעוטה ובלבה שמרה את הדבר. ויהי הפעם, אמש, בשבת אננא כביתה ותשכל מתילדה להסב את שיחתה באוני המורה על אדות היופי והנשגב, על אדות השירה והמליצה.

וכמו התרחצה נפש גבריאל בנהרי נחלי שמנים, וילביש אור ויפעה, הוד והדר. פניו מלאים זיו ומפיקים נגה, עיניו מזהירות, על שפתיו קסם, כלו אומר שחוק קל ונעים. גם קולו כקול המצלתיים,

דבריו רכו משמן, אמרתו כטל תול בהנעימו זמירות להיזפי, עת
 רוממות התולדה בגרונו, עת ימלא פיהו תהלה להשירה הנשגבה אשר
 בכל היקום; דברו נגידים על הדר כבוד השרון כי יעטף שית עדין,
 על רגנת כוכבי השמים וכסיליהם, על הקסם השפוף בחרט אנוש על
 יריעות הבר, ועל המליצה הרוממה אשר מאז ומקדם יביעו אמנים
 בחרשת אבן.

— האם גם ליפי בני האדם ירום לבכך? — שאלה פתאם
 מתילדה את פי המורה ותתבונן אל פני רעותה כמו תוציא מלכה מלים.
 — לבבי ירום ונשא וגבה מאד למראה סמל תכנית היופי בכל
 אשר יגלה לפני — השיב המורה בנחת וברצון רב — רוחי ישחומם
 בקרבי ונפשי תרון אף כליותי תעלוונה. אולם לא אכתה כי בהתבונני
 אל מראה גבר חי ואל תארו, אם איש אם אשה, או בטרם אראה
 ראשית לחמדת פניו יתעורר בי החפץ לרעת גם את מעלות רוחו והכשר
 חכמתו. והיה אם כסיל ובער זה הגבר, אם רק תפוש הוא יופי ותאר
 וכל רוח אין בקרבו, כי עתה תרפינה כנפי דמיוני, אף לא בסתר
 אגיד כי מלבד שלא אחסור יפיו בלבבי אבל גם אבזה צלמו.

מתילדה ואנא הביטו אשה בפני רעותה ולא מצאו כפיהן
 מלים להשיבהו על תוכחתו. כמעט רגע גם מתילדה נכוכה גי'אתה
 פן גם אליה כונן זה „המורה הנורא“ חציו השנונים. ואנא — נפעמה
 למשמע אוניה ותהי כנדהמה.

ובלילה נרדה שנת הבחולה מרת חנה.

— גם מה טוב ומה יופי יודע זה האיש אשר הדוקטור ב. יאמר
 עליו כי הוא פרא אדם — אמרה בלבכה על משכבה — מה נפלאו
 דרכיו ומה עמקו מחשבותיו! . . .

כל דברי זה המורה ומשפטיו על המקרים והמעשים בתולדות
 דור ודור, על רוח עם בני ישראל ותורת דברי ימיו, על סדרי חיי
 חברת בני האדם ועל הדרכים אשר יוכלו לתקן את המעוותים ולישר
 הדורים; כל דבריו ומשפטיו עלו עתה על רוחה ויעירו בקרבה מחשבות
 רבות וחבקש חשבונות רבים. וכמו בלי הפץ ובלי דעת נפשה עמדו
 נצבו לפניו הדוקטור ב. וה„פרא-אדם“ זה לעומת זה, ותערוך את
 הרכות ואת החלקות אשר בהן החניפה הראשון ויחניפוה כל העוטרים
 אליה מעורה ועד היום הזה, לעמת הקשות והמשפטים „הזרים“ אשר

הקשיבו אותה מפי האחרון, וכמעט רגע יתענה לבה בשפק אם לא גדול כבוד האחרון מכבוד הראשונים, אם לא צרפו משפטיו ממשפטיהם, אם לא גבהו דרכיו ומחשבותיו מדרכיהם ומחשבותיהם.

ותדר שנתה מעיניה, ויחפש רוחה, ותחשוב, ותעמיק השוב: **כי יכלה זה המורה כל הציו... אמנם בבלי דעת חללתי את כבודו בראשית הודעי אליו. אבל האם כי האשם ואנכי לא ידעתי דרכיו?"...** או **"הינדק? האמנם כי פסל שעשועים אנכי, כי תפושא אני יופי ותאר וכל רוח אין בקרבי? ... אם אולי יצדק ממני, אם אולי לו הצדקה להכעיסני, אבל גם לי לא בשת הפנים. ארצהו אהנהו וסר עוני והטאתי הכפר. אמשכהו אחרי, אראהו לדעת כי לא השני אלוה חכמה וכי בינת אדם לי..."**

אולם במה אקדם פניו?" הוסיפה לחשוב, **"מה אעשה והוא ירחיק צעדיו מקרבותי? ... טוב הדבר! עתה באה עצה בלבבי; הנה לפני ימים אחדים בשאתו מדברותיו על העת החדשה והשכלתה ויתאונן מרה כי ריח היהדות פג בימינו וטעמה נמר, כי עין ישראל כהתה וליחו נס, כי איש וזה תלהט את הדם ואת הטוח והלהך גם את הלשד ואת השקוי אשר במכתח בנינו ובנותינו, כי איש אהבה נכריה כבר אכלה שתי קצותינו ותוכנו נחר, ותהי אדמת ישראל בקעה מלאה עצמות יבשות, יבשות מאר, — אז הרים קולו ויקרא: וכל זאת באתנו רק יען כי נלמד את בנותינו תפלות ולא הורה, יען כי בנותינו לא תדענה את תורת דברי ימי עמן ולא באה בהן רוח נביאי אל וחזוי יח, יען כי בנוהינו לא תדענה אף תורת שפת עבר. הן לוא ידעו הנשים בישראל את רוח עמן, כי עתה הפיחוהו גם ביונקי שריהן, כי עתה שרו באוני עולליהן שירי ציון ותספרנה לילדיהן ספורי ישרון, כי עתה הציחו בלבבות בניהן את איש האהבה לכל סגלות עמם ומחמדיו. ויחי העם הזה. ותחי רוחו, ולא יעזוב עוד לאהרים הילו אף כבודו לאחר לא יתן... אמנם אנכי ההשיתי או, התאפקתי ולא השיבותיו דבר אף אם כלאתי מלים... טוב עשיתי! עתה באה עצה בלבבי: אנכי אשלחה להגיד ל"זה המורה" כי חפצי לבקש מפיהו תורת שפת עבר ודברי הימים לישראל, או ייטיב מחשבתו על אדותי, ואז — יבוא יום יום אל בית אבי ואמצא לי עת להראותו לדעת, כי גם רוח בקרבי וכי ישרה נפשי בי..."**

תמונת אבי אמה, תמונת היהודי אשר בילדהה היתה שעועועות
 ותדבק נפשה אחריו, נצבנה ברגע הזה כמו חיה לנגד עיניה והיא
 מתרפקת על הזכר הנעים, ויהיו לה געגועים עליו, — ותשש מאד
 על מחשבתה החדשה לשנות דרכיה ולהיות כאחת הבנות המצוננות
 בישראל, כאחת הבנות אשר תהא לה. זה המרה הנפלא בכל דרכיו
 ובכל מחשבותיו.

ג.

איש תרוח.

עברו ששה ירחים. — ראובן העציוני, אבי מתילדה, דל
 מאוד. לפני ימים לא כבירים אבד כמעט את כל הונו במסחר תבואות
 השרה. בכל זאת טרם אבד נצחו, עוד קמה בו תוחלתו לשוב ולרפא
 את הריסותיו. הן כל יודעיו ראו ישרו ויאשרוהו כי הוא בראתו את
 הרעה אשר תבוא עליו מהר וישלם את נשיו לכל הנושים בו, ובכך
 בהם בטח לכו כי לא יתנוהו לנפול גם בעת מטה ירו. אמנם ימים
 עברו ותקותו עוד נשדה מעל, כי רבים מנטילי הכסף אשר עד עתה
 היו אוצרותיהם פתוחים לפניו, המה עמדו עתה מנגד ביום נכרו, בכל
 זאת דמה הוא בנפשו כי רק בימים אשר התנועה היתה חוקה במסחר
 התבואות והשער בבקר עולה ולערב יורד יקפצו את ידם, בהיות לו
 עצתם אמונה לכל ישוב ויפול ברעה. היתכן? האם בו, בראובן
 העציוני אשר שלם את חובותיו עד הקשיטה האחרונה ולו לא השאיר
 בלתי אם שריד כמעט, האם גם בו יהדלו מכטוח? — בין כה וכה
 ישב ראובן כמעט כל היום כלוא בביתו באפס מעשה, ובחפצו להסתיר
 את רוע מצבו ויגון לבו מעיני טתילדה בתו היה כל היום אך שמה
 ויחמוד לצון לו וישם עינו על בניו בלמוריהם ויאר למו פנים גם בעשותם
 דבר אשר לא כרת. ובימים האלה „השפיל כבודו" ויבא יום יום
 בדברים גם עם גבריא אל המורה. בתחלה חשב לו ראובן העציוני „זה

הסוחר הגדול העוסק בישובו של עולם", את שיחתו עם "המורה הבטלן שאין לו בעולמו אלא ארבע אמות של חדר למודו" לדבר של מה בכך, לפטפט אשר יהי לו לבלות שעתו הפנויה. אולם מיום ליום היה הקשר אמיץ בינו ובין גברואל ותהי לו השיחה לשיחה הצריכה לגופה, למקור חדש אשר נפתח להלך מחשבותיו ובו ימצא נחומים, שקוי ומרפא.

ראובן העציוני היה איש אשר בימי נעוריו קרא ושנה הרבה, אבל כמעט מלאו לו עשרים שנה וכבר היה לסוחר ויהי שקוע ראשו ורובו במסחרו, בו שם כל מעיניו וכל רעיון ומחשבה אשר מחוץ למשאו ומתנו זרו לו. הוא רחיס רבנן ומוקיר גם משכילים מכני הדור החדש, וכבואו בחברתם לקח עמהם דברים על פי טעמם ויחבל את שיהו במלתא דבריהותא, בפתגם יפה מן המקרא או מן התלמוד, ואוול לו או ילעג "ללהגם", כי "כל שאינו עוסק בפרקמטיא שהוא ישובו של עולם הרי הוא בטלן ואינו מן הישוב".

עתה כאשר באו לו ימים אשר אין לו חפץ בהם היתה חברת גברואל שעשועיו, ויקשב וישמע לכל הגיונו ומשפטיו וישת לבו להשיבהו דברים נכוחים. גם גברואל מצא נחת בחכמת העציוני, אחרי אשר נוכח כי היה לו לתלמיד מקשוב וכי יצלח הפצו בידו לחדש בקרבו רוח נכון ולהריחהו בהשכלה שיש בה אהבה נאמנה לעמו ולכל סגולותיו ורצון כביר לדאוג לעתידות ישראל, כי ישוב לתחיה ויצויב לו יד בחיים, ולא יהי עוד לשה אובר ונרד.

ומתילדה שומעה את שיחותיהם יום יום, ואף אם דברים רבים זרים לה, בכל זאת היא מקשבת לכל מלה ומלה ועיניה נטויות אל אביה, כי אליו תשניח אליו תתבונן ובקרבה תבקש פתרונים לשנווי דרכו וטעמו. יש אשר גם בפיה דברים, אבל היא תחשה תתאפק, פן — כרב דבריה יבין אביה כי דרכו בימים האחרונים חידה היא בעיניה, ואז יוסף להתחפש לבל תמצא חידתו, או אולי תאבל עליו נפשו בראותו כי גם חפצו להסתיר עטל מעיניו בתו לא יצלח בידו.

מתולדה חשבה לפעמים כלכה לבוא בדברים עם גברואל הסורה, בהיותה לבדה אתו בבית, אולי הוכל להציל מפיחו דבר על אדות מצב אביה. אבל בכל פעם השיבה אל לבה: "מה לאיש זר ולדברים

שבינה לבין אביה? . . .” „זה המורה ימרה את רוחה בימים האחרונים לא תוכל דברו לשלום. היא הקימתהו לרועץ לתנה רעותה למען הבא” את רוחה בעיני הד”ר ב. ועתה היה אף הוא כאחד ממעריציה. גם להד”ר ב. עשה שלום והוא יתהלך אתו כאת את ורע. . .” „אמנם בכל זאת” — התעשתה הפעם — דברים רבים לי אליו. אקח לי מועד לפתוח שפתי עמו, אבליגה עלי כעשי ואחליק אמרי לו, אולי יש תקוה. . .”

היום בעוזוב גבריאל את חדר הלמודים ויעבור דרך החדר הגדול לצאת פתח וירא את מתילדה והנה היא יושבת לכושה מחלצות. שחוק קל על שפתיה כמו מדברת היא אל לבה, אבל פניה אינם אחת כהמול שלשום. כל רואה יכיר כי היא מתעדת לשיחה של ערמה וזממה. מתילדה תחכה לקראת אורחים אשר עליה החובה לקבלם בסבר פנים יפות אף אם לבה כל עמה, לדבר בפיה שלום למו עת בקרבה תתחוללנה גם שנאה וגם קנאה. כבר ארכה לה העת עד למאר, וכמו יהי כל חפצה להכין לשונה לדבר כן ולבל תגמגם בערמתה תעצור את גבריאל מלכת, תקח עמו דברים, תשית בחלקות לו אף תזרוק בו מרה.

„אמנם טוב כי גם הוא ישב פה בכואם ובדברי עמהם” — עברה מחשבה כבדק על רוחה, ושחוק רצון עבר על שפתיה בבחרה לשון רמיה ותאמר: „סלח נא לי, אדוני המורה, היום לא אתנך לעוזוב את ביתנו עד אם תשב לפני למשפט ועד אם אישחרך מוסר על דרכיך אשר לא ישרו בעיני בימים האחרונים. הלא ידעתי כי איש אמת אתה ולא חכסה ממני דבר אשר עם לבבך”.

גבריאל השתומם למשמע דבריה ואף אם נחפו היה לדרכו, בכל זאת לא יכול להמרות אמרי פיה ויחכה לדבריה.

— ידעתך מאז — הוסיפה מתילדה — כי דרכיך נפלאים ומחשבותיך עמקו מאד. יש אשר האמנתי בחפוי, כי לפעמים כמרום תמריא כטרם התבוננת עד רחבי ארץ, כי שונה אתה בדמיונות; ובכל זאת ידעתי להוקיר גם את שגיונותיך ודמיונותיך כי נפלאים המה מאד. הלא גם בדמיונותיך חשבתך לאיש יודע להלוק נגד החיים, לאיש אשר אין בו נפתל ועקש והוא יודע עת ומשפט למעשהו ולא כאפס יד ישנה דרכו, לא על לא דבר ישלתי חפצו מנגד. הגה עוד זכור

אזכור, כי כמעט עבר ירח ימים מיום אשר החלתי ללמד לחנה רעותי תורת שפה עבר ואתה עוזבת אותה פתאם ותחדל מכוא אל ביתה. אז הרהבתי בנפשי עז — על פי בקשת רעותי — לשאול את פיך על אדות הדבר הזה; או שאלתיך לאמר: „מה נטך יהלוך אם חנה טים תעשה חיל בלמודים? הלא לאט לאט תכא תורתך בקרבה. גם הן זאת חובתך ותעשנה והיא אם האבה ואם תמאן הקשב לקח אחת היא לך“. — על שאלתי זאת ענית ואמרת: „זה פעמים ושלוש העידותי בחנה הנאיונית, כי אם תוסיף תעתועיה ומשובותיה ולא תכרה און לשמוע בלמודים או אהרל מכוא ביתה. הן לא שכר שעשועים אקה כי אם שכר למודים, והיא לפעמים לא השיים אף לכה לדברי, היא לא תקשיב למוצא פי, אבל כל חפצה לשוחח ולהראותני את גאון רוחה והדר יפעתה“. עברו ימים אחדים וימת שמעון הגאיוני אביה, והיא מתאבלת מאד וממאנת להתנחם, אז שכתי ושחרתי את פניך — על פי בקשת רעותי, כי תשוב ותכוא אל ביתה, באמרה כי בלמודיה בכתבי הקדש תמצא נחומים לאבלה. דבריה אלה ישרו בעיניך ובשוכך לפעלך היתה רוח חדשה אתך, כמו באה בלבך יראה פן בשוכך למצוא נתיבות ביתה תשכח אותן בן יום, על כן חרדת על מעשיך לשבת כל היום בחברת חנה רעותי — להורותה דעת“.

את דבריה האחרונים המריצה מתולדה מאד ותטעימם ברעל לשונה, למען היות להם כח הצים שנונים.

וגבריאלי נפעם ויבקש לו מלים להשיבה על פחזותה ולהשיב את חניה מבלי אשר ישונו אליה ויכאיבנה.

— על דבר הדעת להלוך נגר החיים — השיב גבריאלי אהרי רגעים אחדים — ועל דבר דמיונותי לא אישיבך מאומה. הן איש איש יבונן דרכו על פי התורה אשר יורהו רוח מבינתו. אולם אם תאמרו, כי שניתי את דרכי עם חנה וכי הייתי גם אני במכבדיה ומעריציה — הלא אל זאת ירמוזן טלוך — אגיד לך גלוי, כי אמנם כן הוא, אחרי אשר באמת נפלאה היא בכנות בגאון רוחה ובאהבתה את עמה, אשר שבה אליו באמת ובלב תמים. על דעתי, כי נס את תשישי על רעותך כראותך, כי הדלה טשעשועיה ויתעורר בה רוחה לחשוב

מחשבות ולהגות דעות. ואנכי טרם אדע מה הוא המוסר אשר אמרת לשחרני.

— כי לבי ישיש על חנה רעותי האהובה — ענתה מתילדה כבטחה — דעת לנכון נקל. כי על כן שחרתיך מוסר על אשר בימים האחרונים שבת ותוקר את רגליך מביתה, אחרי רואך כי הד"ר ב. מצא מסלות זה הבית ואולי גם את לבב חנה... האם כאמנה תמנע מכוא בכברתו, יען כי איננו יהודי כאשר עם לבבך? ומדוע לא ידעת להזהיר את תלמידתך המקשיבה לבל תלכד באהבתו? או אולי מקנא אתה באשרו? היאומן כי גם לבך יהגה אהבה לחנה היפה וקנאה חמת גבר תאכלך?

מתילדה הישירה עפעפיה נגדו ותוסף ותאמר: „אנכי לא אמצא בזה כל עון אשר הטא. גם לב איש שאיננו איש אוצרות חס בקרבו והאהבה לא להון השאל, אבל מדוע לא תגלה את לבך לחנה בעוד מועד? אולי גם היא במסתרים תחזה לה?"...

פני גבריאלי חורו כשידי. הגחלים אשר זאת העלמה היושבת ממולו חותה על ראשו הציתו בקרבו כמה נוראה, ואחרי החמה מלחמה עזה ברגשותיו לבל יצאו פרצים —

גם מתילדה נבוכה עד למאד למראה פני גבריאלי, וכמעט נכמרו נחומיה על הרעה אשר עשתה, גם יראה פן נוקשה באמרי פיה והוא ידע עתה את הקנאה הכוערת בה לחנה רעותה וגם ישיב לה גמולה בראשה.

ותהי גם לשניהם הרוחה בהשמע פתאום קול רופק על הדלת, וראובן העציני, ואחריו חנה הגאיונית אחווה בזרועות הד"ר ב. באו הביתה.

— בואכם לשלום! — קראה מתילדה בקול ששון ותרץ לקראתם ותחבק את חנה בכל עז ותנשקה בכל פה. מתילדה אמרה ברגע ההוא להשיבו בקול ששונה את המית לבכה, לחכש בחבוקה לעצבותיה — ולהשך בצלצלי נשיקותיה את משק כליותיה.

אין איש אשר ראה ברגע ההוא ללבב מתילדה בלתי אם גבריאלי. הוא הבין למשבתיה ותהי זאת נחמתו כמעט, בראותו כיר טרם השפיתה נפשה מטהרה וכי בו ברגע יסורה כליותיה על איש

כאה בה מחשבת כגד לחרוש רעה על רעותה הטובה .
 הפעם הישניתו כל אנשי הבית אל גבריאלי , אליו התבוננו כי
 תפוש הוא בשרעפיו , וכמו נדברו יחד להתמלאות עליו ולהתגרות בו
 פנו אליו בכרכת שלום ויקיפוהו בשאלות , גם ראובן העציוני וגם
 חנה הגאיונית . ואף הד"ר ב. הושיט את ידו לו כאל רעהו מאז ויחמוד
 התולים לו באמרו : יישר כחך , גבריאלי , כי גדולות עשית ואתה לא
 תיעף ולא תיגע בפעליך . בהעלמה הגאיונית הראת את ירך הגדולה
 וההוקה לתת את תורתך בלבה , ועתה גם בהעלמה העציונית תשלח
 יד . לפי ראות עיני איש משכיל אתה בכל דרכיך וגם מעמך ברוך ,
 כי אך בעלמות כבודות ועדינות תבחר ותקרב . אמנם אם כחך גדול ,
 מדוע לא תנסה גם אלי דבר ללמדני תורת שפת עבר ? או האם כבר
 מסרת את גורלי ביד תלמידתך הנוה והמעונגה , כי היא תנעים לי את
 תורתך עד אם תבוא כשמן בעצמותי ? — ובדברו הצהיל פנים להנה
 הגאיונית ושחוק קסם על שפתיו .

פני חנה אדמו וגם נהרו בהעיפה עיניה בהדוקטור , כמו תהנן
 אליו לבל יתגר כגבריאלי הרבה ולבל יוסיף להרבות טהלליה באוני
 זרים .

— אם להתולים — השיב גבריאלי בנחת — גם ידי רב לי וגם
 באשפתי חצים שנונים לירות למתהרים בי . אבל , אדוני הדוקטור , הן
 לא אחת כבר הגדתי לך , כי אין נפשי ללעג שאין בו מועיל . חזון
 רוחי קדוש הוא לי כלכל יהודי הנאמן עם עמו וכל הנוגע בו לחללך
 בדבר שפתים לא ינקה . לבבי ידמה , כי גם אתה , אדוני הדוקטור , רק
 כפיך תחמוד לעון לך , אבל בקרבך עגורה אהבת עמך וכל כליותיך
 תחרדנה על עתידותיו . כי על כן אסלח לך על אשר תחטא לפעמים
 בשפתיך .

עיני חנה המזהירות אשר הביטו ברגע ההוא אל גבריאלי מורה
 ומלמדה בתורה רבה על דבריו האחרונים השיבו את רוח הרובר , וגם
 הגירו לבל כי עת לתדול מרוב שפתים .

— גבריאלי הטיב אשר דבר — ענה ראובן העציוני גם הוא
 חלקי כסוחר המפשר בין שני בעלי ריב — הן כל איש ישראל אוהב
 אה עמו וגם אדוני הדוקטור נודע מאז כאהבתי לאחיו ובדאגתו
 לבזבתם .

הדוקטור ב. הניע כראשו אל העציוני לאות תודה. ואל גבריאד שנה ויאמר: אם תאמין בי ובאהבתי לעמי, מדוע תחשוב זאת לי לחטאה אם איכזה לאחי פשעם, כי את טובתם אני דורש ולא אוכל לראות בהכאישים את ריהנו בעיני עם הארץ במנהגיהם הזרים?

— טובה תוכחת מגלה (הבאה) מאהבה מסותרת — הופיע העציוני על דברי הדוקטור ויתרגם לפניו את דברי החכם מכל אדם ויבט אל גבריאד כמנצח, כי הצליח להביא לו ראיה מן המקרא.

שחוק קל עבר על שפתי גבריאד בשמעו את דברי העציוני, כי ברגע אחד שכח את כל דברי התורה אשר הקיבו מפיהו בשיחתם יום יום, וזכרותו כי גם חנה וגם מתילדה, אשר עד עתה התלחשו אישה באוני רעותה ותשקנה חרש על צפנוניהן, הטו פתאם אוניהן להקשוב למענה המורה, וכמו חכו כי הוא יענה ויאמר: „נצחתוני, אדוני!“

— הראיה היא ראיה נצחת — השיב המורה בשחוק מלא מרורות — וגם באור הכתוב הוא טוב מאד. אבל אם הרשוני — אמשול לכם משל: מעשה באיש אחד שבא לפני רב וגאון בישראל וספר באורי כתבי הקדש בידו לבקש „מהדרת כבוד קדושת תורתו“ הסכמה עליו. וישם הרב עינו על הבאור החדש ויען ויאמר: „בני! הנני נכון לתת הסכמתי על באורך לספר איוב“. — ומדוע רק על ספר איוב? — שאל המבאר בלב הולם פעם. — „הלא ידעת, בני“, ענהו הרב בנחת קולו „הלא שמעת כי איוב מכאובים רבים נשא ופגעים אין מספר באו עליו. ובכן גם את באורך החדש יט יבמו לסבול“.

„איוב לא היה ולא נברא. אלא כושל היה“ הוסיף גבריאד „ואמנם נוח לו שלא נברא משנברא, כי מי יודע אם לא כבדה עליו יד המכארים אשר סביב שתי עליו להתליק אמריו ולפשט העקמוניות שבשפתו מכל פגעי השטן האכזר? אולם איוב משל היה לעמנו עם בני ישראל, ולהעם הזה היה באור הכתוב של תוכחת מגולה הבאה מאהבה מסותרת כקוין מכאיב; העם הזה אשר כח גדול לו לשאת ולסבול את כל הרעות אשר אפפו עליו צוריו, הוא נלאה עתה נשוא את התוכחת המגולה של אוהביו אהבה מסותרת. וזרעה הוללה לו, כי רבים מבניו המתאמרים למשכילים לא יאהבוהו אהבה מגולה ויוביחוהו

תוכחת מסותרת. הרעה הזאת רעה ממארת היא אשר דבקה בנפשות בני הדור החדש, באשמת מורים מתעים אשר קמו בנו זה כמאה שנה, ובחוקת הירד יאמרו „לרפא משובותינו“. זה כמאה שנה אשר כמעט פקדו העמים את נאות יעקב ויבאו אל מבואות האפלים ויבקעו בקיעים קטנים בחלונות בתי יהודה ויתגבבו קרנים אהדים גם אל מחשכייהם. וירחיבו רבים מנערינו ומוקנינו עיו בנפשם ויתפרצו ממחבואיהם ויראו את האור והנה טוב מאד ויהיו כמתעתעים ממראה עיניהם. המה הפנו נסו יחד ממושבותם, לא עמדו אף רגע קטן להביט אחריהם ולראות בסבלות אחיהם אשר פגרו מלכת נתיב לא ידעוהו, או אשר בחרו לשבת עוד תחתיהם, ביראתם פן ידעכו ממקומם, כי עד ארגיעה יהל ההפש נרו על ראשם ועוד אחת מעט ומשנה חשך ישופם. אלה הנמהרים יצאו פרצים וירוצו ברהובות קריה לבקש למו את האהים החדשים ולחבקם בכל מאמצי כחם ויהי בראותם כי אלה „האהים“ טרם יפתחו זרועותיהם להשיב אחוה אל חיקם וידמו המה בנפשם, כי חטאותיהם בשוליהם, על כן המה לנדה בעיני שכניהם — ובכן נבהלו ברוחם נחפזו להתרחק גם מעונות שלא העוו המה ומפשעים שלא פשעו אבותיהם. אלה הנמהרים אשר זה אתמול בהיותם בבית אבותיהם לא הביטו עמל ביעקב אף לא ראו און בישראל, אלה אשר זה אתמול קראו גם המה חמס על הנותנים יעקב למשסה וירגנו באהליהם, כי שונאיהם שוד וכזב ירבו, וכי אך הנואות ימצאו על ישראל להרבות פצעיו חנם; אלה הנמהרים כצאתם היום החוצה מהרו שכחו תוכחות פיהם ויבהילו להביא את כל קדשי בני ישראל קרבן על מזבח אהבת האחים החדשים ויבהילו גם את אבותיהם, כי יסירו „אולתם“ ויטהרו „מפשעיהם“ להיות בכל הגוים בית ישראל; אלה הנמהרים הפכו עתה את החנניה ויתקעו בלב עמם הפצוע כקראם גם המה בקול גדול ולא יסף, כי כל הגוים הפים מפצע ואנחנו החוטאים, כי על כל העמים נגה אור גדול ואנחנו בני ישראל התולכים בחשך ומשמרים הכלי שוא, כי כל שוכני תבל עמלים בועת אפס ואוכלים יגיע כפיהם ואנחנו העלוקות המוצצות דמי זרים ובמשמניהם שמן חלקנו. ואם לא השחוק הוא, אם לא בשחוק יבאב לב, כי רמו עיני הנמהרים האלה ויהללו בשער, כי מוכיחים ומטיפים המה ככל החזוים אשר מאז הטיפו לבית יעקב, כי תזכחתם המגולה תבא מאהבתם

המסותרת; אם לא השתוק הוא? הן החווים אשר מאז הגידו ליעקב פשעו ולישראל חטאתו, המה לא הסתירו מימיהם את אהבתם לעמם ותהי להם הצדקה לגלות גם את תוכחתם.

— אם כן לא הוטב באורי בעיניך — השמיע פתאום ראובן העציוני בתום לבב והוא היה תפוש עד עתה בשרעפיו ולא שמע אה כל דברי המורה — הרי הכתוב לפניך כמו שהוא, באר אותו כנפשך וכלבבך.

גם הדוקטור ב. אשר לא הכין את דברי הכתוב בלתי אם על פי תרגומו ישחק לתום העציוני וירגיע את לבבו באמרו: „הלא שמעת, אדוני, כי גבריאֵל מלא פיהו תהלת באורך באונינו; אבל הוא עוד הוסיף ללכנו ולכררו. אמנם אנכי לא אכחד, כי הנוספות אשר שת גבריאֵל על באורך אינן נכונות לפני, אחרי אשר הוא מותח דין קשה על בני הדור החדש ולא ישים אל לבו, כי ישנם גם בנו מטיפים אשר דרשתם זו אוימתם, והמה לא יסתירו את אהבתם לעמם וגם יכיהוהו גלוי מעל הבמה על פחוזותיו ועל משובותיו. ואלה המטיפים אינם גמורים, אבל גדולים וחכמים, ובכל זאת יטיפו להתבוללות ישראל בין העמים, להיות ככל הגוים ולא יבדלו מהם בלתי אם באמונתם, להיות יהודים בביתם ואנשים בני ארצות מולדתם בחוץ“.

— ואלה המטיפים אינם גמורים — ענה גבריאֵל בשנותו את דברי הדוקטור בלעג —, אבל — מתעים, חווי מהתלות לעמם, טהי הפל, מהבילים את צאן מרעיהם לחשוב כל ברק עין רקבון לזהב מופז ואת כל יקר וזוהר לצעצועים ותעתועים. אלה „הגדולים והחכמים“ עושים מעשיהם זרים מעשיהם לעיני כל קהל עדת בני ישראל וישתבהו בעיר אשר כן עשו; אלה הגדולים והחכמים באים בקרדמות לבית ישראל, יניפו גרון על אהלי יעקב, ינתחו את תורתנו לעינינו לנתחים, ישללו מעל הכתבים כל הדר ויהפכו את הדרם למשחית, ופשטו בלי חמלה את הכבוד מכל זכרוננו ושירידי מחמדנו מימי קדם, יתקלסו בגבורינו אשר לחמו כלבאים בעד עמם וארצם, יעמלו להסיע מלבנו את התקוה לשוב ולהיות עם ככל העמים — בשוב ה' את שיבת ציון. המה המפשיטים את עורנו מעל עצמינו ותחתיו ילבישונו כנתת מנוחה המלאה נקבים נקבים. בעיניהם היה עם בני ישראל רק „השמש לגרות החנוכה“ של העמים אשר יבוהו

מכות בלתי סרה וירגיוז את זרועי ידיו לבל ידליק גת נרותיהם .
 בעיניהם כבר מתה שפת הנביאים והחזוים ותהי לשפת החנוטים ,
 אשר רק החוקרים קדמוניות והדרושים אל שרידי ימות עולם יתורו
 לבוא עד חקר תכליתה ; בעיניהם היה העם כלא היה , ובכל זאת
 המה קוראים באוני העם הזה כל היום : „מאמיני דת משה אתם ,
 באמונתכם חיו !“ את האמת אנני כי לא אדע אם לב הותל הטח גם
 אותם ולא ישמעו לאזניהם את אשר מוציאים מפיחם או כי בודון
 לבכם ישואו על עמנו מות ואכדון . הן אם שפה לא היתה עוד
 לישראל , אם בקדשיו לא יאמין עוד , אם נשתה גבורת גבוריו ואם
 גם תוחלתו לשוב ולחיות נוחלה אברה , מה היא האמונה אשר בה
 יחיה ? היחי עם בהבל פיהם של מטיפיו ?

העציוני אשר אחרי תוכחת הדוקטור שמע בשום לבב את
 דברי המורה וימצא נחת בבקרתו הנמרצה על המטיפים , לא יכול
 התאפק ויפן אל גבריאל ויאמר : אמנם לא אחת השמעתני באונניך ,
 כי בעיני טובה צפרנס של הרבנים המחזיקים בנושנות מכרשם של
 המטיפים המשכילים ,

— צר לי כי גם דרכי רבים מרבנינו המחזיקים בנושנות לא
 ישרו בעיני כיום הזה — התאונן גבריאל במרי שיחו — גם המה
 עובדים עבודתם נכריה עבודתם , גם המה אבדו עצות וישביתו את
 היהדות מטהרה בשנים קדמוניות ויעיבו את זהר ישראל סבא , עד
 כי לא יכירתו עוד כל רואהו בעצם תמו . תחת אשר הראשונים
 מקרקרים קיר ומהרסים בחומת בית ישראל , עומדים המה „בדחילא
 ורחימא“ ומטיחים טיה על טיה , ובוה יאמרו לחזק את בדקיו ,
 להקים את ההריסות ולבנות את ההרבות . הן גם המה תעו מני דרך
 בהכדילם את היהדות מן החיים ובהמיחם את בנינו באהלה של
 תורה . המה יאמרו להשקוט את רעבוננו , בהאכילם אותנו את הזג
 ולא את החרצן , את קליפת הרמון ולא את תוכו , ירקא ולא בשרא
 וכורא . בעיניהם היה בית ישראל למגדל המרחף על כנפי רוח והתורה
 והשפה אשר לנו לאותיות פורחות באויר . על דעתם לא נכרא קוצו
 של יוד בלתי אם לשאת על גבו תלי הליון של הלכות . גם בקרבם
 נהפך לשד היהדות , לא עמד בס טעם התורה . המה המאכילים את
 ילדי עמנו בוסר , ובראותם כי שני אלה הילדים קהו יצעקו כל היום

חמס, מבלי הדעת כי חמסם על קדקדם ירד, כי הם הבנים אשר יאבדו דרך ויבגדו בעמם עליהם יטוש. הן לו חכמו השכילו אלה השרידים הרודים עם עמם ועם כל קדשיו נאמנים המה, לו חכמו השכילו לגדל את בנינו על פי התורה אשר יורונו דברי ימינו, לטעת בתוכם חיי עולם, בהורותם אותם את שפת נביאי אל-וחווי יה וכלמדם אותם תולדות גאוני עמנו וקורות עם סגלה מיום היותו לגוי ועד היום הזה, תולדות גבורי יהודה מלכיה ושריה, כי עתה חי בקרבם רוח החוים, כי עתה היה כח גבורינו חדש גם עמם, כי עתה היו למו גאונינו מאז ומקדם לעינים, כי עתה האירו למו אלה המאורות הגדולים את מהשכיהם בארצות גלותם, כי עתה הכירו את נפשם ואת ערכם ויתמרו בכבוד אבותיהם ובכבוד הורתם, וכי עתה לא על נקלה בגדו אלה הבנים בכרית עמם ולא על נקלה סבו את לבם ליאש מן התקוה לתחית הלאום ולשיבת שבות ציון; כי עתה היתה אהבתם לעמם נטועה בתוכם וגם בהמר ארץ היא לא תמר ולא תמוט.

גבריאֵל מדי דברו שכח כמעט רגע, כי באוני אנשים אחדים ישמיע את דבריו וירם את קולו כמטיף מעל הכמה וישאג ויתאונן ויתחנן עד אם — הניף הדוקטור את ידו אליו ויתופף על שכמו באמרו: יפה דרשת, שפתיך ישמרו דעת, אבל הלא באוני חנה יקרתי תשמיע יום יום את תורתך, וכן באוני האדון העציוני ובתו הכבודה, ואנכי? עת לי לבקש את תורתך מפי יקרתי הגאיונית אשר כבר הואילה כרוכ טובכה להכטיחני, כי תהי לי למורה נאמנה, ואתה תוכל לבטוח בה כי לא תעשה מלאכתה רמיה.

* *

*

— ומה תגיד לזה פרא-הארם? האמנם כי איש רוח הוא ותורת אמת נצורה על דל שפתיו? — אמרה חנה הגאיונית אל הדוקטור ב. בצאתם מבית העציוני.

— לבי ישמח כי תלמידה מקשבת את, עוד אחת מעט וגם את הטיפי את לקחו מעל הכמה ובכבודך אתימר גם אני.

— הלא יום יום תשאל ממני, כי אישור לך משירי ציון אשר

למדתי מפי מורי — אמרה חנה בהן שפתים — ואם לא תהי לי תלמיד
מקשיב או אוסרך קשה כי — אשור לך את שירי עוד בטרם תדרשם .
— חביבים עלי יסורים — ענה הדוקטור בשחוק וינשק את
ידה — יסירני נא מוסר ולא תחדלי אף אם אהי תלמיד מקשיב . הן
ע"י אוכל ולא אקשיב למוצא שפתיך ? ! אמנם בשכר מוסרך הנעים
אודה לך בפה מלא , כי גבריאלי איש רוה הוא .

ד.

עולם מלא .

בעבור שנה .

מוצאי שבת נחמו , ה' תרמ"ח ליצירה .
חברי „ציון“ אשר בלבוב קראו מועד . גרות רבים יאירו היום
את ההיכל הנדול אשר להחברה הזאת . גם מגורה גדולה אחוזה בקיר
המזרח ממעל להבמה , והיא תפיץ אורה על התמונה המתנוססת
שמה , תמונת הסופר הלאמי המנוח פריץ בן משה סמולענסקי , ועל
הכתבות „אם אישכחך ירושלים תשבת ימיני“ ו „אם אין אני לי מו לי“
המשוחות על הקיר לשני עברי התמונה , בצבע תכלת-שחרחר . ממול
הבמה מסודרים כסאות למושב הנאספים . אולם לא כל המתאספים
ימצאו כסא לשבת , כי הבית מלא אנשים ונשים . על כן הפליאו אנשי
החברה את הכסאות למושב הנשים , ולמושב האנשים ה'זרחים , והמה
עומדים צפופים מאחריהם .

עינים רבות נטויות אל ה„פנים-החדשות“ אשר הואילו לבוא
היום אל האספה . ועוד יותר מתפלאים אל האורחה החדשה היושבת
בשורה הראשונה ממול הבמה , הלא היא : הדוקטור ב. ולימינו אננא
הנאונית ולשמאלו דבורה אמה .
דומיה מסביב .

איש צעיר לימים אשר זה עתה עמד באחת הפנות וישוחח
עם איש זקן בא בימים , וכמו הפציר בו כי יבחר לו מקום למושב ,

אבל הזקן התעקש וימאן ללכת אתו; זה הצעיר הקריב עתה אל הכמה לשאת מדברותיו.

בטרם יפתח שפתיו יתבונן אל כל קהל הנאספים כמו יתור אחרי דבר-מה, ובראותו את האורתה החדשה היושבת ממולו, אורו פניו כמנצה.

האיש הזה הוא גבריאל „המורה“.

כל העינים נטויות עתה אליו, גם עפעפיו יישירו נגדו בנאמרו את נאומי ויאמר:

„הגדה עתיקה בפי העם כי בליל תשעה באב יבקעו השמים ויהי הרגע רגע רצון, כמעט יביע הרואה משאלות לכבו וכל הפצו ישרים... לוא ידעתי אנכי להישיר מבטי ברגע ההוא, כי עתה אך אחת שאלתי אותה אבקש: מי יתן מקל-קוסמים בידי, מקל אשר אמת יקסום לעמי, ואעביר לפניו במחזה את כל הקורות אותו מיום היותו לעם, את כל התליפות והתמורות שהיו לו לשנים ולימים ולשעות ולרגעים, ואעביר לפניו במחזה את מלכיו וכהניו, שריו ויועציו, נביאיו וחזויו, גבוריו וחכמיו — ואת מאשריו המתעים וכהני האון, נביאי השקר וחזוי מהתלות, מהרסיו ומחריביו; ואאיר לעיניו באספקלריא מאירה את תפארת בת ציון, את הדר השרון והכרמל, את גאון ישראל בסוד ארזי הלבנון בצמרתם עלי ראשו ובהשמיע גלי מי הירדן את לחשם באוניו; ואעביר לפניו במחזה את השרים הסוררים, את חבר הכהנים אשר דרך ירצחו שכמה, את אפרים חבור העצבים אשר „בעמים הוא יתבולל“ — ותלבש בת ציון שממה, ואבלו נאות הרועים ויבש ראש הכרמל“, וישם השרון ערפל חתולתו, ויגעש וירעש הלבנון לקול זעקת ההולכים שבי לפני צר, וישמועו גלי מי הירדן את אנתותיהם מסוף העולם ועד סופו; ואאיר לעיניו באספקלריא מאירה מחזה שבי הגולה ובראשם ורבבל „האומר לירושלים תושב ולערי יזודה תבננה וחרבותיה אקום“; ואעביר לפניו במחזה את בני יוסף בן טוביהו המוכס ואת יוון ומגלאוס „הכהנים-מטעם-הממשלה“, אשר השתובבו משובות היונים וימיטו על עמם שואה בהיפסם התבוללות לבית יעקב ויתאמצו להשבות את רוז היהדות מטהרה; ואאיר לעיניו באספקלריא מאירה את מחזה הפלאות של מתתיהו הזקן ובניו המכבים בהשיכם לעמם את זהרו ובטהרם את

מקדש לבותיו ואת מקדש ה', משקוצי הגוים ומתועבותיהם; ואעביר לפניו במחזה גם את המסכות אשר התהפכו עליו בימי חרבן בית שני ויסכו באבדן ארצו וממלכתו ובית מקדשו, את הורדוס בן אנטיפטר העבד האדומי, אשר האביר כנשוכת רוחו את הניר האחרון לבית החשמונאים, ואת הבנות השוככות אחיות המלך אנריפא, אשר צדו נפשות להרומים ותרפינה את רוח העם מתת ידם, להקנאים, ליוחנן מגוסקלא, לשמעון בן גיורא ולאלעזר בן יאיר, אשר לחמו כלבאים בעד עמם וארצו, ועד הרגע האחרון הגינו על מבצריהם ברוח עוז וגבורה, אשר עליו ותפלאו כל יודעי מלחמה; ואאיר לעיניו באספקלריא מאירה את מהוה מלהמת בר כוכבא ולימינו רבי עקיבא ועשרים וארבעה אלף תלמידיו, אשר השיחו בקרבן רוח עוז וירבו לו עצמה להלחם עם הרומים את המלחמה האחרונה בעד הופש עמו וארצו ואת המלשין מכני הכותים גרי אריות שהיו קשים לישראל כספחת; ואאיר לפניו באספקלריא מאירה את המחזות של יבנה וחכמיה ואת המחזה של ראשי הגולה, אשר באבדן הארץ והממלכה הגינו על רוח התורה והיהדות, המה אף אם הגידו כיפורש, כי יש אשר "ישראל קדמו לתורה" וכי "לפעמים בטולה של תורה הוא קיומה", בכל זאת שמו למו לקו את מאמרם הנעלה, הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, ויעמידו תלמידים הרבה, ויבואו אל הבקעה והיא מלאה עצמות, והנה העצמות האלה יבשות מאד, לית תוחלתם נס ורית תורתם נמר, ויביאו בהם רוח ויפיחו בלבותם תקוה ויטעו בתוכם חיי עולם להחיותם כיום הזה; ואעביר לפניו במחזות את כל המנלאוסים והיוונים שהיו מאז ועד היום הזה והמה היו בעוכרי עמם מקור מחצבתם, ויבאישו את ריח ישראל בעיני עם הארץ; ואעביר ואאיר, ואאיר ואעביר לעיני עמי את כל מחזות התונה ואת כל מחזות הששון אשר בדברי ימיו; אולי יראה בעיניו ולכבו יבין, כי כל מקום שגלו ישראל ותגלה גם שכינתם עמם כל כלי יוצר עליהם לא יצלה, ושם ורפא לו לדעת כמה יזכה את ארחו לימים הבאים, ולא יוסף להפוך את הודו למשחית, בקרעו בפוך עיניו להתיפות לפני אלה אשר מאסו בו; ואעביר ואאיר, ואאיר ואעביר לעיני בני עמי גם את מצבם בלאומים, ברוב ארצות פזוריהם, כיום הזה, אולי יקחו מוסר, אולי ידעו כי מכסהם בחסד הזמן מכטת

כוגד הוא, אולי יבינו כי אך — בירושלים ינחמו".

גבריאֵל המרויח את דבריו האחרונים ויכוּנן מבטו אל השורה הראשונה אשר בה ישבו הדוקטור ב. ולויתו, וירא כי אננא הגאיונית תאיר אליו פניה, ויתבונן אל הדוקטור ב. והנה הוא מושך בכתפיו, כמו יחשבהו לבעל הוויה, ויבט אל דבורה והנה היא — מחשבת לנום, כי לא לה נגעו הרברים. גם העיף עיניו אל הפנה, אשר בה עמד האישי הוקן כנחבא אל הכלים, נשען על מקלו ומתבונן אל פני הנואם מבלי הסר אף רגע עין ממנו. ויחנן גבריאֵל קולו ויאמר:

„עמי! תלילה לך מהסב את לבך ליאיש מן התקה לראות חיים של טובה בארץ מולדתך. הלא עם רב אתה וכת גדול לך, הלא זו כחך כחצינצח, ואלה הייך חיי עולם, כי לא תחדל מחלום שיבת ציון, כי תחכה ותחכה בליל תשעה באב לרגע הבקע השמים. הנה אלף התי"ח שנה חלפו למן היום אשר הלכת בגולה ואתה, עמי, ככהך אז ככהך עתה".

„אלף התי"ח שנה!" — הרים עוד הפעם את קולו — „מי יתן מקל־קוסמים בידי וארגיו עד ארגיעה מרגיוי ארץ תפארתנו מקברם, אלה הגאיונים אשר ברום לבבם המיטו על ארץ יהודה שואה וישיאו על ישראל מות ואכזרין. יקומו נא ויראו כיום הזה, כי כבר אבדו כל זכר ושארית לבניהם אחריהם, כי כבר נכחד קימם, ואנחנו בני ישראל עודנו חיים בארצות פזורינו — ומצפים בצפיתנו לבת ציון כי תעביר שחוק קל על שפתיה, ותשאל לשלום אטוריה דורשי שלומה מים וממזרח ומצפון ומתימן"; יקומו נא ויראו כיום הזה את אחינו שכי־ציון העובדים במושבותיהם אדמת הקודש אשר „חיי נשמות אויר ארצה וממור דרור אבקת עפרה ונופת צוף נהריה". יקומו נא ויראו — ויכסו פניהם כמישאון; יקימו ויעידו בכל סנדינו ומנגדינו ולא יוסיפו עוד לראכה את עם אלהי יעקב!"...

„אבל הנה! הנה מקל הקוסמים ירגו בידי, אירא ואבהל מפני אלה השעירים אשר הרגותים להעלותם מקברם. כי על כן עוד אחת אישאל, אותה אבקש: מי יתן לי גם מקל חובלים ואניף את סקלי גם על רבים סגדולי עמנו, היועצים בשת לבית

יעקב ומסירים את לבבו מאהרי תקותו הנאמנה לראות
בנחמת ציון...".

גדולי עמנו! — החאונן גבריאלי במרי שיחו, בהעיפו עיניו
פעם בהדוקטור ב. ופעם בהוקן, אשר לשמע דברי הגואם האחרונים
התנועע על מקלו ולא ידע שלו — לא! אין נפשי אל הגדולים,
אליהם לא אפנה אף לא אנופף ידו עליהם. אין לי חפץ במקל
חובלים, אוהו לא אוכל. אבל מקל נועם אראה אל כל העם הזה,
מקל אשר יגיד לעמי כמה כחו גדול, אשר יפקח עיניו לחוות נכחות
ולדעת כי רק עם הדעה הלאמית מקור חיים, כי היא תקבץ את כל
הכחות הנפזרים, היא תאחד את כל המפלגות, היא היא אשר תשיב
לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. עדים כל קהל
הנאספים פה כלם היום, עדה חנה בת שמעון הגאיוני ועד
הזקן הנכבד העומד שם בפנה".

המלים האחרונות יצאו כברקים מפיחו וכמו ברקו בכל האספה
ותקימנה את היושבים על רגליהם ותשיבנה את פני כלם אל הפנה
אשר בה עמד הזקן, והנה הוא איש נשוא פנים, כלו אומר כבוד,
זקנו מגדל ופרקו נאה, הוד השיבה חופף עליו גם לבושו הדר.
פניו רחבים, מצחו רחב ונסב למעלה, גם הגבחת אייר לעבר פניו
תרהיב ותגדיל את המצח ותשוה עליו הוד והדר. כפאת שער ראשו
דימנית קרחה ורק שערות אחדות מתנועעות אל מול אוזנו והשמאלית
עודה תלויה כמעט בעצם חמה ובסלסוליה העשויים בטוב טעם. בכל
רשמי פניו ילינו עוז החכמה וגאון רוח כביר. אמנם עתה כמעט שנה
עוז פניו והוא מתנודד על מקלו כמו בא רגז בכל יצורי גוו, אבל
הוא מתאמץ בכל שארית כחו להתגבר על רגשות לבבו, עוד יעצור
כח לפלג לו דרך בינות להנאספים עד הקריבו אל הכמה, ומבלי
דבר דבר יושיט את ידו לגבריאלי לאות תודה על הדברים הלוהטים
באש אהבת עמו. אחרי כן ישים פניו אל השורה הראשונה, ישים
עיניו על דבורה הנצבת לעומתו כמקיצה משנתה והיא מבוהלה מאד.
יזדור מבטו אל חנה בתה ופניה מפיקים נגה ותם-ילדות, והנה עוד
הפעם הוא מתנודד כמו בא רגז בכל יצורי גוו, חנה הוא — נופל
על צוארי חנה הגאיונית וישקה ויבך. ותפול גם דבורה
על צוארי שניהם ותכך גם היא רב בכי.

כל קהל הנאספים היו כנדהמים וכנפעמים ממראה עיניהם והמה לא ידעו פשר דבר המחזה. גם הדוקטור ב. נבהל מאד אף אם על שפתיו רחף שחוק קל. הוא נגש אל גבריאל וישט גם הוא את ידו לו לאות תודה ויביע לו ברכתו. אבל תודתו היתה רק תודה מפני הכבוד וברכתו מן השפה ולחוץ. כל ישעו וכל חפצו היה רק להציל מפי גבריאל דבר על אדות הזקן ומעשהו, וקרכתו עם דבורה וחנה בתה — המאורשה לו זה שבועות אחדים.

ועל פני גבריאל עבר קסם-ששון, בהשיבו אמריו להדוקטור ב. ויאמר: אל תדאג, אדוני הדוקטור, לארוסתך הטובה, כי עתה יגדל אשרה שבעתים, בהוסיפה על אגודתכם גם ברכת אב זקן ונכד. חכה נא מעט עד יעבור קהל הנאספים ואשמיעך פשר דבר, ואז ישמח לך גם אתה.

ובערב ההוא, שם בין שררות האלונים אשר ברחוב, קרל לודוויג", נראה את האורחה בלכתה לשוח ומשוחחים חד את אחד, הזקן ודבורה וחנה מפנים והדוקטור ב. וגבריאל מאחריהם, הרחק כמטחוי קשת.

— ידעתי כי אתה, אדוני הדוקטור, לא תאמין בנפלאות — פתח גבריאל ויאמר — וגם אנכי אינני מאלה הפתאים המאמינים לכל דבר. אבל לא לעתים רחוקות יבאו המקרים והמעשים ויטפחו על פני המתחכמים הרבה. הן מי כמוך יודע, כי אך מקרה היה בבואי לפני שנה ביתה שמעון הגאיוני, ואנכי... לא אנכי אבל האמת אשר תורה דרכי ואהבתי לעמי אשר בשמו אדגול עשו לי את הנפש אשר תיקר גם בעיניך היום הרבה יתר מבאשתקד, כי בשוכה אל עמת ואל סגולתו הטהרה מחלאת כנות גילה ותהי לנפש חושבת ותסגל לה את כל המדות התרומיות אשר בהן יתפאר ישראל...

— אבל הן לא אחת — הפריע הדוקטור את דבריו — שמעתי חללת אהובתי מפיך ולא אחת השמעתני את דעותיך על הלאמיות ומגלות ישראל, ועתה נכספה נפשי לדעת דבר על אדות זה הזקן ועל משפטו ומעשהו.

— הלא תדע, אדוני הדוקטור, הלא תבין כי האיש הזה הוא אבי דבורה הגאיונית. למען הרגיע לעת כזאת את רוחך אמהר להגיד לך, כי שמו הוא אביגדור וכי כל יודעיו יקראו לו "רבי אביגדור",

בכל מקום אשר יזכירו את שמו אף שלא בפניו, יען כי יקר אף נכבד הוא בעיניהם. ועתה אישוב לפתח דבריו: גם אך מקרה הוא כי זה אתמול נודעתי לרבי אביגדור פנים אל פנים, ואנכי עוד בהיותי בארץ מולדתי, ארץ רוסיא, שמעתי פעמים רבות את שמו מהלל בפי אבי, אשר התרועע אהו כימו נעוריו בשבתו בעיר מגורי הזקן, וגם הוא אחד ממוקדיו וחושבי שמו. הן רבי אביגדור נסע עתה בימי שיבתו לארץ ישראל, ובהתאסף כל אוהביו ומיודעיו מקרוב ומרחוק לקחת ממנו ברכת הפרידה, ולהשיב לו את ברכתו שלום בצאתו לדרך ויהי גם אבי בתוך הכאים. וידע אבי כי בעבור רבי אביגדור דרך העיר לבוב יהיה אנוס להתמחמה פה ימים אחדים, אחרי אשר יבוא הנה ביום הששי אחרי הצהרים, ולא יוכל לעשות דרכו עד עבוד יום השבת, ויתן בידו מכתב אליו וישחר את פני לתת לו מקום ללון ולהורותו איזה בית מאכל אשר בו יאכל את ארוחתו ולא יתגאל חלילה במרק פגולים.

— בחירות תדבר לי היום. הלא אמרת כי דבורה הגאיונית היא בתו ומדוע לא סר אל ביתה, אף לא סר לראות בשלומה לולא כי עצרהו יום השבת?

— אשר החולות להתפלא — המריץ גבריאֵל את דבריו — עוד תשוב ותתפלא, בשמעך כי רבי אביגדור לא ירע מקום סגוריו בהו, אף זה שנים רבות לא שמע מאומה על אדותיה. נפש הדוקטור נבהלה.

„מי יודע אם לא נמצא דבר בליעל כאבות הנה ארִיסתי“ — אמר הדוקטור בלבו — „ואנכי... נאחותי במצודה אשר לא אוכל המש ציארי ממנה...“

— ולוא ידעת, אדוני הדוקטור! — ערך פתאום גבריאֵל אליו מלים כמו הבין להגיגו ויחדור מבטו אל רשמי פניו לקרוא מעליהם מענה נכון וברור — לוא ידעת, כי חנה היא בת בוגדים ואנשו מרמה, בי עתה, החדלת מאהוב אותה?”

הדוקטור ב. נבון, הוא השפיל עיניו לארץ ולא השיב דבר. — הזאת היא אהבה? — השמוע גבריאֵל ברגז קולו — הלואת יקראו בני הרור הנאור דרך האהבה, והיא אהבה על מנת,

אזובה שנאמר בה הויז, אהבה המרפרפת על הלב, נוגעת ואינה נוגעת, אהבה...

— הלהשמיעני תורת האהבה ומשפטה ודרכיה אתה אומר? —
השוב הדוקטור בשחוקדגאון ותשב רוח התולים לפעמו — נפשי יורעת מאד מה אהבה, וגם חנה בחנה לבי... הן לא מפוך אבקש תורתה ולא אתה תורני דרכה... נפלאים המון היהודים מילודי רוטיא נפלאים מאד, כי גם על כל נעלם ועל כל נסתר יתוו דעת, ואת מעשה כל בני האדם יביאו במשפט אין נקי.

— חלילה לך, אדוני הדוקטור, מהוציא כיום הזה משפט קשה על יהודי רוסיא — השוב גבריאאל גם הוא אמרו לו בשחוק קל על שפתי — והארץ הזאת היא מולדת חנה ארוסתך, ולנחמתך אניד לך, בני אבותיה לא היו טימיהם לא בוגדים באדם ולא אנשי תוך ומרמה, אבל בנפשם דבק מאים אשר — לריון הוה מומא ולדידך ודכותך לא הוה מומא. הנה את אשר ידעתי ואת אשר שמעתי מפי האיש הנלוה בדרכו אל הזקן אספרה: רבי אביגדור היה מעורו עשיר נכבד, תופש תורה, ירא אלהים וחרד על דברו, הולך תמים ופועל צדק, ויהי גדול שמו בעיר מושבו אשר בפלך מ. ויהי אהוב ורצוי לכל יודעיו ומכיריו, וגם מעמי הארץ יושבי עירו הכירו מעבדיו ויוקירו פעלו. כל באי ביתו ידעוהו לרב פעלים, לכביר רוח ושגיא-נפש, לאמויץ רצון ולשליט בחפצו — ובכל זאת הוא טוב לבב משובע לכל אדם רצון, גם שש לעשות צדקה בכל עת. דעת לנבון נקל, כי גם את בניו חנך על פי דרכו וינצרו כבבת עינו וישמרם מכל משמר, פן יתורו אחרי לבבם ויעשו את הרע בעיני אלהים ואדם. הלא נפלאה היתה אהבתו לבניו ונפשו קשורה בנפשם, אבל פתאם התערב זר באשרו וישיבת את משוש ביתו. שמעון חתנו לוקח אח דבורה בתו, אשר גם אותו אהב כאהבתו את בניו יוצאי חלציו וישימהו לסוכן על כל ביתו ומשלח ידו, הוא שנה פתאום דרכו ויתרועע עם אנשים, אשר לא כלבב רבי אביגדור חותנו, ויצא ממרה למדה ויכעם את לב חותנו המרורים בעשהוה חטאות אשר לא העשינה. והתי מריכה בינו ובין חותנו, הוא שמעון, אשר נתעה בשוא ויאמן, כי אליו המצוה מאת ההשכלה אשר בשמה ידגול להמרות את רוח המחזיקים בנושנות, להסתולל במ

ובכל קדושיהם עד אם יפקחו עיניהם לחזות בנועם חיי ההפקר. ותהי המריבה חזקה בבית רבי אביגדור, ותהי המהומה והמבוכה. ויהי בלילה ויחש שמעון את כל הכסף אשר היה שמור אצלו ויברח הוא ואשתו ובתו הילדה מעל לגבול רוסיא ויבאו ארצה גאליציה. ומאז לא שמע רבי אביגדור דבר על אדות בתו וגם — לא אבה שמוע מאומה, אחריו אשר ידה היתה עם שמעון אישה לברות מפני אביה.

— גם על דעתי — העיר הדוקטור — לא את הישר עשו שמעון ואשתו בברחם בהחבא, ובקחתם מאביהם את הכסף ולא במשפט, אף אם בעיני עונם איננו גדול מנשוא. אולם בכל זאת נשגבה רוח רבי אביגדור ממני, כי בכל הימים האלה הקשיח לבו מזבתו ולא הקר ולא דרש על אדותיה. גם לא אוכל הבין ללבב זאת הבת אשר תתאכזר לאביה.

— הלא כבר מלתי אמורה, כי רוח רבי אביגדור כביר עשויו לבלוי חת, ואחריו אשר בגדה בו בתו ויחשבה לבת אובדת וישב על הארץ שבעה ימים ושבעה לילות כאבל מת וישכחנה ולא זכר אותה עוד. הנה לפני שנה במות שמעון הגאיוני ותזכור דבורה את אביה ותפקדה במכתבים לבקש ממנו סליחה על פשעה. ויכר רבי אביגדור את אותות יד בתו ויקרע את מכתביה לקרעים מבלי קרוא במ אף מלה אחת.

רק לחנה הילדה התמימה יהמו מעיו עד היום הזה — הוסיף גבריאל — זכרה לא ימוש מעל לוח לבו, וימאן בכל העת ההוא להתנחם עליה. היא היתה שעשועיו בילדותה, והיא תהי גם עתה מושג לבו ונחמתו בימי שיבתו, כי שבה אל עמה בכל לבבה ובכל נפשה...".

ובשירתם כבר עמדו לפני שער הבית אשר לדבורה הגאיונית, ותעבור מתילדה בלוית אביה על פניהם, ואיש מכל האורחה לא דרש בשלומם, אף הסתירו פניהם מהם.

— טוב עשיתי — אמר פתאום גבריאל אל הדוקטור — כי הפרדתי בין חנה ובין מתילדה רעותה, הלא זאת העלמה תקנא בחנה רעותה קנאת חנם ובקנאתה תשלח חמתה גם בי על לא דבר, והדוקטור החשה.

דבורה נחפזה אל בית המבשלות, להכין משחה הפה בעד אורחיה הנכבדים, והנה היא נצבת אצל הסיר הנפוח וחודרת מבטיה אל הגחלים הבווערות, וכמו נצתה אש במשכוות לבכה ונמס הקרח אשר התעלם עליו ימים רבים ועיניה יורדות דמעות, דמעות חמות ולוהטות... הגהלים מהבהבות ומרתוחות את הסיר, ודבורה תט אונה אל הקולות היוצאים מן המרקחה וכמו תקשב ותשמע את כל הקורות אותה בנעוריה בית אביה ואת כל אשר עבר עליה מאז ועד היום הזה תקשיב ותשמע, ולבכה — כים נגרש השקט לא יוכל...

בחדר האוכל יושבים רבי אביגדור והדוקטור וגבריאל מסביב להשלחן הגדול והמה מחשים, כאלמים לא יפתחו פיהם לדבר דבר, וכמו יבקשו ולא ימצאו מלים.

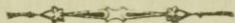
אחרי רגעים אחדים היתה להם הרוחה, כי דלת החדר הגדול נפתחה וחנה הגאיונית הופיעה בכל גאונה והדרה על המפתן ותצהל קולה אל אביה הזקן ותשחר כחן ונעימות את פני האורחים ללכת אחריה. — והחדר הגדול הוא מלא אורה, כבוד ויקר. המנורה הגדולה התלוויה מעל הספון תפיץ אור יקרות וחבריק את מרבדי המשי הידרקק אשר על הכסאות ותזהיר את זרי הוהב אשר מסביב להם תנוצץ על המראה הגדול הנצב אצל הקיר על שלחן קטן המצופה שיש, וראשו מגיע עד הספון, אף תבריק את מנענעי השיש אשר על המינים, העומד בירכתי החדר ודלתיו פתוחות, ותאיר את התמונות אשר על הקיר ממעל להמינים, את „ציון המצוינת“ — מראה ירושלים הבנויה מפאת הר היותים, — את תמונת מושבות היהודים האכרים בעברם ארמת הקרש“ ואת תמונת „דון יצחק אכרבנאל“.

כמו הוהירו אור המנורה וברק כלי החדר ונגה התמונות אשר על הקיר וזהר הפנים הצוהלים של חנה את לבות האורחים ותהי רוח חדשה אתם. הדוקטור מהר ויאחו ביד חנה ארוסתו וישתחו שניהם אל מול פני „אביהם הזקן“ לבקש ממנו את ברכתו. אחרי כן הושיב הדוקטור את אהובתו על הכסא אשר אצל המינים ותעביר אצבעותיה על המנענעים ותפרוט שיר משירי ציון, וחפליא נגינתה — ויפול עוד הפעם אביה הזקן על צואריה וישקה ויבך. ותתפרק גם היא עליו כילדה קטנה ותשעשעהו ותאהו בשער וקנו ותאצל לו עתרת נשוקות,

ותשחוק שחוק ילד תמים, ותרטיב את מצחו ואת לחייו ואת שקל
וקנו בדמעות עיניה...

— הידעת, אבי מחמדו! — פנה הדוקטור אל הוקן אחרי רגעים
אחדים וגם לבו נמלא ששון וגיל, בהיות המחזה הנפלא לנגד עיניו
וישכח ברגע ההוא את כל משפטיו ודעותיו ואת ההתולים אשר עליהם
התענג תמיד -- הידעת מי עשה לנו ולעמנו את הנפש היקרה הזאת?
הלא הוא גבריאל המורה, זה "פרא האדם".

ויושט הוקן את ידו לגבריאל ויאמר: "אורך אני על פעלך
ויודוך גם כל אוהבי שערי ציון, כי — כל המקיים נפש אחת
מישראל כאילו קיים עולם מלא". —

ממראות החיים

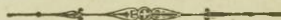
(ציורים וספורים)

- (א) מעשה בזבוב אחד.
 (ב) המשחקת.
 (ג) "הכל בהכמה נעשה".

מ א ת

י. ל. אבן-ספיר.

הוצאת בן-אביגדור.

ווארשא

МИМАРОТЪ ГАХАИМЪ

т. е. *Картины изъ жизни*

соч. И. Л. Сапирштейна.

Изд. Бенъ-Авигдора.

ВАРШАВА.

מעשה בזבוב אחר.

מעשה בזבוב אחר... אכן לא לצחק יצאתי לפניך, הקורא!
 הנה הוא על מצחי, על עיני, מוזום והומה באוני, ומשם יאחו
 דרכו על האף ועל השפתים, ואין קצה לתעלוליו הרבים... נפשו תדרך
 עז, כי מה נעים האור ומה מתוק החום לגויתו הקטנה... הנהו מרחף
 ברות ולועג לי ולקצפי, וכגבר אין אונים לעשות לו רעה אנכי בעיניו—
 הן כנפים לו, הכנפים המתנוססות בצבעיהן מבין הקוים המפוזים אשר
 יחדרו בעד החלון והן לו למחסה מצד... אך הה! לא לעולם חסן...
 הנה הוא בירי! וגם ההוקתי בו ולא ארפנו... פה בין אצבעותי
 הרחק מאד מאור-השמש אשר אהבת, פה אבוא במשפט עמך, וגם
 אשיב לך כעל כל הרעה אשר עשית לי... פה... אך הנה הוא
 לא ישים לבו ללקח מוסרי, וגם מורא לא יעלה על ראשו...
 הנה הוא עומד במנוחת לבב על גב האצבע ומלקקו בלשון-הקלשון אשר
 לו... מה זאת? האין עצבי-הרגש ברגל הדקה אשר בין אצבעותי?
 הבה, אנסה במקום אחר—הנה הכנפים... הה! זם־זם־זם, לאמר: הה!
 הכנפים, הכנפים! הן נפלא הרבר! מה נשתנו אלה מכל אברים
 שבגוף? ... זם-זם-זם.. הה, הכנפים, הכנפים!

הן למראה עינים לא יקח האיש הוה את לבנו, כי כמוהו ככל
 האברכים אשר בעיר N הנהו... זה כשנתים ימים נשא את אשתו רוה
 בת חנה פערל. כשנה ומחצית אכל על שלחן הוריו והוריו אשתו, ואחר
 החל לעסוק בפרקמטיא בכסף הנדרוניא, שיש מאות רובל, אשר בידו, וגם
 אבר בעיניו רע בשתי מאות רובל, ככל זאת לא יתן את העצב למשול בנפשו

וכל דאגה רחקה ממוגו. כי הן אל טוב ומטיב לנו! מאן דיהיב היי יהיב מזוני, ובידו למלא את החסרון הזה שבעתים, וגם ביתר דרכיו לא יבדל משה בן אברהם יוסף מכל אחיו היהודים. כמותם גם הוא הולך פעמים בכל יום בבקר ובערב לבית התפלה להתפלל בצבור, ישנה לפעמים לא רחוקות גם פרק משניות, ישום עינו בעין יעקב ובמדרש, וגם מקשיב לקח „חיי-אדם" מפי מגיד העיר, מנהג ומנהג, מריח טבק ומתעטש ככל אחיו. אשתו רוזה בת חנה פעלר (היא נקראת גם עתה בצרופ שם אמה) היא בת ישראל תמימה וידענית ככל הדברים הנחוצים לבת ישראל... הן אמנם בשכבר הימים, בעודה בנעוריה בית אמה, בקרה בבית-הספר אשר בעיר מולדתה, וגם עשתה היל בלמוריה, אבל פעם אחת אחרה לבוא אל ביתה, ובבואה והנה פניה אדומים מחום ולוהטים, אנלי זעה כסו את מצחה, והיא נפעמת ונרעשת מאד.

— הה! שבר גדול השברתי — נתנה עליה אמה בקולה — מה היה לך? איפה היית עד כה? הן שרה בת גלדה שבת הביתה זה לעתי שעות!...

היזה הורידה לארץ ראשה ותתאדם עוד יותר.
— מה נאלמת דומיה? האין מלים בפוך? הה! „דור" נחמד בימיונו אלה. הן גם שואלת את פי בתה: איפה דלת? והדבר אין כה... הלא תעניני!

רוזה הרימה את ראשה בכבודת.
— בלכתי מבית הספר שחרו בנות גאלדואהן זת פני ללכת אוינ, ואשתעשע בחברתן בנאות הקיץ אשר להן...

— הנה כי כן! — נתנה חנה פעלר עליה בקול גדול — הנה כי כן! בחברת בני גאלדואהן תתהלכי! ואולי גם בחברת הסטודינטים? הוי, היה לא תהיה! הלא שמעת, היה לא תהיה! זאת הפעם האחרונה לכתך לבית הספר! הן די חכמה ודעת מצאת, די מאד לבת ישראל — הפעם האחרונה!

ואמנם כן. רוזה מצאה כבר די חכמה ודעת, כי הן כביר מצאה ידה לחהום את שמה מפורש בשפת הארץ, לכתוב כתבת על גב אגרת, וגם בקראה שטר כתוב רוסית לא נכשלה בלשונה, ובכן היתה רוזה לעזרת על יד אמה בביתה, ותהי לעסקנית בנרכי הבית, להגרנית עם

הקונים אשר באו לתנות אמה לערוב מערכם, ליצאנית לגבית החובות בכתי האדונים אשר בעיר, ותלמד את לשונה ככל האלות, הקללות והנאצות הנחוצות להעסק, ותקן לה שם בעיר כ„בריה נפלאה“ ו„אשת-חיל“. באחת: רוזה גדלה „בלי עין הרע“ למצוא חן בעיני אלהים ואדם. הן אמנם לא הצטיינה ביפיה ובחנה, אבל הן בת ישראל היא, וגם ישש מאות רובל מזומנים שמורים בידי אמה לתתם לנדה להמאשר אשר תפול לו בתה חבל בנעימים... הנה כי כן בהגיע רוזה לפרקה לא הותילה עד בוש. כי אלקנה השדכן חי חי הוא, והוא לא ינוח ולא ישקוט עד אם הביא אל המנוחה ואל הנחלה את כל הבנות אשר שמע את שמותיהן ואת שמות זוגיהן יוצאים מפורש מפי ה„בת-קול“ ארבעים יום קודם ליצירתן. ובכן נשאת רוזה בת חנה פערל למשה בן אברהם יוסף — ברוך המזוג זוגים!

אלה תולדות רוזה, ואם למראה עינינו נשפט הן גם אישת מצער הוא מאד כי נשית את לבנו אליו... ובכל זאת...
 הן לפעמים, לפעמים רחוקות מאד, ועל הרוב כמוצאי שבת אחר ההבדלה, ילך משה אל ארון הספרים אשר לו למען קחת משם את השבנותיו, ובחפשו כה וכה והנה צרור גליונות נופל מפנה אהת אל כף ידו, צרור גליונות ישנים ובלים כמעט ונאגדים בחוט שני...
 הן למיאה עינים אין כל דבר, רק גליונות בלים... ובכל זאת...
 ובכל זאת, נפלא הוא הרושם אשר יעשו הגליונות ההם בקרב לב משה... בראשונה ירתע משה לאחוריו כנכוה ברותחין, וגם יפשוט את ידו כמבקש להשליך את הצרור, ובכל זאת ילחצהו בין אצבעותיו בחוקה, והוא עומד בלי נוע, ואז.. הה, פלא! הן לא מיודענו משה הוא, הן בריאה חרשה נכרא האישה הזה... קמטי מצחו נחלקו, כמו שב לימי עלומיו... כן הדבר! הוא ישוב או לימי עלומיו, עיניו השתורות תתרחכנה ותפתחנה הרבה מאד, לחייו החורים לזהטים כלפידים וגם שפתיו תרעדנה... הן כמעט פשט האישה הזה את צורתו וילבש אהרת... והנה הוא עומד בלי נוע כאיש אשר צלח עליו הרוח, רוח אדיר וחזק אשר יתקפהו וישכיחהו תכל ומלאה... הנה הוא עומד ובידו צרור הגליונות...

— משה, משה! ישמע קול רוזה, איפה הלכת עם העששית?
 הן אנכי יושבת פה בחשכה! — משה יתעורר לקול הקורא, ובחוקה ישליך

את הצרור אל הארון ויקח לו את חשבונותיו וישוב אל השלחן אשר רוזה יושבת אליו.

משה ישום מעינו בחשבונות, אור העששית הכהה יפרוש רשת קויה האדומים על פני אותות המספרים אשר לפניו... הקיום האלה יהדרו דרך הניר, ותחת המספרים יופיעו לעיניו חורים הרבה מאד, חורים כעלי תמונות שונות, עגולים ובעלי צלעות, מרבעים, משולשים ובעלי זוויות שונות... והנה לפתע פתאם מחוה גדול ומוזר מאד מאד: החדר אשר בו הוא יושב הנהו עור גדולה רחבת ידים, השלחן — אולם נהדר ומוזהיר באור יקרות, המספרים אשר לנגד עיניו הם אנשים ונשים עטוים פאר ועדי, והוא, משה, עומד בתוך, עושה כריעות והשתחויות לעומת קול „הידר“ הנשמע מכל עברי האולם... אבל פתאם הוא שם מבטו ברוזה היושבת ממולו... הה, הנה השדכן! ולא אחד הוא השדכן כי עוזריו נצבים על ידו, מימינו ומשמאלו, כעשרה שדכנים... הגם קורצים בעיניהם, מורים באצבעותיהם עליו ומשוחחים את אביו... איפה הנהו אביו? הנה הוא עומד אל הקיר ומביט אל בנו וצחוק קל על שפתיו... — משה, משה! האם ערלה אונך? הן „הערל“ בא על ידות

השקים, והוא יושב ומחכה זה כחצי שעה!

הנהו עוד הפעם בחדרו, יושב אל השלחן אשר העששית הקטנה מפיצה רשת קויה האדומים עליו; לפניו ספרי חשבונותיו, כמולו יושבת רוזה, ועל הקיר תלוי הלולב משנה העברה... הוא מוהה בראשי אצבעותיו רסיס דמעה מעפפיו — והנהו ככראשונה: משה בן אברהם יוסף בעל רוזה, והוא מה כי נשית את לבנו אליו... אברך הנהו ככל האברכים...

ובכל זאת... הן מסכה היתה נסוכה על פני התמונה. הבה

נרימה עתה את המסכה הזאת...

— הלא תשמע, בן יקיר! אל תדמה בנפשך, כי אחריש, אחאפק ואתנני ללכת בשרירות לבך. אחת דברתי, אל תבוא ביתה הזבולונים! הלא שמעת! אל תדרך על מפתן ביתם!

— אבי...

מה לך ולהאשכנזים האלה? מה תחפץ ללמוד בביתם? האם תורה או יראת שמים? ומי הוא האשכנזי החדש אשר זה מקרוב בא

הלוֹם כי תבלה בהברתו ימיך ולילותיך? בלי תפונה תלמד ממנו ארהות חיים! מי הוא זה ואי זה הוא?

— בן אחי ובלון הנהו. הוא גמר את למורי הזמרה בבית הספר אשר בווארשא, ועתה נוסע הוא לארץ איטליא להוסיף דעת...
— ומה לך ולו?

— הוא שמע פעם אחת את זמרתו, וייטב קולי בעיניו מאד, וגם אמר כי לו לעצתו הקשבתי...

— כי עתה היית ל"משורר"! האין זאת? אכן מטרה נחמדה!
כה חכם האשכנזי הוה! הוא יסיתך עוד לנסוע לאחד התונים, או לשעיר-הבלהות. האין זאת? אכן, די לי דיו! אחת אמרת, הלא שמעת! אל תערב את לבבך לבוא עוד שמה. זכור ואל תשכח את הדברים האלה!

אברהם יוכף יצא מאת החדר בחרו אף ויסגר את הדלת אחריו ברעש וקול גדול, ומשה נשאר לברו בחדרו.

— לא אבוא שמה! כל אדרך על סף ביתם! לא אבי! בדבר הזה אינני שומע לך. לא! לא אהיה למשורר עוור על יד חון, לא! רב הדרך לפני! מומר-משכיל (ארטיסט) אהיה! מומר משכיל! מה נפלאו המלות האל, ומה נעימות הן לאוני! כצלצל המעלה H בסכימפונית ביתהון. היום דברה מתילדה באוני כי שירתי איננה שירה מצויה אשר נוכל להקשיב כמות יום יום, ואם היא דברה כזאת הלא אאמין! עלי להאמין ולשאף הלאה, הלאה, לבלתי השאר איש פשוט, איש אשר דמונו כצל עובר ועקבותיו בל נודעו. הן רבים המה הגדולים אנשי השם, אשר שמם מרומם בפי כל, וגם רבים מהם עלו משפל המדרגה עד בי גדלו מאד, ומדוע לא אהיה אנכי כאחד מהם? היא דברה כזאת באוני. ותשלח בי את מבטי עינייה... הוא צלל בנבכי מחשבותיו, ומבין חשבת הלילה אשר החל לשפוך ממשלתו על הארץ, נוצצו ממולו שתי עינים שחורות, מפיקות שביבי-אש, אשר נחתו עמוק עמוק בלבבו...
— הנני חיש בנפשי כח גדול, כח כביר ונשגב. בעולם הזמרה

יפתחו לפני שערי חיים חדשים, שונים הרבה מאד מהחיים המצויים, וגם התבל ומלוואה תחליף לבושה ותופיע בתמונה אחרת מפיקה עוזו והוד. ואנכי— הן לא אדע או נפשי— מלוא העולם יופיע לעיני או ברמות נקודה קטנה ודקה מאד, עטופה ערפל... ואנכי עומד שמה

במרחב, הרחק הרחק מאד על כמתי הברואה, ועל סביבותי רק אורה,
אורה גדולה ומרחב אין קץ, ובתוך לבבי יבראו גם יכלו עולמות אין
חקר... אין מספר... אנכי הוא יוצרם, הוא בוראם... מרום ונשגב
הגבי או, והגני שואף מעלה מעלה. ומי יעזור בערי? .. הן כנפים לי...
אמנם כן כנפים...

מתן, פגם היום משגל רגליך
וְאֵל אֲדִיקָה אֲשַׁשְׁמִים שָׂא לָדָד;
הלא גדול מאד היום בנה אליך,
לבו בן ונדעת את אשר רָפְּיָה.

הברחן שר את שירותיו, המנגנים פצחו בכלי-שיר לעמתו,
והחתן כסה על עיניו במטפחתו. מה לנו ולכל הדברים אשר נקרו ויאתרו
בין הערב ההוא, בהעיר אברהם יוסף למוסר את און בנו, ובין
הערב, אשר בו ככה משה את פנו במטפחתו לשמע תוכחת הברחן?
מה לנו ולהם? הן הפצעים הרבים היו לפצע אחד, פצע גדול מאד
אשר ימאן הרפא; הרטעות הרבות נתערכו בתוך הרטעה הגדולה והאחת
הישותתת זה כאלפים שנה... ואנחנו רק זאת ידענו, כי משה בן
אברהם יוסף נשא למז"ט את חוזה בת הנה פערל... והכנפים נגזרו...
הנה התאמצתי לגרש את זכר המקרה הוה מתוך לבבי, ואובר
את זבובי אשר בין איבעותי. איפה הגהו?

והנה על כף הירד שתי כנפים מקטעות והזכוב איננו.

שמה על הארץ מהחת להלון בתוך האשפה והרומן הנה הוא
ווחל על גחוניו, והנהו נלחם עם תולעים רבים על דבר איזה מאכל
נרפש... הוא לא יוסף לעוף במרחב הרום, להתחמם באור השמש,
וליהנות מכל מתק אשר ימצא על הדכו...
הבמתי מבעד החלון החוצה.

שמה עומד משה בן אברהם יוסף ומריב בחוקה עם יהודים רבים
העומדם צפופים ורחוקים כביב שק דגן אשר הביא אבר אחד העירה...
הה! הכנפים, הכנפים! ..

.....

המשהקת.

החשך החל לכסות ארץ, וברחוב הצר אשר עברתי בו ככל שררה חשכת אפלה, והנה נערה קטנה חוסמת לפני את הדרך, ואחריה נשך איזה איש זקן המתנועע כצל.

— ארון רב החסד! הואל נא ותנה נדבה קטנה לעני מוכה-אלהים ולילדה יתומה ועזובה...

קול מזור מאד בליות נשימה חזקה ושיעול יוצא מעמקי החזה עלה באוזני. כל יצורי רחפו לשמע הקול הזה באישון חשך ואפלה, ורמיוני העלה לו חיש מהר את הרפאים הנותנים ומירות בלילה בין גלי קבריהם, כאשר יתאר לנו הינה בשירותיו...

אמנם כן! בלי תפונה, רק בקול כזה ישוררו "הרודים" החורים.. שמתי את ידי בצלחתי, ואגש אל הבית הקרוב אשר מבעד להלוננו נשקף אור כהה, והנערה הקטנה והזקן נמשכו אחרי... הוצאתי איזו מטבע מכיסי ואפן אליהם. והנה פה לנגה האור הכהה והרועד יבלתי כמעט לשים עיני עליהם...

שתי עינים שחורות, מפיקות ברק-קדחת הביטו אלי... הברק הזה הראה לדעת כי בעל העינים האלה עוד חי חי הוא, ואולם הפנים, הפנים ההם לא עצרו בקרבם כל אותות חיים; גם אין לאל ידי להגיד מה היה צבע הפנים ההם, יען כי הקור אשר בחוץ העלה את מעט הדם אשר בקרבם לעין הרואה, ויתנו לפנים צבע מזור מאד, תערובת צהוב ותכלת ביחד, ובכל זאת הצבע הצהוב נראה ביתר עז. הלחיים — לחיים אמרתי — הן הן היו רק שני חורים שחורים בין העצמות השפות. בגדיו — אך די לי די! הלא תכינו גם מבלעדי אגוד... הזקן קרא בקול רגש שנשמע בו גם נחר-הלב:

— ה' ימלא לך כהנה וכהנה, אדון אהוב! לו רק יהיה לאל
ידי להשיב את נפש „הקטנה“ ולהחיות גם את עצמותי היבשות והעיפות
מעמל התענית... מחר, הלא אל עז לנו וגם חג הפורים הוא לבני
ישראל...

— האתה צמת היום? — קראתי משתומם.
— ומדוע לא? האם אינני יהודי? מעוררי לא עברתי על דברי
חכמים...

— אבל הן חולה וחסר אוניס הנך!...
— הלא יהודי אנכי, וה' הוא הנותן ליעף כח... הן גם
„הקטנה“ צמה היום ולא אבתה לטעם מאומה, אף כי לא טוב היה
הדבר הזה בעיני...

רק עתה החילותי להתבונן אל „הקטנה“. ילדה כנת שמנה
נצבה לנגדי ותשלח את מבטה בי — ואולם חסר מלים אנכי לתאר את
המבט הלזה... בעינים כאלה, אדמה, תבטנה הנשמות התמימות
והטהורות לפני רדתן אל עמק הבכא, בטרם תטבענה בורם
החיים... פניה היו אדמדמות מקרה, ובכל זאת כל עין רואה חזתה
בהן את הצבע החור... כסות קלה ומעיל קרוע כמו את גויתה הרועדת,
ידיה היו כפותות על לבה, ובכל העת אשר נדברתי עם הוקן לא
הוציאה אף הגה מפיה.

— הגם את ענית בצום נפשך, וגם עצרת כח לשאת ולסבל? —
שאלתי את „הקטנה“.

— כן! אנכי עצרתי כח לשאת את התענית, יען כי אני
התענה...

קולה היה כקול הזמיר, ואולם נחר-הלב נשמע גם בו...
— ילדה היא ילדה! היא עמדה על דעתה... הן רק פת לחם
אחת כמתצית-הליטרא נמצאה בתרמולי, ותקשה את ערפה לבלוי אכול
ממנה, אם לא אכל גם אני...
נחתי להם את אגורת הכסף.

— לכו והשיבו נפשותיכם.
— יאריך ד' ימיך ושנותיך, אדון יקר! האמינה, כי אינני
מחזיר על הפתחים מלידה... בסוחציבקה ידעו כל בני העיר, כי דוב
מלמד-דרקדקי לא השתחוה מעודו לאגזרת כסף... הן אמנם ברכת

עשר לא ראיתי בעמל המלמדות... ובכל זאת הייתי שנוח כחלקי...
עבודת פרך עבדתי ששת ימי המעשה להביא דעת בלב ילדי ישראל...
צאן הקדשים... אבל בימי שבת ומועד... בעוד „זקנתי“ עליה השלום
בחיים חיה... ידעתי גם אני היום... ולא הצטרפתי לבריות...
ועתה...

שיעול חזק לא נתנו לכלות דבריו.

— לכו אל מלונכם והשיבו נפשותיכם; הן הרוח והקור יחבלו
נפשך. לכו והגידו לי את מקום מעונכם, ובאתי אליכם מחר, וגם
אביא בירי מאומה ואז תדבר את דבריך...

— איפה מקום מעוני? שמה, לא הרחק מפה, בבית ולפה
האלמנה... מה? הארון יבקרני במעוני? הארון?

בליתפונה כובעי הרם והמשקפים אשר על עיני הרימו את ערכי בעיני
מאר, עד כי לא האמין כמעט למשמע אוניו, כי הפצי לבקרהו בביתו.
ואמנם איזה הדרך באה המחשבה הזאת בלבו? מה הוא הדבר
אשר המריצני לעשות כזאת? האם דבריו פעלו עלי במדה כזאת?
אבל הן לא חדשה השמיעני האיש הזה! המעט הוא מספר אנשים
כאלה בתוכנו? המעט הוא בתוכנו מספר היוורדים מנכסיהם, הנשרפים,
בעה"ב הנדחים משאתם, הנכבדים החיים על חשבון אחרים, הבחורים;
הפרושים והמקבלים ויתר הערב-הרב אשר בקרבנו? ומה גם כי המלמדות
והקבצנות מאז מעולם בכפיפה אחת תדורנה! ואחרי כי כן איזה הדרך
עבר עלי הרוח לבקר את האיש הזה בביתו?

המחשבות האלה התעוררו בקרבי בבת אחת. הן אחד מכני
הדור החדש הנני, הדור החכם בעיניו מאד, אשר אדיר כל חפצו
להוציא כל ישן מפני חדש לבלי השאיר כל זכר להראשון; ויען כי אין
לאל ידו לעשות כדבר הזה הנהו פוטר את עצמו מכל עבודה ומעשה
אשר יעשה, ולא ירים ידו לעשות קטנה או גדולה גם במקום שהפצו
היה מצליח בידו, „הן לא נעצור כח לשנות סדרי בראשית“ — מרגלא
בפומיהו של בני הדור הזה — „ואם כן אין אנחנו אחראים בדבר לטפל
בזה“ — הנה כי כן יותר הכל על מכוננו, ועולם כמנהגו נוהג, אשפת
דור דור תרבה ותגדל ותתעפש ותרום תולעים אשר יבואו להשחית כל
הלקה טובה בקרבנו. —

ואשר על כן היתה מחשבתי לבקר את המסכן הוקן בביתו.

לפרא בעיני. הן לשוא יהיה עמלי להכחיד אביון מקרב הארץ וא"כ מה לי ולהאביונים? מה לי המסכן הזה או חברו? הן אם אתן לו את נדבת כפי, והיה הדבר הזה תוצאת התמלה אשר תתקפני; אבל מה לי זללהם?

ואולם ברגע ההוא נחתו בי מבטי הקטנה... אלפי עולמות של תוגה נשקפו מן העינים ההן; או לא ידעתי נפשי ואחליט מהרה:
— כן, כן! מחר אבקרך במעונך; ועתה לילא טכא! —

ביום המחרת אהרי קריאת המגילה קבצתי על יד אוונו אגורות נהשת וגם קניתי מיני מוונות אהדים ואשים פעמי לבית זלפה האלמנה.
הן אמנם לא התקנתי עצמי הרבה בשביל הוויזטה הזאת, לא לבשתי את המעיל השחור קצוץ הכנפים, לא קשרתי את הפתיל הלבן מעל להתחרא המגוהצה, לא עשיתי את שפמי מול הדאי, וגם לא הרטבתי את בגרי במי-קולונא, לבעבור יתנו ריח טוב, ויתר הדברים הרבים שאנחנו מבליים בהם רבי ומינו ושנותינו; לכל אלה לא הצטרכתי עתה, ובכל זאת זכר הוויזטה הזאת נשאר בקרבי הרבה יתר מזכר הוויזטות הרבות האחרות שעשיתי במשך ימי היוי.
האתאר לפניכם את מעון גבורי ספורי? הלא למותר הוא, כי כי הוא היהודי אשר לא הסכין בטחנות כאלה?... לכן טוב מזה כי אפנה אל הגבורים בעצמם.

את הזקן מצאתי שוכב על גל אשפה ובלויי-סחבות. הוא שכב וספר התהלים לפניו, ומעת לעת השמיע קול שיעול חזק. בכואי נכה לקום ממשכבו, אבל כבד היה הדבר ממנו, כי השיעול תקפהו וישליכהו אתור על הנל. הקטנה ישבה בפנה מסתרה ותשפיל עיניה כמחפשת דבר-מה.

נתתי להזקן את המזון אשר הבאתי, ואבקשהו לשכב במנוחת, ואנכי ישבתי לי על דרגש קטן אשר עמד שם אצל התנור.
— ה' יאריך וימך — התל הזקן אמרוני — הן הכרת פניך הענה כך כי בן ישראל אמיתי הנך, מהרהמנים בני הרחמנים. הו יהיה לנו עתה במה להשיב את נפשותינו... והקטנה...

רגעים אחדים השמיע קול שיעול הומה כהלילים, ואחר הוסיף

אמרוי:

— הו! הו! היב אדם לברך גם על הרעה... לפני שנתים ימים עוד לא ידעתי כי יקרני ככה... הן אמנם מחסור ידעתי גם אז... מלמד תינוקות... בכל זאת לא באתי לידי מתנת בשר ודם... ועתה בעונותי הרבים... הגעתי למדרגה כזאת... החוקים החדשים יצאו... ללמד שפת הארץ... או ילדו מלמדים חדשים... נערים... מסורקים, מנוהצים... רוחצים למשעו... והמה ישרו בעיני שוטר העיר... ואנכי לא יכלתי עוד עמוד... „זקנתי“ עליה השלום נלאתה נשיא... כשל כח סבלה... ותהפך על ערש דוי כמחצית השנה... עוד הפעם תקפהו השיעול.

— הנה כי כן! המלמדים החדשים טובו בעיני השוטר... הן הוא הכח המפריד בחזקה את הישן מן החדש, את העבר מן ההווה... — עתה — הוסיף הזקן לדבר — בימי זקנתי... זקן וירוע חלי... ד' הוא הצדיק... אבל „הקטנה“... יתומה עיובה מבני חיים, עלוי השלום... הו, מה יהיה גורלה? הן היא לא נוצרה לחזור על הפתחים... היא לא תוכל לפשט יד... הן גאה היא... הו, שושנה יחידתי!... מה קצה כי איחל...

— לא, לא, אבי! — השמיעה הקטנה קולה לפתע פתאם — לא גאה אנכי... הן אמנם לא אוכל לפשט ידי... לא אדע נפשי... הן אוהבת אנכי להביט את פני הרובר בי... ובקחתי מאיש מאומה לא אצטר כח להישיר עיני נגדו... אבל בכל זאת... אנסה... הלא תראה... דבריה היו מוקטעים לרגעים; ואחר הצנתה פניה אל הקיר, ולא הוציאה עוד הנה מפה...

— גברתי לבית רוקח! הבה נצא כולנו כמתול הקנטרה-1785.
 — הבה! אבל מה תענה לזה העלמה גוסטבה?
 — אדונים! אחוז איש איש בנבירתו!
 — חכו, חכו! — אמרה האשה לבית אבן טוב — יצאו הילדים לראשונה ויחוללו לפנינו. הו תראו מה יפליא אינודור בני לצאת במחול הולסה.

כל בני-החבורה החליטו כדבריה, וילדים שנים כבני שמונה, עלם ועלמה מלובשים הוד והדר, עמדו נבונים לצאת במחול. אחת מן הקרואות ישבה על יד העוגב, והנגינות הרכות והנעימות של הולסה „על משברי הויסלה“ זרמו מתחת אצבעותיה כגלי יובל המים המפכים לאור השמש...

המחוללים הקטנים החלו לצאת בפסיעה משלשת *à trois pas*, ובתעלולי המחול הזה יכל כל איש לחוות נכחה את חייו בתמונת זעיר אנפין *à miniature*, הכבוב והמרוצה התמידים בלי תועלת ובלו מטרה, רק במדה וקצב ידוע, בפסיעה כפולה או משולשת, לפי אשר יהיה הרוח ללכת...

אך פתאם נפתחה הדלת, ותמונות מזוהרות הופיעו...

— הה, אלי! — קראה גברת הבית — עוד הפעם משחקים! הא לכם את שלכם ולכו לשלום.

היא השליכה אנורות אחדות אל קצה השלחן; אכן המשחקים לא הקשיבו למצותה, ויעמדו הכן במערכת ואחד מהם קרא קול גדול: „הנני מלך פרס האדיר“...

אבל מה זאת? אי מיה באה ברית קטנה כזו בין המשחקים? שמה בירכתי הבית עומדת תמונה מזוהרה בכגדים מזוהרים ומשונוים ומהבת על ראשה... בלי תפונה היא אסתר המלכה, והמחבת היא עטרת הזהב אשר לה... ידיה אסורות על לבה, והיא מסתרת בפנה, כמו תירא לנפשה פן יתכוננו בה הרואים...

— כן הדבר! היא הנה, נכדת הזקן... היא תחפץ להראות כי איננה בישנית... כי גאות רהקה ממנה... בין כה ובין כה כלה אחשורש את מרביו ושעת אסתר המלכה הגיעה להראות על הכמה. אהר מלהקת המשחקים סהבה אל תוך הבית... אבל מה זאת? הן רועדת היא... היא תנסה לפצות פיה, אבל כבד הדבר ממנה... האם שכחה את מדרבה? או אולי עוד לא תוכל להשפיל גאותה?...

— הן, רב לנו רב — קראה בעלת הבית — לכו לשלום! ארונים. אחוז בידי הגבירות! קנטרה־דָגֶס!

הכל בחכמה נעשה".

... עודני וזכר אותו ואת פניו הצנומים, ואת מראה-האפר אשר להם, את שערותיו המעורבות לבן בשחור, את עיניו התרוטות ואת הערפל אשר רבין עליהן כל הימים; את אפו השרוע ואת קמטי מצחו העמוקים מאד; את לחייו הצמוקות בין עצמותיהן ואת זקנו הקצר שהציו צהוב והחצי השני הפך לבן. וגם את קומתו הישנה והדלה, הכל כאשר לכל אזכרה, —

ובעלות זכרון התמונה הזאת לפני, והנה גם עיר-מולדתי הקטנה ויושביה הנדבאים והנחשלים, ואחי היהודים היושבים דחוקים ברהובותיה וחייהם המלאים עצב ועני. וגם חיי אזכרה בעורני ילד ושוקר על חדרי רבותי, ובצאתי לחפשי אחרי כן להיות „בחור“ ולצקת מים על ידי הבחורים אשר הקדימו לצאת חפשי ולקנות להם זכות-אזרח בבית-המדרש אשר בעיר. —

ובית המדרש אשר בעיר היה בית מועד לכל אלה האוכלים ואינם עושים, לכל אלה שמלאכתם נעשית ע"י נשותיהם ולכל אלה שפרנסתם איננה מצויה; מפלט ומנוס לכל איש מצוק וקשה יום הפושט יד לעזרת אחרים, ולכל אובד נדת אשר יעבור דרך העיר להחזיר על פתחיה; ומקלט ומחסה לכל אלה המתגלגלים תחת שואה אשר לא ימצאו מקום איפה להניח את ראשם הנדכה. —

אכן כאלה וכאלה היו גרי בית-המדרש ההוא. אך חליפות למו; יש אשר בלו רק שעות אחדות בבית הזה, ויש אשר גם יומם גם לילה לא עזבוהו כאשר לא מצאו להם בכיתם ענין לענות בו. — ואחרים מהם שמו משכנם בו רק לימים אחרים ואחרי כן עברו לרכבם ויצאו אותו ואת העיר, ואתרים שנו את מקומם לעזרת-הנשם

במראות ההיים

אשר בבית המדרש ההדש ללון שמה לילה, לילה. כאלה וכאלה היו התמורות והחליפות בגרי-הבית. אכן הוא לא עזב מעולם את הבית, ויהי כשן סלע בלב ים מבלי נוע ומבלי התליף את מקומו למרות סערת הגלים וזועת הרוחות העוברות ובאות עליו וסביבותיו. —

הוא היה ראובן „הכל בהכמה נעשה“.

הלא הוא ראובן מוכר טבק ממורה, ואולם נודע גם בשם „הכל כחכמה נעשה“ לכל באי בית-המדרש וגריו...

שם כוור! האין זאת? ואולם יש אשר יספחו אזהבי-מהתלות את אחר הכנויים על שם איש, והכנוי לא יביע מאומה מהליכות האיש הזה וארחו, או רק דבר מצער, כוור מעט, הרגל זה אשר נעשה לאיש הזה כטבע או כתכונה, והוא מעט כי נשית אליו לב. — אכן לא כאלה היה הכנוי „הכל בהכמה נעשה“ אשר לראובן מוכר הטבק. —

הכנוי הזה הביל בקרבו את כל מעלות רוח האיש ואת הלך נפשו, את כל יחובו אל העולם אשר סביבותיו ואת עולמו ופנימו אשר בקרבו. —

„הכל בהכמה נעשה!“ האמנם? היעצרו הדברים האלה כח להשקיט את המית לבנו ואת סערות תלונותינו? הישלימו כמה את הפרץ הרחב בין המחשבה והחיים, בין הרעיון והמעשה אשר יעשה על כל סביבותינו? והפתגם הזה הלא נשא על שפתי חוקרים רבים בימות הקהלת ועד קגל הפילוסוף אשר הרבה חזון עליו בכל מוסדות שיטתו הגדולה והמסכסכה; והוא רגיל גם בימינו אלה על לשון אלה דשני ארץ אשר ישבעו ויתענגו, והמה הלביושהו מהלצות צרפתיות: *Laissez faire, laissez passer*, ואולם ראובן מוכר הטבק לא היה מעורר חוקר ופילוסוף, וגם את שיטת הפיוו קנטיים העקונומים לא ירע וגם לא שמע את שמעה מעורר — ורק את תכן רוהו ונששתו, את הקשר שבו נאחו האיש הזה בכל כחות ההיים המשחקים לפניו הבוע בשלש המלים האלו ויהי בהן למופת. —

ומימי עמדו על דעתו היו הדברים האלה לאבן-פנה לבנית היוז וגזרתם, לכל הליכותיו וארחות-מפעליו; ואחרי ימים רבים בא המקרה יזוכף אמין לדברים האלה בקרב לבנו, ולא הדלו עוד כחות לי

יסוד מופרד ואפן בתן לכל המעשה הנעשה תחת השמש כמשך כל ימי חייו.

והאיש אשר נטה מהמשפט הזה במעשהו או בדבריו הצדה היה בעיני ראובן מוכר-הטבק כסר ממצות אלהיו בודון או בשגגה, כמתהולל ומקעקע את בירת העולם, כעושה מעשה נערות אשר יבא יום ונמלך עליו לבו וזהו נכחות כי תעה וילך בתהו לא דרך...
ובכל אלה, לא אופטומיסת היה ראובן אשר יראה על דרכו רק פרחים ושושנים וישיש אלו גיל על כל מתנות החיים מבלי שים לב לרעה כי תבוא; כי מר-נפש ועצוב רוח היה האיש, ורע עליו מעשה בני האדם כל הימים. —

אמנם כן! רע היה עליו „המעשה“.

נפש האיש הזה לא נמצאה ביחס ישר אל העולם אשר מסביב, ורק כחוט דק מן הדק נקשרה בו; הנפש הזאת לא ספגה בקרבה את הכוחות המתרגשים אשר מהוצה לה, ורק צלליהם נפלו על פניה; המקרים והמעשים לא הרעישו וגם לא הניעו את מורשיה ורק נגעו בה נגיעה קלה... הנפש הזאת נסתרה היתה תמיד באחת הפנות המסתורות, עיפה ונדהמה, ושנתה מתקה לה מבלי שים לב אל אור השמש ואל הנישאים העולים על פניה, אל הרוח הצח ואל הסערה המתהוללת ואל כל המעשים הנעשים... —

אכן זרים היו לה המעשים הנעשים ולא הבינה לרוחם הנוהג כמו; זרה היתה לה מלחמת החיים להרע או להטיב, להוליד או להשחית; כמכסה כפור וקרח לבשה הנפש הזאת לבלי הגיע אליה כל רגש מניע, מגרה ומעורר לכל פועל ועלילה, ויצא לה המשפט „הכל בחכמה נעשה“.

„הכל בחכמה נעשה!“ — העולם ומלואו כבר נברא, והחיים כאשר הם לא ישתנו לעולם, ולכיוא עמל האדם ותעלוליו, ולשווא ריום איש את ידו לעשות קטנה או גדולה להטיב את גורלו בימי הבלו... ולשווא המלחמה העצומה הזאת, כי היטב לא תיטיב ואך תשכית שלום ומנוחה מן הארץ. —

אכן בימים הראשונים לא דבר ראובן את דבריו אלה כאונו כל, ורק הליכות-חייו העידו בו כי זה משפטו כל הימים; מיום נשאו אניתה היה למוכר-טבק מנוחה, ויכלה את רבי יסיו בבית-המדרש,

באשר שם מצא קנייט לסחורתו, ואיש לא שמע כי יתאונן ראובן על גורלו ועל פרנסתו שאינה מצויה; ויש אשר דמו רבים כי „בעל-בטחון“ גדול הנהו האיש הזה, אשר על כן לא יהוש לו עתידות לימים יבואו, אף כי לא ראהו איש מעולם שמח ומגלגל כדרך „בעל-הבטחון“ הגדולים... אכן הנה בא המקרה ויכר את המסכה הנטובה, וראובן החל להשמיע את משפטו על דבר החיים באזני כל... וגם דבר האיש את דבריו בהמת-רוח ובהמרורים רבים ובקול-סערות עד כי נחשב בעיני רבים בראשונה לאיש שיצא מדעתו, ואחר כאשר הרגלו בו נקרא כפי כל באי בית המדרש: ראובן „הכל בחכמה נעשה“... .

אכן לא אופטימיסט היה האיש הזה ולא מאהבת-החיים דבר כאלה; וגם „הבטחון“ הגדול לא מלא את נפשו, ורק רע עליו המעשה אשר יעשו בני-האדם להמיר את מצבם ולהשביח מלום ומנוחה. —

והמקרה ההוא אשר המריץ את ראובן להזדקק במשפטו וגם לשפוך את שיחו בעיני כל — המקרה ההוא אולי הו: מסוגל בראשיתו להמס את מכסה הכפור והקרח אשר לבשה נפשו, להכניס בו רוח-היים מעורר ומרגש, וגם להשמיד באחרונה את שאריות המשפט הזה מקרב לבו עדי היוונו ככל האדם אשר על פני האדמה; ואולם עוד הפעם קם „המעשה“ ותעלוליו לשחק בו ויסיע את הזרע מקרב לבבו, ואת ההום אשר יהל לחדור לנפשו גרש לבלי שוב אליו עד עולם..

בימים ההם ואיני נודעתי לראובן בבת המדרש וגם התק. בחי אליו יותר מאשר בימים הראשונים בהיותי נמנה עוד בין חינוקות של בית רבן, אשר אך פעמים ביום ראיתיו לעת התפלה, ואשית לברי אליו, כי משך האיש הזה את עיני בתמונתו הנהלאה ובמדברותיו המוזרות. עורני וזכר את הערב ההוא אשר באתי בסודו, את תורת החיים אשר נתן לי אז בכלותו את ספורו ואת פניו אשר התעותו אז מאד וימיקו בלהה ושאת-נפש. —

רבות פעמים נסיתי להכנס עמו בדברים ולהוציא מלבו מלים. הן ידעתי כי בורד האיש הזה וערער; אשתו מתה עליו שתי שנים, אחר הנשאה לו וגם בנים ובנות לא היו לו. והאיש כבז תמישים שנה.

זוהי כשליש עשרות בשנים אשר ישב האיש הזה בבית המדרש ועוסק במלאכתו, מבלי אשר ימוש מושם, מלבד בימי שבת ומועד אשר אז יבוא לעלית-הקיר אשר לו בבית רחל מוכרת-החמאה. את כל אלה ידעתי מפי השמועה. אכן לבו אמר לו כי גם סוד כמוס עם האיש הזה אשר לא רבים ידעוהו... אי-מוה באה מחשבה כזאת כקרב לבבי? לא ידעתי אז, וגם עתה יפלא בעיני. הן רק זאת אדע כי ישנן תמונות בארץ אשר למראיהן יתעורר איזה קול דממה בקרבנו פנימה הלוחש לנו: מה משפט התמונה הזאת בחיים?.. ויש עינים בארץ אשר תספרנה לנו בניבטיהן הרבה, הרבה מאד... והפנים המזורים אשר לאיש הלזה העירו בקרבי תמיד את המחשבה: הן סוד ותעלומה מתגוססים בחיי הנפש הזאת; ואתאו תאוה גדולה להרים את מסכת הפוד הלז ולהביט את נחל המרורות הנזול בעצביו...

ובאתר מערבי-החרף הראשונים הצליח חפצי זה בידי.
אכן מזורה היתה הסבה אשר לרגליה פתח ראובן את פיהו וישפך את שיהו בחיקו, המתפללים כבר הלכו לביתם, ויתר באי הבית התפזרו כה זכה בפנותיו; אחדים מהם הגו כספר אשר לפניהם בשוה-לב, ואחדים שוחחו איש את רעהו ויריבו על דבר-החדשות ועניני דיומא אשר ספר ר' משלם החנוני הביא מעיר-השלך, ואיזה מהם נמו שנתם על העמודים או על הספסלים בירכתי הבית בשימם את ידם למראשותם. ואנכי עומד על יד ארון הספרים ועושה כה זכה ומחפש אחרי ספר אחר, והנה קול המולה-דקה מגעת לאוזני, יוצאת מבין דלתות הארון. הרימותי עיני וגם נרי הקטן אשר בין אצבעותי והנה שממית שחורה מתפשטת בקוריה את אחד הזכובים אשר נפל כרעתה, ונכונה להתנמל עליו ולמוין את דמו. —

הזכוב הומזה ומוזום כקורא לעורה...
מלאתי חמלה על היצור האובד ואטפס על הספסל העומד לפני הארון לבעבור הציל את הזכוב מרעתו. —
— הרף לך מעשות כזאת! — נשמע קול נהר מעברי הארון. —
הרף, נער! ואל תגע בשממית ובטרפה!
הסיבותי את עיני והנה ראובן מוכר-הטבק דובר אלי.
בתמהון גדול הבטתי אל פניו אשר התעותו מאד בדבריו.

— הלא צער בעלי-חיים הוא, ר' ראובן! — אמרתי — וצער בעלי חיים מדאורייתא.

— צער בעלי חיים — שנה את דברי ולשונו התנהגה בכבודת — צער-בעלי חיים... אמנם כן! צער-בעלי-חיים... מדאורייתא; אמת הדבר... אבל — מה — לך — ולהו-בוב? הן א-תה ת-צי-לנו והוא יתעו-פף לו אהרי-כן — מה...

בראשונה דמיתי כי נטרפה דעתו ואירא מפניו מאד; אכן בראותי אחרי כן כי עיניו נטויו הצדה, והוא כמסתיר פניו ממני וגם אנחה חרישית עלתה מקרב לבו, והנה עוד הפעם באה המחשבה בקרבי, כי סוד כמוס עם האיש הזה ואגמר אמר לחדר עור בערב הזה אל עמקי הסוד ההוא.

יודתי מעל הספסל ואקרב אל השלחן הקטן אשר הוא יושב עליו מעבר ארון-הספרים. הוא הרים את ראשו מצרור עליו-הטבק אשר היה נכון לפניו, לבעבור תתו את הצרור אל המכתשת וישם עיניו בי.

— הנה כי כן — אמר אחרי דומיה קצרה — ההצלת את הזכוב מהרשת? ..

— לא! — עניתיו — אכן מדוע רע בעיניך דבר הצלתו? — טוב עשית — אמר ויורד את עיניו אל הצרור — טוב עשית... מה לך ולו? כך צריך להיות... מה לנו לטפל בדבר... הכל בחכמה נעשה". הזכוב יטרף ע"י השממית, הכבש בשני הזאב... אין אנחנו אחראין לשנות... הן לו הצל הצלתו, כי אז התעופף לו... טוב עשית... הכל בחכמה נעשה"...

לו ידעתי או את תורת דרווין ואת משפטי החוקרים האחרונים על דבר החיים ומלחמותיהם בעד קיומם, כי אז דמיתי בלי תפונה, כי ראובן מוכר-הטבק הזה הגהו איש אשר מלא את רוחו מהלמודים החדשים ההם, וגם תורת הפסכמיסטים האשכנזים משפנהויר ועד פרידריך ניטשה באה אל קרבו... כי גדול היה מאד נחל המורוות אשר השתפך בדברים המסורגים האלה משפתי הוקן... אבל אני לא ידעתי עוד אז דבר על אדות החוקרים ההם ושיטותיהם ולכן רק השתוממתי לשמע דברי ר' ראובן.

הוא החשה רגעים אחדים, ואנכי עמדתי מתבונן ומשתומם...

— הן גם אותה הצלתי, אמר כמדובר אל לבו, והיא הלכה לה... הלכה...

עצרתו נשמת אפי לכל אפריעותו מדבריו אשר דבר בינו לבין עצמו... הן ראיתי את קצה המסך כאשר הורם, ואקו לבוא הפעם עד חקר התמונה המסתתרת תחתיו, —

ואולם הוא התאוּשֵׁשׁ עד מהרה וירם את ראשו ויתכונן בי.
— למה תעמד כה? שאלני כמתקצף, ומדוע לא תשוב לעבודתך, ללמוד?

אנכי ידעתי היטיב כי העת הזאת היא שעת-הכושר להוציא מלים מפיּהוּ, ואם לא אשתמש בה להרגיע את תשוקתי לבוא בסודו, אז מי יודע אחרי מתי עוד תהיה השעה ראויה לכך, ולכן אמצתי את לבי ואגש אליו.

— את מי הצלת, ר' ראובן? שאלתיו בדממה וארכין את ראשי אליו — את מי? ומי הלך?

הוא הרים את עיניו התרוטות, אכן כמו רגע סר הערפל הרובץ עליהן תמיד, וילטשן אלי בחמה. —

— את-מי? נ-ע-ר? מ-א-י-ן י-ד-ע-ת א-ת-ה? את-מי ה-צ-ל-תי? מה-לי ולך?.. הדברים האלה יצאו מפיו בישמות ושאף ובקצר רוח.. בראשונה נבהלתי מפניו אשר הפיקו פלצות ומעיניו המזרות אימה, וגם חפצתי לסור ממנו ולעזבו; אכן עד מהרה שמתו על לבי כי אין לי לירא מפניו וכי טוב לנסות דבר אליו עוד הפעם.

— לא ידעתי מאומה, ר' ראובן! — עניתו כמנוחה — ורק אתה הגדת לי כמו פִּיךְ, כי גם אתה הצלת אותה, והיא הלכה לה... ורק שכחת להגיד לי מי היא זאת?

— הנה כי-כן ש-כח-תי — אמר עוד הפעם כמדובר אל לבו והערפל שב לרביץ על עיניו — ה-ג-ד-תי... רק ש-כח-תי... כמה ימי חיידך? — פנה פתאם אלי כמתעורר משנתו.

— בן תשע עשרה שנה אנכי היום, עניתו ואתמה בלבכי על שאלת-פתאם זאת.

— טוב הדבר — אמר אחרי דממה קצרה — טוב הדבר. אנ-כי אספר. אספר באונקך על אדותיה, אולי תקח מוסר — ולא תרדף רוח — אולי תבין אתה לי... וגם תתן צדק למושפטי... כי היא אשמה ובוגרה...

כי היא רועה-רוח ואשת פתיות ולא תבין כי „הכל בחכמה נעשה“ —
 מוכן מאליו כי עשיתי אוני כאפרכמת לשמוע ולהקשיב .
 — דבר נא דבר, ר' ראובן, ואנכי בלי-תפונה אתן צדק
 למשפטך . —

הוא הסב את פניו אלי, ואחרי רגעים אחרים התל את ספרו .

— כן.. אנכי הצלחיה, שמה בכפר הקטן מצאתיה ואציל אותה..
 הוא הורה בידו אל עבר אחד, ואנכי הניעתי בראשי לאות כי
 הביגותי אל איזה כפר הוא מכון..
 — בכפר אשר על הדרך העולה לר' ? — שאלתי לאחרונה.
 — כן! שמה מצאתיה... בין חבל עניים נודדים.. אצל אחד
 המגננים בארגז.

— ומתי היה הדבר הזה, ר' ראובן ? —

הוקן הוריד ראשו ויעצם את עיניו כמתאמץ להעלות בזכרונו
 תמונות נמחות ומטושטשות, ואחרי דומית רגעים אחרים התעורר ויאמר:
 — כעשר שנים אחרי מות אשתי.. זה כעשרים שנה...
 — ומי היא זאת ?

— האנכי ידעתיה? כמוני כמוך. באת אל הכפר, אל האדון,
 הביאותי בערו ארבע ליטרות טבק. סרתי אל בית המלון, והנה שם
 בחצר איש, איש בעל שער צהוב ועינים אדומות מלאות דם.. נושא
 ארגז-המגנן, מכה נערה קטנה...

הוא הוריד עוד הפעם את ראשו וידום רגעים אחרים.

— הקטנה היתה בעלת תלתלים שחורות — הוסיף לדבר —
 והאיש הצהוב סחבה בתלתלים ההם ויגוא את שערם.. עיניה היו גדולות
 מאד ומלאות דמועות גדולות.. הוא הכה אותה באגרופו השעיר —
 והיא נאנקה דום ולא השמיעה קול בוכים... אך נשכה בשניה הקטנות
 את שפתה התחתונה עד ישפך דם.. להקת עניים עמדה מסביב, אנשים
 נשים ומף, וישחקו על משבתיה... וילדה אחת כבת שמונה נגשה אליה
 והכעט בה ברגלה.. או רק אז כסתה היא בשתי כפות ידיה את פניה..
 חוות פניו שנתה מאד ברכיו וקולו נשמע כחליל הומה.
 -- לא ידעתי או מה היה לי.. הוסיף עתה בנישימה תכופה, מעולם

לא יצאתי מגדריו, אנכי לא הסכנתי לרדוף הכל, להפוך עולם ומלואו, וגם בחיי אשתי עשיתי רק את שלי, את החנוץ, אמנם התעוררה אשתי עליה השלום לא אחת על הדבר הזה. נשים דעתן קלה. היא הציגה לי למופת את יתר האברכים „העושים מאומה“; אך אנכי לא שמתי לבי לרבריה... עשיתי רק את שלי...

— רצונך לומר: עסקת רק במלאכתך — אמרתי, בראותי כי נשקע עוד הפעם במחשבותיו.

— כן! אנכי לא שתי לבי לחלומותיו! מה לי ולהנעריהם ההם זלמעשה נעירותם, האומרים בלבם לשנות סודי בראשית? אנכי ידעתי תמיד כי עולם כמנהגו נוהג... „הכל בחכמה נעשה“... אכן היא... אישה היא אשה, בעלת שער ארוך ובינה קצרה. היא התאוננה תמיד כי אינני איש באנשים. — עוד הפעם דממה קצרה.

— אך לאחרונה, לאחרונה הסכינה כי ותתן מנוח לנפשי. אנכי עשיתי את שלי והיא לא יפפה עוד לבוא כטרונאי עלי; אך בזמן השנה השניה חלתה ותאנש. פניה היו אז חורים מאד, ובכל פעם הותי בבית הביטה אלי בעיניה השחורות אשר גדלו כפלים מכראשונה... לא ידעתי, כמדומה לי... כי הרגשתי בכל פעם תוכחה צמרצה בשומה עיניה כי; אך היא לא דברה מאומה. — הוא דבר את הדברים האלה כבינו לבין עצמו.

— אחרי מותה — התעורר הפעם — לא מצאתי חפץ בלבבי לשאת עוד אשה, מפני שלא חפצתי לצאת מגדריו, רק לעשות את שלי... אמנם... לפעמים הרגשתי כי יחזר לי מאומה... דבר-מה אשר יהדפני, אשר יאלצני „לעשות מאומה“; אבל לא חפצתי לצאת מגדריו... כה עברו כעשר שנים... עד בואו אל הכפר הקטן שמה בחצר. — לא ידעתי מה היה לי אז. נגשתי אל האיש הצהוב ואהדפתי... לא אדע אי-מזה צלחה עלי רוח-גבורה כזאת. גם אחזתי בידי העלמה זאמישכה אחרי... אכן הצהוב התעורר עלי וירם את אגרופו השעיר מול פני; ואז, עוד הפעם, לא אדע מה היה לי... שמתי את ידי באמתחתי ואוציא את ארבעת שקלי הכסף אשר קבלת מידי הארון וגם הנחתים בידו. — הצהוב פתח את אגרופו וישם בי את עיניו האדומות; ואחרי דנעים אתדים שחק בקול גדול.

— טוב הדבר, אמר, וילטוש את שנוי לי, טוב הרבר! יקחך
שעיר-השחת עמה יחד. —

ואנכי נהגתי את הילדה אהרי. —

עוד בעת ישובי הביתה באה מחשבה בלבי, כי אולה גדולה
עשיתי, כי יצאתי מגדרי. מה לי ולהעלמה הזאת? . . . מדוע נתתי את
ארבעת שקלי לאיש הצהוב? התיטיב אוטיב את גורלה? ומה לי
ולה? „הכל בחכמה נעשה“. —

אכן הן הבינותי היטיב כי הנעשה אין להשיב, כי הצהוב לא
ישוב לי את כספי; ולכן יאשתו את לבי ואצדוק עלי את הדיון. —
נסיתי להכנס את העלמה בדברים; ואולם על כל שאלותי לא
ענתה מאומה. כה עבר עלינו הדרך עד בוואנו העירה, ואז פתחה
שונאם את פיה. —

— אנה תביאני? — שאלה בקול חוזר — האם אל „ההקדש“?
הן שמה ימצאני הצהוב עוד הפעם. —

שאלתה זאת העירה מחשבות חדשות בלכבי: אנה אנהגה,
אנה אביאה? האם אל נדיבי העיר? ואנכי ידעתי, כי אין גם אחד
בהם אשר יאבה להסתיר את הילדה בצל קורתו.

אך פתאם באה מחשבה בלבי, להביאה אל ר' חיים העקר.
הן אהה לא ידעתי, כי זה כשבע עשרה שנה אשר עזב את עירונו.
האיש הזה היה עשיר גדול ובנים ובנות לא היו לו ואומר להביא את
הילדה אל ביתו, אולי יאמצה לו רבת. —

פה עמד הזקן מספר... הערלל כסה את כל עיניו ופניו הפיקו
שמכו גדול. —

— ומדוע לא עשיתי אז כדבר וזהו? התעורר אהרי רגעי מספר
בקול חזק מאד עד כי נבהלתי מפניו — מדוע תקפני רוח שגעון לחזור
ממחשבותי זאת? אמנם כן! רוח שגעון עבר עלי או — פה שב קולו
להיות נמוך ורועד כבראשונה — נוקשתי באמזי-פיה ואשתו. —
עוד הפעם דממת רגעים אחרים.

— אנכי אביאך אל אנשים טובים, אמרתי לה ואשים את
פעמי לבית ר' חיים. . .

— לא אל „ההקדש“? — שאלתני

— לא.

ואז פתחה את פיה עמי ותספר לי את הרעות הרבות אשר
 כבלה מירי הצהוב ומירי העניים האחרים. —
 ועל שאלתי: אם בת הצהוב הנה? ענתה:
 לא! זאת אדע לנכון, כי בתו אינני. הן שמעתי כזאת מפֿי
 כלה העורת, האשה אשר המלה עלי תמיד ותשב את יד מכי אחר.
 אכן היא מתה לפני שבועים. —

— ומי היו הוריק? — שאלתי.

— זאת לא אדע — ענתה הנערה — הן זכר אוכור כמכער
 הערפל... אשה רזה וגבהת קומה מאד... עגלה נוסעת, נוסעת
 תמיד; ואחר את הצהוב וארגו, ולהקות-עניים שונות, אשר ארת
 עמן לחברה פעם בפעם. —

בין כה וכה קרבנו אל הבית, אל בית ר' חיים העקר. האנשים
 אשר פגשו אותנו ברהוב הביטו אלי וגם תמחו „מי היא הילדה
 הזאת? ר' ראובן“ שאלוני רבים; ואנכי לא עניתים... מחשבות זרות
 באו אז בלבי ולא ידעתי נפשי... מעשי-שטן... בשמעתי את דברי הנערה
 אשר דברה לא כילדה בת תשע, רק כאשה באה בשנים, החל איזה
 „שגעון“ לנקר במוחי ובלבי. הן ידעתי אז כי „שגעון“ הדבר הזה,
 וגם אמצתי את נפשי לגרשהו מקרבי. ככה באנו עד בית ר' חיים
 ברחוב „הקדרים“. נגשתי אל הדלת ואשים את כפי על המנעול...
 ועיני בחנו מבלי משים את הילדה...

פה נדמה קול הוקן כקול-אוכות, עד כי נאלצתי להגיע באוזני
 כמעט אל שפתיו היבשות והרועדות מאד לבעבזר שמוע את דבריו.
 — אז תקפתני רוח-השגעון בכל עו. הן נדמה לי אז כי
 מצאתי דבר-מה אשר הסר לי עד-כה, דבר אשר יהדפני ויאלצני
 „לעשות מאומה“; ואנכי הפצתי לאבד את הדבר הזה מירי, לתתו
 ביד ר' חיים העקר ואשתו. —

ו„השגעון“ הזה לא הרפה ממני, רק הוסיף עצמה, ולא נתנני
 לפתוח את הדלת, וירי נטתה מבלי-משים, מבלי אשר הפצתי בזה, אל
 יד הילדה... ואחו בה ואוליכנה הביתה... אל ביתי. —

דומיה גדולה וארוכה; בבית המדרש השלך הם, כי הלומדים
 ומספרי החדשות כבר שבו לביתם, ורק מופנות הבית תשמע לפעמים
 קול נחרת אחר הישנים. השעון יתקק מבלי הרף. ולפני המונת

נהלאה, נהלאה נואד מפיקה ההו ושמוון גדול, ושואפת רוח בחוקה. —
 — הנה כי פן, הוסיף לרבר פתאם — יצאתי או כגדרי. לא ארע אם
 מעשה כשפים. . או מעשה שטן. . ואנכי לקחתי את הילדה אל בתי. —
 בכואנו לעלית הקיר תקטנה אשר לי הביטה כה וכה ותשם את מבטת
 כי כשואלת. אנכי אמרתי לה כי פה הוא מקום כושכני, וכי מהיום הזה והלאה
 תגור גם היא בזה. . ותשמח מאד על הדבר הזה ותתן קול צחוק גדול. —
 כפעם הראשונה בימי חיי שמועתי קול צחוק כזה, מלא
 חיים ועצמה... לשמע הצחוק הזה הרגשתי כי רוח-השגעון ההוא ישלוט
 בי שלטת בלי מצרים ויאסור רוחי ונשמתי... אנכי שאלתי את פיה על
 דבר שחקה, והיא ענתה ואמרה: כי תשמח מאד על אשר הצלתיה
 מירי הצהוב ולא הביאותיה אל אנשים „זרים“.

— „זרים“... ועל שפתי רחפה השאלה: האם אנכי אינני „זר“
 לה? — אבל רוח-השגעון אסר את לשוני ולא נתנני לשאול כאלה. —
 אי שמתי את עיני על כנדיה הקרועים והמטלאים ואקרא
 את גברת-נושכני, את רחל מוכרת-החמאה, ואשחר את פניה לקנות
 בעדה „מלבוש“ חדש; אך כסף לא היה בידי, כי נתתי את ארבעת
 שקלי להצהוב. אכן רחל מצאה עצה ותחבולה, כי נתנה לה כסות
 ישנה, של בתה הקמינה, אשר לא מצאה עוד חפץ בה, יען כי כבר
 גדלה הנערה והכסות קצרה לה ביותר. —

הכסות היתה שלמה ונקיה והנא הילדה אל הדר רחל להתליף בה
 את שמלתה הבלה. . גם רחצה, בעזרת רחל ובתה, את פניה ויריה
 ואז שבה אל העליה. —

ובראותי הפעם את פניה... הסתער השגעון בקרבי מיהר עז
 ואמץ ואחוש עוד הפעם, כי מצאתי זאת הדבר ההוא אשר חסרתי עד כה,
 ומהיום הזה והלאה לא עובני השגעון הלז וינקר במותי
 ובלבבי. אמנם ידעתי כי רוח עוועים מסוך כנפשי, אך לא מצאתי דיר
 אונים בקרבי לגרשהו, לא עצרתי כח לנתק את מוסרותיו... ובמרוצת
 הימים אבד גם החפץ מקרב לבבי לנתק את האסורים ההם. לא
 ידעתי נפשי אז... לפעמים חשבתי גם לעזוב את מלאכתי אשר רק
 במסכנות הבאתי בה לחמי „ולעשות מאומה“ כיתר האדם. ואז חשתי
 איזה ענג גדול, בדמותי אולי יצלה חפצי בידי והייתי ל„עשיר“. . ואז
 אעזוב את העליה בבית רחל... ויצאתי לגור באחד הבתים הגדולים ככל
 הר „גבירי העיר“ והיא עמדי. —

אכן גם בעסקי במלאכתי הרוחתי הרבה יותר מבראשונה, כי לא אדע מה היה לי אז — עבדתי ארבעתים מאשר לפנים. — והוא.. היא הסכינה בעליתי ובכל סביביה ועמי התהלכה כבת את אביה.. ובאחד הימים בכואי הביתה רקדה למולי בקול שחוק גדול.. והקרא לי: אבי, רצה נא איך טהרתי את החרד וגם ערכתני את מצע המטה כאשר הורתני רחל היום. — אבי!! אז נדמה לי כי לבי יוח ממקומו, כי צר לו המקום בקרבי.. היא היתה כמעט המיר עלייה ושמהה ותשתק הרבה מאד, ורק לפעמים רהקות הורו פניה ועיניה הגדולות הביטו למרחוק. — ומהיום ההוא והלאה.. טהרה מדי יום ביומו את רצפת החרד וגם ערכה את מצע-המטה. — ובאחד הימים שמעתיה משהרת את פני רחל, ללמד ידיה לבשל כעד „אביה“.

כה עברו שלש שנים.. היא היתה אז כבת שתים עשרת שנה. — בערב אחד ואנכי ישבתי על השלחן הקטן אשר בחדרי ועובד עבודתי, כי מיום כואה אל ביתי המעטתי את ישיבתי בבית-המרדש... ורק בבקר ובערב, לעת האסף המתפללים מכרתי שמת את „פחורתי“, ויהר עתותי בליתי בבית... גם זה היה מעשה „השגעון“ אשר פעם בקרבי. — היא יושבה כמולי ותבט חליפות אלי ואל המנורה העומדת על השלחן.

פתאם התעוררה ותאמר: אבי, דבוי לי אליך, שאלה גדולה — שאלה? אמרתי, דברי, שרה, ואשמע. — אבל.. הן תבטיחני כי לא תשוב את פני. — לא אדע עוד.. אולי תבקשי.. כי אוריד לך.. „את הירח“ כמקומו.. — לא! אמרה בשחוק, את הדבר הזה לא אבקש מידך רק כי תתני ללכת אל זלפה התופרת, ללמוד מלאכתה. — אל זלפה התופרת? אמרתי, ואז הרגשתי דקירה עצומה בלבבי — מה לך ולה? האם תחפצי להיות לתופרת? — כן, ענתני בהחלט, אחפץ ללמוד את המלאכה הזאת.

חשבתי מחשבות ואגמר אמר להשלים את הפצה, ומדוע לא אתננה לעשות כדבר הזה? אמרתי בלבבי, הן היא למדה את ידיה לכל מלאכת הבית. תלך ותלמד גם את מלאכת התפירה, האם ירע הדבר הזה לי, או לה? ..

לא יכלתי או לשער כנפשי, כי החל רוח העושים לפעמה, להכביר אכפה עליה... „לעשות מאומה“, לרעות רוח ככל יתר האדם, — דממת רגעים אחדים.

— למחרת היום — הוסיף אמריו — הלכה בפעם הראשונה אל בית זלפה ותחל ללמוד את מלאכת התפירה, ומתיים הזה והלאה, לא אדע איכה נהיה הדבר הזה... חרלה מהיות ילדה... גם בעיניה היא וגם בעיני... היא לא היתה עוד שמחה ועלויה כמלפנים וגם לא צחקה עוד הרבה... בקר וערב ישבה בבית זלפה; וכבואה הביתה ישבה על השלחן ותשקד על מלאכתה מבלי הרף. בעינים נוצצות ובידים מהירות אך רועדות תפרה את השלמות או את הכתנות, ולא אחת דמיתי, בראותי את תנועותיה, כי מחלת הקרחת חקפתה. —

אכן היא היתה בריאה ושלמה ותעסוק במלאכתה מבלי הרף. —

— עברה שנה אחת... והיא היתה אז כבת שלש-עשרה. —

— כערב, במוצאי-שבת, כן, הדבר הזה היה במוצאי שבת... פניו שנו עוד יותר וברגע שהוא נדמה לי כי זקן האיש פעם

אחת יתר הרבה מאשר היה...

— אנכי הברלתי על הכוס, ואישב על מקומי לעשות מלאכתי.

אכן היא לא לקחה לה את אחת השלמות או הכתנות לתפרן, כאשר עשתה כפעם בפעם, רק ישבה ממולי ותדבר. —

לא אזכרה עוד את כל הדברים אשר דברה אז וגם אז לא בנתי לרעה... רק זאת ידעתי... כי הרגשתי אז עקיצות גדולות ודקירות נוראות בלבבי... ומכל דבריה רק זאת הבנתי, כי היא כבר למדה מלאכתה... במדה שתוכל להשכיר, לרכוש לה מאומה, כי נחון „שתעשה מאומה“; ולכן תאלץ לעזובני, לצאת מפה, ולנסוע לעיר הגדולה, למען מצוא שמה עבודה, באחד מבת-טעשה-בגדים הגדולים אשר שמה. —

אנכי נסיתי להזיכר לה, פי הבר-הבל יקח את לבכה, כי תרדף

רוח, כי כך צריך להיות" כאשר הוא, כי „הכל בחכמה נעשה“. —
אכן היא באחת, כי נחוצו לה „לעשות מאומה“ וכי לא תתאב להיות
עוד עלי למשא...

פה קצרה נשימתו מאד ויורד ראשו וירום.
כרבע שעה עבר והוא החשה ולא היסוף לספר. הרוח ישמיע
בחוץ קולו והומה כחלילים, ובית-המדרש עוזב מאדם, מלבד הישנים
בירכתי הבית, ואנכי עומד ומתכוונן בתמונה הנהלאה אשר לפני. —
אכן לאחרונה ערבתי את לבי להפריע את הדומיה.
— ואחרית הדבר, ר' ראובן? — שאלתי בלחישא.
הוא התעורר וירם את ראשו מול פני. עיניו הפיקו בלהה
ומחתה, וקמטי מצחו עמקו שבעתים.

— אחרית הדבר — שנה את דברי מבלי משים — אחרית הדבר..
איזה דבר.. אמנם כן.. אחרית הדבר היתה.. כי היא הלכה.. והלכה..
פה דמותי לשמוע שרוקת נחיש. —

עוד הפעם דומית רגעים אחרים; אך פתאם נעור ממקומו
כרב כח.

— הן ספרתי לך את הדברים האלה, למען תקח מוסר, ולא
תואל לרעות רוח והבל.. אל תצא מגדרך.. ולא תעמול להפוך סדרי
העולם.. „הכל בחכמה נעשה“.. — — —

עודני זוכר את פניו אשר התענתו אז מאד ויפיקו בו ויטא
נפש.

לשוא שחתי את דברי בשאלי את פיו: מה היתה אחרית הילדה
כעיר הגדולה? אם יודע הוא אדותיה איפה נמצאה כעת? אם הצליח
השנה בירה? כי לא מצאתי מענה על כל אלה. —